

**Tri
desetletja
slovenske
mladine**

Tomaž Deželan, ur.

Tri desetletja slovenske mladine

Tomaž Deželan, ur.

UNIVERZA
V LJUBLJANI

Tri desetletja slovenske mladine

Urednik

Tomaž Deželan

Avtorji

Karolina Babič, Tomaž Deželan, Maja Drobne, Tin Kampl,
Marko Majce, Katja Nacevski, Nina Vombergar, Andraž Zgonc

Recenzija

Mitja Sardoč, Pedagoški inštitut

Marko Radovan, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Jezikovni pregled

Marko Majce

Fotografija

Tine Lisjak

Ilustracija in zasnova ASCII podobe

Niko Lapkovski

Oblikovanje

studiobotas

Založnik

Založba Univerze v Ljubljani

Kongresni trg 12, Ljubljana, Slovenija

zanjo Gregor Majdič, rektor

Izdajatelj

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana

zanjo Iztok Prezelj, dekan

Izdano

Ljubljana, oktober, 2024

Publikacija je brezplačna.

Prva e-izdaja.

DOI: 10.51936/9789612971038

Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://ebooks.uni-lj.si>

Avtorske pravice

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Vse pravice pridržane.

Izdajo te publikacije so finančno podprli Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS (6316-2/2023-142), program Erasmus + Jean Monnet (projekt PutEUfor), Urad RS za mladino pri Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje, MOVIT - Zavod za razvoj mobilnosti mladih ter Zavod Mladinska mreža MaMa.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 145991427

ISBN 978-961-297-103-8 (PDF)

mladina

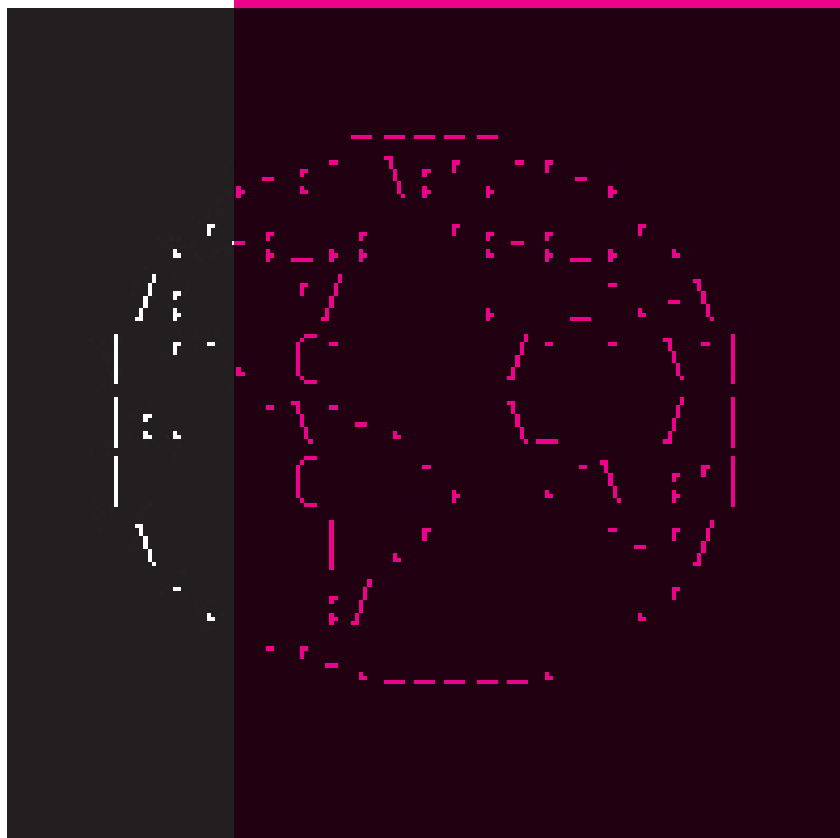
mladine

mladini

mladino

o mladini

z mladino

KAZALO

7 Uvod
Tomaž Deželan

Začetki tridesetletne poti

12 Poglavje 1
Tin Kampl in Tomaž Deželan

Kilometri med teorijo in prakso

39 Poglavje 2
Andraž Zgonc, Tin Kampl in Tomaž Deželan

Papirnati tiger

55 Poglavje 3
Tin Kampl in Tomaž Deželan

Malo mešano

83 Poglavje 4
Maja Drobne, Tomaž Deželan in Karolina Babič

Brez Evrope mladine ni

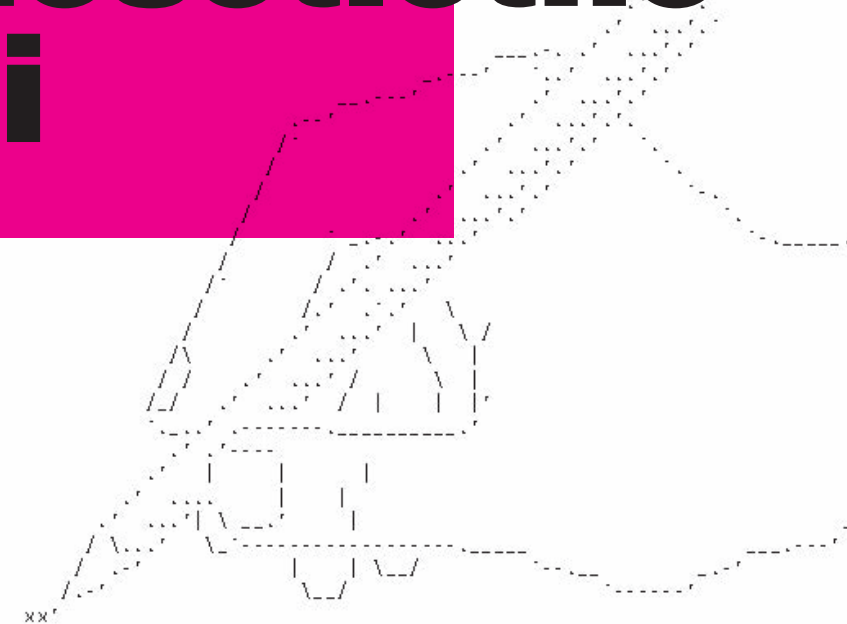
103 Poglavje 5
Tomaž Deželan, Katja Nacevski in Marko Majce

Brez Mladin mladih ni

127 Poglavje 6
Nina Vombergar in Tomaž Deželan

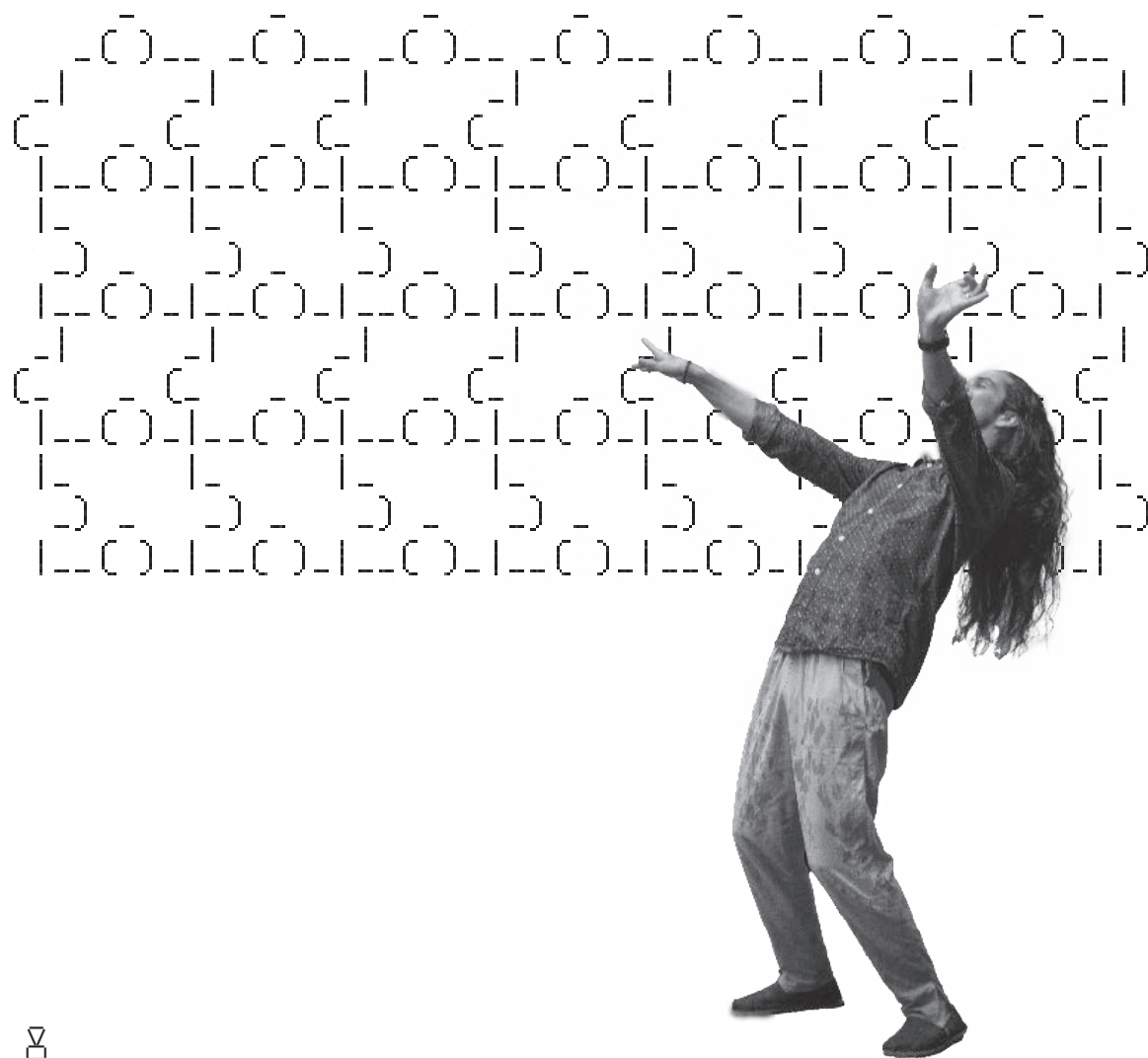
Na prehodu v odraslost

Začetki tridesetletne poti

Cilj monografije *Tri desetletja slovenske mladine* je poglobljen pregled najpomembnejših premikov znotraj najpogosteje izpostavljenih razsežnosti na področju mladine. Seveda seznam teh razsežnosti ni izčrpan in gotovo bi se našle še takšne, ki bi si zaslužile podrobnejšo obravnavo, kljub temu pa lahko razumemo nabor te monografije kot verodostojen poskus celostnega pregleda treh desetletij naporov na tem pogosto zapostavljenem področju. Prepoznava ključnih korakov, ki so bili prehojeni v zadnjih treh desetletjih od slovenske osamosvojitve, predstavlja tudi referenčno točko za zastavljanje relevantnih razvojnih vprašanj o prihodnosti slovenske mladine, s čimer se monografija umešča med dela z ambicijo podajanja ključnih usmeritev za različne deležnike. Prav s tem namenom je način priprave posameznih tematskih sklopov oziroma poglavij standardiziran ter ponuja pregled ključnih prelomnic na obravnavanem področju, opisuje proces razvoja tega področja v zadnjih treh desetletjih, v zelo omejeni meri pa tudi vrednoti doseženi napredek. Pri slednjem gre za nabor vtisov in pogledov nazaj, ki so pomešani z dostopnimi podatki, pridobljenimi iz različnih virov, zato tu težko govorimo o kakršnikoli evalvacijski študiji. Vendar pa takšna ocena ponuja dobro izhodišče za pogled v prihodnost, kar je skupno vsem poglavjem in predstavlja eno glavnih značilnosti monografije. Pisci oziroma boljše rečeno zapisovalci posameznih področij so pogled naprej utemeljili predvsem v pogledih ključnih deležnikov, ki so soustvarjali ali še vedno soustvarjajo podobo slovenske mladine in s svojo akumulacijo izkušenj ter znanja s tega področja predstavljajo neprecenljiv vir idej.

Ob tem pa je potrebno poudariti, da se regulacija mladine v Sloveniji ne začne z letom 1991, ampak lahko njene zametke zasledimo že prej, predvsem v delu organiziranja mladih in vključevanja v politične procese. Če pustimo ob strani obdobje pred letom 1980 (glej npr. Škulj, 2016), bi lahko dejali, da so si obdobju pred letom 1990 polje mladine delile družbenopolitične organizacije, od katerih je vsaka zasedala svojo vlogo v tedanji ureditvi – bodisi je bila »stanovska« bodisi je imela vlogo povezovalnega in dogovornega člana ali pa je bila nekakšen presežek, institucionalizirani ideološki skrbnik sistema (Vurnik, 2005). Družbenopolitične organizacije so predstavljale ključno obliko političnega združevanja državljanek in državljanov in v prejšnjem sistemu je bila ena od pglavitnih Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS). Njen namen je bil združevanje mladih in njihova družbenopolitična aktivacija, priprava za vstop v politiko in tudi primerna ideološka indoktrinacija. V okviru institucionalnega položaja so ji pripadala tudi zagotovljena mesta delegatov, neformalno pa ji je znotraj konstelacije družbenopolitičnih

organizacij pripadal status t. i. transmisijske organizacije, katere osnovni namen je bil ustvarjati kadre za vstop na družbenopolitično sceno (Vurnik, 2005). Slednje se je začelo spreminjati v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko ZSMS začne transformirati to predpisano vlogo. Osemdeseta leta so namreč za ZSMS predstavljala opuščanje vrednot povojnega obdobja v smer povezovanja s civilno družbo in postopnega prevzemanja vrednot, ki so jih generirala različna (nova) družbena gibanja. Tako so vsebinska izhodišča vse bolj postajala mirovništvo, ekologija, duhovna in seksualna svoboda, politični pluralizem in ekonomski liberalizem, kar so bile tudi ključne teme progresivne mladine v tem delu sveta in širše.

Izhodišča sedanje ureditve

S svojo široko organiziranostjo je ZSMS predstavljala izhodišče kasnejšim strukturam. Osnovno organiziranje se je vršilo od šol in univerz do podjetij, kjerkoli je bilo aktivnih vsaj pet posameznic ali posameznikov, starih do 27 let. Osnovne organizacije so se združevale v občinske organizacije, z vodstvi v občinskih konferencah; študente in mlade zaposlene na univerzah pa sta združevali univerzitetni organizaciji v Ljubljani in Mariboru, z vodstvi v univerzitetnih konferencah. Ti sta bili poleg Republiške konference edini družbenopolitični organizaciji, ki sta se občasno udeleževali visoke politike, občasno tudi kot svojevrstna opozicija Republiški konferenci. Kot krovna organizacija, ki je združevala vse nižje oblike organizacij ter družbene organizacije in društva, ki so združevale mlade, je ZSMS med obdobjem dveh kongresov vodila Republiška konferenca s svojimi vodstvenimi organi, tudi po posameznih javnopolitičnih področjih (glej Vurnik, 2005). Poleg sodelovanja v formalnih strukturah so mladi znotraj ZSMS delovali tudi na druge načine. Ti so vključevali različne oblike in metode dela, kot so bile problemske konference, komisije, usklajevalni in koordinacijski odbori in centri, sveti, klubi študentov, klubi štipendistov, aktivni mladih zadružnikov, medobčinski sveti, aktivni v Teritorialni obrambi, klubi OZN idr. (prav tam).

Kot transmisijska organizacija, ki je bila po formalni opredelitvi instrumentalizirana za rekrutacijo kadrov za vstop v politiko, se je v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja ZSMS začela vse bolj oblikovati v samosvojo organizacijo. Mladi so se v okviru mladinske organizacije aktivno in participativno ukvarjali s političnimi, družbenimi, ekonomskimi in drugimi pomembnimi temami in zahtevali vključenost mlade generacije v politični sistem, ki mladim ni omogočal politične participacije, kakršna jim je načeloma v teoriji pripadala (Vurnik, 2005). To se je kazalo že z vprašanjem o usmerjenem izobraževanju, s čimer se je ZSMS postopno oblikovala v organizacijo, ki je branila interese mladih. To se je le stopnjevalo s kritiko družbenega, ekonomskega in političnega stanja ter idejo o frontni organizaciji, ki je imela za posledico vključitev novih družbenih gibanj. To je bilo pomembno vprašanje na več ravneh: prvič, v okviru političnega sistema je odprlo vprašanje konkurence, in drugič, ZSMS je postala povezovalni člen vseh oblik mladinskega združevanja. S tem se je omogočilo tudi interesni pluralizem in možnost resnične podpore organizacije s strani svojega članstva. Sčasoma je ZSMS z nastajajočimi družbenimi gibanji pričela vse bolj samostojno posegati v politiko in je stopnjevala svoj aktivizem. Med vsebinskimi področji, s katerimi se je ukvarjala ZSMS, so pomembno mesto dobila vprašanja, povezana s socialnim in ekonomskim položajem mladih: to so bila stanovanjska problematika, štipendijska politika, izobraževanje, zaposlovanje.

Kljub navedenemu pa je ZSMS šla v smeri preoblikovanja v politično stranko. S spremembo statuta je bila poleg odprave avtomatičnega članstva izvedena ločitev organizacije na dva dela, na politično stranko in študentsko organizacijo. Z odločitvijo preoblikovanja v politično stranko se je ZSMS tako odrekla položaju krovne mladinske organizacije, s čimer se je odprl prostor za ustanovitev Mladinskega sveta Slovenije, nepolitične organizacije, ki bi združevala vse mladinske organizacije in zastopala njihove interese. ZSMS se je do pobude pozitivno opredelila in vlogo mladinskega sveta pa je osmislila kot »drugi pol tako imenovanega ministrstva za mladino«,¹ kot institucionalni prostor za stalno srečevanje njegovih članov in izvajanje projektov, ki so v interesu mladih. Kljub temu pa so 25. aprila 1990 Mladinski svet Slovenije ustanovile zainteresirane organizacije same. Pobude za ustanovitev mladinskega sveta so sicer prihajale z vseh strani, nenazadnje je bila taka pobuda dana tudi skupščini kot »splošen poziv vsem družbenim in državnim institucijam za podporo taki obliki sodelovanja mladinskih organizacij«² (Vurnik, 2015).

Opisano odpiranje prostora novim idejam in organizacijskim strukturam, ki se je odvijalo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, je v diskurz politike in političnih idej vnašalo vprašanje položaja mladih. S tem je bila mladinska dimenzija tudi prepletana s procesi osamosvajanja, tako na ravni vsebine kot tudi na ravni mladinskega organiziranja, čeprav je bila tematika mladih že na prvih volitvah zelo zapostavljena (Deželan in Matjašič, 2020). S tem pa se je tudi pokazalo, da bo politični pluralizem za mladino prinesel tudi precej vrzeli, lastnih liberalnim demokracijam. Omeniti gre predvsem pomen numerične velikosti mladine v primerjavi z ostalimi skupinami (npr. upokojenci) in posledično pomanjkanje političnega interesa za njene poglobitve probleme.

Sestava monografije

Tridesetletno pot slovenske mladine pričnemo z obravnavo treh desetletij razvoja mladinske politike v Sloveniji, kjer sta razdaljo med normativno ureditvijo in dejanskim stanjem na terenu obravnavala Tin Kampl in Tomaž Deželan. Temu sledi obravnavo nacionalne avtoritete, kot se ga pogosto naslavlja znotraj prostora Evropske unije in njenih programov, to je Urada Republike Slovenije za mladino, ki prav tako kaže na zanimiv razkorak med teorijo in prakso. Temu so se posvetili Andraž Zgonc, Tin Kampl ter Tomaž Deželan. Nato sledi obravnavo razvoja mladinskega sektorja v celoti, ki sta ga predvsem z vidika njegove raznolikosti, z vsemi svojimi prevladujočimi organizacijskimi oblikami zaobjela Tin Kampl in Tomaž Deželan. Železni repertoar ključnih področij znotraj mladine zaključujeta Nina Vombergar in Tomaž Deželan, ki obravnavata mladinsko delo v Sloveniji, tudi z vidika njegove krepitve in prepoznave. Monografijo zaključujemo z dvema pomembnima vidikoma podpore mladini, z ustvarjanjem ustreznih finančnih in podatkovnih podlag za njeno delovanje. Ko gre za prvo, Maja Drobne, Karolina Babič in Tomaž Deželan analizirajo pomen predvsem evropskih programov za razvoj na področju mladine. Pri naslavljanju podatkovnih podlag oziroma raziskovanja pa Tomaž Deželan, Katja Nacevski in Marko Majce obravnavajo zgodovino raziskovanja mladine v Sloveniji, referenčne raziskave in njihove najpomembnejše

¹ Informacija RK ZSMS št. 38, 20. 10. 1989, K zasnovi nacionalnega združevanja organizirane mladine, Mladinski svet v Vurnik, 2005.

² AS1115, šk. 1440, pobuda Toneta Pavčka, 7. 3. 1990 v Vurnik, 2005

izsledke v luči njihovega pomena za področje mladine. Namesto zaključka vsako od poglavij ponuja iztočnice za prihodnost kot našo popotnico informiranemu in na dokazih temelječemu delovanju ključnih deležnikov v sektorju.

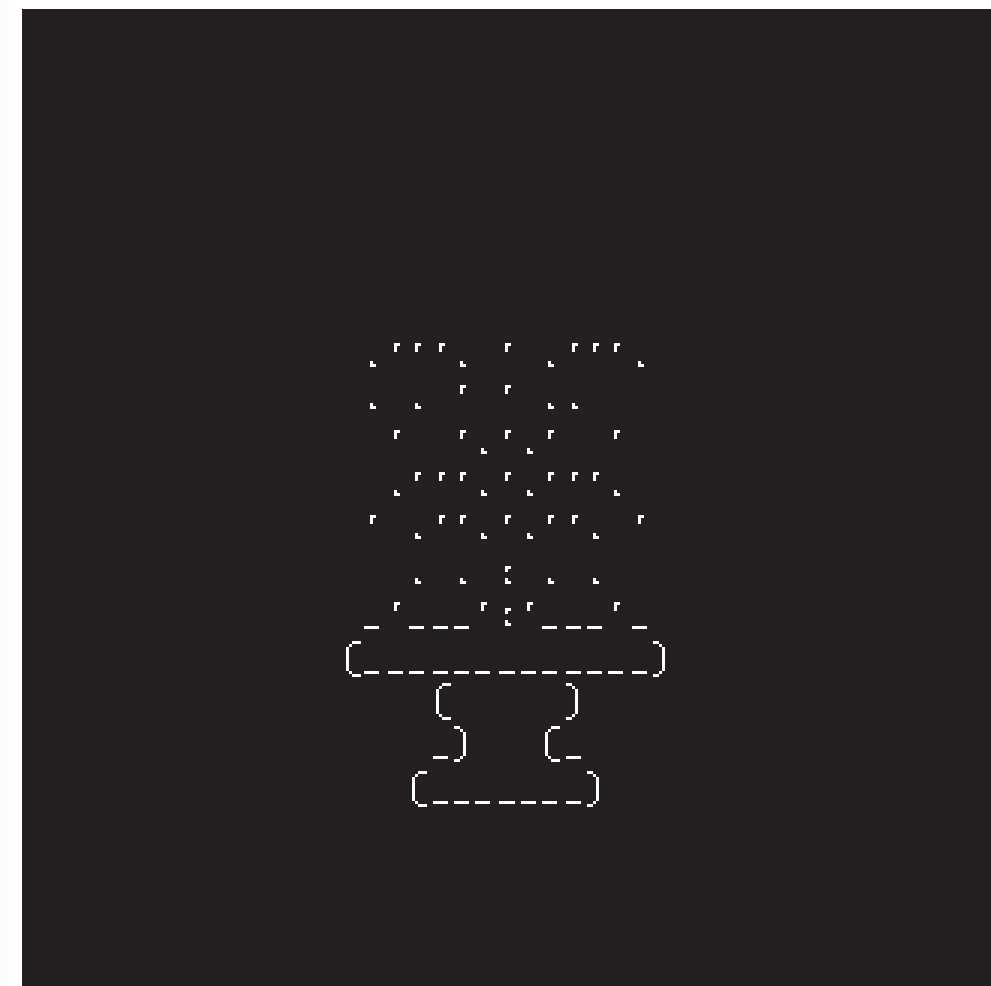
Viri

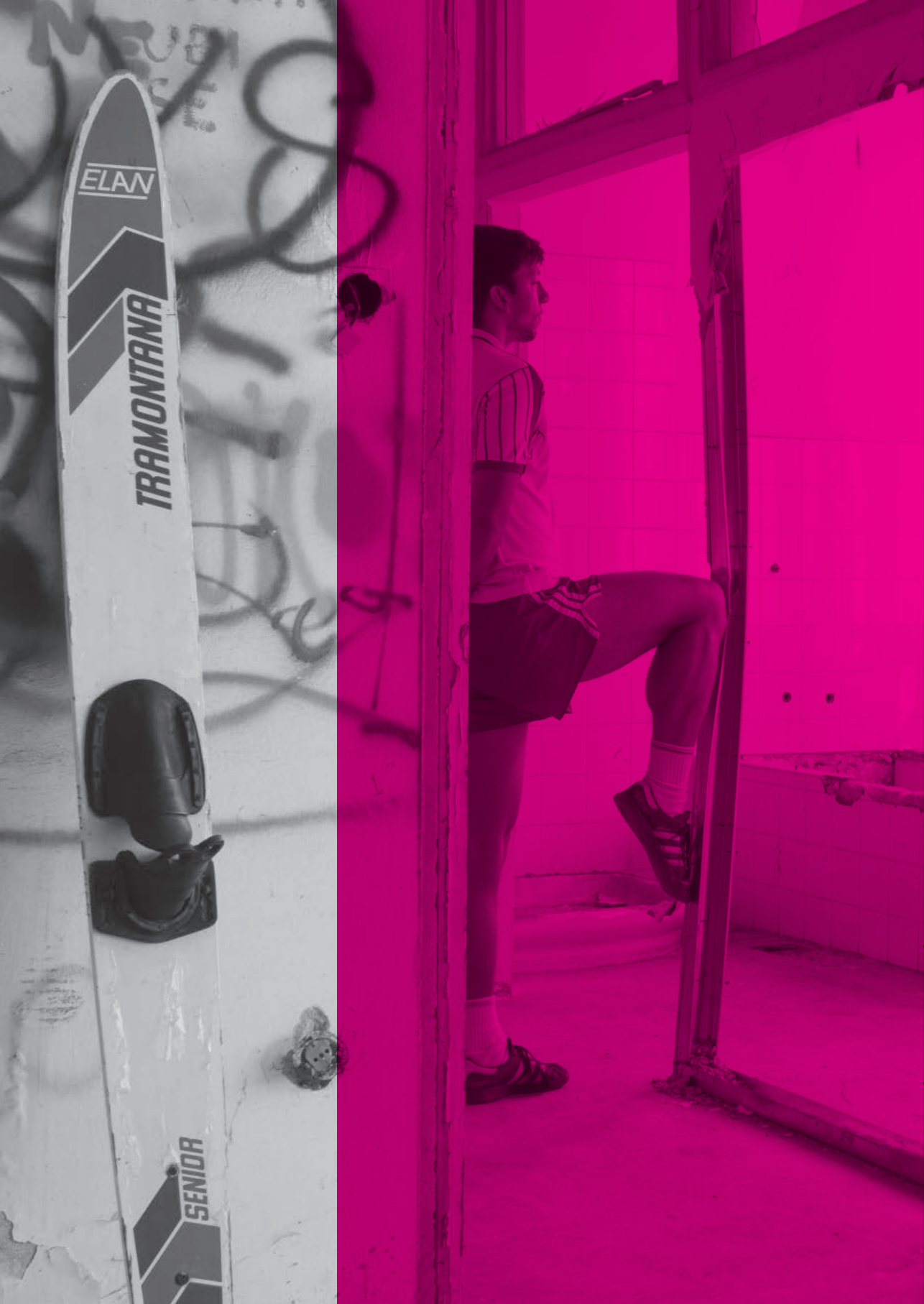
Deželan, T., in Matjašič, M. (2020). Mladina kot polje volilnega boja med vzgojo in izobraževanjem ter mladinskim delom. V A. Krašovec & T. Deželan (Ur.), *Volilno leto* (pp. 89–110). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Škulj, J. (2016). *Prispevki k zgodovini razvoja mladinskega sektorja*. Ljubljana: Movit.

Vurnik, B. (2005). *Med Marxom in punkom: vloga Zveze socialistične mladine Slovenije pri demokratizaciji Slovenije (1980–1990)*. Ljubljana: Modrijan.

Začetki tridesetletne poti

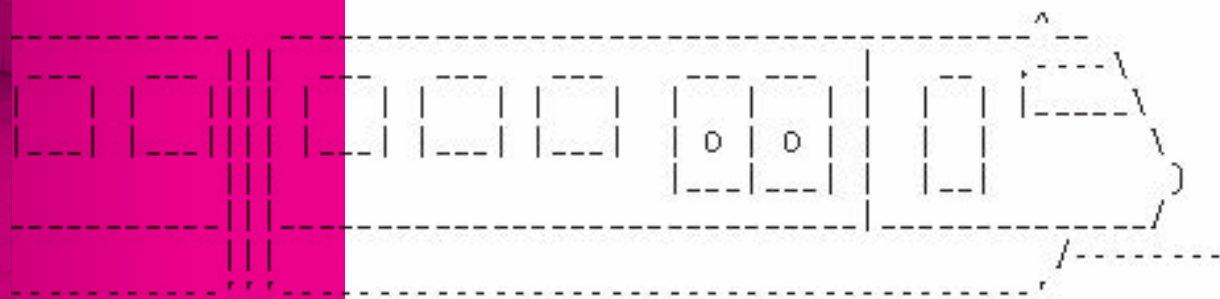

Poglavje 1

Kilometri med teorijo in prakso

Pregled tridesetletnega
razvoja mladinske
politike v Sloveniji

Tin Kampl
Tomaž Deželan

Ključne prelomnice v razvoju mladinske politike v Sloveniji

1990: ustanovitev Mladinskega sveta Slovenije

1991: ustanovitev Urada RS za mladino

2005: Strategija Urada RS za mladino na področju
mladinske politike do leta 2010

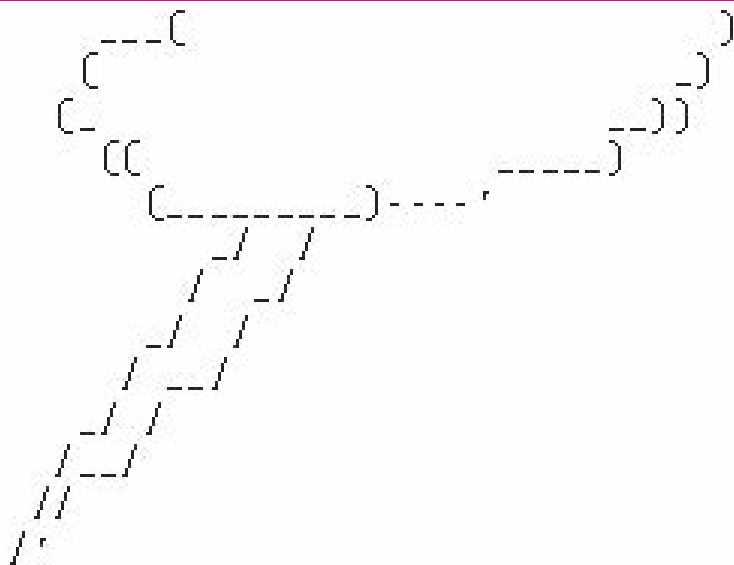
2009: vzpostavitev Sveta Vlade RS za mladino

2010: sprejem Zakona o javnem interesu
v mladinskem sektorju

2011: objava rezultatov raziskave Mladina 2010

2013: sprejem Resolucije o Nacionalnem programu
za mladino 2013–2022

2017: prvo vmesno poročilo in evalvacija izvajanja
Nacionalnega programa za mladino 2013–2022

Kontekst mladinske politike v Sloveniji

Mladinska politika predstavlja specifično polje javnih politik, ki se od ostalih ne razlikuje samo po zvrsti, ampak predvsem po paleti načel, na katerih temelji, kot tudi po širokem spektru učinkov, ki jih dosega. Je več kot samo javnopolitični odgovor na posamezne izzive, ki jih je potrebno nasloviti v zvezi z mladimi, saj predstavlja zavezo za jasno delovanje države v smeri zagotavljanja dobrih življenjskih pogojev in priložnosti za mlade (Denstad, 2009). Na splošno mladinska politika naslavlja različne in med seboj povezane dimenzije v življenju mladih: njihovo blaginjo, izobraževanje, demokratično participacijo in vključenost. Prav tako lahko ponuja priložnosti za mlade, da ti razvijajo svoje znanje, veščine in odnos z namenom, da bodo našli svoje mesto v družbi, se osamosvojili, da bodo aktivni v civilni družbi in vstopili na trg dela (Youth Partnership, 2019).

Mladinska politika se je v zadnjih desetletjih korenito razvila v smer naslavljanja širokega razpona tveganj in priložnosti, s katerimi se soočajo mladi, kar pa terja obsežnejše strategije, ki pokrivajo različna javnopolitična področja, kot so zaposlovanje, sociala, formalno in neformalno izobraževanje, zdravje, stanovanjska politika, kultura idr., prav tako pa tudi presečne izzive, kot so socialna vključenost, participacija mladih in enakost spolov (Youth Partnership, 2019). Ko gre za področje mladinske politike, se moramo zavedati, da med državami vlada precejšnja pestrost, zato ne moremo govoriti o poenotenem razumevanju že tako osnovnih pojmov, kot so mladinska politika, mladinsko delo ali celo mladi kot taki, saj je njihovo razumevanje v različnih državah in javnopolitičnih področjih lahko drugačno (Taru, 2017).

Drži tudi to, da je v marsikateri državi na razvoj mladinske politike močno vplivalo mednarodno okolje, s tem pa imamo predvsem v mislih različne mednarodne organizacije, ki to področje že dlje časa sistematično razvijajo, še preden se je v posameznih državah razvilo zavedanje o potrebi po tem. Ravno mednarodne organizacije so bile tiste, ki so marsikdaj nudile pomembno spodbudo za sistematičen razvoj mladinske politike, in med take države sodi tudi Slovenija, kar bomo dokazovali v nadaljevanju. Seveda se je s tem vzpostavila tudi tendenca po integriranem pristopu k mladinski politiki, ki jo podpirajo mnoge mednarodne organizacije in združenja (Kuhar in Leskošek, 2008), pri čemer pa gre v slovenskem primeru predvsem omeniti tri: Organizacijo združenih narodov, Svet Evrope in Evropsko unijo.

V tem poglavju smo se osredotočili na pregled razvoja slovenske mladinske politike, ki upošteva pomembno vlogo mednarodnih organizacij in jo skuša tudi podrobneje opredeliti. Ob tem smo si za vodilo pregleda zastavili ključna načela dobre mladinske politike, ki so nam omogočila uravnovešen pregled ključnih premikov ter tudi zamujenih priložnosti.

Ključna mednarodna izhodišča za slovensko mladinsko politiko

Če se vrnemo na izhodišče, lahko začetke razvoja mladinske politike postavimo že v 19. stoletje, ko so mladi začeli biti videni kot drugačna družbena kategorija. Sodobne ideje o mladinski politiki so se po drugi strani pojavile po drugi svetovni vojni, v povezavi z razvojem države blaginje (Taru, 2017). V mednarodnih organizacijah so se prvi obrisi integrirane oziroma čezsektorske mladinske politike

pojavi konec 50-ih in na začetku 60-ih let prejšnjega stoletja, v 90-ih letih pa je v evropskem kontekstu področje mladinske politike pridobilo pomemben zagon v okviru evropske socialne, zaposlovalne in ekonomske politike, katerih cilj je bil okrepiti mednarodno konkurenčnost EU, ki je prav tako oblikovala bolj splošen kontekst razvoja čezsektorske mladinske politike (prav tam). Na pobude mladinske politike je pomembno vplivala gospodarska in socialna agenda EU, ki je kot glavni cilj politike postavila boj proti revščini oziroma socialni izključenosti (Colley v Taru, 2017). V okviru Sveta Evrope je sicer imela mladinska politika nekoliko drugačen fokus, saj je poudarjala udeležbo mladih na organizacijski, skupnostni in družbeni ravni ter pomen demokratičnih gibanj in gibanj civilne družbe (Eberhard, 2002). Čeprav socialnoekonomsko vključevanje mladih iz ranljivih socialnih okolij ni edini cilj evropskih javnopolitičnih dokumentov, ta kljub temu ostaja osrednja skrb evropske mladinske politike od začetka 21. stoletja (Taru, 2017). Ne samo na nadnacionalni ravni, ampak tudi na ravni mladinskih politik posameznih držav sta Evropska unija in Svet Evrope odigrali pomembno vlogo, verjetno najizraziteje skozi proces odprte metode koordinacije¹ ob prelomu tisočletja (prav tam).

Evropska unija

Evropska unija je sicer formalno področje mladine med politike EU uvrstila relativno pozno, z Maastrichtsko pogodbo leta 1992. Neposredno sicer na zelo skop način, saj se je področja dotaknila zgolj v 126. členu, ki predvideva spodbujanje mladinskih izmenjav ter izmenjave mladinskih delavcev oziroma, kot je zapisano v pogodbi, »socio-izobraževalnih inštruktorjev« (Pogodba o Evropski uniji, 126. člen). Posredno pa je ponudila podlage za razvoj mladinske politike na evropski ravni na različnih področjih, ki zadevajo mlade, npr. na polju zaposlovanja, mobilnosti mladih raziskovalcev, kulture, zdravja, varstva potrošnikov ipd. (Debeljak, 2009). Zametke aktivnosti na področju mladine lahko najdemo sicer že prej, vendar so bili omejeni zgolj na nekatere specifične programe (npr. program Mladi za Evropo, ki ga je Evropska komisija vpeljala že v letu 1988).

Prelomnico na področju mladine v okviru EU predstavlja Lizbonska strategija iz leta 2000, ki je v svoje središče med drugim postavila razvoj človeškega kapitala, s tem pa tudi mlade, čemur je sledila leta 2001 sprejeta *Bela knjiga Nova spodbuda za evropsko mladino*, ki je predstavljala začetek pospešenega razvoja področja v naslednjih letih. Z belo knjigo je Evropska komisija predlagala institucionalizacijo sodelovanja držav članic na področju mladine z uporabo odprte metode koordinacije (OMK) na štirih prednostnih področjih (informiranje mladih, participacija, prostovoljne aktivnosti ter boljše poznavanje mladih) ter krepitev mladinske dimenzije v drugih sektorskih politikah (izobraževanje, vseživljenjsko učenje, mobilnost, zaposlovanje in družbena integracija, boj proti rasizmu in ksenofobiji; Evropska komisija, 2001).

Po beli knjigi sta bila ključna dokumenta, ki sta prispevala k pospešenemu poglobljanju področja, še Evropski mladinski pakt iz leta 2005 in Resolucija o prenovljenem okviru sodelovanja na področju mladine 2010–2018 iz leta 2009. *Evropski mladinski pakt* je leta 2005 sprejel Evropski svet kot enega ključnih instrumentov za doseganje ciljev Lizbonske strategije, saj je zavezoval države članice k

¹ Odprta metoda koordinacije (OMK) je način medvladnega oblikovanja politike, ki je za države članice nezavezujoč.

poglobljenim naporom na področju rasti in delovnih mest, s tem pa se je dvignila tudi zavest o mladinski politiki na ravni EU in o pomenu osamosvajanja mladih. Prav tako je poudaril pomen participacije mladih, kar je kasneje botrovalo vzpostavitvi strukturiranega dialoga. *Resolucija o prenovljenem okviru sodelovanja na področju mladine 2010–2018* (t. i. Prenovljeni okvir), ki jo je leta 2009 sprejel Svet ministrov, je po drugi strani nadgradila takratni okvir evropskega sodelovanja na področju mladine, pri čemer je Svet sledil smernicam in predlogom, ki jih je spomladi istega leta objavila Evropska komisija v sporočilu z naslovom *Strategija EU za mlade – vlaganje in opolnomočenje, Prenovljena odprta metoda koordinacije za naslavljanje izzivov in priložnosti za mlade*.

Temeljna vizija Strategije EU za mlade je bila povečati vlaganja v mlade preko povečanja sredstev za razvoj področij, ki vplivajo na mlade in njihovo blaginjo, ter krepitev vloge mladih pri prenovi družbe, pri čemer je Komisija predvidela prenovljeno OMK kot orodje za krepitev in spodbujanje vključevanja mladinske dimenzije v druge sektorske politike ter za krepitev participacije mladih. Hkrati je Prenovljeni okvir predvidel uporabo instrumentov, kot so: na dejstvih utemeljeno oblikovanje javnih politik, vzajemno učenje med državami članicami EU, poročanje o napredku, posvetovanja in strukturirani dialog z mladimi in mladinskimi organizacijami idr. (Svet Evropske unije, 2009). K veljavi mladinske politike na ravni EU je dodatno prispevala leta 2010 sprejeta strategija *Evropa 2020*, ki je nadomestila prejšnjo Lizbonsko strategijo in je bila utemeljena na sedmih vodilnih pobudah, ki bi naj sledile uresničevanju ciljev pametne, trajnostne in vključujoče rasti, pri čemer je bila ena izmed pobud Mladi in mobilnost. Ta je stremela k povečanju uspešnosti izobraževalnih sistemov in olajšanju vstopa mladih na trg dela (Sporočilo Komisije, 2010), s tem pa je bila na ravni strateških usmeritev EU tudi bolj prepoznana vloga mladih in mladinske politike.

Obdobje od sprejema Lizbonske strategije do danes je za mladinsko politiko na ravni EU predstavljalo obdobje pospešenega razvoja, ki je rezultiralo tako v njeni prepoznavnosti kot tudi v razvoju nekaterih instrumentov, ki so vplivali tudi na spodbujanje razvoja mladinske politike v posameznih državah članicah. Ne moremo mimo dejstva, da se je v tem času korenito spremenilo razumevanje mladih in mladinskih politik in se je mladinsko dimenzijo začelo naslavljanje tudi v okviru drugih sektorskih politik, kar je pomenilo pomemben korak k ustvarjanju integrirane čezsektorske mladinske politike. Tem usmeritvam sledi tudi aktualna *Strategija EU za mlade 2019–2027*, ki jo je Svet EU sprejel konec leta 2018 in gradi na izkušnjah in odločitvah iz preteklih letih, si za cilj postavlja reševanje obstoječih in prihodnjih izzivov mladih ter predstavlja okvir ciljev, načel, prednostnih nalog, osrednjih področij in ukrepov, ki naj bi bili vodilo vsem relevantnim deležnikom za sodelovanje na področju mladinske politike (Svet Evropske unije, 2018). Strategija je tematsko razdeljena na tri dele – angažiranje, povezovanje in opolnomočenje – ter dopolnjena z Evropskimi cilji mladih, ki so produkt posvetovanj z mladimi v okviru strukturiranega dialoga. Za uresničevanje Strategije EU za mlade so predvideni instrumenti, ki so smiselna nadgradnja tistih iz Prenovljenega okvirja: na dokazih temelječe oblikovanje mladinske politike in pridobivanje znanja; vzajemno učenje in razširjanje informacij; participativno upravljanje; uporaba programov in sredstev EU; načrtovanje prihodnjih nacionalnih dejavnosti; mladinski dialog (prej strukturirani dialog); koordinator EU za mlade; obveščanje in podpora mladih; triletni delovni načrti EU za mladino; spremljanje, poročanje in ocenjevanje; ter vmesna evalvacija.

Svet Evrope

Svet Evrope je začel področje mladine naslavljeti leta 1982 z ustanovitvijo ad hoc medvladnega Odbora strokovnjakov za mladinska vprašanja in z organizacijo prve Konference evropskih ministrov za mladino v letu 1985, kateri je sledilo še osem tovrstnih konferenc do leta 2012. Na podlagi razprav, ki so potekale na konferencah, je Sektor za mladino razvijal različne instrumente in programe, katerih namen je bila promocija in podpora razvoju mladinskih politik v okviru Sveta Evrope in v posameznih državah (Siurala, 2006). Eden takih instrumentov so bili tudi pregledi nacionalnih mladinskih politik, katerih namen je bila podpora državam pri razvoju mladinske politike. Poleg podpore je bil namen pregledov tudi identifikacija skupnih značilnosti nacionalnih mladinskih politik, ki bi omogočile vzpostavitev evropskega pristopa na področju mladinske politike, in prispevek k medsebojnemu učenju v kontekstu razvoja, oblikovanja in implementacije mladinske politike (Cink, 2016). Smiselno nadaljevanje teh prizadevanj se udejanja tudi skozi enega zadnjih instrumentov za razvoj mladinske politike, ki ga je predstavil Svet Evrope, tj. orodja za samoocenjevanje mladinskih politik, ki je bilo razvito v podporo državam članicam pri samooceni skladnosti nacionalne mladinske politike s standardi mladinske politike Sveta Evrope. Temeljni standardi Sveta Evrope za mladinsko politiko, na katerih je osnovano orodje, izhajajo iz temeljnih vrednot Sveta Evrope in širšega razumevanja mladinske politike ter posegajo na polje aktivnega sodelovanja, informiranja, spodbujanja vključevanja, mobilnosti in dostopanja do pravic mladih ter kakovostnega mladinskega dela (za več glej Svet Evrope, 2021).

Med instrumenti Sveta Evrope, ki delujejo kontinuirano in pomembno prispevajo k razvoju mladinske politike tako na ravni Sveta Evrope kot tudi na ravni držav, ne smemo spregledati relevantnih soupravljaljskih teles, ki delujejo na področju mladine in v okviru katerih predstavniki držav in predstavniki mladinskih organizacij in mladih soodločajo o mladinski politiki znotraj Sveta Evrope; tj. Evropskih mladinskih centrov v Strasbourgu in Budimpešti, Evropske mladinske fundacije ter in partnerstva z Evropsko komisijo na področju mladine.

Krovni dokument Sveta Evrope, ki smiselno povzema pretekli razvoj in dosežke na področju mladinske politike in postavlja usmeritve naprej, je leta 2019 sprejeta *Strategija mladinskega sektorja 2030*, katere poslanstvo je širitev sodelovanja mladih, krepitev dostopa mladih do pravic in poglobljanje znanja mladih (Svet Evrope, 2020). V strategiji si Svet Evrope postavlja prednostna področja, ki jih želi uresničevati skozi že vzpostavljene instrumente, predvsem oživitve pluralne demokracije, dostop mladih do pravic, skupno življenje v mirnih in vključujočih družbah ter mladinsko delo (prav tam).

Organizacija Združenih narodov

Med še posebej relevantnimi mednarodnimi organizacijami je potrebno izpostaviti tudi Organizacijo združenih narodov (OZN), katere procesi niso imeli neposrednega odločilnega vpliva na razvoj mladinske politike v Sloveniji, so pa zaznamovali mednarodno okolje s postavljanjem smernic. Začetki naslavljanja vprašanj, ki so povezana z mladimi v okviru OZN, segajo v leto 1965, ko so države članice sprejele *Deklaracijo o spodbujanju idealov miru, medsebojnega spoštovanja in razumevanja med narodi pri mladih*, večji korak v smeri sistematičnega razvoja mladinske politike pa je bil narejen leta 1985, ki ga je Generalna skupščina

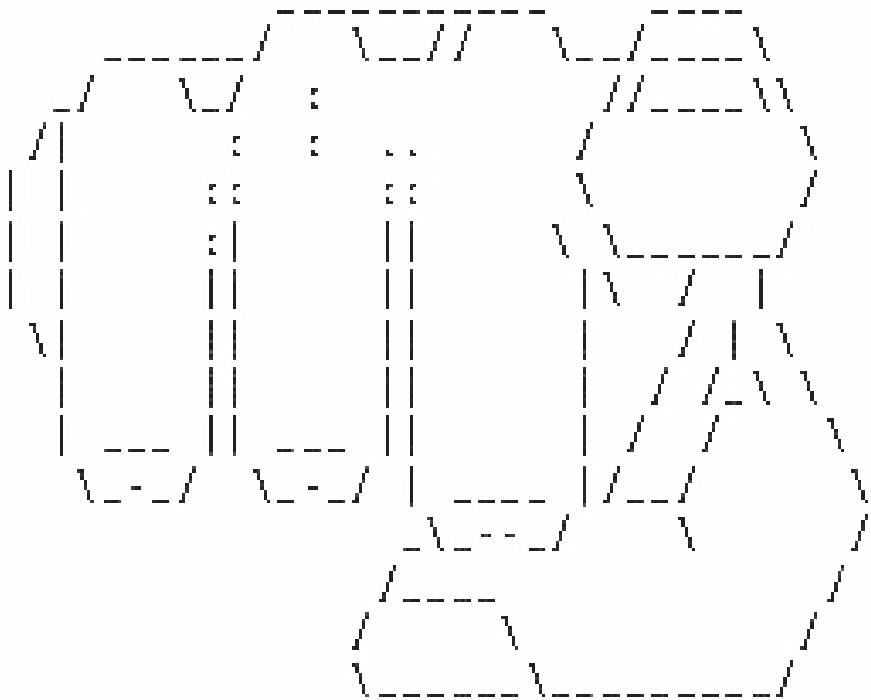
OZN razglasila za *mednarodno leto mladih*, s tem pa opozorila na pomembno vlogo mladih v družbi ter se zavzela za nacionalne mladinske politike, ki so čezsektorske in integrirane (Nico, 2017).

Z mednarodnim letom mladih je Generalna skupščina OZN tudi identificirala področja participacije, razvoja in miru za prevladujočo skrb mednarodne skupnosti, povezano z distributivno pravičnostjo, udeležbo prebivalstva in kakovostjo življenja. To se odraža tudi v smernicah, ki predstavljajo splošne teme *Svetovnega akcijskega načrta za mlade do leta 2000 in dalje* (World program of action for youth, WPAY; OZN, 2010). Z akcijskim načrtom je OZN nadgradila prizadevanja na področju razvoja mladinske politike, saj je opredelila okvir in smernice za oblikovanje mladinske politike na globalni in nacionalni ravni. Kot tak velja omenjeni okvir za prvi globalni načrt načrtovanja učinkovite nacionalne mladinske politike (Cink, 2016). Z načrtom so države članice spodbujene k oblikovanju in sprejemanju integriranih mladinskih politik s kontinuiranim procesom spremljanja in vrednotenja položaja mladih, s sprejemanjem čezsektorskih programov in ukrepov z jasnimi in časovno opredeljenimi cilji ter s sistematičnim vrednotenjem napredka (prav tam).

Ob tem velja omeniti tudi prizadevanja bivšega generalnega sekretarja OZN Ban Ki Moona, ki je dal področju mladih velik poudarek; temu je v letu 2013 sledilo sprejetje dokumenta *Youth – SWAP*, katerega namen je spodbuditi povezanost in sinergičnost celotnega sistema OZN na ključnih področjih, povezanih z mladimi, in predstavlja načrt, ki identificira glavne prioritete sistema OZN na področju mladine (OZN, 2013). Istega leta je bil imenovan tudi prvi posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN za mlade, leto kasneje pa tudi izveden prvi Globalni forum o mladinski politiki, ki je potekal v Bakuju v večdeležniškem formatu.

Načela dobre mladinske politike kot konceptualno izhodišče

Ko govorimo o mladinski politiki, govorimo o načinu delovanja posamezne države na področju izboljšanja položaja mladih, njihovega opolnomočenja in polnega vključevanja v družbo. Lahko bi dejali, da gre tudi za vpogled v to, kako država in njeni odločevalci dojemajo mlade. To se kaže v eni izmed osrednjih karakteristik dobro delujoče mladinske politike, ali država **mlade dojema kot vir ali kot problem**. Morda se zdi, da gre le za enega v nizu političnih sloganov, vendar to razlikovanje predstavlja pomembno dihotomijo v percepciji mladinske politike in njenega razvoja (Denstad, 2009). Odpira namreč pomembna vprašanja, na primer ali bo mladinska politika del osrednje ali obrobne skupine javnih politik ter ali bo njen pristop sinhroniziran ali segmentiran (Williamson, 2002). Razumevanje mladinske politike kot problemsko orientirane pomeni, da se mlade razume kot nekoga, ki je v ranljivem in ogroženem položaju in potrebujejo zaščito skozi javne politike, lahko pa tudi kot nekoga, ki povzroča težave. Posledično to pomeni, da mladinska politika naslavlja specifične segmente populacije mladih z zelo malo ali celo brez koordinacije različnih sektorjev. V praksi se to kaže tako, da se države skozi ukrepe večinoma odzivajo na posamezne izzive. Po drugi strani pa pristop, ki mlade dojema kot vir v družbi, mladinsko politiko usmerja v zagotavljanje aktivne participacije vseh mladih ter v raziskovanje in iskanje načinov opolnomočenja za uresničitev njihovega potenciala. Tovrstna mladinska politika je bolj proaktivna in kot pomembnega soustvarjalca prepoznava tudi mlade. Ključni področji sta v tem pogledu izobraževanje in podpiranje mladih, da postanejo aktivni državljani

(Kuhar in Leskošek, 2008). Prav tako takšna mladinska politika podpira mlade, da živijo primerno svoji starostni skupini, in spodbuja njihovo neodvisnost ter kritično razmišljanje. Cilj takšne politike je imeti integrirani čezsektorski pristop, ki bo usmerjen v mlade ter njihove potrebe in izzive (Denstad, 2009).

Ena izmed posebnosti mladinske politike je tudi njen med- oziroma **čezsektorski značaj**, saj posega na mnoga druga področja javnih politik (Rakar in drugi, 2011). Mladinska politika ni samo skupek delovanj različnih sektorjev, ki vplivajo na mlade, temveč zavestna in strukturirana medresorska politika mladinskega resorja, ki sodeluje z drugimi resorji in koordinira storitve za mlade (Kuhar in Leskošek, 2008). Besedo sektor v kontekstu mladinske politike lahko razumemo na dva načina, in sicer v smislu sektorjev (tudi resorjev) javne politike (npr. izobraževanje, zaposlovanje, zdravje) ali sektor v širšem družbenem smislu (npr. javni sektor, nevladni sektor, gospodarski sektor). V kontekstu evropske mladinske politike je sektor običajno razumljen na prvi način, torej da se nanaša na različna področja javnih politik, različna ministrstva ali oddelke znotraj ministrstev, seveda pa je v določenih kontekstih mišljen tudi v drugem pomenu (Taru, 2017). K pomenu čezsektorskega značaja lahko dodamo še eno dimenzijo, v kateri se lahko čezsektorska mladinska politika nanaša tudi na vertikalno sodelovanje, na primer med centralno vlado in občinami (prav tam). Ob pogledu na različne ureditve mladinske politike v Evropi je jasno, da je mladinska politika razumljena kot veliko več kakor *mladinska politika sama po sebi* in da mora sodelovati, komunicirati, obsegati, integrirati ali voditi nabor usklajenih načrtov, ukrepov, programov in politik, ki so načeloma v formalni ali pravni odgovornosti drugih sektorjev. Zaradi čezsektorske-

ga značaja mladinske politike je hkrati pomembno, da je tudi **jasno definirana in vzpostavljena vladna avtoriteta** za področje mladine, ki prevzema vlogo koordinatorja razvoja nacionalne mladinske politike (Denstad, 2009). Tovrstna avtoriteta, ki je lahko organizirana kot samostojno ministrstvo ali kot drug vladni organ, mora biti prepoznana in imeti vzpostavljene močne vezi z ministrstvi za uspešno koordinacijo njihovega medsebojnega sodelovanja.

Kot je bilo že rečeno, je eden najpomembnejših atributov mladinske politike, ki mlade dojema kot vir, njihova **participacija skozi celotni javnopolitični proces** – tako pri razvoju mladinske politike kot tudi pri njeni implementaciji. Mladi bi morali imeti pravico, sredstva, podporo, priložnosti in prostor za sodelovanje kot partnerji v mladinski politiki, morali bi svetovati ali soodločati o njeni zasnovi, prispevati k zagotavljanju storitev mladinske politike ter spremljati in evalvirati vplive mladinske politike, in to ne zgolj kot upravičenci do njenih storitev (Youth Partnership, 2019). Obstaja široka paleta razlogov, ki govorijo v prid spodbujanju participacije mladih v javnopolitičnem procesu in se raztezajo od že omenjenega dojemanja mladih kot vira do tega, da obstajajo pravni in formalni razlogi, zakaj bi morali biti mladi naravni partnerji v odločevalskih procesih, če se želi izpolnjevati zaveze, ki jih države podajajo s podpisovanjem mednarodnih sporazumov in listin (Denstad, 2009). Na tem mestu, ko gre za spodbujanje participacije, gre izpostaviti Konvencijo OZN o otrokovih pravicah, ki v svojem 12. členu naslavlja participacijo otrok pri vladnih odločitvah, ki vplivajo na njih, prav tako pa tudi Revidirano evropsko listino o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, ki jo je leta 2003 sprejel Kongres lokalnih in regionalnih oblasti v Evropi, eden od stebrov Sveta Evrope (prav tam). Med razlogi za spodbujanje participacije mladih velja navesti tudi, da lahko preko vključevanja mladih oblikovalci politik najbolje identificirajo in z njihovo pomočjo razumejo potrebe in izzive mladih; za sprejete odločitve pridobijo potrebno legitimnost in si z vključevanjem mladih v sprejemanje odločitev z njimi lastijo politiko, kar lahko prispeva tudi k učinkovitejšemu izvajanju tako oblikovanih politik (prav tam).

V okviru mladinske politike bi morale **pomembno vlogo** zavzemati **nevladne mladinske organizacije**, ki bi uživale tudi močno prepoznavo in podporo odločevalcev (Denstad, 2009). Kot civilnodružbene organizacije, ki združujejo veliko število mladih, so mladinske organizacije definirane kot avtonomna demokratična prostovoljna združenja mladih, ki s svojim delovanjem omogočajo mladim ustvarjanje načrtnih in nenačrtnih učnih izkušenj ter omogočajo oblikovanje in izražanje njihovih stališč ter izvajanje aktivnosti v skladu z njihovo interesno, kulturno, nazorsko ali politično usmeritvijo (Mladinski svet Slovenije, 2010). O pomembnosti participacije mladih preko mladinskih organizacij, ki vstopajo v javnopolitični proces, govori tudi argument, da te organizacije predstavljajo instrument, ki ponuja možnost premostitve problemov nepovezanosti mladine, vsesplošne apatije in odsotnosti primerne zastopanja interesov mladih (Rakar in drugi, 2011). Pomembno stičišče združevanja mladinskih organizacij in njihovih interesov v večini evropskih držav predstavljajo mladinski sveti, ki bi morali zasedati privilegirano vlogo partnerja političnih odločevalcev pri razvoju in implementaciji mladinskih politik. Zaradi pomembnosti participacije mladih mora mladinska politika **prepoznavati** tako **(nevladni) mladinski sektor** in njegove organizacije kot tudi **mlade posameznice in posameznike** ter oblikovati in izvajati takšne ukrepe in programe, ki bodo spodbujali mlade, da postanejo angažirani in aktivni

državlani ter prevzamejo odgovornost za sooblikovanje družbe (Denstad, 2009). Politični odločevalci se morajo namreč zavedati dejstva, da niso vsi mladi vključeni v mladinske organizacije in jim je prav tako potrebno dati priložnost in mesto za posvetovanje v procesu oblikovanja mladinskih politik. Eden takih mehanizmov, ki mlade **neposredno vključuje v posvetovanja**, je mladinski (strukturirani) dialog, s katerim se mladi, mladinske organizacije in mladinski sveti ter raziskovalci s področja mladine aktivno vključujejo v politični dialog z odgovornimi za mladinsko politiko.

Prav tako pomemben atribut kakovostne mladinske politike je **konkretna in transparentna strategija**, ki na najboljši možni način analizira in naslavlja resnične potrebe populacije mladih. To lahko dosega z jasno postavljenimi in konkretiziranimi cilji ter ukrepi, ki podpirajo njihovo doseganje. Cilji morajo biti postavljeni na način, da omogočajo tako dolgoročno kot tudi srednje- in kratkoročno spremljanje njihovega uresničevanja z možnostjo sprotnega odzivanja na morebitna odstopanja pri njihovem doseganju. Za uspešno spremljanje in merjenje doseganja ciljev morajo biti ti pospremljeni z ustreznimi kazalniki, ki to tudi omogočajo. Transparentnost strategije se zrcali v jasno razvidni odgovornosti koordinatorja mladinske politike, nosilcev posameznih ukrepov, prav tako pa tudi v povezavi med cilji na eni ter ukrepi na drugi strani (Denstad, 2009). Z zagotavljanjem transparentnosti se zagotavlja tudi odgovornost do mladih.

Da bodo cilji in ukrepi mladinske politike oblikovani na tako, da bodo naslavljali dejanske potrebe mladih, morajo biti utemeljeni z ustreznimi podatki. Na **dokazih in znanju temelječa mladinska politika** obsega dve dimenziji: raziskovalno oziroma znanstveno znanje in praktično oziroma izkustveno znanje, oboje pa je izjemnega pomena za razvoj politike (Denstad, 2009). Poleg potreb po relevantnem znanju in dokazih za namene oblikovanja mladinske politike je pomembno poudariti tudi potrebo po zbiranju podatkov in raziskovanju področja mladine za namene rednega spremljanja oziroma monitoringa ter evalvacije oblikovanih politik, kar nudi edino realno oceno uspešnosti posameznih ukrepov in programov.

Razvoj mladinske politike v Sloveniji

Začetek razvoja mladinske politike v samostojni Sloveniji lahko časovno postavimo ob bok osamosvojitvi države leta 1991, ko je bil ustanovljen Urad RS za mladino. To je leto, ki ga lahko označimo kot začetek formalnega naslavljanja položaja mladih v Sloveniji v okviru državnih politik in institucij. Leto pred tem je bil ustanovljen tudi Mladinski svet Slovenije kot krovna mladinska organizacija v Sloveniji, ki je s tem prevzel vlogo zagovornika interesov mladinskih organizacij v odnosu do političnih odločevalcev. Ob pogledu na tridesetletno prehojeno pot mladinske politike v Sloveniji lahko ugotovimo, da se je ta v različnih obdobjih razvijala različno intenzivno ter da je bila, kot je bilo že uvodoma povedano, pod vplivom različnih mednarodnih organizacij, v okviru katerih je Slovenija sodelovala. Na splošno bi lahko tri desetletja razdelili na obdobje pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo, obdobje vstopa in takoj po njem, ko so bili opravljeni pomembni koraki v smeri krovnega zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju in nacionalnega programa, ter obdobje, ki je tem dokumentom sledilo.

Začetki in vpliv Sveta Evrope

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je mladinsko politiko v Sloveniji v veliki meri zaznamoval Svet Evrope, v katerega delovanje na področju mladine se je Urad RS za mladino (dalje URSM) vključil leta 1992, ko je Slovenija pridobila status podpisnice Evropske kulturne konvencije. Urad je bil sicer ustanovljen leta 1991 kot posledica pobude treh zborov Skupščine RS ob obravnavi predloga zakona o mladinskih svetih (Škulj, 2016). S pridobitvijo statusa podpisnice konvencije je urad začel sodelovati v Evropskem usmerjevalnem odboru za mladino (European Steering Committee for Youth – CDEJ), ki ga sestavljajo predstavniki ministrstev ali drugih teles, odgovornih za mladino, in katerega namen je, da skrbi za sodelovanje mladinskega sektorja na vladni ravni, in to na način, da zagotavlja okvir za primerjavo nacionalnih mladinskih politik, izmenjavo dobrih praks in vzpostavljanje standardov (Svet Evrope, b. d.).

Sodelovanje urada v CDEJ-u je na mladinsko politiko v Sloveniji vplivalo tako po vsebinski kot tudi po organizacijski oziroma upravljavski plati. Na slednje predvsem v kontekstu spogledovanja z modelom soupravljanja (*co-management*), ki je bil vzpostavljen na ravni Sveta Evrope, in z vnašanjem tega modela v slovenski prostor z ustanovitvijo Mešane komisije za mladinska vprašanja, ki je predstavljala soupravljavsko telo med predstavniki mladinskih organizacij oziroma Mladinskega sveta Slovenije (dalje MSS) na eni strani in predstavniki države (URSM) na drugi. Ta komisija v tem kontekstu predstavlja predhodnico današnjega Sveta Vlade RS za mladino. Na vsebinski ravni pa se je sodelovanje v organih in delovnih telesih Sveta Evrope zrcalilo v večji pozornosti urada, usmerjeni v področji informiranja in svetovanja mladim (Škulj, 2016).

Urad za mladino je tako nadgradil svoje poprejšnje delovanje na teh dveh področjih z leta 1995 objavljenim konceptom informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji, ki je temeljil na priporočilih Sveta Evrope državam članicam glede informacij in svetovanja za mlade (1990), Evropski listini o sodelovanju mladih na občinskem in regionalnem nivoju (1992) in Evropski listini o informiranju mladih, ki jo je leta 1993 sprejela Evropska zveza za informiranje in svetovanje mladim (European Youth Information and Counselling Agency – ERYCA; Cink, 2016). Pomembno področje mladinske politike Sveta Evrope je bila tudi mobilnost mladih, ki se je razvijala predvsem preko Evropske mladinske kartice, kateri se je Slovenija pridružila leta 1999 s podpisom delnega sporazuma o mladinski mobilnosti preko mladinske kartice v okviru Sveta Evrope, samo implementacijo kartice pa je prevzel nevladni partner, sprva Zavod MOVIT, od leta 2010 pa Zavod MOBIM (danes SLOAM, Agencija za mlade).

Prvi korak zakonodajnega urejanja področja mladinske politike oziroma mladinskega sektorja je bil storjen leta 2000 s sprejemom Zakona o mladinskih svetih (dalje ZMS), ki je uredil položaj, delovanje, dejavnost ter financiranje Mladinskega sveta Slovenije (MSS) in mladinskih svetov lokalnih skupnosti. Potreba po sprejemu zakona je nastala zaradi neurejenega statusa MSS-ja in njegove pravne subjektivitete, kar je vplivalo na njegovo nezmožnost črpanja proračunskih sredstev.² Takratna zakonodaja namreč MSS-ju ni omogočala možnosti pridobitve pravne subjektivitete, predvsem zaradi povezave med članicami, organiziranimi

² MSS se je znašel v kritičnem položaju zaradi blokade finančnih sredstev na njegovem računu, kasneje pa mu je bil po izbrisu iz registra bančni račun celo ukinjen.

v skladu z zakonom o društvih in političnih strankah, saj so bili v MSS vključeni tudi podmladki političnih strank (Škulj, 2016). Za premostitev te pravne vrzeli se je mladinske svete vzpostavilo kot pravne osebe *sui generis*, poleg tega pa je kot osnovni razlog za sprejem zakona predlagatelj tudi navedel, da se otrokom in mladini, ki so organizirani v različnih organizacijah in tvorijo mladinski svet, s tem omogoči določanje in izražanje skupnih stališč in dejavnosti ter zagotovi ustrežnejši status organiziranih oblik izražanja skupnih interesov sodelujočih mladinskih organizacij v javnosti (Poročilo k predlogu zakona o mladinskih svetih, 2000). Zakon je tako vladi, ministrstvu in drugim državnim organom ter organom lokalnih skupnosti naložil, da morajo pred določanjem predlogov zakonov in drugih predpisov, ki neposredno vplivajo na življenje in delo mladih, o tem obvestiti MSS oziroma mladinske svete lokalnih skupnosti (ZMS, 2000, 6. člen). Vendar pa ZMS razen urejanja položaja mladinskih svetov širšega področja mladinske politike in mladinskega sektorja ni urejal in prav tako ni postavil nobenih s tem povezanih opredelitev.

Pričetek sistemskega urejanja mladinske politike in vstop v EU

Prelomnico v procesu urejanja mladinske politike v Sloveniji predstavlja leto 2005, ki je bilo zaznamovano z objavo Strategije Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010. Ta predstavlja prvi celoviti dokument, ki je začel urejati mladinsko politiko v Sloveniji in je definiral osnovne pojme ter opredelil ključna področja mladinske politike z oblikovanimi cilji, ukrepi in programi na posameznih področjih za izboljšanje pogojev za mladinsko delo. Strategija je v svojem jedru primarno zajemala ukrepe in programe na področju vertikalne mladinske politike, torej tista področja, ki so lastna prostoru mladine in mladinskega dela, vendar je hkrati s svojo vizijo za prihodnji razvoj mladinske politike v Sloveniji tudi izkazovala ambicijo razvoja v smeri horizontalne mladinske politike. To se zrcali predvsem v postavljenih temeljnih strateških ciljih mladinske politike v Sloveniji, ki so bili zapisani v Strategiji (Urad RS za mladino, 2005), saj se med drugimi pojavi sledeča zahteva: »mladinsko politiko vključiti v vse državne politike, ki v svojih strategijah, državnih programih ali pripravah pravnih okvirov posebej obravnavajo tudi populacijo mladih«. Tako strategija tudi izpostavlja vertikalno in horizontalno os oblikovanja in izvajanja mladinske politike, ko opredeljuje, da v horizontalno raven spadajo ukrepi, ki so sicer sestavni del drugih politik, vendar želi država s posebnimi ukrepi še zlasti zagotoviti spodbujevalne okoliščine za lažjo integracijo mladih v družbo (stanovanjska politika, politika zaposlovanja itd.). V vertikalno pa spadajo ukrepi, ki so prvenstveno lastni prostoru mladine in ki so namenjeni spodbujanju vključevanja mladih v mladinsko delo, zagotavljanju pogojev za izvajanje mladinskega dela ter izdelavi in oblikovanju osnov za določanje ciljev in ukrepov na področju mladinske politike (prav tam).

Urad si je zadal nalogo, da spodbuja kvaliteto in prepoznavnost mladinskega dela v Sloveniji, krepí povezovanje različnih subjektov mladinskega dela ter povečuje mobilnost znanja, idej in ljudi (Urad RS za mladino, 2005). Politično in vsebinsko izhodišče strategije so bili nekateri temeljni slovenski in evropski strateški dokumenti in procesi, med katerimi gre posebej izpostaviti belo knjigo Evropske komisije *Nova spodbuda za evropsko mladino* in *Evropski mladinski pakt*. V strategiji so bili prvič tudi celostno podane nekatere definicije temeljnih

pojmov (mladost, mladinsko delo, mladinska politika, mladinska organizacija in organizacija za delo z mladimi). Poleg opredelitve temeljnih pojmov so v strategiji opredeljeni tudi dejavniki mladinske politike na nacionalni in lokalni ravni, ki jih gre razumeti v smislu prepoznave ključnih akterjev. Med slednje so na nacionalni ravni umeščeni Mladinski svet Slovenije, koordinatorji različnih področij (Zavod MOVIT, Zavod MISSS, Mladinska mreža MaMa), mladinske organizacije in organizacije za delo z mladimi, na lokalni ravni pa mladinski centri, mladinski sveti lokalnih skupnosti, lokalne mladinske organizacije in mladinske pobude ter lokalni odbori za mladino (prav tam). Da strategija predstavlja začetek celovitega in sistematičnega urejanja področja mladinskega sektorja in mladinske politike v Sloveniji, potrjuje tudi to, da jo je urad označil kot »živi« dokument, katerega namen je, da služi kot platforma za nenehno javno razpravo, s katero bi dosegali čim višjo stopnjo družbenega soglasja o njenih ciljih in sodelovanja pri njenem uresničevanju. O uspešnosti cilja odpiranja razprave o razvoju mladinske politike lahko sklepamo predvsem na podlagi izida te razprave, ki močno določa mladinsko politiko danes.

Oblikovanje in sprejem krovnega zakona

Prvi koraki, ki so sledili uresničevanju ciljev strategije po sprejetju v letu 2005, so bili storjeni še istega leta z začetkom procesa priprave krovnega zakona o mladini. URSM je septembra 2005 pri Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij (dalje PIC) naročil in financiral pripravo primerjalnopravne analize in predloga zakona za sistemsko ureditev mladinske politike in mladinskega dela. Za podporo delu PIC-a je bila s strani urada ustanovljena tudi delovna skupina, sestavljena iz predstavnikov urada, predstavnika Skupnosti občin Slovenije, predstavnikov PIC-a in MSS-ja (Rakar in drugi, 2011). Primerjalnopravna analiza in teze za zakon, ki jih je pripravil PIC, so bile na delovni skupini obravnavane že marca 2006, kjer so se dogovorili o določenih dopolnitvah, ki jih je PIC vnesel in nato posredoval uradu, ta pa naj bi, po dogovoru na delovni skupini, te teze predstavil pristojnemu ministrstvu ter jih nato poslal v razpravo organizacijam v mladinskem sektorju. Prvi osnutek zakona je nato nastal jeseni 2006 in bil predmet razprave na posvetu, ki ga je v ta namen organiziral URSM, vendar osnutek ni bil deležen podpore, kar je povzročilo popolno zamrtje procesa (Rakar in drugi, 2011). Proces je v letu 2007 želel obuditi MSS s pripravo svojega predloga zakona z naslovom *Mladina je zakon*, ki prav tako ni bil deležen nadaljnje obravnave.

Proces se je ponovno obudil v letu 2008, ko mu je politično podporo namenila na novo ustanovljena vladna koalicija po volitvah v Državni zbor, ki je na pobudo političnih podmladkov koalicijskih strank (Rakar in drugi, 2011) v koalicijsko pogodbo zapisala naslednje zaveze: da bo sprejet zakon o mladinskem delu in mladinski politiki, ki bo predstavljal podlago za nacionalni program na področju mladine; da bo URSM iz Ministrstva za šolstvo in šport prenešen na nivo vladnega urada in bo dobil nalogo medresorskega usklajevanja vprašanj pomembnih za mlade; in da bo vzpostavljen Svet Vlade RS za mladinska vprašanja (Koalicijski sporazum, 2008). Na podlagi izkušenj preteklih priprav zakonodaje in novih spoznanj se je oblikovalo stališče, da se oblikuje zakon, ki bo z namenom zagotovitve potrebne konsenza čim ožji, pa še vedno zadosten za zagotovitev temeljne podlage za pripravo nacionalnega programa na področju mladine (Rakar in drugi, 2011). Vzporedno s pripravo predloga zakona je bil leta 2009 vzpostavljen tudi Svet Vlade

RS za mladino (dalje SVM), ki je na svoji prvi seji obravnaval predlog in s sklepom pooblastil MSS, da v sodelovanju z uradom za mladino opravi preliminarno razpravo v mladinskem sektorju in na ta način zbere pripombe na zakon (prav tam). Na podlagi pripomb, prejetih s posvetovanj, je urad skupaj z delovno skupino pripravil nov predlog zakona z naslovom Zakon o uresničevanju javnega interesa v mladinskem sektorju (dalje ZJIMS), ki ga je novembra 2009 soglasno potrdil SVM. V vladni proceduri je predlog zakona doživel še nekaj manjših sprememb in bil v začetku leta 2010 poslan v obravnavo v Državni zbor. Zakon je v Državnem zboru prejel široko podporo in bil soglasno sprejet 18. maja 2010.

Kljub temu, da so se pripravljavci zakona odločili za ožjo različico, ta predstavlja pomembno prelomnico v razvoju mladinske politike, mladinskega sektorja in mladinskega dela v Sloveniji ter celovito ureja normativni okvir področja mladine. Predvsem pa je ZJIMS zagotovil podlago za sprejem nacionalnega programa za mladino, kar je izhajalo iz ugotovitve, da ima narava takrat veljavne strategije urada za mladino omejen vpliv, saj je za doseganje širših učinkov in razvoj mladinskega sektorja potrebno ciljno povezati širše polje države in vključiti več resorjev (Besedilo predloga ZJIMS, 2010). Pri pripravi zakona so se pripravljavci ozirali in upoštevali različne strateške usmeritve in dokumente mednarodnih institucij, predvsem Evropske unije in Sveta Evrope, da bi področje mladine čim bolj sovpadalo z mednarodnim kontekstom in procesi, ki se odvijajo na mednarodni ravni. Pripravljavci zakona so pri pripravi upoštevali naslednje dokumente kot podlago: Priporočilo Odbora ministrov državam članicam glede informacij in svetovanja za mlade, sprejetega leta 1990 v okviru Sveta Evrope, Konvencijo o otrokovih pravicah, belo knjiga Evropske komisije Nova spodbuda za evropsko mladino iz leta 2001, ki je določila okvir za sodelovanje na področju mladine; Revidirano evropsko listino o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, ki jo je sprejel Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti Evrope, Evropsko listino mladinskega informiranja, ERYICA, Rotterdamsko deklaracijo, Priporočila na predloge Evropske komisije o mladinskem programu Mladi v akciji za obdobje 2007–2013, Evropski mladinski pakt ter Revidirano Lizbonsko strategijo.

Poglavitne rešitve, ki jih je sprejem zakona prinesel, so bile tako opredelitev področja mladinskega sektorja, določitev javnega interesa v mladinskem sektorju, izpostavitve nosilcev in subjektov v mladinskem sektorju, opredelitev organov in njihove pristojnosti, določitev pogojev in postopka za pridobitev statusa organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju, okvirna opredelitev vloge samoupravnih lokalnih skupnosti v mladinskem sektorju in določitev obvezujočega strateškega dokumenta – nacionalnega programa za mladino, ki mora vsebovati strateške cilje in ukrepe za njihovo uresničevanje ter je podlaga za sofinanciranje programov v mladinskem sektorju. Zakon o javnem interesu je definiral temeljne pojme, med njimi tudi mladinsko politiko, in sicer na način, da je mladinska politika postala »usklajen nabor ukrepov različnih sektorskih javnih politik z namenom spodbujanja in lajšanja integracije mladih v ekonomsko, kulturno in politično življenje skupnosti in ustreznih podpornih mehanizmov za razvoj mladinskega dela ter delovanja mladinskih organizacij, ki poteka v sodelovanju z avtonomnimi in demokratičnimi reprezentativnimi predstavniki mladinskih organizacij ter strokovnimi in drugimi organizacijami« (ZJIMS, 2010, 3. člen). Definicija je oblikovana v skladu s celovitim razumevanjem mladinske politike, ki zajema celotni spekter ukrepov t. i. vertikalne in horizontalne mladinske politike. Gre torej za usklajen na-

bor politik različnih resorjev za učinkovito in uspešno integracijo mladih v družbo (npr. zaposlovanje, izobraževanje, stanovanjska politika, kultura idr.), ko govorimo o horizontalni mladinski politiki, ter za tiste ukrepe, ki so svojstveni prostoru mladine in mladinskemu delu, ko govorimo o vertikalni mladinski politiki.

Nacionalni program za mladino

Za uspešno uresničitev ambicije celostnega urejanja položaja mladih, ki ga izkazuje definicija mladinske politike, je bilo potrebno zasledovati in uresničiti enega izmed pomembnejših dosežkov ZJIMS, to je nacionalni program za mladino (dalje NPM) kot temeljni programski dokument, ki opredeljuje prednostne naloge in ukrepe, ki so v javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS, 2010, 16. člen). Nacionalni program za mladino v svojih temeljih izkazuje to ambicijo na način, da želi zagotoviti usklajeno izvajanje enotnega in pregledno urejenega sistema medresorskih prioritet in ukrepov, ki naj bi izboljšale razmere oziroma ponudile naslavljanje problemov, ki jih izpostavljajo analize, raziskave ter javna razprava. Značilnost NPM je, da je t. i. horizontalni program, kar pomeni, da združuje ukrepe s področij, ki so v pristojnosti različnih ministrstev na način, da tako ustvarja novo vrednost in zagotavlja usklajenost ter vidnost ukrepov (ReNPM13–22, 2013). Vsebino NPM podrobneje določa ZJIMS (2010, 16. člen) in zahteva, da ta vsebuje programe, finančni načrt s prikazom stroškov in virov, nosilce, pričakovane razvojne učinke in kazalnike merjenja učinkov, obdobja ter roke za uresničevanja tega programa. Nacionalni program za obdobje devetih let sprejema Državni zbor RS na predlog Vlade RS. Slednja mora za podrobnejšo izvedbo sprejeti izvedbene načrte v skladu s sprejetim državnim proračunom, za uresničevanje NPM in predvidenih ukrepov pa so odgovorna posamezna ministrstva. Vlada mora tudi vsaka tri leta Državnemu zboru predložiti delno poročilo o izvajanju NPM z ovrednotenimi rezultati, po izteku obdobja njegove veljavnosti pa zaključno poročilo (prav tam).

Ob sprejemanju ZJIMS je bilo predvideno, da se NPM sprejme v 18 mesecih po uveljavitvi zakona, vendar se je njegovo oblikovanje in dokončno sprejetje zamaknilo in je bil prvi nacionalni program sprejet v oktobru leta 2013, za obdobje do leta 2022. Kljub temu se je sam proces priprave NPM za obdobje 2013–2022 pričel že leta 2009, in sicer z intenzivnejšim raziskovanjem mladine, saj je bilo za

oblikovanje nacionalnega programa potrebno strokovne podlage, ki so temeljile na dejstvih in realnih potrebah mladih. V ta namen se je pričelo s spodbujanjem in financiranjem analiz in raziskav (ReNPM13–22, 2013). Leta 2009 je tako Inštitut RS za socialno varstvo pripravil analizo *Med otroštvom in odraslostjo – Analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*, Statistični urad RS pa je pripravil prvi celoviti statistični pregled mladih v Sloveniji z naslovom *Mladi v Sloveniji*. V letu 2010 je bila pripravljena analiza Matrika ukrepov državnih organov na področju mladinske politike, katere cilj je bil, da se opravi evalvacija uspešnosti javnih politik pri reševanju določenih problemov mladine. Prav tako je bila v letu 2010 izvedena analiza Mladinsko delo in mladinska politika na lokalni ravni, katere cilj je bil celoviti pregled in analiza stanja organiziranosti mladinskega sektorja na lokalni ravni, instrumentov za podporo mladinskemu delu ter standardov mladinske politike na lokalni ravni v luči priprav na oblikovanje NPM. Verjetno najpomembnejša v tem sklopu pa je bila raziskava *Mladina 2010*, ki je ponujala možnost, da so nacionalni program za mladino utemeljili tudi na znanstvenih izsledkih, hkrati pa je ponujala ključne odgovore o spremembah slovenske mladine od leta 2000 (in tudi pred tem) ter tudi nekatere mednarodne primerjave.

NPM je za razliko od predhodne strategije urada mnogo bolj usmerjen v celostno obravnavo mladinske politike po načelu vključevanja tako t. i. horizontalne kot vertikalne mladinske politike. To izkazujejo tako smernice, na katerih temelji NPM, kot tudi področja, ki jih ta zajema. Gre namreč za naslavljanje področij izobraževanja, zaposlovanja in podjetništva, bivanjskih razmer mladih, zdravja in dobrega počutja, mladih in družbe, pomena mladinskega sektorja ter kulture, ustvarjalnosti, dediščine in medijev. Z ZJIMS in nato z NPM je bil tako v Sloveniji opravljen pomemben korak v naslavljanju položaja mladih, in sicer z integrirano in čezsektorsko mladinsko politiko.

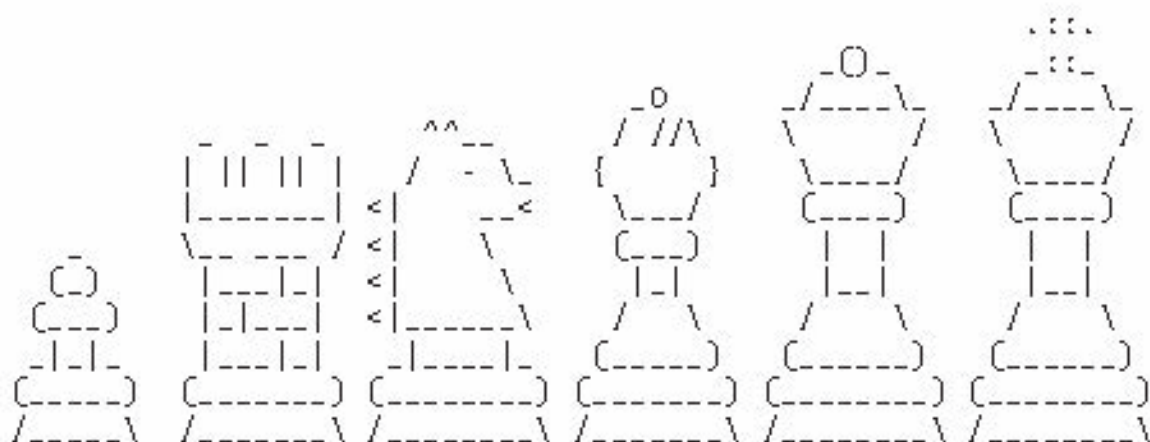
Razkorak med teorijo in prakso

Ureditev mladinske politike v Sloveniji na normativni ravni dobro sledi mednarodnim standardom, ki predstavljajo referenčni okvir za razvoj področja. Specifičnost take mladinske politike pa narekuje doslednost pri njenem oblikovanju in izvajanju, saj je le v tem primeru lahko uspešna in učinkovita. V nadaljevanju ponujamo pregled uspešnosti slovenske mladinske politike pri uresničevanju nekaterih ključnih atributov dobre mladinske politike (strateški pristop, čezsektorski značaj in vključevanje mladih), prav tako pa ponujamo vpogled v razmerja med nacionalno in lokalno ravno ter njunih pristojnostih na področju mladinske politike. Ob tem velja poudariti, da so ostali atributi uspešne mladinske politike, kot sta npr. primerno upravljanje ter mladinska politika, temelječa na dokazih, zajeti v ostalih poglavjih te monografije (npr. o URSM, o raziskovanju na področju mladine, o mladinskem sektorju).

Strateški pristop mladinske politike

Kakovostno mladinsko politiko zaznamuje konkretna in transparentna strategija, ki na najboljši možni način analizira in naslavlja resnične potrebe populacije mladih. Način, s katerim urejamo mladinsko politiko v Sloveniji preko krovnega zakona in strateškega dokumenta v obliki nacionalnega programa, v popolnosti sledi tej usmeritvi, saj so bili z vzpostavitvijo zakonske podlage pripravljene normativni pogoji za sistemsko in strateško pristopanje k mladinski politiki. Z NPM

Kilometri med teorijo in prakso

Slovenija dejansko sledi vsem korakom v tem procesu od analiziranja položaja mladih, posvetovanja z mladimi, sprejemanja, implementacije in evalvacije. Tudi skozi evalvacijo NPM, ki poteka vsaka tri leta, je ugotovljena njegova strateškost, ki se izkazuje v vplivu na razvoj mladinske politike, saj je NPM pomembno vplival na dojetje mladih v procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik ter ozaveštil ključne deležnike o specifičnih potrebah in interesih te skupine. Nacionalni program postavlja mladino na upravni in politični dnevni red, pri čemer je njegov bistveni doprinos višja stopnja ozaveščenosti o tej pomembni ciljni skupini, kar prispeva k večji stopnji vključenosti mladine v faze načrtovanja, izvedbe in vrednotenja različnih ukrepov s tega področja (Deželan, 2020).

Nekoliko manj uspešen je NPM, ko govorimo o načinih spremljanja in merjenja doseganja ciljev, ki so zastavljeni. Za samo merjenje uspešnosti so na določenih točkah postavljeni kazalniki, ki ne omogočajo realnega merjenja, saj za njimi ne stojijo mehanizmi, ki bi sistematično zbirali potrebne podatke, prav tako pa se pri implementaciji zaveze neenakomerno prelivajo v implementacijo po posameznih resorjih, še posebej na področjih, ki pokrivajo več resorjev. Na pomanjkanje ustreznega mehanizma za spremljanje izvajanja ukrepov opozarja tudi MSS, ki izpostavlja, da je tovrsten mehanizem predviden v krovnih smernicah NPM, vendar se do sedaj te smernice niso izvajale. MSS meni, da sistem, ki bi meril, kako uspešni so ukrepi NPM in v kolikšni se je na njihovi podlagi položaj mladih izboljšal, še ni bil vzpostavljen (Mladinski svet Slovenije, 2020).

Čezsektorski značaj mladinske politike

Mladinska politika v praksi posega na številna področja in je daleč od tega, da bi bila povezana samo z mladinskimi organizacijami kot takimi. Mladinska politika je povezana z mladimi, mladi pa so prisotni v vseh sferah javnega in zasebnega življenja, torej ko govorimo o mladinski politiki, govorimo o politiki, ki zajema vse sfere naše družbe, in jo moramo tudi kot tako obravnavati. V praksi je to izrazito medsektorska politika in kot taka se mora tudi voditi. (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april).³

Prve reference naslavljanja horizontalne mladinske politike lahko najdemo v strategiji urada iz leta 2005, kjer je bila mladinska politika v svoji opredelitvi razdeljena na vertikalni in horizontalni vidik. Vendar pa sama strategija navkljub svoji usmeritvi ni imela statusa horizontalnega strateškega dokumenta, ki bi imel javno veljavo, saj zanj ni bilo ustrezne zakonske podlage. Zaradi tega je bila strategija v svoji končni različici izrazito vertikalno usmerjena in po svoji naravi zelo internega značaja. Z ZJIMS je bila mladinska politika združena v enoten okvir, vendar tudi sam ZJIMS prvenstveno posega v urejanje vertikalne mladinske politike, kar je plod pragmatične odločitve, ki je zagotavljala sprejetje zakona. Zakon sicer ponuja sklic na področje urejanja horizontalne mladinske politike, ki vpliva tudi na druge sektorske politike, in sicer v 5. členu, ki ureja javni interes v mladinskem sektorju. To je predvideno na način, da se javni interes uresničuje skozi vključevanje mladinskega vidika v strategije, politike in ukrepe, ki vplivajo na mlade. Nadalje področje horizontalne mladinske politike podrobneje ureja NPM. S sprejetjem ZJIMS in kasneje še z NPM se je za mladinsko politiko v Sloveniji odprlo pomembno poglavje, saj je to prva prava sistemska priložnost za razvoj horizontalne

³ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

mladinske politike, s čimer se začne promovirati tudi njen čezsektorski značaj. Pomembni prvi koraki so bili namreč senzibilizacija vseh relevantnih akterjev o čezsektorskih izzivih mladih. Raziskave, ki so bile izvedene v tej smeri, in podpora pri krepitvi kapacitet, ki je bila zagotovljena primarno na nadnacionalni ravni, so k temu pomembno prispevale. Nekdanji direktor urada tako v tistem obdobju vidi temeljne premike, ki so vplivali na nadaljnji razvoj mladinske politike v Sloveniji. Pri tem pa poudarja, da je bilo to obdobje zelo zaznamovano s spogledovanjem z ostalimi mladinskimi politikami v okviru EU, tudi zavoljo razpoložljivih sredstev, ki jih je EU za to zagotavljala. S tem Debeljak prepozna tudi pomemben premik v mentaliteti dojetanja mladinske slovenske politike »od aktivizma do birokratskega in sistemskega urejanja področja mladinske politike« (Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj).

A kljub dobrim obetom razvoja horizontalne mladinske politike, ki sta jih napovedovala ZJIMS in NPM, danes na področju čezsektorskega sodelovanja zasledimo največ izzivov. Kot enega ključnih izzivov Debeljak izpostavi neobstoj ustreznega sistema, ki bi tovrstne politike nagrajeval. Ker tak pristop ni nagrajen s proračunskimi sredstvi, je uspeh horizontalne politike, v veliki meri odvisen od političnega interesa, ki ji je ali pa ni naklonjen (Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj). Da ravno politični interes pri razvoju mladinske politike v Sloveniji igra pomembno vlogo, kaže dejstvo, da so se ključni premiki zgodili ravno v obdobju, ko je politika področje prepoznala in ga uvrstila med svoje prioritete. Najbolj jasno se to kaže z uvrstitvijo sprejema zakona in nacionalnega programa ter vzpostavitvijo SVM v koalicijsko pogodbo vlade Boruta Pahorja. Določene tovrstne premike v pomembnosti področja smo lahko zasledili tudi kasneje – v času vlade Alenke Bratušek, ko se je ponudila priložnost za imenovanje državnega sekretarja za mlade in prenos urada neposredno na nivo vlade, vendar se ideja takrat ni realizirala. Kot je dejal Beočanin (osebni intervju, 2021, 15. april):

Mladinci [...] nismo zbrali dovolj energije in smo zamudili priložnost, da bi se uspeli poenotiti okoli posameznika, ki bi to funkcijo opravljal. Spomnim se takratnih besed predsednice vlade, ki je dejala, da naj se zmenimo in da ga bo z veseljem imenovala. Ampak logično je to trčilo na enake politične ovire, kot so sicer prisotne v državni politiki, in mi mladi se nismo mogli zediniti okoli posameznika, ki bi ga potem predlagali predsednici vlade v imenovanje.

Tudi vlada Mira Cerarja je mladim izkazala določeno mero pozornosti, saj je v ta namen organizirala tudi posebno tematsko sejo vlade, na kateri so s svojimi predlogi sodelovali tudi predstavniki mladinskih organizacij, vendar pa to večjega vpliva na sam razvoj mladinske politike ni imelo. Da je politični interes pomemben, ugotavlja tudi Radinja, župan Škofje Loke in nekdanji predsednik Evropskega mladinskega foruma, ko pravi, da (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april):

... je v Sloveniji vse odvisno od politike. Zdi se mi, da je bilo to področje s strani politike podcenjeno. Redko so prišli impulzi s strani nacionalne politike o viziji oziroma o tem, kaj bomo z mladinskim delom in mladinsko politiko. V bistvu imamo srečo, da smo se kot mladinske organizacije in mladinski delavci zgradili bottom up, da danes lahko govorimo o mladinski politiki v Sloveniji.

V praksi se pomanjkanje medresorskega sodelovanja in slabega razumevanja čezsektorske dimenzije mladinske politike kaže na način, da ko »v same ukrepe posegajo teorije ukrepanja drugih sektorskih politik ter s tem povezani instrumenti, se program kaže kot instrument z omejenim dometom, saj je v najboljšem primeru v preseku, v najslabšem pa v koliziji z drugimi sektorskimi javnopolitičnimi mehanizmi« (Deželan, 2020). NPM lahko na več točkah dojemamo tudi kot lepljenko posameznih področnih politik in ukrepov, ki tudi sledijo lastnim ciljem, logiki izvajanja, poročanja in vrednotenja, in so se v NPM znašli zaradi pomanjkanja vizije pri naslavljanju izzivov mladih in pomanjkanju finančnih sredstev za oblikovanje novih ukrepov (Deželan, 2020; Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj). Na pomanjkljivo sodelovanje opozarja tudi MSS, ki k pomanjkanju sodelovanja med ministrstvi dodaja še premalo sodelovanja z ostalimi deležniki (Mladinski svet Slovenije, 2020):

V zadnjih letih se mlade umešča med horizontalne politike in se jih vsaj deloma vključuje tudi v prioritete drugih ministrstev, kar vidimo kot pozitivno, a hkrati opozarjamo, da posamezna ministrstva še vedno v nezadostni meri prepoznajo mladinski sektor in ostale ključne deležnike kot relevantne pri oblikovanju, načrtovanju in izvajanju posameznih ukrepov, ki se nanašajo na mlade in mladinske organizacije. Predstavniki mladih pa naj ne bodo samo vključeni v pripravo, temveč naj bodo njihovi predlogi tudi upoštevani.

Kot enega izmed načinov za preseganja težav pri sodelovanju s posameznimi resorji in za krepitev mladinske dimenzije v posameznih sektorskih politikah so bili na predlog mladinskih organizacij sicer uvedeni koordinatorji za mlade v okviru posameznih ministrstev.

V luči premagovanja ovir medsektorskega usklajevanja, s katerimi se pri koordinaciji srečuje urad za mladino, so bile v preteklosti že večkrat izpostavljene ideje o premestitvi URSM neposredno pod predsednika vlade. Si je pa večina sogovornikov enotna, da je urad potrebno okrepiti, tako kadrovske in finančno kot tudi z vidika njegovih pooblastil. Nekdanja direktorica urada tako ugotavlja, da ima zelo nedefinirano vlogo (Kores, osebni intervju, 2021, 18. maj):

Po tem, kakšne pristojnosti ima urad, je na področju horizontalnih mladinskih politik samo v vlogi koordinatorja. Jaz bi uradu dala večjo težo na področju horizontalnih politik, kar ne pomeni, da bi ostalim ministrstvom odvzemali pristojnosti, ampak enostavno mislim, da bi urad moral narediti več. Nima kapacitet, nima nič, ampak vseeno mislim, da bi moral biti glavni motor, da bi teme mladih spodbujal. Kot koordinator nimaš te moči, da bi lahko stvari spreminjal. V trenutni situaciji je pa vloga urada tudi to, da podpira krovne mladinske organizacije, da so aktivne na področju, ker potem na posamezna ministrstva pridejo ideje ali pritiski, kakor se vzame, iz različnih kotov.

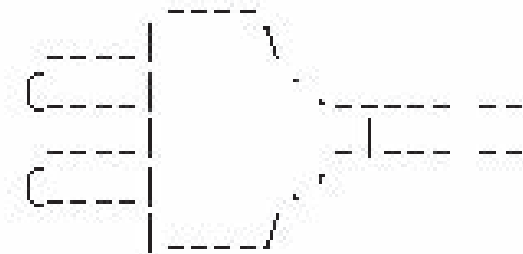
Vključevanje mladih

Osrednja lastnost dobre mladinske politike je zagotovo participacija mladih pri njenem celotnem javnopolitičnem ciklu, torej od oblikovanja, sprejemanja, izvajanja pa do evalviranja. Na normativni ravni se Slovenija tega zaveda in lahko rečemo, da so vzpostavljeni mehanizmi, vendar pa bi bila faza implementacije lahko doslednejša in uspešnejša. Za vključevanje mladih v procese oblikovanja mladinske politike je na vladni ravni vzpostavljen Svet Vlade RS za mladino kot posvetovalno telo, ki opravlja dve funkciji: prvič, opravlja vlogo formaliziranega sodelovanja mladih pri oblikovanju mladinske politike in kot tak tudi predstavlja vrh mladinskega dialoga na nacionalni ravni, ter drugič, deluje v smeri spodbujanja čezsektorskega značaja mladinske politike, saj so v njem zastopani predstavniki različnih mladinskih organizacij na eni strani in predstavniki različnih ministrstev kot predstavniki vlade na drugi. Da pa je to idealna slika zgolj na papirju, se v praksi kaže predvsem skozi neučinkovito delovanje in pomanjkanje interesa za razpravo in odločanje v okviru SVM. Beočanin, nekoč tudi sam član SVM, tako pravi, da je SVM (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april):

... svoje poslanstvo uspel izvrševati do neke mere, do neke pa ne. Namreč, takoj, ko se za mizo, predvsem na vladni strani pojavijo neodločevalci, uradništvo, takrat začne Svet vlade za mladino zgubljeni na veljavi, v smislu, da bi bil to nek organ, ki bi lahko bil tudi odločevalski.

Da je slednje izziv, so se zavedali predvsem na strani mladih, zato je mladinska stran predlagala, da bi se politična zastopanost v SVM zagotavljala na najvišji ravni. MSS je tako z uradom in podporo resornega ministra uspel doseči, da se je v SVM začelo imenovati ministre, vendar pa se to ni izkazalo za rešitev, saj se ti v primeru pomanjkanja interesa sej preprosto niso udeleževali niti niso pošiljali zamenjav. Tudi skozi ta primer se je ponovno pokazal pomen politične volje politikov. V luči tega se je v preteklosti za zelo blagodejno izkazala podpora delovanju SVM s strani predsednika vlade, kar je vzbudilo tudi medijsko pozornost. Tako so se kakšne od sej SVM preteklosti udeleževali tudi predsedniki različnih slovenskih vlad.

Eno najpomembnejših vlog pri razvoju mladinske politike mora imeti po načelih dobre mladinske politike tudi krovna mladinska organizacija. In za slovenski primer lahko rečemo, da je Mladinski svet Slovenije prepoznan s strani politike in ga je ta tudi pripravljena vključevati v procese oblikovanja in izvajanja politik. Tako Baumkirher, strokovna sodelavka na MSS-ju, ugotavlja, da »je imel za področje mladinskih politik MSS najpomembnejšo vlogo na strani mladinskih organizacij. Za področje študentov študentska organizacija, pri ostalih politikah in razvoju mladinskega sektorja pa je imel MSS kar osrednjo vlogo« (Baumkirher, osebni intervju, 2021, 15. april). Vendar pa sogovornica prav tako ocenjuje, da so predlogi, ki jih MSS pripravlja, večinoma neuresničeni, pri čemer opozarja, da se »realizirajo določene stvari, če se na njih dovolj dela« (prav tam).

Razmerje med nacionalno in lokalno ravno

Pri pregledu razvoja mladinske politike v Sloveniji se je za pomembno dilemo izkazalo razmerje med nacionalno in lokalno ravno oziroma vprašanje pristojnosti lokalnih skupnosti in države. Ob sprejemanju ZJIMS je bilo v predlogu zakona zapisano (Predlog ZJIMS, 2010):

Upoštevajoč smernice resolucij, ki izpostavljajo odgovornosti in pristojnosti lokalnih ravni do mladih in mladinskega dela, so v besedilu predloga zakona pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi ločene. Lokalne skupnosti bi morale same ugotoviti posebnosti svoje mlade populacije in iz tega izvesti ustrezne ukrepe.

Ta razmejitev je tudi v samem zakonu povsem jasna, saj zakon določa, da so za področje mladine na lokalni ravni pristojne občine. Nekoliko manj jasna je določba o obveznostih, ki jih imajo občine na tem področju, saj področje mladine ni opredeljeno med nalogami občin v okviru Zakona o lokalni samoupravi. Iz tega razloga velja splošno prepričanje, da je razvoj mladinske politike na lokalni ravni v veliki meri odvisen od interesa vsakokratnega župana. Temu pritrjuje Radinja, župan Škofje Loke, ki pravi, da bi bila uvrstitev področja mladine med obvezne naloge občin pozitiven impulz, pri tem pa bi bilo potrebno vzpostaviti potrebne mehanizme, tudi finančne, saj občine pogosto celotno mladinsko politiko v občini financirajo iz lastnih sredstev (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april). Le tako lahko občine začnejo razmišljati o mladih in mladinski politiki kot svoji obvezni nalogi. Seveda so pogledi na to različni, je pa neizpodbitno dejstvo, da so »finančni viri tisti, če bi jih država zagotavljala, ki bi občine spodbudili v to, da bi to področje začele obravnavati bolj celostno oziroma vanj začele vlagati več in hitreje« (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april).

Da je potrebno okrepiti sodelovanje nacionalne in lokalne ravni, se zavedajo tudi ključni akterji na nacionalnem nivoju. MSS ugotavlja in opozarja, da je mladinska politika lahko učinkovita le, če njeno izvajanje poteka v tesnem sodelovanju nacionalne in lokalne ravni, ter da je v tem kontekstu potrebno skupaj določiti sistemsko ureditev pristojnosti in obveznosti občin pri vodenju in financiranju mladinskega dela in politik (Mladinski svet Slovenije, 2020). Sicer je zavedanje o potrebi po tesnejšem sodelovanju med nacionalno in lokalno ravno botrovalo tudi začetku izvajanja projekta *Rastimo skupaj*, ki ga URSM in MSS izvajata skupaj, z namenom povezovanja in krepitev kapacitet na ravni občin za uspešno razvijanje mladinskih politik. K tem naporom je potrebno prišteti tudi projekt *Europe goes local*, ki ga z namenom razvoja mladinskega dela na lokalni ravni izvaja nacionalna agencija evropskih programov za področje mladine MOVIT, prav tako pa tudi program *Certifikat mladim prijazna občina*, ki ga izvaja Inštitut za mladinsko politiko.

Iztočnice za prihodnost:

- Za ciljno usmerjeno in učinkovito (nacionalno) strategijo na področju mladine je potrebno oblikovati elemente nacionalnega programa v sodelovanju z resornimi ministrstvi, saj le zrcalna izhodišča, ki se bodisi ponovijo v resornih strategijah bodisi se prenesejo na nacionalni program, dajejo na voljo celoten implementacijski potencial, ki ga imajo posamezna resorna ministrstva na razpolago.

- Za spremljanje uspešnosti in učinkovitosti ukrepov mladinske politike, predvsem pa nacionalnega programa za mladino, bi bilo potrebno vzpostaviti poseben mehanizem, ki bi bil podprt z ustreznimi podatki za učinkovito merjenje kazalnikov in napredka ter ustrezno raziskovalno in analitično infrastrukturo.
- Potrebno bi bilo vpeljati instrument ocene učinkov na mlade z obvezno komponento participacije mladih v tem procesu (ang. *youth mainstreaming*), s čimer bi se vnaprej preprečevalo različne sektorske politike, ki negativno vplivajo na položaj mladih.
- Z namenom krepitev razvoja mladinske politike na lokalni ravni bi bilo smiselno razmisliti o spremembi zakona o lokalni samoupravi na način, da se področje mladine uvrsti med obvezne naloge občin, hkrati pa se jim za to tudi zagotovi ustrezna sredstva.
- Za uspešnejše uresničevanje nacionalnega programa za mladino in njegovih ciljev bi bilo potrebno okrepiti sodelovanje med odločevalci in oblikovalci politik na nacionalni in lokalni ravni.
- Za krepitev razvoja mladinske politike na lokalni ravni bi bilo smiselno razmisliti o pripravi posebnih programskih in finančnih mehanizmov, ki bi občine spodbujali k razvoju politik na področju mladine.
- Participacija mladih je ključni atribut dobre mladinske politike, zato je potrebno zagotoviti vključitev mladih v oblikovanje in izvajanje javnih politik na način, da bo omogočeno njihovo sodelovanje in soodločanje v telesih za pripravo predpisov in v strukturah, ki posredno ali neposredno bdijo nad njihovim izvajanjem.
- Za uspešnejše medsektorsko sodelovanje bi bilo smiselno vzpostaviti koordinatorje za mlade po posameznih ministrstvih, ki bi imeli jasen nabor nalog in odgovornosti ter zagotovljeno organizacijsko, kadrovsko in vodstveno podporo za nemoteno izvajanje teh nalog.
- Za javne uslužbenke na vseh ravneh, ki se pri svojem delu srečujejo s področjem mladine, bi bilo smiselno organizirati redna usposabljanja s področja mladine, mladinske politike in mladinskega dela.

Viri

- Cink, B. (2016). *Mladinska politika v Sloveniji* (diplomsko delo). <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=92800&lang=slv>
- Council of Europe (2021). *Orodje za samoocenjevanje mladinskih politik*. <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-slovenian/1680a24353>
- Council of Europe (b. d.). *Youth Department of the Council of Europe*. <https://www.coe.int/en/web/youth/home>
- Council of Europe. (2020). *Council of Europe youth sector strategy 2030*. CM/Res (2020)2, 22. januar. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935
- Debeljak, P. (2009). Mladina. V Kajnič, S. in Lajh, D. (ur.), *Evropska unija od A do Ž* (str. 233–236). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Denstad, F. Y. (2009). *Youth Policy Manual: How to develop a national youth strategy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Deželan, T. (2020). *Vmesna evalvacija Nacionalnega programa za mladino v letih 2017–2019*. [http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e-50034eb54/71a9020e21e01b40c12585fc002a93f5/\\$FILE/EvalvacijaNPM.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e-50034eb54/71a9020e21e01b40c12585fc002a93f5/$FILE/EvalvacijaNPM.pdf)

Eberhard, L. (2002). *The Council of Europe and youth. Thirty years of experience*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Evropska komisija. (2001). *Bela knjiga Nova spodbuda za evropsko mladino*. COM (2001) 0681. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:52001DC0681>

Koalicijski sporazum. (2008). https://www.zares.si/wp-content/uploads/koalicijska_pogodba-2008-11-06.pdf

Kuhar, M. in Leskošek, V. (2008). Mladinsko delo na lokalni ravni: primerjalna analiza petih držav. *Socialna pedagogika*, 12 (4), 325–344. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-QFOVRRP7/d45b6deb-ebb8-4a6f-96b7-1338e253238c/PDF>

Mladinski svet Slovenije. (2010). *Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije »Mladinsko organiziranje«*. http://mss.si/wp/wp-content/uploads/2020/06/organiziranje_web.pdf

Mladinski svet Slovenije. (2020). *Ocena Mladinskega sveta Slovenije o izvajanju Nacionalnega programa za mladino 2013–2022 v letih 2017–2019*. [http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/71a-9020e21e01b40c12585fc002a93f5/\\$FILE/OcenaMSS.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT20/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/71a-9020e21e01b40c12585fc002a93f5/$FILE/OcenaMSS.pdf)

Mladinski svet Slovenije. (b. d.). Mladinski dialog. <https://mss.si/projekti/strukturirani-dialog/>

Nico, M. (2017). A primary look at secondary data – CSYP in official documents. V Nico, M., Taru, M., Potočnik, D. in Salikau, A. (ur.), *Needles in haystacks: Finding a way forward for cross-sectoral youth policy* (str. 33–43). Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Organizacija Združenih narodov. (2010). *World Programme of Action for Youth*. <https://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>

Organizacija Združenih narodov. (2013). *United Nations System-wide Action Plan on Youth* (report). <https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2018/02/Youth-SWAP.pdf>

Pogodba o Evropski uniji, podpisana 7. februarja 1992 v Maastrichtu, v veljavi od 1. novembra 1993, kot jo spreminja Lizbonska pogodba, podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, v veljavi od 1. decembra 2009. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=SL>

Poročilo k predlogu zakona o mladinskih svetih (ZMS). (2000). Odbor za notranjo politiko in pravosodje Državnega zbora RS. Obravnava – hitri postopek. https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/zakonodaja/izbran!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMA-fjjo8zivSy9Hb283Q0N3E3dLQwCQ7z9g7w8nAwsnMz1w9EUGAWZGgS6G-Dn5BhsYGwQHg-pHEaPFAAdwNCBOPx4FUfiNL8gNDQ11VFQEAAxcoa4!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?uid=C12565D400354E68C12568FF002D2D09&db=konzak&mandat=II&tip=doc

Prečiščena verzija Pogodbe o delovanju Evropske unije. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SL>

Predlog Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Vlada Republike Slovenije predsedniku Državnega zbora, 11. marec. Prva obravnava. <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/d5e8d2e7ab776281c-589c9a53e1da52c5b872fe47d6568cebc1bf2e5c0c2589d>

Rakar, T., Deželan, T., Vrbica, S. Š., Kolarič, Z., Črnak Meglič, A. in Nagode, M. (2011). *Civilna družba v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (ReNPM13–22). (2013). Sprejeta v Državnem zboru RS, v veljavi od 30. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93#>

Siurala, L. (2006). *A European framework for youth policy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Sporočilo Komisije – Evropa 2020, Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. (2010). COM(2010) 2020 final, 3. marec. https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf

Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomskemu in socialnemu odboru in odboru regij – *Communication from the Commission to The Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions – An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering, A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities*. (2009). COM(2009) 200 final, 27. april. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:EN:PDF>

Svet Evropske unije. (2009). *Resolucija Sveta o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine (2010–2018)*. 2009/C 311/01. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009G1219(01))

Svet Evropske unije. (2018). Resolucija Sveta: Strategija Evropske unije za mlade 2019–2027. 2018/C 456/01. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL&from=EN>

Škulj, J. (2016). *Prispevki k zgodovini razvoja mladinskega sektorja*. Ljubljana: Movit.

Taru, M. (2017). Integrated youth policy – Riding the wave of cross-sectoralism. V Nico, M., Taru, M., Potočnik, D. in Salikau, A. (ur.), *Needles in haystacks: Finding a way forward for cross-sectoral youth policy* (str. 33–43). Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Urad RS za mladino. (2005). *Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010.: interno gradivo*. Ljubljana: Urad RS za mladino..

Williamson, H. (2002). *Supporting young people in Europe: principles, policy and practice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Youth Partnership, Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth. (2019). *Youth Policy Essentials*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5834>

Zakon o mladinskih svetih – ZMS. (2000). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 16. avgusta. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2614>

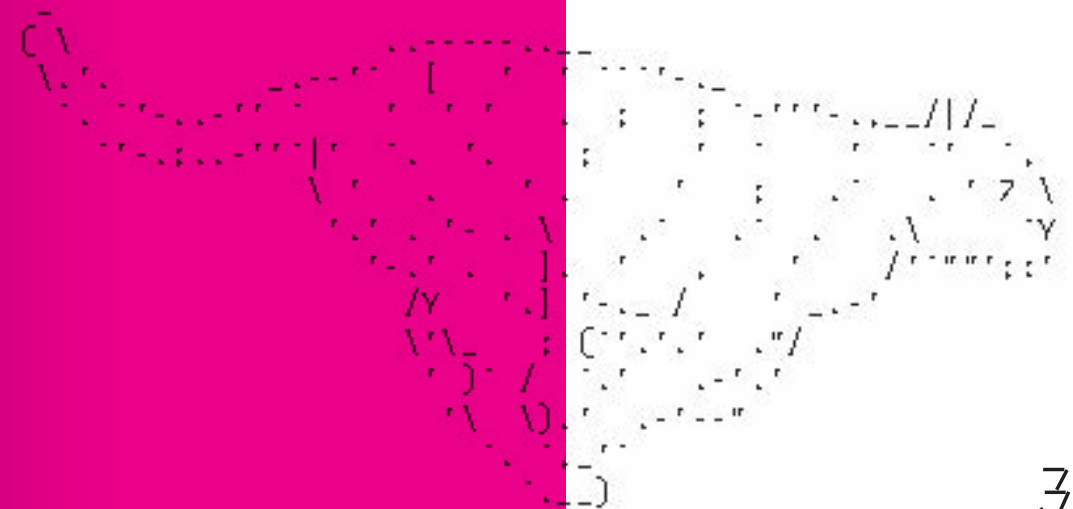
Zakon o skupnosti študentov. (1994). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 15. julija. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO346>

Poglavje 2

Papirnati tiger

Razvoj in položaj
Urada Republike
Slovenije za mladino

Andraž Zgonc
Tin Kampl
Tomaž Deželan

Ključne prelomnice v razvoju Urada RS za mladino

1991: ustanovitev Urada RS za mladino

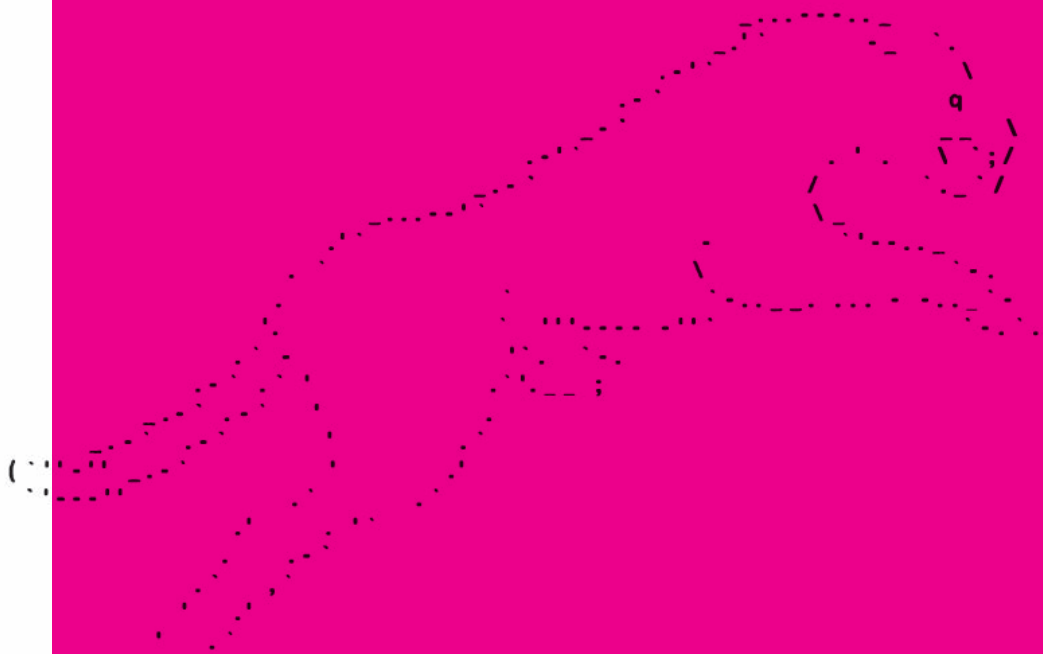
1994: sprejem Zakona o skupnosti študentov

2000: sprejem Zakona o mladinskih svetih

2009: ustanovitev Sveta Vlade RS za mladino

2010: sprejem Zakona o javnem interesu
v mladinskem sektorju

2013: sprejem Resolucije o Nacionalnem
programu za mladino 2013–2022

Nacionalna avtoriteta na področju mladinske politike

Jasno definirana in vzpostavljena javna avtoriteta za področje mladine je eden od ključnih atributov dobre mladinske politike. Takšna avtoriteta je še toliko bolj pomembna, saj je za mladinsko politiko značilen močan čezsektorski značaj. Zaradi slednjega mora biti jasno definirano, kdo v ustroju državnega aparata je pristojen za področje mladine in ima v okviru svojih nalog opredeljeno tudi koordinacijsko vlogo med različnimi resorji za usklajeno uresničevanje ciljev mladinske politike. V Sloveniji je ta vloga avtoritete podeljena Uradu RS za mladino, ki tako predstavlja osrednjo institucijo v okviru institucionalizirane mladinske politike v Republiki Sloveniji.

Institucionalni razvoj mladinske politike v Sloveniji je v tridesetih letih šel skozi različne faze, ki so se medsebojno nadgrajevale. Sam začetek lahko postavimo že v leto 1991 z ustanovitvijo Urada RS za mladino (URSM), ko se je za področje mladine določil pristojni državni organ. Ta sicer večino svojega obstoja ni imel ustrezne zakonske podlage za izrazitejše razvijanje področja mladinske politike, kar je predstavljalo eno izmed ključnih pomanjkljivosti za ustrezno institucionalizacijo mladinske politike. Za institucionalizacijo posameznega področja je namreč pomembno, da je to ustrezno zakonsko urejeno s pristojnim organom. V primeru urada za mladino je bil tako najprej ustanovljen slednji, šele slabih 20 let kasneje, z Zakonom o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS), pa je Slovenija dobila prvo celovito zakonsko ureditev področja, kar je dejansko omogočilo razvoja mladinske politike današnjih razsežnosti.

Urad kot osrednja institucija za področje mladinske politike v Sloveniji ni pomemben zgolj kot upravni organ, ki opravlja ključne funkcije in naloge na omejenem področju, ampak je pomemben tudi z vidika vpliva na družbenopolitično okolje. Na slednjega vpliva permanentno, saj je vpet v okolje, v katerem sodelujejo predstavniki družbene skupine mladih kakor tudi civilnodružbene organizacije mladih. Urad kot pristojni organ za mladino, okviru zakonodajnega okvira, ki je določen, poleg preverjanja in prevajanja interesov mladih v javne politike prav tako zagotavlja tudi stabilnost področja, kar pa je povezano tudi s stabilnostjo in ustreznostjo položaja urada samega, to pa se mora zrcaliti tako po vsebinsko-strokovni kot organizacijsko-finančni plati. V tem poglavju podrobneje obravnavamo položaj urada kot osrednje institucije mladinske politike za uresničevanja javnega interesa na področju mladine na državni ravni. Nekatere od njegovih nalog namreč omogočajo tudi vpogled v uresničevanje javnega interesa mladih v praksi.

Oblikovanje vloge in nalog urada

Urad RS za mladino je državni organ, ki je pristojen za področje mladine oziroma za uresničevanje javnega interesa v mladinskem sektorju na državni ravni. Z ustanovitvijo leta 1991, kot »posledica debat o zakonu o mladinskih svetih«, ki je takrat sicer propadel (Škulj, osebni intervju, 2021, 16. april),¹ URSM že od samega začetka deluje kot organ v sestavi ministrstva, pristojnega za izobraževanje. Kot takega ga je predvidel Zakon o organizaciji in delovnem področju republiške uprave, sprejet junija 1991 s strani Skupščine Republike Slovenije, ki je takrat uradu tudi naložila, da »opravlja zadeve, ki se nanašajo na organizacijo mladinskih taborov in prostovoljnega dela, na stike z mladinskimi nestrankarskimi organizacijami

¹ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

doma in v svetu (mladinski sveti, zveze dijakov in študentov itd.), na regresiranje prevoza otrok in mladine ter druge naloge v zvezi z dejavnostmi mladih« (Zakon o organizaciji in delovnem področju republiške uprave, 1991, 22. člen).

Leta 1991 je bil v okviru državne uprave tako prvič vzpostavljen pristojni organ za področje mladine, katerega naloge so bile opredeljene bolj na ravni upravljanja oziroma sodelovanja pri nekaterih takrat že utečenih ukrepih in aktivnostih države na področju mladine in nekoliko manj na ravni razvoja. Vendar je takratno ustanovitev urada potrebno razumeti predvsem v smislu pomembnosti umeščanja vprašanja mladine v delovanje države in vzpostavitve pristojnega organa, ki se lahko kasneje, skozi leta, tudi razvija in pridobiva na veljavi in pristojnostih. Njegove naloge so se v skladu s tem s časom spreminjale, saj lahko večjo nadgradnjo urada opazimo že po desetih letih njegovega delovanja, in sicer predvsem v opredelitvi znotraj Uredbe o organih v sestavi ministrstev, ki uradu za mladino nalaga opravljanje nalog, »ki se nanašajo na načrtovanje in izvajanje ukrepov s področja mladinske politike, na izvajanje socialne politike otrok in mladine, vzgoje in neformalnega izobraževanja, prostočasnih dejavnosti, kulture, javnega obveščanja in mednarodnega sodelovanja na teh področjih« (Uredba o organih v sestavi ministrstev, 2003, 15. člen). Od leta 2015 dalje Uredba o organih v sestavi ministrstev (2015, 8. člen) za URSM določa, da ta opravlja strokovne, upravne, organizacijske in razvojne naloge na področju mladinskega sektorja; spremlja položaj mladih in učinke ukrepov v mladinskem sektorju; opravlja nadzor nad uresničevanjem predpisov in ukrepov v mladinskem sektorju; sodeluje na mednarodni ravni v zadevah, ki se nanašajo na mladino; ter opravlja druge naloge, določene z zakonom, ki ureja mladinski sektor. Najboljšo sintezo nalog urada v okviru ureditve državne uprave in celostnega pristopa urejanja področja mladinske politike in mladinskega sektorja v Sloveniji pa verjetno najdemo v področnem zakonu o javnem interesu v mladinskem sektorju, ki naloge urada kot pristojnega upravnega organa za mladino opredeljuje na način, da (ZJIMS, 2010, 7. člen) pripravlja predpise in ukrepe na področju mladinskega sektorja; zagotavlja finančno podporo mladinskim programom in programom za mlade; skrbi za uresničevanje predpisov in ukrepov v mladinskem sektorju in izvaja nadzor nad uresničevanjem; spremlja položaj mladih in učinke ukrepov v mladinskem sektorju; sodeluje s pristojnimi organi in drugimi subjekti v mladinskem sektorju; sodeluje pri predstavljanju države v organih Evropske unije in Sveta Evrope ter na mednarodni ravni v zadevah, ki se nanašajo na mladino; in opravlja druge naloge v skladu z zakonom.

Kot lahko razberemo iz zapisanega pregleda nalog, se je skozi čas spreminjalo tudi samo razumevanje urada tako v ožjem kot širšem smislu njegovega delovanja. Od začetne ozke usmerjenosti na posamezne ukrepe in aktivnosti, namenjene populaciji mladih, ki ni izkazovala širšega razumevanja področja mladinske politike, je prišlo do postopnega širjenja tega razumevanja tudi na ostala področja. V danes veljavnih opredelitvah se naloge nanašajo v pretežni meri na mladinski sektor, vendar moramo tudi te razumeti tako širše kot ožje, s čimer pridemo tudi do bolj celostnega razumevanja vloge in položaja urada. Iz poimenovanja Urada RS za mladino in določenih njegovih nalog pogosto izvira določeno nerazumevanje vloge urada. Urad je od ustanovitve opravljal predvsem naloge, ki so sodile v tako imenovano vertikalno mladinsko politiko, ki so tudi neposredno v njegovi pristojnosti, v manjši meri pa naloge, ki praviloma sodijo v t. i. horizontalno mladinsko politiko. Razumevanje in delo s tega vidika se je na uradu začelo spreminjati v

letih, ko je Slovenija vstopala v Evropsko unijo. Tem spremembam je botrovala spremenjena angažiranost ter priprava predlogov predpisov, ki so te spremembe na koncu tudi uresničili. Te so zajemale ustanovitev Sveta Vlade RS za mladino (SVM), priprava in sprejem ZJIMS ter priprava Resolucije o Nacionalnem programu za mladino (NPM; ReNMP13–22, 2013). Vsi ti mejniki danes predstavljajo glavne gradnike institucionalne ureditve mladinske politike in mladinskega sektorja v Sloveniji. Te spremembe so prinesle predrugačenje nalog urada z vidika razmerja med vertikalno in horizontalno mladinsko politiko, saj skladno z ZJIMS lahko prepoznamo mladinski sektor kot primarno področje pristojnosti urada, se pa jasno kažejo tudi proces oblikovanja in uresničevanja mladinske politike v širšem smislu (ZJIMS, 2010, 3. člen), predvsem z vidika pristojnosti urada pri koordinaciji priprave, izvedbe ter tudi evalvacije nacionalnega programa.

Urad pa med drugim tudi spodbuja procese neformalnega učenja, ki vodijo k večji kompetenčni opremljenosti mladih pri njihovem prehodu iz otroštva v odraslost, skrbi za vzpostavitev in rast podpornih mehanizmov. Mednje spada tudi podpora mladinskim organizacijam in organizacijam za mlade, ki so ključnega pomena za aktivno participacijo mladih. Prav tako, v sodelovanju z drugimi državnimi organi ter lokalnimi skupnostmi, spremlja položaj mladih in učinke ukrepov, ki so jim namenjeni, z željo po večji vključenosti potreb in interesov mladih pri oblikovanju politik, nenazadnje pa urad opravlja tudi strokovne, organizacijske in administrativne naloge za svet vlade za mladino.

Urad za mladino je s tem tudi odgovorni nosilec razvoja mladinske politike in mladinskega dela v Sloveniji. Ker se mladinska politika in mladinsko delo dogajata v prostoru, ki mladim omogoča razvoj njihovih potencialov, urad z različnimi ukrepi spodbuja in razvija organiziranost mladih in njihovo participacijo v družbenih procesih, prav tako pa tudi aktivno sodeluje v pristojnih organih Evropske unije, Svetu Evrope in drugih mednarodnih povezavah, ki se ukvarjajo z urejanjem položaja mladih in tudi z mednarodnim sodelovanjem zagotavlja, da se s krepitvijo mladinskega sektorja v Sloveniji uresničujejo cilji mladinske politike. Urad za mladino kot pristojna nacionalna avtoriteta skrbi za izvajanja programov Erasmus+. Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota, ki jih v Sloveniji sicer izvaja nacionalna agencija, ki deluje v okviru Zavoda Movit. Pomen URSM za informiranje mladih pa se tudi kaže z vzpostavitvijo portala *mlad.si* v letu 2010, ki kaže na ambicijo po vzpostavitvi osrednje informacijske točke za mlade v okviru nacionalnega mladinskega komunikacijskega stičišča.

Statusna ureditev urada in zakonodajni okvir mladine

Kot je že bilo izpostavljeno, je bil urad ustanovljen in vse do danes deluje kot organ v sestavi ministrstva, pristojnega za izobraževanje. Organi v sestavi se ustanovijo z namenom opravljanja specializiranih strokovnih nalog, izvršilnih in razvojnih upravnih nalog, nalog inšpekcijskega in drugega nadzora in nalog na področju javnih služb. V primeru urada za mladino to pomeni, da opravlja strokovne naloge s področja mladine in upravne naloge, ki se nanašajo na izdajanje upravnih aktov, predvsem odločb in sklepov, tako v postopkih izvajanja javnih razpisov kot odločanja o statusih v javnem interesu.

V času od ustanovitve urada so se večkrat pojavile dileme o smiselnosti njegovega položaja kot organa v sestavi ministrstva za izobraževanje. Razprave so se nanašale na različne dileme, ki pa nikoli niso bile ustrezno in celovito naslov-

ljene. Nanašale so se na samo vprašanje ustreznosti področja izobraževanja, v katerega je umeščen URSM, saj to med nekaterimi akterji znotraj mladinskega dela odpira vprašanja, povezana s strateško usmeritvijo mladinskega dela, torej o smotru mladinskega dela v Sloveniji. Ta vprašanja so odpirali predvsem tisti akterji, ki znotraj mladinskega sektorja pretežno izvajajo aktivnosti na drugih področjih, kot so zaposlovanje, socialne zadeve, zdravje in kultura idr. Spet drugi so izpostavljali dileme, ki so povezane s pooblastili urada oziroma smiselnostjo njegove vloge v okviru horizontalne mladinske politike predvsem z vidika tega, da zaradi umeščenosti znotraj enega ministrstva nima ustreznega položaja za uspešno medresorsko koordinacijo mladinske politike, ki presega domicilni resor.

Na podlagi teh dilem so se oblikovale različne alternative o ureditvi položaja državnega organa, pristojnega za mladino, ki so se raztezale od ustanovitve posebnega ministrstva za mlade oziroma vzpostavitve urada neposredno na ravni vlade, kar bi zagotavljalo večjo politično veljavo področja, pa vse do ustanovitve neodvisne agencije, ki pa bi zagotavljala večjo strokovnost, predvsem na področju razvoja mladinskega dela. Vse omenjene alternative niso prejele resnejše obravnave, še največji korak v tem oziru je bil storjen leta 2014, v mandatu vlade Alenke Bratušek, ko je ravno predsednica vlade podprla predlog reorganizacije URSM z ravni organa v sestavi ministrstva na položaj urada na nivoju vlade, ki bi ga vodil tudi za mlade pristojni državni sekretar. Do realizacije tega predloga sicer ni prišlo, je potrebno opozoriti, da urad kot vladna služba s tem korakom verjetno ne bi več mogel opravljati ene od svojih temeljnih nalog, tj. presojeti o upravičenosti vlagateljev do statusa organizacije, ki deluje v javnem interesu. Zaradi enega od ključnih izzivov dosedanje poti delovanja URSM, tj. zagotovitve ustrezne pravne podlage za delovanje tako mladinskega sektorja kot urada, so bile nekatere nujne sistemske rešitve v preteklosti onemogočene. Tak primer je Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010, kjer je šlo je za poskus oblikovanja strateškega dokumenta za določitev prioritet in ciljev v mladinskem sektorju, ki pa zaradi odsotnosti pravne podlage ni presegla statusa internega dokumenta urada.

Pomemben del zakonodaje, povezan z uradom, je prej omenjeni Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS). Ta določa javni interes v mladinskem sektorju in način izvajanja javnega interesa v njem, določa mladino kot vse mladostnike in mlade odrasle osebe obeh spolov med starostjo od 15 do 29 let, mladinski sektor, status mladinskih organizacij, postopek finančne podpore ter državne nagrade. ZJIMS je tudi zakonsko ustoličil urad kot javni organ, ki je odgovoren za področje mladih. Zakon je tudi pravna podlaga za sprejemanje NPM in SVM. Druge dele zakonodaje, ki so povezane z mladino, lahko razdelimo na kazensko, civilno in družbeno zakonodajo. Drugače kot ZJIMS slovenski Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 55/08) opredeljuje tri skupine mladoletnikov, pri čemer prva skupina predstavlja mlajše mladoletnike in vključuje mlade od 14 do 16 let, druga skupina predstavlja starejše mladoletnike, ki vključuje mlade, ki so že dopolnili 16 let, vendar pa še niso stari 18 let, tretja pa mlade odrasle, starejše od 18 let, ki so kot odrasli storili kaznivo dejanje, vendar še niso stari 21 let. V okviru civilne zakonodaje je na področju mladine vredno opozoriti predvsem na obligacijski zakonik in Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR, 1977), ki določata, da fizična oseba pridobi polno pravno in poslovno sposobnost pri 18 letih. Fizična oseba lahko pridobi polno pravno sposobnost pred to starostjo, če se poroči ali

postane starš. Ko mlada oseba postane stara 15 let, pridobi omejeno pravno in poslovno sposobnost. Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1, 2013) pa določa, da lahko mlada oseba, ki je stara 15 let, podpiše pogodbo o zaposlitvi, pogodba o zaposlitvi z osebo, ki ni dopolnila 15 let, pa je nična.

Zakon o državni upravi določa (Uradni list RS, št. 52/02), zakaj se ustanovijo organi v sestavi. Po zakonu upravne naloge opravljajo ministrstva, organi v njihovi sestavi in upravne enote. Skladno s tem zakonom se tako organ v sestavi ministrstva ustanovi za opravljanje specializiranih strokovnih nalog, izvršilnih in razvojnih upravnih nalog, nalog inšpekcijskega in drugega nadzora ter nalog na področju javnih služb, če se s tem zagotovi večja učinkovitost in kakovost pri opravljanju nalog oziroma če je zaradi narave nalog ali delovnega področja potrebno zagotoviti večjo stopnjo strokovne samostojnosti pri opravljanju nalog. Z zgoraj navedenega vidika lahko ocenimo, da je bila z ustanovitvijo Urada RS za mladino posebna vloga priznana predvsem mladinskemu sektorju, mladinskim organizacijam in mladinskemu delu nasploh. Zakaj na tem mestu ne pišemo o tem, da je bilo z ustanovitvijo Urada RS za mladino dana posebna vloga mladini kot ciljni skupini, je povezano predvsem s tem, da uresničevanje interesov in ciljev na področju mladine ostaja v domeni resornih ministrstev.

Soupravljanje mladinske politike in vloga Sveta Vlade Republike Slovenije za mladino

Ena od pomembnih funkcij urada za mladino, ki sicer ni uvrščena med njegove naloge, je spodbujanje participacije mladih. Zgoraj smo že izpostavili pomembnost urada v tem smislu, ki izhaja že iz njegovega delovanja. Hkrati pa moramo to razumeti vlogo krepitve participacije kot dvosmerni proces, saj se je urad razvijal tudi na podlagi vpliva, ki ga je nanj imelo okolje. Tu prednjači participacija organizacij v mladinskem sektorju, ki so imele pomembno vlogo že pri njegovem ustanavljanju, prav tako pa tudi njegovem nadaljnjem razvoju. Iz tega izhaja tudi, da URSM med organizacijami mladinskega sektorja nikoli dejansko ni veljal za državni organ na nasprotni strani, temveč so ga praviloma dojemale in ga tudi še vedno kot partnerja, v določenih primerih celo kot podaljšano roko pri uveljavljanju interesov mladih in interesov organizacij mladinskega sektorja v odnosu do političnih odločevalcev. Ravno zaradi te povezanosti in medsebojnega vpliva, ki je seveda bilo v določenih obdobjih bolj, v določenih pa manj prisotno, je spodbujanje in udeleževanje participacije deležnikov mladinskega sektorja ves čas del delovanja urada.

Soupravljanje področja mladinskih politik s predstavniki mladih in mladinskega sektorja je pomemben del URSM že v devetdesetih, ko se je urad začel seznanjati z načinom soupravljanja mladinskega področja znotraj Sveta Evrope. Takrat se je ta model prenesel v Slovenijo z vzpostavitvijo Mešane komisije za mladinska vprašanja, ki so jo sestavljali predstavniki URSM in Mladinskega sveta Slovenije. Ta je odločala o določenih zadevah iz pristojnosti urada, npr. tudi o sofinanciranju programov mladinskega dela, in je kot taka predstavljala predhodnico današnjega SVM, katerega obseg delovanja presega tistega mešane komisije, saj je bila ta omejena le na pristojnosti urada.

Svet Vlade RS za mladino je bil ustanovljen s sklepom o ustanovitvi, ki ga je v letu 2009 sprejela Vlada RS, zakonsko podlago pa je dobil šele s sprejemom ZJIMS, o katerem je SVM že tedaj podal mnenje. Po ustanovitvi so se pojavljale

različne ideje članov predstavnikov organizacij v mladinskem sektorju, da je SVM predstavnik splošne mladine za razliko od Sveta Vlade RS za študentska vprašanja, zato bi veljalo razmisliti o tem, da postane Svet Vlade RS za študentska vprašanja delovna skupina v okviru Sveta Vlade RS za mladino, kar pa ni naletelo na podporo. Z zakonom in s sklepom o ustanovitvi je SVM ustanovljen kot posvetovalno telo vlade, ki ga predstavlja enako število predstavnikov in predstavnic vlade kot predstavnikov organizacij v mladinskem sektorju. Te predlagajo organizacije same, in sicer po postopkih izbire, ki jih vodita Mladinski svet Slovenije in Zavod Mladinska mreža MaMa. Zastopanost ministrstev se je od ministrstva za kmetijstvo, za notranje zadeve in za izobraževanje sčasoma razširila na področja izobraževanja, javne uprave, dela in družine, kulture, okolja in prostora, kmetijstva, zdravja, kohezijske politike, na kabinet predsednika vlade ter na URSM, kar predstavlja širok nabor področij, relevantnih za mlade.

Svet vlade za mladino je v času svojega delovanja ustanovil različne delovne skupine ter nekatere od njih tudi že ukinil. Med drugim so bile te skupine ustanovljene za pripravištvu, vajeništvu, za spremljanje nacionalnega programa za mladino, za kakovost v mladinskem delu, za mladinske politike, za digitalizacijo itn. SVM je v svojem preteklem delovanju ponudil forum za oblikovanje nekaterih zanimivih idej (npr. uvedba mladinskega evra po vzoru bencinskega tolarja, ustanovitev mladinske fundacije, ustanovitev ministrstva za mladino), a se pri svojem delovanju srečuje tudi z nekaterimi izzivi. Tako ena od intervjuvank strne kritiko delovanja SVM predvsem z vidika instrumentalizacije vloge mladih znotraj tega organa (Jarc, osebni intervju, 2021, 20. april):

... to je ravno primer tega tokenizma, ki ga vidimo. Svet vlade za mladino bi lahko imel to funkcijo, da so mladi dejansko pri procesih odločanja vključeni v celotne te procese. Ampak ponovno vidimo, da je nima. [...] Sprejemajo se sklepi, ki so sami sebi namen, ki se potem niti ne realizirajo. [...] Gre pač ponovno za neko prazno strukturo, za katero se zdi, da ima res bolj sama sebi namen, kakor da bi res doprinesla neke spremembe na tem področju.

Poglavitne teme in dogodki, ki so okupirali delo urada

Sprejem Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju je leta 2010 predstavljal prelomnico v celostnem urejanju področja mladinskih politik in mladinskega sektorja. Za strateški razvoj področja je zagotovil zakonsko podlago za sprejem nacionalnega programa za mladino, ki predstavlja najmočnejše institucionalno orodje mladinske politike v Sloveniji, posledično tudi urada. ZJIMS je predvidel široko in relativno natančno osnovo za pripravo in izvajanje NPM s svojo opredelitvijo elementov, vloge pripravljavca, odgovornosti ter načina spremljanja. V tem delu je potrebno izpostaviti določila, da predlog nacionalnega programa pripravi ministrstvo v sodelovanju z organizacijami v mladinskem sektorju. Ob tem velja omeniti široko javno razpravo, ki je spremljala proces sprejemanja NPM, ki je potekala v okviru SVM, v okviru regijskih predstavitev po celi Sloveniji ter v Državnem zboru, na javni predstavitvi mnenj, na kateri so sodelovali predstavniki organizacij v mladinskem sektorju. ZJIMS določa, da vlada vsaka tri leta Državnemu zboru RS predloži delno poročilo o izvajanju nacionalnega programa za mladino, in v okviru tega poročila je mladinskim organizacijam dana možnost za izražanje mnenja o

izvajanju nacionalnega programa za mladino. Pripravo tega mnenja koordinira Mladinski svet Slovenije, pri pripravi mnenja pa so v preteklosti sodelovale različne organizacije npr. Študentska organizacija Slovenije, Zavod Mladinska mreža MaMa, zavod Nefiks, Zveza slovenske podeželske mladine in drugi. Priprava NPM je pomembno okrepila želje tako po prepoznavnosti mladinskega dela in mladinskih organizacij kot tudi po vidnosti vlaganja sredstev v mlade s strani različnih deležnikov, kjer te vidnosti poprej ni bilo.

V sklopu nacionalnega programa za mladino je potrebno omeniti tudi njegovo spremljanje. Spremljanje je bilo v sprejetem nacionalnem programu za mladino predvideno s pomočjo Inštituta RS za socialno varstvo. K temu so URSM vodili predvsem razlogi, da je Inštitut RS za socialno varstvo z različnimi projekti izkazal pomembno poznavanje in željo po širitvi polja svojega delovanja tudi na področje mladine. Prav tako je URSM pričakoval doseganje sinergij na tem področju, saj je Inštitut RS za socialno varstvo vzpostavil tako imenovano Otroško opazovalnico, ki je nastala po sprejemu Programa za otroke in mladino. Vendarle pa v tem primeru ni šlo za program za mladino, saj je bila starostna meja programa omejena na 18 let, v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah. Zato je URSM tu prepoznal priložnost za oblikovanje mladinske opazovalnice, saj spremljanja mladine nima sistematično urejenega, temveč je to povezano s posameznimi raziskavami ali spremljanjem področja mladine. URSM je to idejo skušal doseči tudi na druge načine, na primer s spremembo ustanovitvenega akta Pedagoškega inštituta in vključitvijo te naloge v letni delovni načrt. Vsekakor to ostaja neizpolnjen cilj za prihodnost.

V letu 2016 je kot pomembna prelomnica v delovanju urada za mladino predstavljala revizija učinkovitosti mladinske politike s strani Računskega sodišča RS. S tem je bila prepoznana relevantnost mladinske politike znotraj javnopolitičnih področij države. Kljub najboljšim željam URSM pa učinki revizije niso bili v celoti uresničeni in v skladu s pričakovani deležnikov v sektorju, saj je prevladoval vtis, da specifična vloga urada kot tudi organizacij v mladinskem sektorju ni bila ustrezno razumljena. Nekateri elementi revizijskega poročila namreč niso upoštevali konteksta mladine in (političnega) konteksta sprejemanja NPM, nekateri pa so bili preprosto neizvedljivi ali z vidika mladinske politike nesprejemljivi (npr. izrekanje glob organom, ki ne izvedejo potrebnih korakov v smeri doseganja ciljev). Prav tako so bila nekatera pričakovanja (npr. finančno ovrednotenje sredstev, ki se namenijo za populacijo mladih) diskriminatorna v primerjavi z obravnavo nekaterih drugih politik oziroma skupin prebivalstva (tako se takih števil ne zahteva za starejše).

Neformalno izobraževanje je že od ustanovitve Urada RS za mladino eno od temeljnih področij, saj gre za pomembno sidrišče tudi mladinskega dela. Pomen neformalnega izobraževanja lahko zasledimo v različnih pobudah in dokumentih urada, pri čemer je vredno omeniti javni poziv za sofinanciranje mladinskih programov, s katerim se organizacije v mladinskem sektorju napotuje na pripravo takih programov mladinskega dela, ki vključujejo neformalno izobraževanje kot eno od temeljnih izhodišč. Hkrati tudi pomen tega področja raste, kar nenazadnje kažejo tudi raziskave položaja mladih v Sloveniji (glej raziskavi Mladina 2010 in Mladina 2020). Vendar pa dejstvo, da na neformalno izobraževanje ne vodi do javno veljavne listine, predstavlja problem, ki so ga že dolgo nazaj zaznale nekatere organizacije. Te so zagovarjale idejo, da je potrebno mladim ponuditi beleženje neformalno pridobljenega znanja. Primer take pobude je Nefiks, ki jo je finančno

podrl tudi URSM že precej zgodaj. Kasneje so v širšem slovenskem in evropskem prostoru nastale in se tudi udeležile druge pobude, ki so sovpadale s sprejemom Zakona o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah, ki povezuje formalno in neformalno izobraževanje ter omogoča, da posameznik pridobi javno listino o nacionalni poklicni kvalifikaciji za poklic, ki ga opravlja, vendar zanj nima potrebne javno veljavne izobrazbe. Slednje je omogočeno na podlagi poklicnega standarda, ta pa je enak tako za programe poklicnega in strokovnega izobraževanja kot za nacionalno poklicno kvalifikacijo. URSM je ocenil, da so mladinski delavci, ki opravljajo dela mladinskega delavca, ta pa niso ustrezno ovrednotena in prepoznana, zapostavljeni. Iz tega razloga je bila opredeljena

tudi prioriteta »vzpostavitev nacionalnega sistema usposabljanja in izobraževanja za mladinske delavce in mladinske voditelje« v NPM (ReNMP13–22, 2013), in sicer kot prioriteto podpodročje 1 področja izobraževanja, v sodelovanju s predstavniki Centra RS za poklicno izobraževanje (CPI) pa v letu 2016 tudi pripravljena pobuda za pripravo poklicnega standarda za mladinskega delavca.

Pobuda je bila utemeljena z dejstvom, da poklic mladinskega delavca na trgu dela dejansko obstaja – v tem času je Urad pridobil tudi pismo podpore približno 30 slovenskih občin, ki so uvedbo poklicne kvalifikacije za mladinskega delavca podprle – ter da poklicne kvalifikacije ni mogoče pridobiti na drug način. Pri vprašanju reguliranosti poklica je bilo potrebno razjasniti dileme, ali bi uvedba nacionalne poklicne kvalifikacije pomenila tudi regulacijo poklica, kar bi pomenilo, da mora vsak posameznik, ki želi opravljati ta poklic, zanj pridobiti tudi predpisano izobrazbo. To nikoli ni bil namen URSM, je pa bila zelo prisotna namera, da priprava poklicnega standarda in tudi preverjanje izpolnjevanja pogojev za pridobitev poklicne kvalifikacije ostane v domeni predstavnikov sektorja. Konkretno to pomeni, da je mladinski sektor pripravil poklicni standard kot podlago za pridobitev poklicne kvalifikacije, izpolnjevanje pogojev pri podeljevanju kvalifikacije pa preverjajo posamezniki, ki so pridobili licenco in so izkušeni mladinski delavci. Od uveljavitve te možnosti število prejemnikov certifikata o usposobljenosti za mladinskega delavca raste.

Nacionalna poklicna kvalifikacija mladinski delavec predstavlja tudi pomemben element v naboru različnih formaliziranih orodij za razvoj kakovostnega mladinskega dela. Pomembna ni samo v kontekstu prepoznavanja in priznavanja neformalnih znanj ter grajenja identitete oziroma pripadnosti mladinskega sektorja, temveč tudi z vidika postavljanja kakovostnih standardov. Gre namreč za rezultat sodelovanja širšega kroga deležnikov iz mladinskega sektorja, ki so se povezali iz potrebe po večji prepoznavi mladinskega dela, hkrati pa tudi po višji stopnji profesionalizacije področja. S tem je bila zelo neposredno naslovljena tematika kakovosti mladinskega dela, ki še danes predstavlja pomembno usmeritev urada in sektorja.

Refleksija in možnosti nadaljnjega razvoja

Iz zgoraj opisanega je razvidno, da je spremljanje mladine, mladinskega dela in mladinskega sektorja z njegovimi organizacijami ter naslavljanje z njimi povezanih vprašanj pomemben del nalog URSM. Ob tem je potrebno na urad gledati tudi kot na akterja, ki odpira prostor za sodelovanje tako na področju mladine kot drugih resornih politik. Med drugim URSM vodi tudi strukturirani dialog, ki »je ključen projekt, s katerim je URSM odprl kar nekaj vrat« (Zupan, osebni intervju, 2021, 21. april). URSM tako tudi odpira prostor za aktivizem mladinskih organizacij, še posebej krovnih, s čimer se lahko umešča izzive mladih na javnopolitični dnevni red ali nudi dodaten pritisk na nekatere organe (Kores, osebni intervju, 2021, 18. maj).

Čeprav se institucionalni položaj urada skozi tridesetletno zgodovino ni veliko spreminjal, ostaja namreč organ v sestavi ministrstva za izobraževanje, je vendarle tudi drugačna umestitev URSM, predvsem neposredno pod predsednika vlade, že burila duhove. Tak korak bi znal izboljšati položaj urada z vidika izvajanja nalog v kontekstu horizontalne mladinske politike, saj bi »dosti lažje dosegal učinke, ki jih mora dosegati za izvajanje koordinatorja mladinske politike na državni ravni« (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april), kar nenazadnje opaža tudi Skrinar, ki

dodaja, da je njegova trenutna umestitev »*passé* zaradi družbenih sprememb in specifik mladih« (Skrinar, osebni intervju, 2021, 7. maj). Čeprav se podobna razprava o položaju urada ni v tem obsegu odvijala niti pred nastopom Bratuškove vlade niti kasneje, pa pomisleki o ustreznosti trenutne umestitve ostajajo. Po mnenju nekaterih je namreč »*urad* za mladino brezzobi tiger, vključen v ministrstvo za izobraževanje, ki absolutno ni strukturiran na način, da bi lahko razvijal mladinsko delo in mladinsko politiko« (Jarc, osebni intervju, 2021, 20. april).

Če je zgornja trditev morda preostra, pa so si mnogi enotni, da je urad prešibek za spopadanje z izzivi mladinskega sektorja in mladine v Sloveniji, ter vidijo potrebo po njegovi krepitvi. Poraja se namreč vprašanje, ali je URSM še sposoben dovolj kakovostno opravljati svojo vlogo ali bi bilo potrebno rešitve za mladinski sektor iskati drugje oziroma na drugačen način. Nekateri sogovorniki namreč izpostavljajo stagnacijo urada, ki z omejenimi finančnimi, kadrovskimi resursi težko ustrezno bdi nad tako širokim področjem, kot je mladina, ter vrši vlogo generatorja razvoja na tem polju. Beočanin tako izpostavlja, da »je treba tudi urad za mladino opolnomočiti, mu dodati dodatne kadre, ki bodo lahko v dnevnikih stikih s tistimi [ključnimi] ministrstvi pri opravljanju koordinatorske funkcije« (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april). Vprašanje financiranja ter kadrovske in intelektualne kapacitete urada so torej ene od ključnih, saj urad trenutno ni zmožen dosledno razvijati mladinske politike, kljub vlogi medresorskega koordinatorja. »Naredimo lahko bolj malo, ker enostavno nimamo kapacitet ali pa dejansko tudi nismo pristojni, da bi to že v tej fazi začeli razvijati« (Kores, osebni intervju, 2021, 18. maj). Predvsem pa se tu pojavlja problem drugih akterjev v sektorju, ki imajo precej večje kadrovske kapacitete ter razdeljujejo sredstva med organizacije, kar jim posredno daje vlogo oblikovalcev javnih politik na področju mladine. To je lahko problem predvsem v kontekstu odsotnosti vsakršne demokratične in upravne odgovornosti, v kolikor gre za pravne osebe zasebnega prava, ki načeloma zasledujejo interes njenih ustanoviteljev in niso dolžne slediti uresničevanju javnega interesa.

Iz tega izvirajo tudi razmišljanja o nuji po večji prepoznavi urada in dodatnih pristojnostih. Tako Baumkirchner poudarja, »da ni tako pomembno, kje je neka institucija, bolj pomembno se mi zdi, kakšno vlogo se ji priznava in koliko sredstev se namenja, koliko zaposlenih ima – torej koliko moči ima, koliko se v njega vlaga« (Baumkirchner, osebni intervju, 2021, 15. april). Tudi Radinja razmišlja na podoben način in bolj izpostavlja pomen vprašanja zadostnih finančnih sredstev, ki se jih namenja za urad (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april). Debeljak je celo prepričan da institucionalni inženiring v principu nič ne pomaga. »Ti si lahko nad ministrstvo za reševanje vesoljskih vprašanj, če karikiram, ampak če nimaš potencialov, torej kadrovske in finančne resurse, politične podpore in če ni še hkrati nek moment, ki ti pomaga odpirati okna priložnosti, potem ti to nič ne pomaga.« (Debeljak, osebni intervju, 10. maj 2021). Te resurse se lahko pridobi tudi z opravljanjem dodatnih nalog (npr. upravljanje javnih programov), ki jih v nekaterih drugih sistemih izvajajo bodisi javne agencije bodisi organizacije z vlogo uradov same. To velja tako za nacionalne kot nadnacionalne programe. S tem pa bi ti programi tudi ohranili identiteto ter senzibilnost za specifične samega sektorja.

Politična realnost urada je tako vpliv političnih akterjev in njihovega interesa za naslavljanje izzivov mladih in mladinskega sektorja. Pri tem je potrebno odkrito povedati, da šibek urad nekaterim akterjem znotraj in zunaj sektorja povsem ustreza. To in pa dejstvo, da se učinki kakovostne mladinske politike kažejo predvsem

na dolgi rok, preko trajanja posameznega mandata, terja od URSM premišljeno in strateško vodenje, ki bo naslavljal agendo vsakokratnega konteksta, a hkrati tudi obdržalo temeljne strateške usmeritve. Da bi bilo to mogoče, bi bilo smiselno opraviti korake, ki jih izpostavljam v nadaljevanju.

Iztočnice za prihodnost:

- Za optimalno delo urada za mladino bi bilo smiselno narediti evalvacijo njegovega trenutnega položaja in pooblastil ter v skladu z evalvacijo in temeljnim poslanstvom nacionalne avtoritete na področju mladine, jasno in optimalno opredeliti njegove pristojnosti, tako na področju vertikalne kakor tudi horizontalne mladinske politike.
- Za ustrezno naslavljanje kompleksnosti mladinske politike je potrebno urad za mladino ustrezno finančno in kadrovsko okrepiti, kar bo blagodejno vplivalo na načrtovanje in izvajanje nacionalnega programa za mladino ter ostalih ključnih nalog urada. To se lahko stori tudi s pripisovanjem dodatnih pristojnosti, ki jih drugje opravljajo javne agencije.
- Za krepitev relevantnosti mladinske politike mora urad za mladino, poleg že omenjenih sprememb v pristojnostih, dobiti tudi večjo prepoznavo kot osrednja vladna avtoriteta na tem področju v državi. To mu lahko posledično lahko okrepi tako vlogo medresorskega in medresorskega koordinatorja kot veznega člana med nacionalno in lokalno ravno. To lahko stori tudi s krepitvijo svojih analitičnih kapacitet, bodisi individualno bodisi v partnerstvu z raziskovalnimi institucijami.
- Urad za mladino naj v sodelovanju z mladinskim sektorjem oblikuje jasno strategijo delovanja in jo zasleduje preko mandatov posameznih vlad. Smiselno naj proaktivno in na strukturiran način povezuje nacionalno javnopolitično agendo z evropsko in lokalnimi, s čimer se bo zmanjšala reaktivnost na posamezne ideje, ki se jih vnaša na področje mladine in kljub dobrim namenom pomenijo zgolj dodatno entropijo.

Viri

Kazenski zakonik – KZ-1 – NPB11 (2008). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 1. novembra. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050#>.

Lavrič, Miran in Tomaž Deželan, ur. (2021): Mladina 2020. Maribor in Ljubljana: Založba Univerze v Mariboru in Založba Univerze v Ljubljani.

Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 – ReNMP13–22. (2013).

Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije 24. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93>.

Uredba o organih v sestavi ministrstev. (2003). Sprejeta na Vladi Republike Slovenije, v veljavi od 3. julija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED2949>.

Uredba o organih v sestavi ministrstev. (2015). Sprejeta na Vladi Republike Slovenije, v veljavi od 6. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6985>.

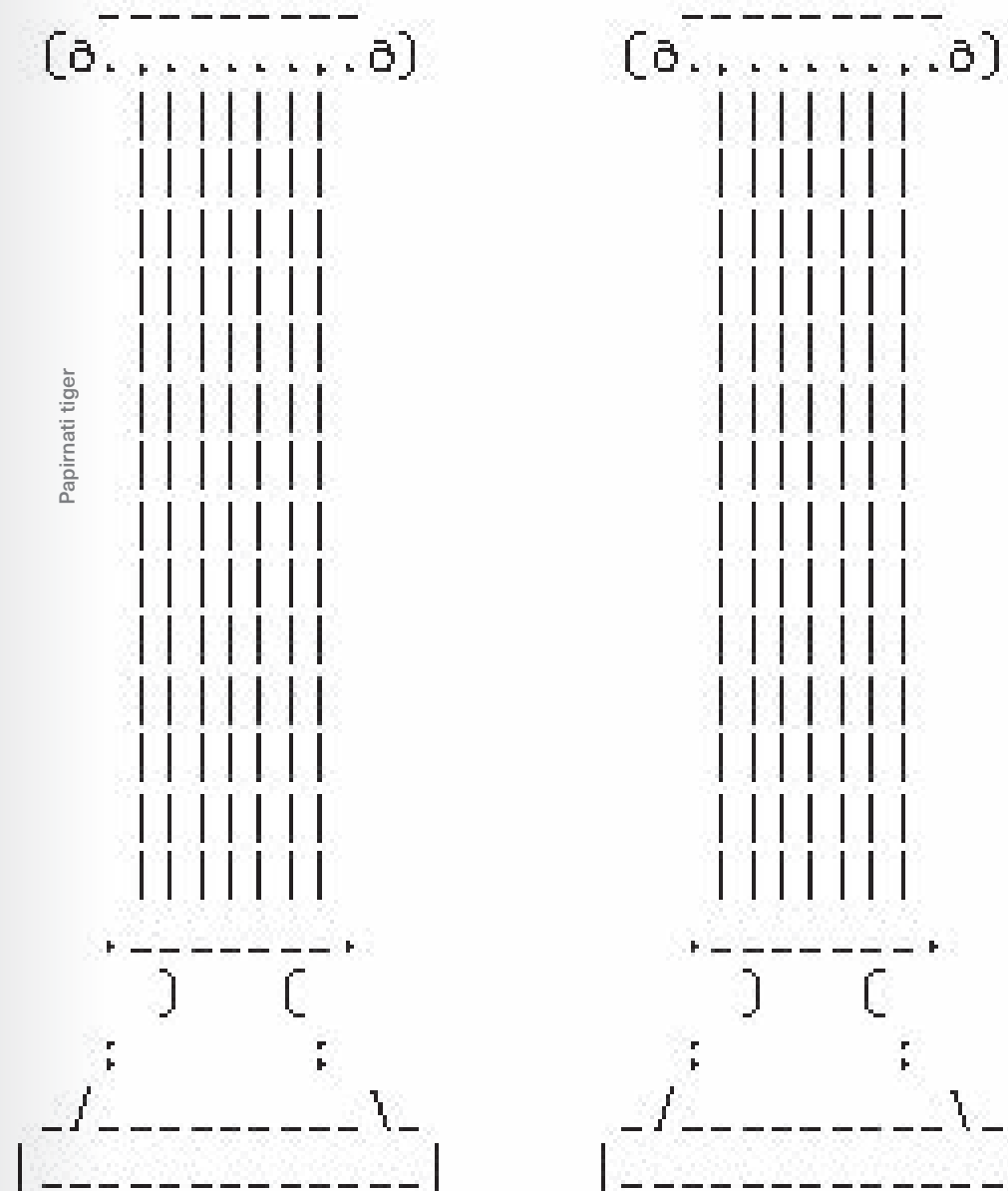
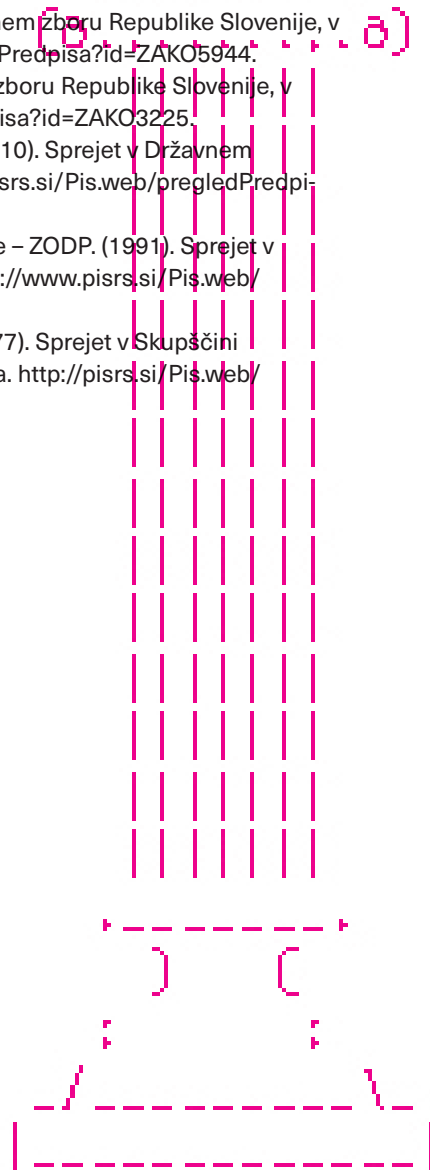
Zakon o delovnih razmerjih – ZDR-1. (2013). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. aprila. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944>.

Zakon o državni upravi – ZDU-1. (2002). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 29. junija. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3225>.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. junija. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5834>.

Zakon o organizaciji in delovnem področju republiške uprave – ZODP. (1991). Sprejet v Skupščini Republike Slovenije, v veljavi od 28. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO195>.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih – ZZZDR. (1977). Sprejet v Skupščini Socialistične Republike Slovenije, v veljavi od 01. januarja. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>

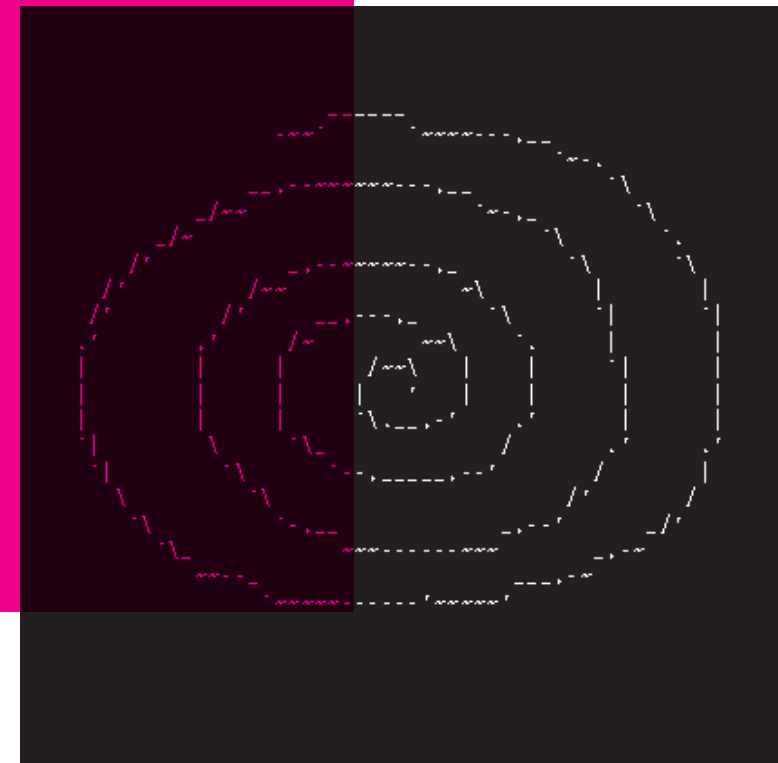

Poglavje 3

Malo mešano

Mladinski sektor
v Sloveniji

Tin Kampf
Tomaž Deželan

Ključne prelomnice v razvoju mladinskega sektorja

1990: ustanovitev Mladinskega sveta Slovenije

1991: ustanovitev Urada RS za mladino

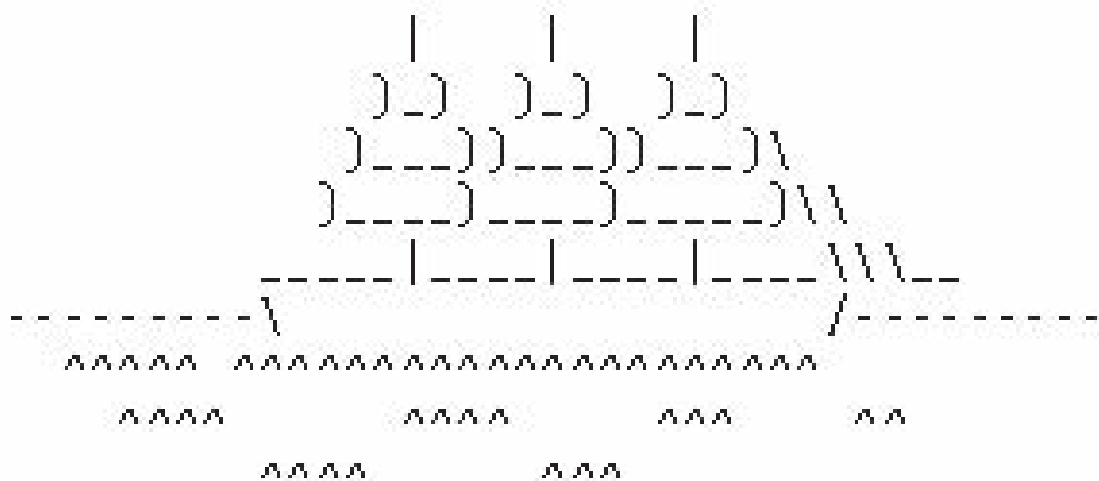
1997: ustanovitev Zavoda MOVIT

2000: sprejem Zakona o mladinskih svetih

2005: ustanovitev Mladinske mreže MaMa

2010: sprejem Zakona o javnem interesu
v mladinskem sektorju

2013: sprejem Resolucije o nacionalnem programu
za mladino 2013–2022

Kaj je mladinski sektor?

Mladinski sektor v Sloveniji definira Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS) kot področja, kjer poteka proces oblikovanja in uresničevanja mladinskih politik in mladinsko delo (ZJIMS, 2010, 3. člen). Z zakonom je bila mladinskemu sektorju v Sloveniji urejena pravna veljava in podeljen javni interes, kar na eni strani prinaša splošno družbeno prepoznavnost in veljavo ter podlago za podporo s strani javnih oblasti na drugi strani. Področja delovanja mladinskega sektorja se nanašajo na avtonomijo mladih, neformalno učenje in usposabljanje ter večanje kompetenc mladih, dostop mladih do trga delovne sile in razvoj podjetnosti mladih, skrb za mlade z manj priložnostmi v družbi, prostovoljstvo, solidarnost in medgeneracijsko sodelovanje mladih, mobilnost mladih in mednarodno povezovanje, zdrav način življenja in preprečevanje različnih oblik odvisnosti mladih, dostop mladih do kulturnih dobrin in spodbujanje ustvarjalnosti ter inovativnosti mladih in sodelovanje mladih pri upravljanju javnih zadev v družbi (ZJIMS, 2010, 4. člen).

Uzakonjena definicija v Sloveniji je sicer nekoliko širše zastavljena in sledi mednarodno uveljavljenemu razumevanju mladinskega sektorja, in sicer da se mladinski sektor nanaša na področja, kjer se izvajajo mladinske dejavnosti, ki so opredeljene v splošnih ciljih državne mladinske strategije ali drugega strateškega dokumenta na mladinskem področju (Youth Sector, b. d.). V primeru Slovenije so ta področja opredeljena že v samem zakonodajnem okviru, ki pa jih seveda dopolnjuje in podrobneje ureja še Nacionalni program za mladino (NPM). Dejavnost mladinskega sektorja organizirajo mladi ali akterji mladinske politike z namenom izboljšanja položaja mladih in njihovega opolnomočenja za aktivno sodelovanje v lastno korist in v korist družbe, pri čemer je sektor sestavljen iz različnih vladnih institucij, nevladnih organizacij, agencij, zasebnikov, prostovoljcev, služb in drugih akterjev, ki delajo z mladimi ali so bili ustanovljeni v njihovo korist (prav tam).

Sam izraz mladinski sektor je bil v tujini znan, še preden se je uveljavil pri nas, kar pa ne pomeni, da v praksi ni bil v rabi. Še pred njegovo zakonsko opredelitvijo se je uporabljal na podoben način kot izraz *nevladni sektor* in se je z njim opredeljevalo predvsem organizacije, ki so delovale na področju mladine. Večina teh organizacij pa je bila vsebinsko in preko razpisov povezana z delovanjem Urada Republike Slovenije za mladino (URSM; glej Baumkirher in drugi, 2012). Urejenost mladinskega sektorja, kot jo poznamo v Sloveniji danes, se je dejansko vzpostavila oziroma dokončno uredila s sprejemom Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju leta 2010, ki je jasno definiral pojme, akterje in nekatere odgovornosti, ki so bili do tedaj bolj ali manj plod vzpostavljene prakse.

Normativni in vsebinski okvir mladinskega sektorja

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju celostno definira mladinsko politiko in zajema tako njen horizontalni kot vertikalni vidik, vendar pa pri tem ni moč spregledati, da je vertikalna mladinska politika, torej tista, ki se nanaša na urejanje področja mladinskega sektorja, v samem zakonu naslovljena bolj neposredno. Javni interes države je v zakonu opredeljen v kontekstu zagotavljanja normativnih in drugih pogojev za razvoj področij mladinskega dela in vključevanja mladinskega vidika v strategije, politike ter ukrepe, ki vplivajo na mlade ter finančne podpore mladinskim programom in programom za mlade, vključno s podporo mladinski

Malo mešano

infrastrukturi (ZJIMS, 2010, 5. člen).¹ Vloga države na področju vertikalne mladinske politike je tako bolj neposredno izkazana, saj ji je naložena skrb za razvoj mladinskega sektorja in mladinskega dela z zagotavljanjem normativnih in drugih pogojev, med katerimi gre posebej izpostaviti finančno podporo in tudi podporo mladinski infrastrukturi. S temi elementi se primarna odgovornost države kaže predvsem v zagotavljanju trajnostne podpore mladinskemu delu.

Država ima preko urada RS z mladino tudi pomembno vlogo določanja dejanskih meja mladinskega sektorja. Poleg zagotavljanja finančne podpore mladinskim programom in programom za mlade lahko kot neposredne aktivnosti, naložene državi, ki izhajajo iz ZJIMS-a, opredelimo tudi podeljevanje statusa organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju in podeljevanje priznanj za dosežke v mladinskem sektorju. Status organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju lahko pridobijo tiste organizacije, ki redno izvajajo mladinske programe oziroma programe za mlade, izkazujejo pomembnejše dosežke pri razvoju in povezovanju mladinskega dela in razpolagajo z ustreznimi materialnimi in človeškimi zmogljivostmi za delovanje (ZJIMS, 2010, 11. člen), pri čemer zakon razlikuje med mladinskimi organizacijami, ki izpolnjujejo pogoj pretežnega deleža članstva in vodstva v starostni skupini do dopolnjenega 29. leta, in organizacijami za mlade. Kot osrednji mehanizem ZJIMS državi z namenom uresničevanja javnega interesa v mladinskem sektorju nalaga sprejem nacionalnega programa za mladino (NPM), katerega naloga je, da podrobneje opredeljuje prednostne naloge in ukrepe. Področje mladinskega sektorja je v Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 podrobneje urejeno v področju Mladi in družba ter pomen mladinskega sektorja, iz katerega izhajajo cilji po posameznih podpodročjih za uresničevanje javnega interesa v mladinskem sektorju. Ob tem gre poudariti, da se to poglavje oziroma področje nanaša na vertikalno mladinsko politiko in ni izolirano od ostalih področij, saj kljub temu velja, da izvajajo organizacije v mladinskem sektorju programe na različnih področjih, ki vplivajo na življenje mladih in se razprostirajo horizontalno.

Uresničevanje ciljev na področju mladinskega sektorja država zagotavlja preko urada za mladino (URSM), ki se za to poslužuje različnih mehanizmov in aktivnosti: (1) Na področju zagotavljanja finančne podpore URSM to zagotavlja s financiranjem mladinskih programov in programov za mlade, ki jih urad izvaja v okviru javnih pozivov in javnih razpisov, tudi s pridobivanjem sredstev iz evropskih strukturnih skladov. V sklopu zagotavljanja finančne podpore je potrebno izpostaviti tudi financiranje programa in delovanja Mladinskega sveta Slovenije ter podporo delovanju Nacionalne agencije za programe EU na področju mladine, Erasmus+ in Evropske solidarnostne enote, preko katerih se prav tako zagotavlja velik del sredstev, namenjenih financiranju projektov na področju mladine. Naloge nacionalne agencije v Sloveniji opravlja Zavod MOVIT. (2) Na področju informiranja mladih urad zagotavlja delovanje portala *mlad.si*, ki je kot osrednja informacijska točka namenjen vsem mladim v Sloveniji kot tudi tistim, ki se z mladimi ukvarjajo. (3) Na področju ustvarjanja kapacitet za kakovostno mladinsko delo je glavni dosežek v preteklih letih sprejeta nacionalna poklicna kvalifikacija

¹ Horizontalni vidik je tako v okviru člena, ki ureja javni interes v mladinskem sektorju, naslovljen le v delu, ki se nanaša na vključevanje mladinskega vidika v strategije, politike in ukrepe drugih resorjev. Se pa horizontalni vidik v večji meri naslavlja posredno predvsem preko nacionalnega programa za mladino (za več glej poglavje o mladinski politiki).

mladinski delavec. Prav tako pa je leta 2018 urad pričel s procesom priprave okvira kakovostnega mladinskega dela, v ta namen ustanovil posebno delovno skupino, izvedel posamezne posvete na temo kakovostnega mladinskega dela in pričel s pripravo strokovnih podlag. V sklop aktivnosti za ustvarjanje kapacitet za kakovostno mladinsko delo lahko prištejemo tudi redni letni posvet mladinskega sektorja, ki ga urad izvaja v sodelovanju z MSS-jem, in ostale tematske posvete, ki jih organizira v sodelovanju z drugimi organizacijami v mladinskem sektorju (npr. z Zavodom MOVIT).

Na področju infrastrukture v mladinskem sektorju urad redno spremlja njen razvoj in jo spodbuja skozi različne mehanizme. Kot najmočnejši ukrep na tem področju gre izpostaviti javni razpis Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (URSM) za izbor operacij za sofinanciranje investicij v mladinsko turistično infrastrukturo – mladinski centri v letu 2008, s katerim se je podprlo investicijske projekte v javno mladinsko infrastrukturo. S sredstvi iz javnega razpisa se je sofinanciralo izgradnjo in dograditve nastanitvenih zmogljivosti desetih mladinskih centrov. Na področju zagotavljanja geografsko usklajenega razvoja mladinskega sektorja in razvoja mladinskih politik na lokalni ravni urad izvaja, sodeluje ali podpira različne podporne programe in projekte. Na področju spodbujanja razvoja mladinske politike na lokalni ravni lahko izpostavimo projekt Rastimo skupaj, ki ga urad izvaja skupaj z MSS-jem. Prav tako urad preko lastnih aktivnosti in v sodelovanju z organizacijami iz mladinskega sektorja spodbuja h krepitvi delovanja mreže lokalnih mladinskih svetov in mladinskih centrov.

Na področju spodbujanja participacije mladih in spodbujanja ter krepitve stalnih mehanizmov posvetovanj z mladimi urad ta področja kot prioriteta predvideva v okviru finančnih mehanizmov in na tak način organizacije spodbuja k sistematičnemu naslavljanju tega področja. Prav tako urad podpira in aktivno sodeluje tudi v okviru izvajanja mladinskega dialoga v Sloveniji in MSS-ju kot glavnemu izvajalcu procesa v Sloveniji v okviru svojih pristojnosti nudi podporo pri obravnavi predlogov, ki jih mladi v okviru posvetovanj naslovijo na politične odločevalce. Na področju spodbujanja mobilnosti v mladinskem sektorju urad poleg omogočanja izvajanja programov EU na področju mladine v Sloveniji preko nacionalne agencije mladinske organizacije tudi aktivno spodbuja k udeleževanju in prijavljanju projektov v okviru obeh programov. Prav tako urad mobilnost spodbuja preko Evropske mladinske kartice, katere izvajanje omogoča s podpisom delnega sporazuma o mladinski mobilnosti preko mladinske kartice v okviru Sveta Evrope, samo implementacijo kartice pa izvaja nevladni partner SLOAM, Agencija za mlade.

Mladinski sektor kot prostor nudenja podpore mladim in učenja demokracije

Mladinski sektor v družbi zaseda pomembno mesto, saj je primarno namenjen mladim, ki so posebna družbena skupina v obdobju prehajanja iz otroštva v odraslost. Na tej poti se mladi srečujejo s številnimi prehodi in drugimi življenjskimi dogodki, ki v njihovem življenju povzročajo spremembe in izzive. V tem turbulentnem obdobju v življenju vsakega mladega posameznika se odvijajo procesi socializacije, pridobivanja številnih novih znanj, kompetenc in izkušenj, ki so potrebne za uspešno vključevanje v družbo. Mladinski sektor je tudi prostor, v katerem se odvija mladinsko delo. Mladinski sektor in mladinsko delo sta medsebojno prepletena in sta si komplementarna, zato si težko predstavljamo enega

brez drugega. Za namen ponazoritve položaja in pomena mladinskega sektorja za posameznika in za družbo bomo uporabili koncept trikotnika blaginje, ki mladinski sektor, ki ga uvrščamo v sfero civilne družbe, postavlja v del družbenega prostora, ki je razpet med sfero države, sfero skupnosti in sfero zasebnosti (Evers in Laville, 2004; Pestoff, 1992). Za sfero civilne družbe je značilno, da na nek način vsebuje značilnosti vseh treh sfer, med katere je razpeta, in jo lahko definiramo z dimenzijami neprofitnosti (organizacija dobička ne deli med ustanovitelji, ampak ga vrača v svojo dejavnost), zasebnosti (ločenost od države) in formalnosti (ločenost od neformalne skupnosti).

V tej razpetosti med različnimi sferami, ki jo s svojim položajem prevzema mladinski sektor, lahko najdemo tudi povezave z mladimi oziroma z njihovo razpetostjo v vsakdanjem življenju, ki se prav tako razteza znotraj vseh treh sfer družbe, in izzivi, ki iz tega izvirajo in ki so lahko uspešno naslovljeni ravno v okviru mladinskega sektorja oziroma mladinskega dela. Mladinsko delo v državi blaginje lahko vidimo kot nosilca različnih vlog, kjer viša dodano vrednost formalnega izobraževanja, lajša integracijo mladih v družbo, prispeva h krepitvi aktivnega državljanstva med mladimi in nudi podporo mladim pri vstopanju na trg dela. Mladinski sektor tako na nek način predstavlja središnji prostor, v katerem mlad posameznik najde oporo in prostor za uresničevanje svojih idej in udejstvovanje v družbi. Pri tem ne gre spregledati tudi pomena neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja, ki se odvija v organizacijah v mladinskem sektorju in pomembno prispeva k osamosvajanju mladih. Mladi lahko namreč z vključevanjem v neformalno izobraževanje v mladinskih organizacijah osvojijo kar pet od šestih najbolj iskanih kompetenc med zaposlovalci: komunikacijske kompetence, kompetence sprejemanja odločitev, dela v skupinah, samozavesti in organizacijske kompetence (Souto-Otero in drugi, 2012), kar predstavlja pomembno komplementarnost formalnemu izobraževanju in prispeva k njihovem uspešnejšemu vključevanju v trg dela.

Poleg razumevanja mladinskega sektorja in z njim povezanega mladinskega dela, ko gre za nudenje ustreznega okolja za razvoj in blaženja izzivov, s katerimi se mladi soočajo zaradi razpetosti med tremi sferami družbe, moramo na mladinski sektor gledati tudi kot na učno polje demokracije. Organizacije v mladinskem sektorju delujejo na takšnih temeljih, na katerih v veliki meri prispevajo k ustvarjanju okolja, v katerem se mladi posamezniki izgradijo kot aktivni in odgovorni državljani. Participacija mladih v mladinskem sektorju tako ni razumljena zgolj kot cilj, ki ga je potrebno doseči, ampak je hkrati in predvsem metoda za doseganje širšega spektra ciljev, povezanih z doseganjem avtonomije mladih. Vzgoja odgovornih državljanov in spodbujanje avtonomije s pridobivanjem kompetenc za neodvisno življenje je primarna odgovornost države, organizacije v mladinskem sektorju pa so tiste, ki lahko to skozi svoje delovanje mladim omogočajo vpliv na družbo ter jim pomagajo na poti ekonomskega in socialnega osamosvajanja, s čimer posledično prispevajo k razvoju države (glej ReNPM13-22, 2013; Mladinski svet Slovenije, 2010). Ob tem so mladinske organizacije tiste, ki mladim skozi vključitev v formalne strukture, tj. v institucionalno mladinsko politiko, omogočajo neposredno izkušnjo demokratičnega življenja v družbi.

Mladinski sektor v širšem demokratičnem okolju tvori pomemben del državljan-skih prostorov, ki ga razumemo kot fizični, virtualni in pravni prostor, kjer lahko državljani skozi različne oblike izvajajo svoje pravice do svobodnega združevanja, izražanja in mirnega zbiranja z namenom reševanja problemov in izboljšanja

življenj (Deželan in drugi, 2020). Mladinski sektor kot skupek mladinskih organizacij in organizacij za mlade je v tem kontekstu še posebej pomemben, saj so to organizacije, preko katerih se mladi vključujejo v javno življenje. Organizacije mladinskega sektorja so v življenju in za življenje mladih posebnega pomena, saj so to tiste organizacije, ki so usmerjene v tematike s fokusom na mladih. Te organizacije te iste tematike tudi umeščajo na javnopolitični dnevni red in za njih iščejo inovativne javnopolitične rešitve (prav tam). S sklopom instrumentov, ki jih mladim za njihovo javnopolitično udejstvovanje ponujajo organizacije mladinskega sektorja, organizacije mladinskega sektorja pomembno prispevajo k preseganju omejitev zastopništva mladih v demokratičnem življenju. Na tem mestu gre izpostaviti »zakonodajni deficit« oziroma problem odsotnosti zakonodajnega predstavništva mladih, saj volilna pravica, ki je s spodnjo starostno mejo omejena na 18 let, ne zajame celotne populacije mladih in je tako del mladih inherentno izključen iz procesov demokratičnega predstavnštva (Rakar in drugi, 2011). Del njihovega zagovornišva sicer prevzemajo starši, vendar pa specifičnih teženj in potreb te generacije ni moč v zadostni meri prenesti v javnopolitično areno po tej poti. Tako ena najpomembnejših vlog pri preseganju teh omejitev pripada ravno organizacijam v mladinskem sektorju (prav tam). Vendar pa za uspešnost izvajanja te naloge in vključevanja čim širšega kroga mladih –tako tistih, ki so vključeni v mladinske organizacije, kot tudi tistih, ki niso – organizacije mladinskega sektorja potrebujejo širšo prepoznavnost in podporo s strani skupnosti. Ob tem je smiselno izpostaviti tudi, da mladinski sektor pomembno prispeva k spodbujanju demokratičnega udejstvovanja tudi v delu populacije mladih, ki že ima volilno pravico in svoje interese lahko elaborira preko konvencionalnih kanalov predstavniške demokracije, vendar pa te poti preprosto ne prepozna kot primerne za interes mladih. Tudi v tem primeru pomembno vlogo zasedajo organizacije mladinskega sektorja, saj predstavljajo instrument, ki ponuja alternativo obstoječim oblikam predstavništva mladih, ki prav tako premošča izzive udejstvovanja t. i. nepovezane mladine. Mladinski sektor preko svojih metod dela in aktivnosti, ki so v veljavi (glej poglavje o mladinskem delu), spodbuja različne vidike družbene aktivnosti (formalno prostovoljno delo, neformalna omrežja znotraj skupnosti, neformalne politične akcije, altruizem, različne oblike angažiranosti znotraj skupnosti ipd.) in po tej plati neguje participacijo mladih kot proces integracije v družbo preko ponotranjanja demokratičnih norm (prav tam).

Raznolikost akterjev mladinskega sektorja

Za akterje v mladinskem sektorju je značilna visoka stopnja raznolikosti in med seboj jih lahko delimo na podlagi različnih kriterijev. V nadaljevanju bomo izpostavili ključne akterje v mladinskem sektorju v Sloveniji, kot smo jih identificirali tako na podlagi normativnega okvira kot tudi na podlagi uveljavljene prakse. Podrobneje smo se osredotočili na del mladinskega sektorja v » ožjem« smislu, tj. na tisti del sektorja, kjer se odvijajo procesi neposrednega dela z mladimi v mladinskih organizacijah in organizacijah za mlade. Pri splošnem pregledu akterjev mladinskega sektorja v Sloveniji lahko te najprej razdelimo glede na raven, na kateri delujejo (nacionalna, lokalna), in nato še na tiste, ki delujejo kot predstavniki javnih oblasti (vladne institucije, občinski organi) ali civilne družbe (mladinski sveti, mladinske organizacije, organizacije za mlade, mladinski centri).

Mladinski sektor kot prostor oblikovanja in uresničevanja mladinskih politik na nacionalni ravni močno zaznamuje država s svojimi institucijami. Med temi najmočnejšo vlogo zasedajo vladne institucije (ministrstva in vladni organi), ki so pristojne za oblikovanje in izvajanje mladinske politike. V okviru vladnih institucij je potrebno posebej izpostaviti Urad RS za mladino, ki je v okviru izvršilne veje oblasti zadolžen za področje mladine in sicer kot glavni usklajevalec vseh aktivnosti, ki naslavljajo položaj mladih v Sloveniji (Urad RS za mladino, b. d.). Na lokalni ravni vlogo predstavnika oblasti prevzemajo občine, ki imajo v določenih primerih ustanovljene tudi posebne urade, kar je pogojeno tudi z velikostjo občine. Ob bok predstavnikom oblasti lahko v kontekstu širšega razumevanja mladinskega sektorja izpostavimo še Zavod MOVIT, ki izvaja naloge nacionalne agencije v programih EU na področju mladine in deluje v vlogi financiranja različnih aktivnosti. Na strani civilnodružbenih organizacij v mladinskem sektorju vlada večja pestrost in jih lahko glede na njihovo vlogo in pomen pri razvoju mladinskih politik in mladinskega dela. Lahko jih razdelimo v štiri glavne skupine, in sicer mladinske organizacije (tudi nacionalne), mladinske svete, mladinske centre in druge nevladne organizacije na tem področju. Porazdelitev v te skupine tako temelji na ZJIMS-u kot tudi na glavnem finančnem mehanizmu URSM za sofinanciranje programov mladinskega dela (t. i. javnega poziva). ZJIMS organizacije sicer deli na tri tipe: mladinske organizacije, organizacije za mlade in mladinske svete, a hkrati opredeljuje tudi dejavnost mladinskih centrov. Slednji so namreč že od začetkov stalnica uradovega javnega poziva, ki pa je razdeljen na tri glavne skupine upravičenih organizacij (nacionalne mladinske organizacije, mladinske centre in druge nevladne organizacije na področju mladine). Med te skupine so se do leta 2015 uvrščali tudi mladinski sveti lokalnih skupnosti, ki pa so bili kasneje zaradi svoje specifičnosti iz javnega poziva izločeni ter prepuščeni drugačnim instrumentom financiranja.

Mladinske organizacije

Združevanje in delovanje mladih v mladinskem sektorju se odvija v različnih oblikah organizacij. V grobem lahko te organizacije razdelimo na mladinske organizacije in organizacije za mlade. Slednje so tiste, ki s svojim delovanjem izvajajo programe za mlade in imajo za to usposobljene delavce, vendar niso mladinska organizacija; kar pa ne pomeni, da mladi ne sodelujejo pri pripravi in izvedbi programa. Kot mladinsko organizacijo pa se v skladu z zakonom, ki ureja mladinski sektor v Sloveniji, smatra (ZJIMS, 2010, 3. člen):

... avtonomno demokratično prostovoljno samostojno združenje mladih, ki s svojim delovanjem omogoča mladim pridobivanje načrtnih učnih izkušenj, oblikovanje in izražanje njihovih stališč ter izvajanje dejavnosti v skladu z njihovo interesno, kulturno, nazorsko ali politično usmeritvijo, ter je organizirana kot samostojna pravna oseba, in sicer kot društvo ali zveza društev ali kot sestavni del druge pravne osebe, in sicer društva, zveze društev, sindikata ali politične stranke, s tem, da ji je v temeljnem aktu te pravne osebe zagotovljena avtonomija delovanja v mladinskem sektorju.

Upravljanje mladinske organizacije temelji na aktivnem udejstvovanju vseh njenih članov, katerim so pri upravljanju zagotovljene enake možnosti sodelova-

nja (Mladinski svet Slovenije, 2010). Članstvo in vodstvo mladinske organizacije seveda v pretežni meri pripada starostni skupini mladih oziroma ima najmanj 90 odstotkov članstva v starosti do 29 let in 70 odstotkov članov vodstva v starosti od 15. do dopolnjenega 29. leta (ZJIMS, 2010, 11. člen). Glede na zakonsko definicijo in tudi druge opredelitve lahko določimo naslednje štiri temeljne lastnosti mladinskih organizacij, in sicer prostovoljno članstvo, starost članstva in vodstva organizacije, ki je sestavljeno pretežno iz mladih, demokratično delovanje ter delovanje v korist mladih. Glede na raven delovanja pa delimo mladinske organizacije na nacionalne in lokalne. Za pridobitev statusa nacionalne mladinske organizacije je potrebno, da organizacije delujejo oziroma imajo svoje enote na območju večine statističnih regij v Sloveniji in imajo najmanj 300 članic oziroma članov. Pogoja teritorialne organiziranosti in števila članov za pridobitev statusa nacionalne mladinske organizacije ni potrebno izpolnjevati tistim organizacijam, katere člani so pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti oziroma romske skupnosti (ZJIMS, 2010, 12. člen).

Baumkircher in drugi (2012) ugotavljajo, da imajo nacionalne mladinske organizacije v mladinskem sektorju posebno vlogo zaradi številčnosti svojega članstva, povezovalne vloge, predvsem pa udeležanja demokratičnih procesov na državni ravni, s katerimi svoje člane uvajajo v aktivno in odgovorno državljanstvo. Da so nacionalne mladinske organizacije v mladinskem sektorju v Sloveniji prepoznane kot eden izmed njegovih pomembnejših delov, kaže tudi njihova statusna ureditev v ZJIMS-u ter njihova ločena obravnava v okviru javnega poziva za sofinanciranje programov mladinskega dela, ki ga redno izvaja URSM. Ob tem tudi ne smemo spregledati zgodovinskega razvoja mladinskih organizacij v Sloveniji ter njihovega vpliva na mladinski sektor, saj gre za organizacije z najdaljšo tradicijo delovanja v mladinskem sektorju, s številnimi dosežki, ki so pomembno vplivali ne samo na razvoj mladinskega sektorja in mladinske politike, ampak tudi na družbo kot celoto. Glede na pravni status so mladinske organizacije v Sloveniji organizirane kot samostojne mladinske organizacije v obliki društva ali zveze društev, lahko pa so organizirane tudi kot mladinske organizacije znotraj obstoječe članske organizacije, ki je lahko organizirana kot društvo, zveza društev, politična stranka ali sindikat. Slednjim organizacijam običajno rečemo podmladek in so pri nas najpogosteje razširjene med političnimi strankami. Da je tovrstna organizacija priznana kot mladinska organizacija, ji mora biti v temeljnem aktu matične organizacije zagotovljena avtonomija delovanja v mladinskem sektorju (ZJIMS, 2010, 11. člen).

Podmladki političnih strank oziroma mladinske organizacije v političnih strankah so omenjene tudi v Zakonu o političnih strankah, in sicer pri možnosti včlanitve mladoletnih oseb, saj je v mladinsko organizacijo možna včlanitev mladoletne osebe, ki je stara najmanj petnajst let, medtem ko je za članstvo v politični stranki za mladoletne osebe potrebno soglasje staršev (Zakon o političnih strankah, 1994, 6. člen). Prav tako je mladinska organizacija omenjena v delu financiranja političnih strank, in sicer da lahko mladinska organizacija, ki ima status organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju, pridobiva javna sredstva za sofinanciranje programov v mladinskem sektorju v skladu s predpisi, ki urejajo javni interes v mladinskem sektorju (Zakon o političnih strankah, 1994, 21. člen).

Pri mladinskih organizacijah poznamo dve vrsti članstva: individualno in kolektivno. O individualnem članstvu govorimo npr. pri društvih, v katera se včlanjujejo posamezniki, o kolektivnem članstvu pa, ko se društva združujejo v zvezo društev.

Pri organiziranosti nacionalnih mladinskih organizacij tako ločimo med organizacijami, ki delujejo kot zveze društev in so njihove lokalne enote organizirane kot društva, ter organizacijami, katerih lokalne enote niso samostojne pravne osebe. Organizacije se načeloma gradijo od spodaj navzgor, kar pomeni, da se posamezniki združujejo v organizacije na lokalni ravni, te pa nato v nacionalne organizacije in hipotetično tudi mednarodne/evropske, vendar se je v praksi pokazal tudi drugačen način gradnje organizacij. Za večino nacionalnih mladinskih organizacij je značilna njihova vpetost v mednarodno sodelovanje in članstvo v mednarodnih stanovskih organizacijah.

V Sloveniji imamo trenutno štirinajst organizacij, ki so pridobile status nacionalne mladinske organizacije. Te so Gasilska zveza Slovenije – Mladinski svet, Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov, Slovenska demokratska mladina, Društvo mladinski ceh, Zveza študentskih klubov Slovenije, Mlada Slovenija, Zveza tabornikov Slovenije, Mladi forum SD, Planinska zveza Slovenije, Nova generacija SLS, Zveza slovenske podeželske mladine, Sindikat študentov, dijakov in mladih brezposelnih, Mladinska zveza Brez izgovora Slovenija – Youth Network No Excuse Slovenia, Pomursko madžarsko mladinsko društvo – Muravidéki Magyar Ifjúsági Szervezet. Izmed teh štirinajstih organizacij je šest takšnih, ki so organizirane znotraj večjih organizacij, med katerimi so štiri mladinske organizacije političnih strank. Ostale organizacije so organizirane kot društva oziroma zveze društev. Ena organizacija je pridobila status nacionalne mladinske organizacije kot organizacija, ki združuje predstavnike madžarske narodne manjšine.

Nacionalne mladinske organizacije, ki tudi tvorijo MSS, so se po večini začele sistematično ustanavljati konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, na kar je ključno vplivalo prehajanje v novo družbeno ureditev in krepitev pluralnosti. Prav tako pomembno rast mladinskih organizacij pa je povzročil razpad Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS), ki je oktobra 1989 sprejela odločitev o preoblikovanju v politično stranko. S procesi prehoda se je odprl prostor formiranju novih političnih strank, ki jih je pospremila tudi ustanavljanje njihovih podmladkov. Podmladki političnih strank so v obdobju prehoda zasedli pomembno mesto tudi v polju mladinskega organiziranja oziroma mladinskega sektorja in so to vlogo zadržali vse do danes. Njihov vpliv v sektorju se je skozi leta sicer spreminjal, vendar so ves ta čas predvsem preko MSS-ja imeli vpliv na razvoj mladinskega sektorja in mladinske politike v Sloveniji. V sklopu vala ustanavljanja novih mladinskih organizacij so se poleg političnih podmladkov v večjem številu vzpostavljale tudi samostojne laiške organizacije za dejavnosti, ki so poprej potekale pod okriljem Rimokatoliške cerkve (Škulj, 2016). Te so prav tako zasedle pomembno mesto v mladinskem sektorju.

Mladinski svet Slovenije in mladinski sveti lokalnih skupnosti

Med civilnodružbenimi organizacijami v mladinskem sektorju pomembno vlogo zastopanja interesov mladih in mladinskih organizacij zasedajo mladinski sveti. Ti kot krovna združenja mladinskih organizacij predstavljajo mesto za sodelovanje mladih in skupno izvajanje aktivnosti. Mladinski sveti delujejo na nivoju države (Mladinski svet Slovenije) ali na nivoju lokalne skupnosti (mladinski sveti lokalne skupnosti). Mladinski sveti so ustanovljeni in delujejo na podlagi Zakona o mladinskih svetih, ki mladinski svet definira kot prostovoljno združenje mladinskih organizacij. V primeru nacionalnega mladinskega sveta morajo organizacije članice izpolnjevati pogoj pridobljenega statusa nacionalne mladinske organizacije v skladu z ZJIMS-om, medtem ko za mladinske svete lokalnih skupnosti (MSLS) velja, da združujejo mladinske organizacije, ki imajo sedež v isti enoti lokalne samouprave oziroma isti občini (Zakon o mladinskih svetih – ZMS, 2000, 2. člen). Združevanje v MSS in MSLS-je temelji na načelih svobodnega združevanja, enakopravnosti in vzajemnega spoštovanja avtonomnosti vsake mladinske organizacije. MSS in MSLS zastopajo interese mladinskih organizacij, ki so v njih včlanjene, zakon pa med dejavnosti mladinskih svetov umešča še izvajanje ali sodelovanje pri izvajanju mladinskega dela in drugih dejavnosti na področjih mladinskega sektorja v skladu z ZJIMS-om, zagotavljanje pogojev za delovanje in

razvoj interesnih oblik združevanja mladih, omogočanje sodelovanja mladih pri sprejemanju zakonskih in drugih predpisov, ki vplivajo na življenje in delo mladih ter opravljanje drugih

Malo mešano

nalog za uveljavljanje interesov mladih, opredeljenih s temeljnim aktom (Zakon o mladinskih svetih, 2000, 5. člen).

Pomembnost položaja mladinskih svetov in na nek način tudi njihovo vključitev v javnopolitični proces, kadar se odloča o zadevah s področja mladine, ZMS ureja v za mladinske svete ključnem 6. členu, kjer se nalaga obveznost predstavnikom oblasti. V njem piše, da morajo vlada, ministrstva in drugi državni organi ter organi lokalnih skupnosti pred določanjem predlogov zakonov in drugih predpisov, ki neposredno vplivajo na življenje in delo mladih, o tem obvestiti Mladinski svet Slovenije oziroma mladinske svete lokalnih skupnosti (Zakon o mladinskih svetih, 2000, 6. člen). Urejen položaj mladinskih svetov predstavlja enega od indikatorjev dobre mladinske politike. Participacija mladih pri oblikovanju in izvajanju mladinske politike je namreč ena njenih ključnih sestavin in mladinski sveti so tisti predstavniki interesov mladinskih organizacij in mladih, ki naj bi v odnosu med odločevalci in mladimi zasedali osrednje mesto. Mladinski sveti morajo imeti privilegirano vlogo partnerja političnih odločevalcev pri razvoju in implementaciji mladinskih politik.

Razvoj mladinskih svetov v Sloveniji se prične v aprilu 1990, ko je bil kot odgovor na praznino, ki je nastala na področju organizirane mladine po razpadu oziroma preoblikovanju Zveze socialistične mladine Slovenije, ustanovljen Mladinski sveta Slovenije. Ta je bil ustanovljen tudi na podlagi prakse s podobnimi strukturami v drugih zahodnoevropskih državah. MSS je s podpisom ustanovne listine ustanovilo sedemnajst organizacij, ki so delovale na področju mladine, z namenom zastopanja in uveljavljanja skupnih interesov mladih in mladinskih organizacij v odnosu do družbenih institucij, še posebej državnih organov. Po drugi strani se lokalni mladinski sveti formalno v devetdesetih letih niso mogli vzpostaviti, saj ni bilo potrebne zakonske podlage za to. Tako je na primer Mladinski svet Ljubljane z delovanjem pričel leta 1996, vendar se je kot tak lahko registriral šele leta 2001, ko je bila s sprejetjem Zakona o mladinskih svetih vzpostavljena potrebna zakonska podlaga (Baumkirher in drugi, 2012). Neurejena zakonska podlaga je vplivala tudi na delovanje MSS-ja, ki je bil konec devetdesetih let prejšnjega stoletja celo izbrisan iz registra z odvzemom matične številke, v začetku leta 2000 pa mu je bil ukinjen še bančni račun (prav tam). Takratna zakonodaja namreč MSS-ju ni omogočala možnosti pridobitve pravne subjektivitete predvsem zaradi povezave med članicami, organiziranimi v skladu z zakonom o društvih in političnimi strankami, saj so bili v MSS vključeni tudi podmladki političnih strank (Škulj, 2016). Za premostitev nastale situacije se je začelo s pripravo Zakona o mladinskih svetih in njegovim sprejemom leta 2000, ki je uredil potrebno pravno podlago za obstoj in delovanje mladinskih svetov na način, da je mladinske svete vzpostavil kot pravne osebe *sui generis*. Na podlagi zakona in sprejetega Pravilnika o registraciji in vodenju registra mladinskih svetov se je MSS uradno registriral leta 2002, pred tem pa je kot prvi to storil Mladinski svet Ljubljane.

Mladinski svet Slovenije

Glavni namen MSS-ja, kakor izhaja iz njegovega Statuta, je prispevati k oblikovanju okolja, ki omogoča mladim razvoj v odrasle ljudi, kakršne potrebuje družba v prihodnje, in ob tem stremijo k temu, da bodo mladi avtonomni, solidarni, odgovorni in angažirani (Mladinski svet Slovenije, 2018, 7. člen). Kot glavne naloge ima MSS s statutom opredeljeno omogočanje sodelovanja mladih pri sprejemanju

zakonskih in drugih predpisov, ki vplivajo na njihovo življenje; zagotavljanje pogojev za delovanje in razvoj interesnih oblik združevanja mladih; zagovorništvo mladih in mladinskih organizacij; izvajanje mladinskega dela in sodelovanje pri njegovem razvoju; spodbujanje razvoja mladinskih organizacij kot instrumenta mladih v družbi in njihove aktivne udeležbe v javnem življenju; spodbujanje razvoja prostovoljnega organiziranja mladih; koordiniranje in podpora delovanju MSLS-jev; sodelovanje z drugimi organizacijami v mladinskem sektorju in nevladnimi organizacijami; ter predstavljanje in zastopanje mladih, mladinskih organizacij v domovini in tujini (Mladinski svet Slovenije, 2018, 8. člen). S svojim namenom in nalogami je MSS prepoznan kot osrednji akter na strani civilne družbe na področju mladinske politike, kar tudi sovпада z njegovim delovanjem. To vlogo mu priznavajo tudi ostali deležniki tako v mladinskem sektorju kot tudi širše. Temu v prid govori tako zakonski okvir, ki mu to vlogo normativno podeljuje kot krovni mladinski organizaciji v Sloveniji.

Mladinski svet Slovenije je bil od svoje ustanovitve dalje eden izmed glavnih promotorjev in ključnih akterjev razvoja mladinske politike in mladinskega sektorja v Sloveniji. Z mednarodnim povezovanjem je že od svojih začetkov pridobival vpogled v urejanje tega področja v drugih državah in v skladu s tem poskušal predlagati rešitve za slovensko okolje. Mednarodno udejstvovanje mu je dvigovalo kredibilnosti tako pri notranji kot zunanji javnosti, hkrati pa je lahko k ozaveščanju kot tudi o pomenu mladinskih struktur in mladinske politike lahko pristopal v obliki sodelovanja z mednarodnimi mladinskimi organizacijami ter institucijami Sveta Evrope in Evropske unije, kar mu je močno dvigovalo kredibilnost. Vse od svojih začetkov je MSS uporabljal in razširjal termine, kot sta mladinska politika in mladinsko delo, ki so bili povzeti prav po praksah iz tujine in so s časom dobivali jasnejši pomen tudi pri nas. Mladinsko politiko se je tako razumelo kot politiko na področju mladih in mladinskih organizacij, ki jo soustvarjata javni in mladinski sektor, medtem ko se je mladinsko delo razumelo kot konkretno delo z mladimi oziroma prostovoljno udejstvovanje mladih, ki se odvija znotraj mladinskega sektorja, zajema različna interesna področja ter pripomore k izboljšanju položaja mladih (Baumkirher in drugi, 2012). Prav tako se je MSS že v devetdesetih letih priprave zakonodajnih rešitev na področju mladinskega sektorja, a bil pri tem neuspešen. Je pa pomembno vlogo glavnega partnerja na strani mladinskega sektorja prevzel po letu 2003, in sicer v procesu, ki je na koncu pripeljal do oblikovanja in sprejetja ZJIMS-a, ter tudi v vmesni fazi zastoja procesa sprejemanja ZJIMS-a pripravil svoj predlog zakona o mladinskem delu in mladinski politiki, kar je prispevalo k temu, da razprava o zakonu ni zamrla in da se proces njegovega sprejemanja ni povsem ustavil.

Poleg aktivne vključitve MSS-ja v pripravo zakonodaje se njegova redna dejavnost v javnih politikah, ki zadevajo mlade, kaže tudi na ostalih področjih njegovega delovanja. Posebej gre izpostaviti vlogo MSS-ja pri oblikovanju nacionalnega programa za mladino (NPM), pri katerem je bil MSS vključen kot partner in je skupaj z URSM aktivno pripravljal njegovo besedilo. Tako je bil vključen v posvetovanja, ki so potekala na ravni ministrstev, prav tako pa je tudi vodil civilni dialog z ostalimi organizacijami v mladinskem sektorju. Temelj tega delovanja MSS-ja predstavlja sklop programskih dokumentov, ki jih je ta razvil v okviru delovanja Komisije za mladinske politike in predstavljajo vsebinsko osnovo za njegovo delovanje na področju zagovorništva. Programski dokumenti, katerih intenzivna priprava je potekala v

letih med 2009 in 2011, nekateri pa so bili kasneje tudi posodobljeni, zajemajo področja mladinskega organiziranja, zaposlovanja, izobraževanja, stanovanjske problematike, informiranja, participacije, zdravja, mobilnosti in prostovoljstva mladih. Vsebinsko področje zagovorništva dopolnjujejo tudi nekateri drugi dokumenti, ki so nastali v okviru različnih projektov in sodelovanj z drugimi organizacijami in so nastajali skozi leta (npr. Resolucija o priznavanju neformalnega izobraževanja v Sloveniji, Deklaracija Mladi o okolju, Resolucija o razvoju mladinskega sektorja in mladinske politike 2014, Dogovor o medgeneracijskem sodelovanju, Zaveza slovenskega mladinskega sektorja in Urada RS za mladino za zdravje mladih v Sloveniji). Celoten spekter vsebinskih podlag za zagovorništvo MSS uporablja skozi različne aktivnosti, od neposrednega sodelovanja z institucijami in predstavniki izvršilne in zakonodajne veje oblasti, kjer je potrebno posebej izpostaviti Svet Vlade RS za mladino (SVM), do posameznih zagovorniških kampanj, s katerimi o posameznih tematikah ozavešča tudi širšo javnost.

Članstvo MSS-ja je bilo skozi 31 letno delovanje zelo razgibano. Od prvotnih sedemnajstih ustanovnih organizacij MSS-ja iz leta 1990 je bilo do danes v MSS skupno včlanjenih 38 mladinskih organizacij (Baumkirher in drugi, 2012). Danes MSS sestavlja enajst polnopravnih članic (Društvo Mladinski ceh, Mlada Slovenija, Mladi forum socialnih demokratov, Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije, Mladinska zveza Brez izgovora Slovenija, Nova generacija SLS, Slovenska demokratska mladina, Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov, Zveza slovenske podeželske mladine, Zveza ŠKIS in Zveza tabornikov Slovenije) in dve pridruženi članici (Društvo ŠKUC – mladinska enota in Popotniško združenje Slovenije). Na članstvo MSS-ja v največji meri vpliva Zakon o mladinskih svetih, ki ga regulira na način, da je za članstvo potrebno pridobiti status nacionalne mladinske organizacije. MSS nadalje v okviru pravil delovanja področje članstva ureja z dvema vrstama članstva, in sicer na način, da imajo organizacije s statusom nacionalne mladinske organizacije pravico do polnopravnega članstva, medtem ko se lahko v MSS včlanijo tudi druge mladinske organizacije kot pridružene članice. Za slednje statut zahteva, da delujejo na področjih mladinskega sektorja, imajo vsaj 50 članov in da delujejo na ravni vsaj treh statističnih regij. Če se sprehodimo skozi leta, vidimo, da je imela zakonska opredelitev močan vpliv na članstvo v MSS-ju leta 2013, ko so v veljavo vstopili trenutni pogoji za članstvo v MSS-ju oziroma za pridobitev statusa nacionalne mladinske organizacije, ter leta 2000, ko so zaradi zakonske opredelitve Zakona o mladinskih svetih iz članstva izpadle mladinske organizacije znotraj večjih nevladnih organizacij. Zakon o mladinskih svetih je za mladinske organizacije znotraj drugih večjih organizacij namreč predvidel članstvo v MSS-ju zgolj za podmladke političnih strank. Poleg neizpolnjevanja statusnih pogojev je na članstvo v MSS-ju vplivalo tudi delovanje samih organizacij, ki so bile bodisi neaktivne ali pa so z delovanjem prenehale.

Poleg že izpostavljenega delovanja MSS-ja v mednarodnem okolju velja v tem kontekstu posebej izpostaviti še njegovo članstvo v mednarodnih mladinskih organizacijah oziroma platformah. Leta 1993 je MSS postal pridruženi član Sveta evropskih nacionalnih odborov za mladino (CENYC – Council of European National Youth Committees) in dve leti kasneje še polnopravni član. Prav tako leta 1993 se je kot pridruženi član vključil v Mladinski forum evropskih skupnosti (YFEC – Youth Forum of the European Communities) in kot polnopravni član v Svetovni zbor mladih (WAY – World Assembly of Youth) (Škulj, 2016). Leta 1996 je MSS

sodeloval v procesu ustanavljanja Evropskega mladinskega foruma (YFJ – Youth Forum Jeunesse oziroma European Youth Forum), ki je nadomestil tri dotedanje mladinske platforme v Evropi ter je že ob njegovi ustanovitvi postal njegov polnopravni član. Stopnja aktivnosti slovenskih predstavnikov znotraj evropskih mladinskih organizacij in Evropskega mladinskega foruma je bila vedno na visoki ravni, kar dokazuje tudi dejstvo, da je Evropski mladinski forum (YFJ) kar tri mandate kot predsednik vodil Slovenec, in sicer v mandatu 2009–2010 Tine Radinja in v dveh mandatih v obdobju 2011–2014 Peter Matjašič.

Mladinski *sveti lokalnih skupnosti*

Za mladinske svete lokalnih skupnosti velja, da opravljajo vlogo in dejavnosti krovne mladinske organizacije na lokalni ravni oziroma na območju lokalne skupnosti, kjer so registrirani, na način, kot deluje MSS na nacionalni ravni. Gre torej za analogijo, ki jo lahko z nacionalne ravni preslikamo na lokalno, vendar nas to ne sme zavesti, da bi iz tega sklepali, da je MSS krovno združenje posameznih lokalnih mladinskih svetov. Tovrstna formalna povezava med MSLS-ji in MSS-jem ne obstaja, kakor tudi ne obstaja drugo formalno povezovanje MSLS-jev. Edino povezovanje, in sicer na neformalni ravni, res poteka v okviru MSS-ja, saj ta v okviru svojih dejavnosti skrbi tudi za koordinacijo in podporo delovanju MSLS-jev. MSS tako v okviru letnega programa oziroma posameznih aktivnosti spremlja

Malo mešano

področje mladinskih svetov lokalnih skupnosti, skrbi za njihovo informiranje, koordinacijo, izvaja izobraževanja in usposabljanja, jih vključuje v lastne aktivnosti in z njimi sodeluje pri izvajanju strukturiranega dialoga in drugih projektih. Trenutno je registriranih 42 mladinskih svetov lokalnih skupnosti, vendar ta številka ni nujno pokazatelj njihove dejanske aktivnosti, saj sta npr. v treh občinah registrirana po dva mladinska sveta in v primeru desetih je bila zadnja zabeležena statusna sprememba v registru pred desetletjem ali več. Še najbolj zgovoren podatek o dejanski aktivnosti MSLS-jev je število prijavljenih aktivnosti na Javnem pozivu za sofinanciranje aktivnosti mladinskih svetov lokalnih skupnosti v letu 2018 in 2019, ki ga je objavil URSM, na katerega se je prijavilo zgolj devet MSLS-jev. Tako lahko ugotovimo, da je glede na 212 slovenskih občin število registriranih MSLS-jev nizko, še nižja pa je stopnja njihove aktivnosti. Vzroke za pasivnost, kot je to identificiral MSS, lahko iščemo v nerazumevanju občinskih oblasti za vlogo in pomen mladinskih svetov, v odhodu mladih v univerzitetna središča ter v odsotnost urejenega financiranja (Baumkirher in drugi, 2012). Temu lahko dodamo velikost oziroma raje majhnost občin ter predvsem nezadostno razvitost mladinskega sektorja v posameznih lokalnih okoljih, kjer je preprosto premajhno število mladinskih organizacij ter tudi manko kapacitet, tako na strani lokalnih skupnosti kot na strani mladih, da bi take strukture v polni meri sploh delovale.

Mladinski centri

Eno izmed osrednjih vlog izvajanja mladinskega dela zasedajo mladinski centri, katerih namen je socializacija mladih in njihovo vključevanje v preventivne, neformalno-izobraževalne, prostovoljne, kulturne, socializacijske, prostočasne in druge animacijske programe (Murn in drugi, 2011). Mladinski centri po zakonski opredelitvi predstavljajo organizirana funkcionalna središča za mlade, v katerih se izvajajo programi v mladinskem sektorju in mladinsko delo na lokalni ravni (ZJIMS, 2010, 28. člen), naloge mladinskih centrov pa so raznovrstne in so v veliki meri pogojene tudi z okoljem, v katerem se nahajajo. To pomeni, da so odvisne od potreb mladih, stopnje razvitosti mladinskega sektorja in civilnodružbenega organiziranja, strukture, priložnosti za mlade ipd. Na splošno se naloge mladinskih centrov razprostirajo vse od skrbi za ustvarjanje in nudenje takšnih pogojev oziroma okolja, v katerem bodo mladi lahko delali, se družili in uresničevali svoje interese, pa vse do izvajanja lastnih programov, v katere se mladi vključujejo. Mladinski centri so tako hkrati prostor, kjer je mladim na voljo potrebna infrastruktura za izvajanje mladinskega dela in ustrezna podpora usposobljenega kadra za podporo mladinskemu delu.

Mladinski centri s svojim delovanjem in nalogami stremijo k ustvarjanju pogojev za razvoj ustvarjalnih in kritičnih mladih posameznikov, njihovi cilji delovanja pa so spodbujanje participacije mladih, omogočanje aktivnega državljanstva, uveljavljanje večkulturne vzgoje, predvsem pa integracija mladih skozi boljše poznavanja položaja in vloge mladih v družbi (Murn in drugi, 2011). Te se dosega s pomočjo širokega spektra programov in dejavnosti, ki hkrati nudijo tudi svetovno, strokovno, organizacijsko, finančno, tehnično in druge oblike pomoči prostovoljnemu združenju, avtonomnim mladinskim skupinam in tudi posameznikom. V tem smislu imajo mladinski centri več različnih funkcij: preventivno, asociativno, servisno, informativno, izobraževalno in razvojno (prav tam). Na kakšen način naj bodo mladinski centri organizirani, ko gre za pravno ureditev, je opredelil ZJIMS, ki je to zastavil precej široko, in sicer na način, da mladinski center zagotavlja

lokalna skupnost ali druga pravna oseba javnega ali zasebnega prava oziroma fizična oseba (ZJIMS, 2010, 28. člen). Vključujoča opredelitev zakona vendarle daje prioriteto urejanju tega področja s strani lokalne skupnosti, vendar zaradi zgodovinskega razvoja in različnih lokalnih kontekstov nikomur ne zapira vrat. To je mogoče opaziti tudi ob pregledu prijav na javni poziv URSM, kamor se prijavlja vse več javnih zavodov, ki opravljajo vlogo mladinskih centrov, kar kaže tudi na postopno krepitev zavedanja o pomenu mladinskega dela na lokalni ravni. Poleg povečevanja števila prijavljenih javnih zavodov, pa se hkrati kaže tudi trend višanja števila vseh upravičencev do sredstev v skupini mladinskih centrov, tudi na strani drugih organizacij.

Začetki mladinskih centrov v Sloveniji segajo v devetdeseta leta prejšnjega stoletja in so bili pogojeni s stanjem družbene odgovornosti posameznikov na lokalni ravni in njihovega aktivnega dela z mladimi pobudniki, ki so praviloma prihajali kot aktivisti iz mladinskih organizacij (Murn in drugi, 2011). Razvijati so se pričeli predvsem v drugi polovici devetdesetih, in sicer kot institucije, ki so nudile infrastrukturo in podporo mladinskim dejavnostim, ter organizacije, v katerih so se zbirali mladi. Nekaj pomembnih korakov je sčasoma dosegel URSM, ki mu je uspelo motivirati nekatere lokalne skupnosti, da ustanovijo mladinske centre in jim zagotovijo neposredno finančno podporo. Dodatno so k temu prispevali tudi evropski programi, s katerimi so lahko financirali projekte, saj drugih sistemskih virov ni bilo, podpora lokalne skupnosti v okviru javnih zavodov pa je bila osredotočena na zagotavljanje infrastrukture in vzdrževanje šibkih kadrovskih virov. Sredstev za programe praviloma ni bilo, zato se je izvajal v skladu z zmožnostmi financiranja posamičnih projektov, s prostovoljnim delom in z inovativnimi pristopi mladih pri izvajanju projektov (prav tam). Pomemben korak na področju razvoja mladinskih centrov v Sloveniji je bil storjen z njihovo umestitvijo v Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju.

Potrebe med mladimi ter visok potencial, ki so ga mladinski centri prepoznali, so botrovali bolj sistematičnemu povezovanju mladinskih centrov, kar je v letu 2001 sprva kulminiralo v neformalni mreži trinajstih mladinskih centrov, ki je štiri leta kasneje prerasla svoje neformalne okvire z ustanovitvijo zavoda Mladinska mreža MaMa. Njen glavni namen je bil povezati mladinske centre in zastopati njihove interese v odnosu do vladnega sektorja, odločevalcev in drugih deležnikov. Mladinska mreža MaMa danes povezuje 50 organizacij, ki izvajajo dejavnosti mladinskih centrov po celotni Sloveniji (Mladinska mreža MaMa, b. d.). Dejavnost mreže MaMa danes zajema povezovanje mladinskih centrov in drugih organizacij, ki delujejo na področju mladinskega dela; mreža skrbi za svoje članice preko zagovarjanja njihovih interesov do ostalih deležnikov, informiranja članic, nudenja strokovne pomoči, izvajanja neformalnih izobraževanj za mlade in mladinske delavce ter izvajanja različnih nacionalnih in mednarodnih projektov. Hkrati skrbi za krepitev kapacitet mladinskih centrov in mladinskega dela na lokalni ravni ter izvaja aktivnosti za spodbujanje ustvarjalnosti in aktivne participacije mladih (prav tam). Druga organizacija, ki na področju organizacij z dejavnostjo mladinskih centrov v Sloveniji povezuje organizacije in posameznike, je Ustanova nevladnih mladinskega polja Pohorski bataljon, ki je bila ustanovljena v letu 2010.

Ena od najpomembnejših lastnosti mladinskih centrov je zagotavljanje infrastrukture za izvajanje mladinskega dela. Mladinski centri so nekakšen večnamenski javni prostor za mlade, ki zagotavlja podporo praktično vsem akterjem na

področju mladinske sfere (Boljka in drugi, 2011). Pomembnost urejene mladinske infrastrukture za izvajanje in razvoj mladinskega dela ugotavlja v svoji analizi tudi URSM, kjer s pomočjo preverjanja učinkov investicij v razvoj javne mreže večnamenskih mladinskih centrov iz sredstev ESRR 2007–2013² ugotavlja, da so bili učinki sofinanciranja investicij v mladinsko turistično infrastrukturo mladinskih centrov izrazito pozitivni; pozitivni učinki so bili zaznani tako na poslovno-finančnem kot tudi na vsebinskem področju. Mladinski centri z urejeno infrastrukturo so se izkazali tudi za uspešnejše pri črpanju sredstev, namenjenih izvajanju mladinskega dela³ (Urad RS za mladino, 2019). Po vsebinski plati so poleg povečanja obsega programa mladinski centri zaradi dodatnih prostorskih kapacitet postali tudi ponudniki podpornih aktivnosti, saj lahko v njihovih prostorih sedaj delujejo tudi druga društva, delujoča v mladinskem sektorju. Infrastrukturno okrepljeni mladinski centri razpolagajo s sodobnimi prostorskimi in namestitvenimi kapacitetami za izvajanje mladinskih dejavnosti, obenem pa je mladim omogočena možnost koriščenja infrastrukturnih zmogljivosti za izvajanje večdnevni mladinskih programov neformalnega izobraževanja in mobilnosti (Fujan, 2019).

Druge nevladne organizacije na področju mladine

Skupina drugih nevladnih organizacij je za razliko od nacionalnih mladinskih organizacij, mladinskih centrov in mladinskih svetov dokaj neopredeljena in tudi v samem ZJIMS-u nima podane definicije, vendar je v mladinskem sektorju prisotna že dlje časa in jo kot tako definira predvsem Javni poziv za sofinanciranje programov mladinskega dela. Gre za skupino, v katero se uvrščajo tako mladinske organizacije kot tudi organizacije za mlade, ki na nacionalni oziroma regionalni ravni izvajajo mladinske programe in programe za mlade. Mednje sodijo tudi organizacije, ki jih URSM prepozna kot izvajalke tako imenovanih podpornih in servisnih programov za mlade (tj., programov, ki prispevajo k višji kakovosti mladinskega dela, mladinske politike ali položaja mladih v Sloveniji). Nekaj časa se je v določenih kontekstih za te organizacije uporabljal tudi termin mrežne organizacije, ki pa se ni uveljavil, saj po načinu organiziranja ne ustrezajo takšnemu povezovanju.

Kategorija drugih nevladnih organizacij se je v zadnjem obdobju razvoja mladinskega sektorja okrepila z nastajanjem novih (zasebnih) zavodov, ki s svojim delovanjem pokrivajo specifično tematsko nišo znotraj mladinskega sektorja. Med drugimi nevladnimi organizacijami je smiselno izpostaviti nekatere izmed njih, ki s svojim delovanjem in izvajanjem določenih nalog prispevajo k razvoju mladinskega sektorja kot celote in hkrati nudijo podporo tudi drugim organizacijam. Te so Mladinska mreža MaMa, ki združuje in zastopa organizacije, ki opravljajo dejavnosti mladinskih centrov v Sloveniji; Zavod Nefiks – Inštitut za promocijo in beleženje neformalno pridobljenega znanja, ki je nosilec orodja za beleženje

² Iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj v programskem obdobju 2007–2013 je bilo vzpostavljenih deset (10) mladinskih centrov z nastanitvenimi kapacitetami po celi državi: eden v Goriški statistični regiji, trije v Koroški statistični regiji, eden v Podravski statistični regiji, dva v Savinjski statistični regiji, dva v Posavski statistični regiji in eden v Zasavski statistični regiji.

³ V analizo so vključena sredstva, črpana v obdobju 2014–2019 preko Javnega poziva za sofinanciranje programov mladinskega dela, razpisov Evropskega socialnega sklada, namenjenih organizacijam v mladinskem sektorju, ter preko programov Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota.

neformalno pridobljenega znanja v Sloveniji, ki mladim omogoča, da na enem mestu sistematično zberejo vse neformalno pridobljene in s strani organizacij potrjene kompetence; Inštitut za mladinsko politiko, ki spodbuja razvoj lokalne mladinske politike in ponuja lokalnim skupnostim strokovno podporo pri sistemskem urejanju področja mladine ter je hkrati izvajalec programa in podeljevalec certifikata Mladim prijazna občina; SLOAM, Agencija za mlade, ki v Sloveniji izvaja program Evropske mladinske kartice in je v Sloveniji prisotna od leta 1999 ter je tudi polnopravna članica Zveze Evropskih mladinskih kartic – EYCA (European Youth Card Association); ter Zavod MISSS Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije, ki izvaja programe socialnega varstva in mladinskega dela ter je član Evropske zveze za informiranje in svetovanje mladim (European Youth Information and Counselling Agency – ERYCA).

Velikost mladinskega sektorja

Ko gre za velikost mladinskega sektorja, je kljub znanim pomanjkljivostim kvantitativnega pristopa k merjenju sektorja, vendarle precej znanega že ob pregledu nekaterih osnovnih statistik. Število vseh organizacij s pridobljenim statusom organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju je 106. Med njimi pa ne najdemo mladinskih svetov in javnih zavodov, ki delujejo na področju mladine. Ko prištejemo še mladinske svete in javne zavode, je skupno število vseh organizacij v javnem interesu v mladinskem sektorju v Sloveniji 185.

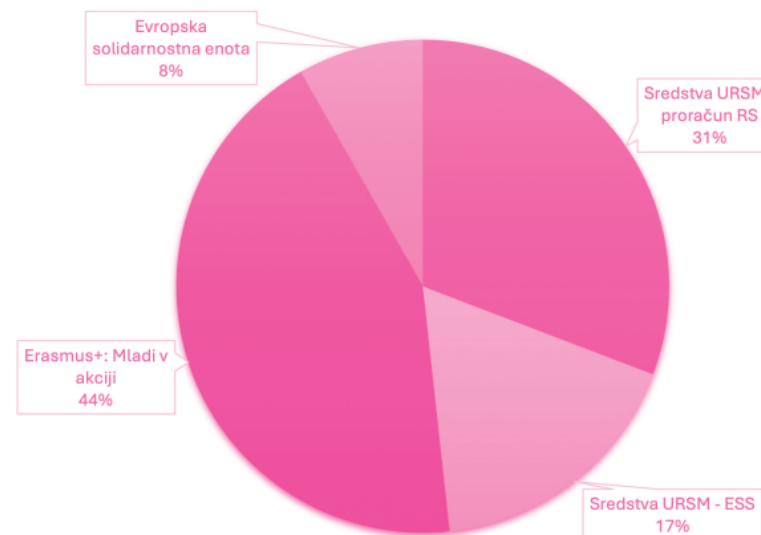
Z namenom financiranja mladinskih programov in programov za mlade URSM redno razpisuje sredstva preko Javnega poziva za sofinanciranje programov mladinskega dela, ki je namenjen financiranju že prej omenjenih treh skupin upravičenih organizacij v mladinskem sektorju, tj. nacionalnih mladinskih organizacij, mladinskih centrov in drugih nevladnih organizacij. Mladinski sveti v tem javnem pozivu niso med upravičenimi organizacijami.

Na zadnjem javnem pozivu za leti 2020 in 2021 je bil predviden znesek razpoložljivih sredstev za posamezno leto 1.450.000 evrov. Razpoložljiva sredstva na javnem pozivu so se sicer, po občutnem zmanjšanju v letu 2014, postopoma dvigovala na nekdanjo raven, preden so se pokazali učinki finančne in gospodarske krize, in se od leta 2018 naprej ustalila (glej Sliko 1). To sicer ne odraža dejanskih potreb organizacij v mladinskem sektorju, saj se je njihovo število skozi čas povečevalo, kar se kaže tudi v številu organizacij, ki se odzovejo na javni poziv. Pri tem velja omeniti tudi dejstvo, da stagnacija višine rezerviranih sredstev za javni poziv vendarle pomeni *de facto* krčenje, saj morajo organizacije v večji meri tudi nasloviti izzive, ki so jih prinesle krize (npr. javnozdravstvena, finančna) in niso v osrednjem delovanju samih organizacij prijaviteljic.

Slika 1: Višina sredstev Urada RS za mladino – javni poziv za financiranje programov mladinskega dela skozi čas. Vir: URSM (2021)

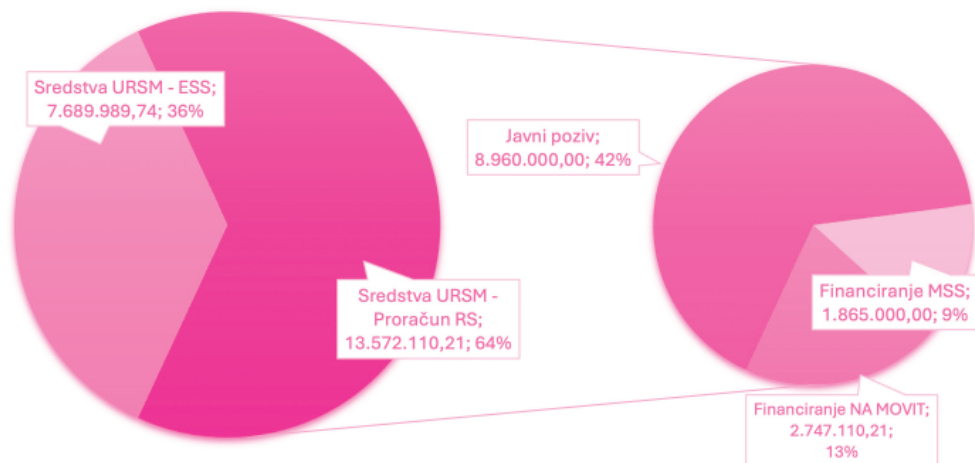
Urad s sredstvi iz proračuna financira še delovanje MSS-ja in nacionalne agencije za evropske programe s področja mladine (Zavod MOVIT). Tem sredstvom, ki jih za izvajanje programov namenja urad iz državnega proračuna, je potrebno prišteti še sredstva, ki jih urad črpa iz Evropskega socialnega sklada, in sredstva, ki so mladinskemu sektorju dostopna preko programov EU (Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota). Slika 2 prikazuje strukturo razpoložljivih sredstev, na voljo organizacijam v mladinskem sektorju v obdobju med letom 2014 in 2020, pri čemer so med sredstvi ESS zajeta samo sredstva iz finančne perspektive za obdobje 2014–2020. Skupna višina razpoložljivih sredstev za omejeno obdobje je tako znašala 44.060.064,95 evrov, kar pa vendarle predstavlja nezanemarljiv obseg sredstev, ki so namenjena sektorju. Pri tem pa je potrebno poudariti, da tu niso zajeta sredstva, ki jih za sektor namenjajo lokalne skupnosti, če gre za sredstva, ki ne izhajajo iz zgoraj omenjenih programov. Prav tako v to niso zajeti drugi mednarodni programi.

Slika 2: Struktura razpoložljivih sredstev za mladinski sektor v obdobju 2014–2020. Vir: Lastni izračun na podlagi prejetih finančnih podatkov

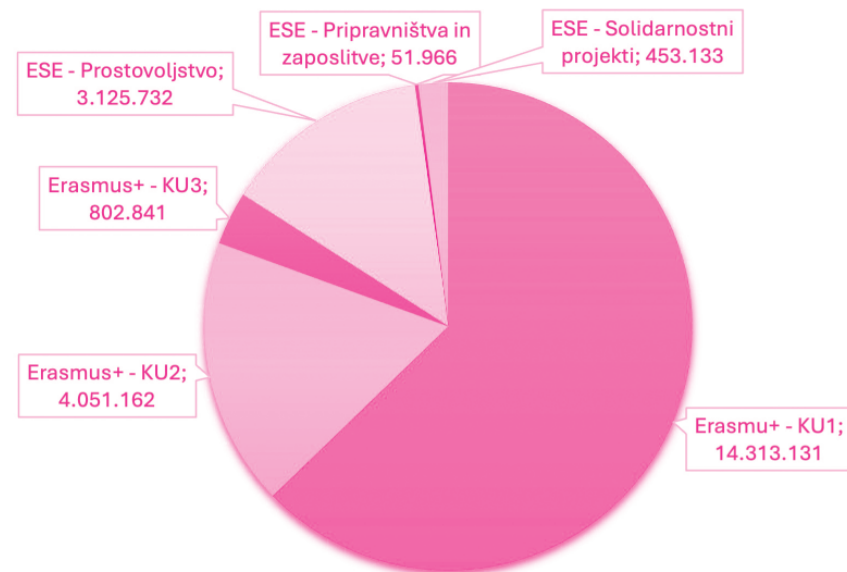
Glede na vir lahko sredstva URSM razdelimo na tista, ki so mladinskemu sektorju namenjena iz državnega proračuna, in tista, ki so mladinskemu sektorju namenjena iz Evropskega socialnega sklada. Slednja se izvajajo na področju zaposlovanja mladih in jih je URSM postavil v kontekst aktivnega državljanstva, s čimer želi zagotavljati vpetost v eno od središčnih tem področja mladinskega dela, to je spodbujanje aktivnega državljanstva med mladimi. Iz sredstev finančne perspektive 2014–2020 je urad v tem obdobju razpisal tri javne razpise s sredstvi ESS, med katerimi sta dva razpisa financirala projekte, ki so jih izvajale organizacije v mladinskem sektorju, eden pa je bil namenjen sofinanciranju zaposlitev mladinskih delavcev v organizacijah mladinskega sektorja. Iz strukture sredstev URSM je tako vidno, da ta dve tretjine sredstev, ki jih prejme iz državnega proračuna, nameni za javni poziv, eno tretjino pa namenja MSS-ju in nacionalni agenciji Zavodu MOVIT (glej Sliko 3).

Malo mešano

Slika 3: Struktura razpoložljivih sredstev urada RS za mladino v obdobju 2014–2020. Vir: Lastni izračun na podlagi prejetih podatkov URSM

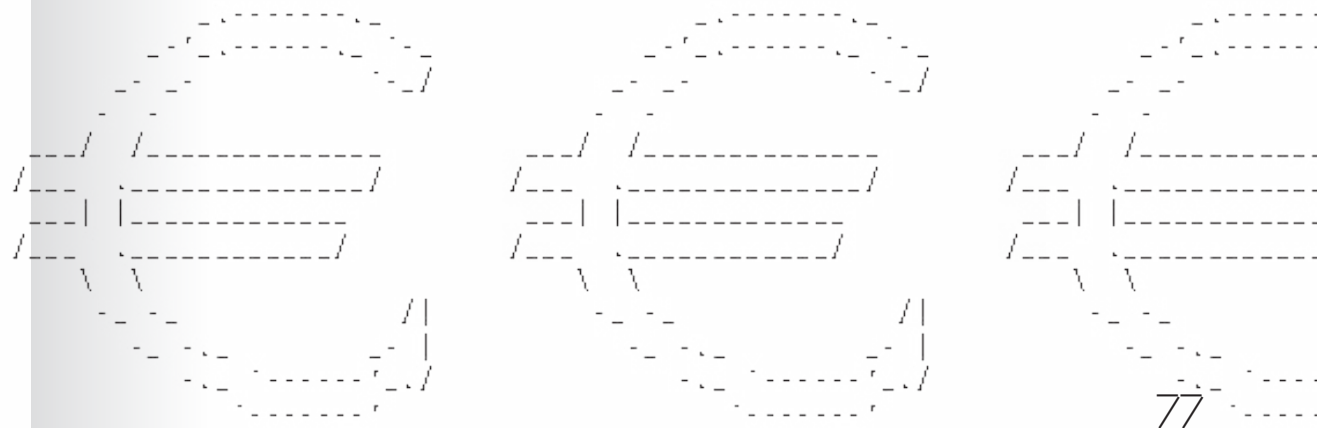
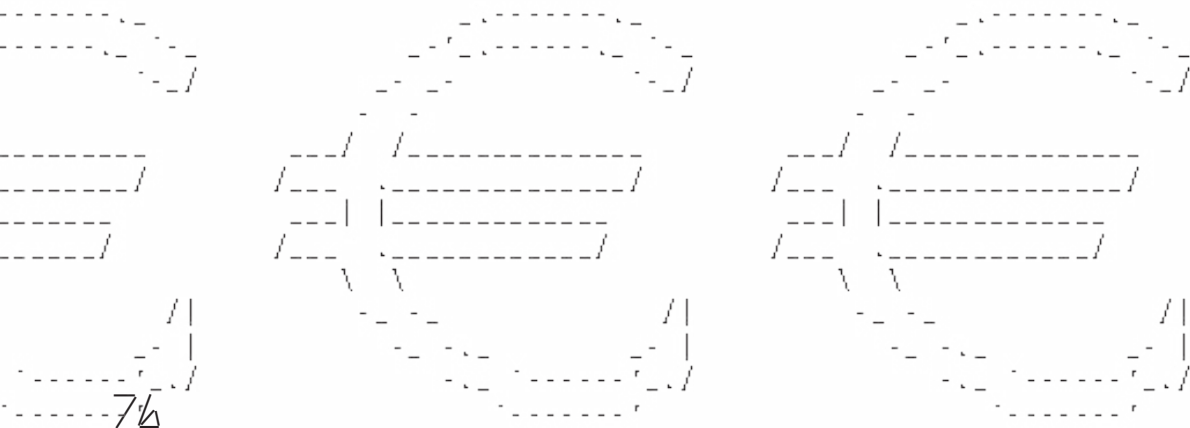
Kot sredstva, komplementarna tistim, ki jih mladinskemu sektorju namenja URSM, moramo razumeti tudi sredstva iz programov EU Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota, ki ne samo v mladinskem sektorju v Sloveniji, ampak tudi drugod po Evropi, predstavljajo pomembno dopolnilo k razvoju organizacij in mladinskega dela (glej Sliko 4). Sredstva v okviru teh dveh programov se iz leta v leto povečujejo in so tako v deležu že presešla proračunska sredstva, ki jih za mladinski sektor namenja Slovenija, kar pomembno vpliva tudi na sam fokus razvoja mladinskega dela v Sloveniji. Skupna višina dodeljenih sredstev v obdobju 2014–2020 iz programov Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota s strani nacionalne agencije MOVIT je znašala 22.797.965 evrov, od katerih sredstva Erasmus+ predstavljajo kar 84,1 % oziroma 19.167.134 evrov, sredstva Evropske solidarnostne enote pa 15,9 % oziroma 3.630.831 evrov. Pri slednjem je potrebno izpostaviti, da se je program Evropske solidarnostne enote v opazovanem obdobju izvajal samo v letih 2018–2020 (glej Sliko 4).

Slika 4: Struktura sredstev programov Erasmus+: Mladi v akciji in Evropska solidarnostna enota v obdobju 2014–2020. Vir: Lastni izračun na podlagi prejetih podatkov Zavoda MOVIT

Ob tem se je potrebno zavedati, da sredstva v okviru programov Erasmus+ in Evropska solidarnostna enota niso izključno namenjena organizacijam v mladinskem sektorju, kot to velja v primeru javnih pozivov in razpisov, ki jih razpisuje URSM. Organizacije s statusom v javnem interesu v mladinskem sektorju so v obdobju 2014–2020 skupaj prijavile 715 projektov, od katerih je bilo v obeh programih sprejetih 371 in jim je bilo dodeljenih 9.290.182 evrov nepovratnih sredstev. V Erasmusu+ so organizacije s statusom v javnem interesu prijavile 575 projektov, od katerih jih je bilo sprejetih 296 z dodeljenimi 7.387.912 evri nepovratnih sredstev. V programu Evropska solidarnostna enota v obdobju od 2018–2020 pa so organizacije s statusom v javnem interesu v mladinskem sektorju prijavile 140 projektov od katerih jih je bilo sprejetih 75 ter jim je bilo dodeljenih 1.902.270 evrov nepovratnih evropskih sredstev.

Malo mešano

Ob sredstvih, dodeljenih s strani nacionalne agencije MOVIT, lahko pogledamo še sredstva, ki so jih različnim projektom dodelile nacionalne agencije v drugih državah, v katerih kot partnerji sodelujejo organizacije iz Slovenije. Za program Erasmus+ je bilo za celotno obdobje v letih 2014–2020 pri drugih nacionalnih agencijah sprejetih 2572 projektov, v katerih je sodelovalo 2626 slovenskih partnerskih organizacij. Za program Evropska solidarnostna enota pa je bilo v obdobju od 2018–2020 pri drugih nacionalnih agencijah sprejetih 109 projektov, v katerih je sodelovalo 109 slovenskih partnerskih organizacij. To izkazuje tako močno vpetost slovenskih organizacij v mednarodno okolje kot tudi njihovo uspešnost pri konkuriranju za pridobitev sofinanciranja, kar za mladinski sektor v Sloveniji pomeni dodatno krepitev organizacij in mladinskih delavcev, pa v določeni meri tudi dodaten dotok sredstev za izvajanje aktivnosti v na področju mladine v Sloveniji.

Raznolikost mladinskega sektorja: prednost ali slabost?

Mladinski sektor predstavlja specifični del civilnodružbenega organiziranja z mozaikom različnih organizacij, ki se med sabo razlikujejo tako glede na vrsto organizacije, kjer govorimo o mladinskih organizacijah in organizacijah za mlade, kot tudi glede na organizacijsko obliko, ki se razteza od društev, zvez društev, podmladkov političnih strank in sindikatov na eni strani do zasebnih in javnih zavodov ter celo socialnih podjetij na drugi. Že ta organizacijska pestrost mladinskega sektorja v njegovo delovanje vnaša specifične, ki za druga področja oziroma sektorje niso značilna v tej meri, ko pa k temu prištejemo še raznolikost, ki izhaja z vsebinskih področij, na katerih organizacije mladinskega sektorja delujejo, pa je iskanje skupnih imenovalcev, poleg očitne skrbi za mlade, še toliko večji izziv. Zavedanje tega postavlja obstoj skupnega krovnega zakona v povsem novo luč, hkrati pa tudi pojasnjuje izzive, ki so bili povezani s sprejemanjem zakona in so še relevantni, ko gre za njegovo implementacijo.

Širina področij mladinskega sektorja je razvidna že iz zakonske opredelitve, ki pa se v praksi še povečuje. Sama vsebinska pestrost zelo nazorno zrcali raznolikost interesov v življenju mladih, ki jih nikakor ne smemo skržiti na samo nekatere izbrane, saj bi s tem mlade silili v univerzalne modele, ki zagotovo ne bi prispevali k njihovem celostnemu razvoju in naslavljali zelo različne kontekste, v katerih živijo. Organizacije mladinskega sektorja poskušajo v čim večji možni meri odgovarjati na te potrebe in interese mladih in v sodelovanju z njimi razvijati za njih primerne projekte in programe. Izmed vsebinskih področij, znotraj katerih se v praksi udeležujejo organizacije v mladinskem sektorju, v največji meri izstopa področje participacije, ki v mladinskem sektorju ne predstavlja zgolj tematskega področja, ampak se participacija mladih kaže tudi in predvsem kot središčna točka metodologije, ki jo kot osrednji atribut organizacije vključujejo v svoje aktivnosti. Tako npr. meni tudi Nučič, dolgoletna mladinska delavka, ki razume »aktivno participacijo kot ultimativno zadevo, na kateri moramo graditi. Vsebine se potem že povezujejo glede na potrebe. Participacija kot metodologija bo prinašala učinke« (Nučič, osebni intervju, 2021, 15. april).⁴ Izpostaviti je potrebno tudi področja, ki so povezana z vključevanjem, udeleževanjem in sodelovanjem v skupnosti in se dopolnjujejo s participacijo (tj. prostovoljstvo, človekove pravice, medkulturni dialog ipd.). Sklop aktivnosti na tem področju v veliki meri stremi h gradnji

⁴ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

odgovornih in aktivnih državljanov in krepitev ključnih socialnih in državljskih kompetenc. Nadalje med področji izstopajo tudi socialna vključenost in enake možnosti ter zaposlovanje in podjetnost, ki zajema širok spekter naslavljanja različnih izzivov mladih ter je v veliki meri povezano z osamosvajanjem mladih in njihovim prehodom v odraslost. Pri teh področjih lahko aktivnosti razdelimo na tiste, ki med mladimi skozi izobraževanja in usposabljanja krepijo kompetence in znanje, ter na tiste, s katerimi se ozavešča mlade in širšo javnost o problematiki mladih. Posebno mesto v mladinskem sektorju zaseda tudi področje kulture in kreativnosti, kjer govorimo o udeleževanju mladih tako v vlogi potrošnikov kakor tudi v vlogi ustvarjalcev. Znotraj mladinskega sektorja je mladim tako na voljo prostor za razvoj mladinske kulture, ki v družbenem smislu predstavlja predvsem alternativo prevladujoči ter je hkrati pomembno emancipacijsko sredstvo.

Vsebine mladinskega sektorja pa do neke mere zaznamujejo tudi vsakokratne krize, ki na površje naplavijo najbolj pereče problematike. Tako je gospodarska in finančna kriza, ki se je začela leta 2008, razgalila problematiko zaposlovanja mladih, ki se je naselila tudi med področja mladinskega sektorja. To je vodilo do namenskih sredstev, ki jih je v ta namen zagotovila Evropska unija preko različnih programov. Prav tako lahko podobne trende opazimo na primeru okoljske krize ter javnozdravstvene krize (pojav epidemije covid-19), ko so bile v ospredje (ponovno) postavljene tematike s področja (duševnega) zdravja mladih, človekovih pravic, participacije ter tudi dostopa do izobraževanja ter nenazadnje digitalizacije sektorja in njegovih aktivnosti. Organizacije se deloma zaradi potreb mladih deloma pa tudi zaradi sledenja finančnim priložnostim temu prilagajajo s svojimi projekti in programi ter iščejo načine za organizacijsko preživetje in rast, hkrati pa tudi povezavo organizacijskega poslanstva z vsakokratnimi javnopolitičnimi cilji. Nekatere so bile pri tem bolj, druge pa manj uspešne, se pa zdi, da so se disrupcijam lažje prilagodile organizacije za mlade, medtem ko so drugačne okoliščine, način dela ter »od zunaj vsiljene« tematike več izzivov povzročile mladinskim organizacijam. Pri tem velja poudariti, da je lahko eden od razlogov za to tudi profesionalizacija organizacij, saj je ravno ta tudi pomemben element soočanja z npr. načini financiranja, ki jih navadno takšni programi, ki izhajajo iz področij zunaj mladine in nimajo integrirane logike tega področja (npr. ESS), uvajajo. Tudi zaradi teh zunanjih dejavnikov, ki so vplivali na razvoj sektorja, pa se je ta na določenih področjih začel vse bolj pomikati v smeri nudenja storitev, kar predstavlja odmik od tradicionalnega razumevanja mladinskega organiziranja. Na ta odmik kritično gledajo mnogi, med njimi Skrinar, direktor nacionalne agencije MOVIT, ki pa hkrati za področje financiranja organizacij dodaja, da to ni urejeno na ustrezen način. Po njegovem mnenju namreč ne zagotavlja razvojnega pristopa, hkrati pa vse preveč narekuje organizacijam, da pristajajo na projektno financiranje, ker verjamejo, da je to edina možnost (Skrinar, osebni intervju, 2021, 7. maj). In verjetno vendarle tudi je.

Raznolikost je tista, ki zagotovo bogati mladinski sektor in ga dela zanimivejšega tako z vidika zunanje javnosti kot tudi z vidika mladih, ki lahko tako znotraj spektra vseh področij in aktivnosti najdejo tisto, kar bo odgovarjalo njihovim potrebam in interesom. Po drugi strani se je raznolikost akterjev mladinskega sektorja in njihovih interesov pokazala kot izziv pri sprejemanju krovnega zakona, saj se je zaradi nesoglasij med njimi uveljavila ideja, da je »vitek« zakon, ki je predvsem postavil temelje za delovanje in podlago za nacionalni program (Rakar in drugi,

2011), edina izvedljiva pot. Skozi proces priprave ZJIMS-a se je sicer pokazala precejšnja moč mladinskega sektorja na procesni ravni, hkrati pa se je pokazal tudi vpliv posameznih organizacij oziroma skupin organizacij v javnopolitičnem procesu. Še najbolj to razmerje moči razkriva sestava Sveta Vlade RS za mladino, kjer je nacionalnim akterjem v kombinaciji MSS-ja in nacionalnih mladinskih organizacij podeljena največja moč. Hkrati pa je v procesu vzpostavljanja sveta vlade za mladino svojo moč izkazala tudi študentska organizacija, ki je ne gre zanemariti, saj svet ni prevzel vloge sveta vlade za študentska vprašanja. V zadnjem obdobju je sicer moč zaznati, da bi lahko bila takratna nesoglasja med akterji v mladinskem sektorju danes nekoliko presežena, na kar kažejo tudi številna zagovorniška sodelovanja krovnih organizacij; to je lahko dobra popotnica za morebitno dodelavo oziroma nadgradnjo zakona o javnem interesu v prihodnje.

Ob pregledu razvoja mladinskega sektorja v Sloveniji v zadnjih tridesetih letih lahko ugotovimo, da je to obdobje v največji meri zaznamovala ravno normativna ureditev s sprejemom krovnega zakona. Ta trenutek gre prepoznati kot prelomnico, ki je uredila predvsem vertikalno mladinsko politiko in v mladinski sektor vnesla sistemskost (Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april). Ne samo kot prelomnico v procesu razvoja, ZJIMS lahko razumemo tudi kot enega izmed nosilnih stebrov, ki mladinskemu sektorju nudi ustrezno oporo, in hkrati tudi izhodišče za delovanje na drugih področjih, ki so relevantna za mlade (Nučič, osebni intervju, 2021, 15. april). Slednje je še posebej pomembno z vidika čezsektorskega značaja mladinske politike in delovanja mladinskega sektorja. Ob urejenem zakonodajnem okviru pa pomembno vlogo prevzemajo tudi predstavniki oblasti tako na nacionalni kot lokalni ravni, ki so pristojni za pripravo, sprejem in implementacijo mladinske politike.

Pomemben vsebinski okvir delovanja in urejanja področja mladinskega sektorja prevzema URSM kot nacionalna avtoriteta, za katero akterji mladinskega sektorja prepoznavajo, da jo je potrebno opolnomočiti tako statusno kot tudi in predvsem finančno ter kadrovske. Pomembno dopolnilo delu urada z vidika implementacije evropskih programov in zagotavljanja sredstev za projekte mladinskega dela predstavlja nacionalna agencija MOVIT, ki pa mora v čim večji meri delovati komplementarno z uradom, predvsem v smislu poenotenega usmerjanja področja, kar je morda v trenutni ureditvi manj opazno zaradi odsotnosti jasne politike in strategije urada ter statusne ureditve nacionalne agencije. Pri delovanju sektorja pomembno vlogo zasedajo tudi same organizacije, kot so nacionalne organizacije, MSS, lokalni mladinski sveti in mladinski centri, saj iz njih izvira večina mladinskega dela in mladinske politike, ki se ustvarja na podlagi potreb, s katerimi se soočajo (Radinja, osebni intervju, 2021, 9. april; Beočanin, osebni intervju, 2021, 15. april).

Iztočnice za prihodnost:

- Za krepitev kakovosti dela in profesionalizacije organizacij v mladinskem sektorju je potrebno zagotoviti njihovo neprekinjeno in dolgoročno financiranje. Financiranje naj bo urejeno na način, da bo razvojno in bo organizacije spodbujalo k uresničevanju svojih strateških usmeritev, hkrati pa tudi omogočalo potrebno prilagajanje izvajanja programov glede na sprotne potrebe mladih.
- Z namenom krepitev mladinske politike in mladinskega organiziranja na lokalni ravni je potrebno okrepiti mrežo in položaj mladinskih svetov lokalnih skupnosti in zagotoviti močnejše učinke njihovega dela v kontekstu lokalne mladinske politike.

- Krepitev bi bilo potrebno tudi stik med nacionalno in lokalno ravno, ko gre za organizacije v mladinskem sektorju, tako z vidika prenosa znanj in izkušenj kot z vidika skupnega naslavljanja izzivov mladih. V ta namen bi bilo potrebno vzpostaviti stalnih mehanizmov za spodbujanje razvoja mladinskega sektorja in mladinskega dela na lokalni ravni.
- Več pozornosti in sredstev je potrebno nameniti skrbi za mladinsko infrastrukturo kot temelju za izvajanje kakovostnega mladinskega dela, pri čemer bi bilo za sektor tudi blagodejno, da se vzpostavi struktura, ki bi celovito in strokovno naslavljal razvoj in zagotavljanje kakovosti mladinskega dela.

Viri

- Baumkircher, T., Džidić, S in Murn, K. (2012). *Analiza nacionalnih mladinskih organizacij*. Mladinski svet Slovenije.
- Beočanin, T. (2011). Mladinsko delo. V Pucelj Lukan, P. (ur.), *Mladinsko delo v teoriji in praksi* (str. 49–68). Mladinski svet Slovenije.
- Boljka, U., Deželan, T., Filipovič Hrast, M., Marčič, R., Maksuti, A., Narat, T., Novoselc, M. (2011). *Matrika ukrepov državnih organov na področju mladinske politike*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Urad RS za mladino, inštitut RS za socialno politiko.
- Deželan, T., Laker, J. in Sardoč, M. (2020). *Safeguarding civic space for young people in Europe*. Evropski mladinski forum. https://www.youthforum.org/sites/default/files/publication-pdfs/SAFEGUARDING%20CIVIC%20SPACE%20FOR%20YOUNG%20PEOPLE%20IN%20EUROPE%202020_v4.0%20%281%29.pdf
- Evers A. & Laville J.-L. (2004). *The third sector in Europe*. Edward Elgar.
- Fujan, Z. (2019). *Evropski strukturni in investicijski skladi – primer razvoja mladinskih centrov v Sloveniji* (magistrska naloga). Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici.
- Mladinska mreža MaMa. (b. d.). O zavodu. <https://www.mreza-mama.si/o-zavodu/>
- Mladinski svet Slovenije. (2010). *Mladinsko organiziranje: Programski dokument Mladinskega sveta Slovenije*. http://mss.si/wp/wp-content/uploads/2020/06/organiziranje_web.pdf
- Mladinski svet Slovenije. (2018). Statut Mladinskega sveta Slovenije. http://mss.si/wp/wp-content/uploads/2019/09/MSS-075-18_statut_MSS.pdf
- Murn, K., Lebič, T. in Skrinar, U. (2011). *Mladinski centri v Sloveniji*. Zavod Mladinska mreža MaMa.
- Pestoff V. A. (1992). Third sector and co-operative services — an alternative to privatization. *Journal of Consumer Policy: Consumer Issues in Law Economics and Behavioural Sciences* 21–45. <https://doi.org/10.1007/BF01016352>
- Rakar, T., Deželan, T., Vrbica, S. Š., Kolarič, Z., Črnak Meglič, A. in Nagode, M. (2011). *Civilna družba v Sloveniji*. Uradni list Republike Slovenije.
- Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 - ReNPM13–22*. (2013). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 30. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93#>
- Sklep o izboru izvajalcev na Javnem pozivu za sofinanciranje aktivnosti mladinskih svetov lokalnih skupnosti v letu 2018 in 2019 (2018). Urad RS za mladino. http://ursm.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/doc/MSLS_-_evidenca/SKLEP-o-izboru-MSLS-1819-koncna_P.pdf
- Souto-Otero, M., Ulicna, D., Schaepekens, L. in Bognar, V. (2012). *Study on the impact of Non-Formal Education in youth organisations on young people's employability*. Evropski mladinski forum. http://euroscoutinfo.com/wp-content/uploads/2012/10/ReportNFE_PRINT.pdf

Škulj, J. (2016). *Prispevki k zgodovini razvoja ja. MOVIT.*

Urad RS za mladino. (2019). *Analiza o stanju mladinske infrastrukture v Sloveniji in predlog za uvrstitev projekta sofinanciranja mladinske infrastrukture v operativni program Republike Slovenije za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2021–2027.*

Urad RS za mladino. (b. d.) <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/urad-za-mladino/>

Ustanova nevladnih mladinskega polja Pohorski bataljon. (b. d.). O UPB in samoniklih prizoriščih. <http://upb.si>

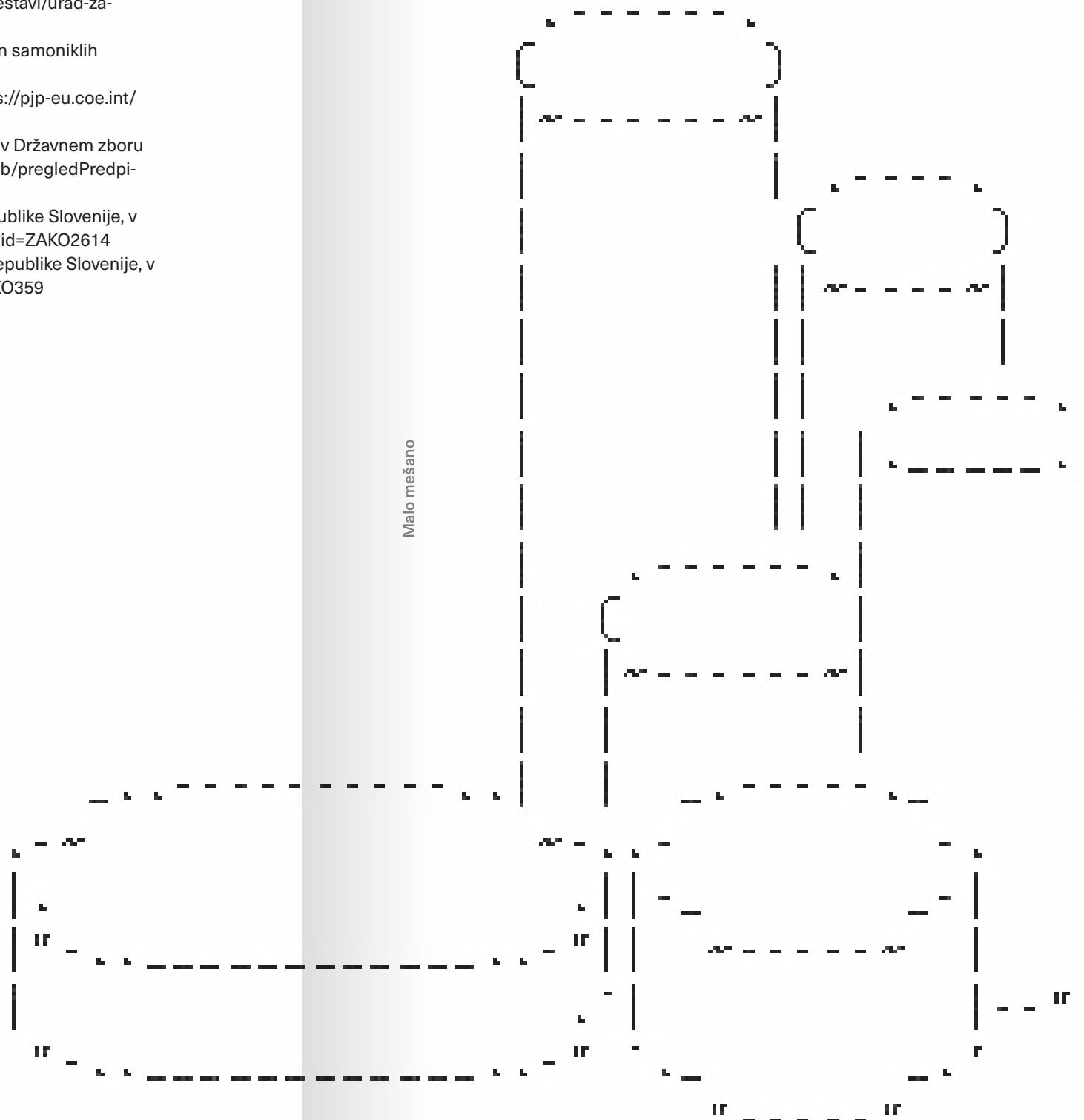
Youth sector. (b. d.) V *Glossary on Youth*. Pridobljeno 11. 8. 2021 na <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/glossary>

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5834>

Zakon o mladinskih svetih – ZMS. (2000). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 16. avgusta. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2614>

Zakon o političnih strankah – ZPoIS. (1994). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 8. oktobra. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO359>

Malo mešano

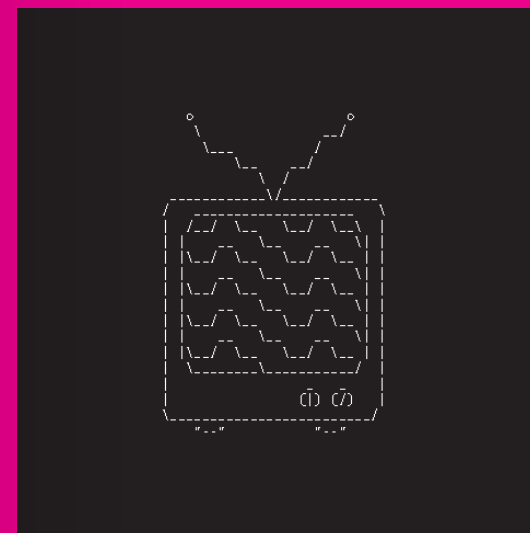

Poglavje 4

Brez Evrope mladine ni

Evropski programi
in njihov vpliv na
slovensko mladino

**Maja Drobne
Tomaž Deželan
Karolina Babič**

Ključne prelomnice na področju evropskih programov

1987–1989: program Mladi za Evropo I

1990–1994: program Mladi za Evropo II

1995–1999: program Mladi za Evropo III

1997–1999: pilotni program Evropska prostovoljska služba

2000–2006: program Mladina

2007–2013: program Mladi v akciji

2013–2021: program Erasmus+: Mladi v akciji

2018–2021; 2021–2027:
program Evropska solidarnostna enota

2021–2027: program Erasmus+: Mladina¹

Evropski programi in področje mladine

Delovanje in razvoj področja mladine je tako kot marsikatero drugo področje v Sloveniji vezano na evropske vire, kar pomeni, da se poleg sredstev integralnega proračuna države in občin financira tudi iz evropskih programov. Trenutni programi financiranja EU, ki se implementirajo skozi večletni finančni okvir EU 2021–2027 ter skozi orodje EU za okrepanje NextGenerationEU, predvidevajo financiranje mladinskega področja v sklopu poglavja 2 *Kohezija in vrednote*, podpoglavje *Vlaganje v ljudi, socialno kohezijo in vrednote*, skozi programa Erasmus+ in Evropska solidarnostna enota (ESE). V sklopu tega podpoglavja je mladinsko področje delno nagovorjeno tudi skozi program Evropski socialni sklad+ (ESS+), vendar pretežno v delih, vezanih na krepitev zaposlitvenih možnosti za mlade. Erasmus+ je predvsem namenjen podpori izobraževalnemu, strokovnemu in osebnemu razvoju posameznikov na področju izobraževanja, usposabljanja, mladine in športa, ESE pa je namenjena mladim, ki želijo opravljati prostovoljno delo, pomagati prikrajšanim, zagotavljati humanitarno pomoč ter prispevati k zdravstvenim in okoljskim ukrepom (Evropska komisija, b. d.). Pred obdobjem 2021–2027 so te vsebine pokrivali sorodni programi.

V tem prispevku ponujamo refleksijo ključnih evropskih programov, ki so podpirali in še podpirajo mladinski sektor v Sloveniji, hkrati pa tudi ocenjujemo posledice, ki jih ima tako obsežno financiranje v primerjavi z nacionalnimi sredstvi, ki so na voljo.

Genealogija evropskih programov na področju mladine v Sloveniji skozi čas

Slovenija se je sorazmerno pozno vključila med programske države v programu Evropske Unije (EU) na področju Mladi za Evropo III (1995–1999), in sicer 1. maja 1999 kot zadnja izmed držav, ki so v EU vstopile v letu 2004. Priprave na vključitev so potekale vse od leta 1997, vendar je bila zamuda posledica italijanskega zavlačevanja pri ratifikaciji slovenskega pridružitvenega sporazuma. Leta 2000 je Slovenija vstopila v program Mladina (2000–2006), ki je združil program Mladi za Evropo s programom Evropska prostovoljska služba. Leta 2007 je bil uveljavljen program Mladi v akciji, ki je trajal do leta 2013. V tem letu je Zavod za razvoj mobilnosti mladih (MOVIT), kot slovenska nacionalna agencija dodelil sredstva v višini 2.744.000 evrov za izvajanje predvsem mednarodnih projektov, obseg teh sredstev pa je predstavljal največji posamični vir javne podpore za izvajanje in razvoj mladinskega dela v Sloveniji (Škulj, 2016). Škulj (osebni intervju, 2021, 16. april)² glede razlik med posameznimi programi izpostavlja, da »je program Mladi za Evropo mnogo bolj podpiral evropsko zgodbo integracije in da so bili programi usmerjeni v multilateralne projekte, ki so morali imeti štiri ali več partnerjev«. Program Mladi za Evropo je bil po besedah Škulja (prav tam) »instrument za doseg Maastrichtske pogodbe, saj je bilo zavedanje evropskega političnega prostora, da rabijo podporo ljudi. Da je nujno potrebno zblížati mlade generacije Francozov in Nemcev ter s tem tudi emocionalno povezati Evropo.«

V obdobju od leta 2000 do leta 2006 je Slovenija sodelovala v programu Mladina, ki ga je zaznamoval vstop Slovenije v Evropsko unijo. To se je odrazilo predvsem v velikem povečanju razpoložljivih sredstev programa, saj so se sredstva čez noč

Brez Evropske mladine ni

¹ V tem besedilu se osredotočamo na obdobje 2021–2023.

² Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

podvojila. Leta 2007 se je začel program Mladi v akciji. Tudi v zadnjih sedmih letih je razvoj sledil dogajanju od leta 1997, ko govorimo o začetku delovanja nacionalne agencije MOVIT (Škulj, 2016), kar ilustrirajo naslednje besede (Škulj, 2014):

O začetkih pa morda najlepše govori dejstvo, da smo v letu 1999 hodili naokoli in prosili organizacije, da sprejmejo izziv sodelovanja v mladinskih izmenjavah. Petnajst let kasneje smo bili sposobni sprejeti manj kot polovico vseh predlaganih projektov mladinskih izmenjav. Petnajst let kasneje lahko ugotovimo, da so mednarodno mladinsko delo in učne mobilnosti v mladinskem delu končno dobili svoje prepoznavno mesto tudi med akterji v mladinskem delu v Sloveniji.

Program Mladi v akciji je nadaljeval in nadgrajeval prejšnje programe Evropske komisije na področju mladine, še posebej s spodbujanjem participacije mladih v demokratičnem življenju. Prvič so se v središču pozornosti znašle tudi spodbude za mlade z manj priložnostmi. Biti mlada oseba z manj priložnostmi pomeni odgovor na vprašanje, kdo so v specifičnem kontekstu lokalnega okolja tisti, ki imajo najmanj zaposlitvenih možnosti; kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za (politično) participacijo v svojih skupnostih; kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za pridobitev evropske izkušnje. Program je temeljil na spoznanju, da se je v desetletju populacija mladih razširila, zato je tudi sledil program z večjim starostnim razponom, ki določa mladino (15–28 let; izjemoma 13–30 let), ki se lahko vključi v program. Program je na podlagi novih ugotovitev predvideval nove akcije in razširjal že uveljavljene. Pri tem pa je program jasno postavljaj pričakovanja, da naj projekti, ki želijo pridobiti sredstva v programu, zasledujejo in uresničujejo cilje, ki jih ima program. Ti so bili definirani ožje kot kadar koli doslej. Program si je prizadeval za večjo učinkovitost projektov, ki so morali biti relevantni za okolje in ki jih je bilo mogoče razširjati, ter za večje število aktivnih mladih v programu (Pečjak, 2006). Cilji programa so bili komplementarni namenom in ciljem, ki jih je želela Komisija uresničevati na ostalih področjih, posebej na področjih izobraževanja, znanja, poklicnega usposabljanja in vseživljenjskega učenja kot tudi na področju kulture in športa. Splošni cilji so bili spodbujati mlade kot aktivne državljane na splošno in še posebej kot evropske državljane; razvijati solidarnost in vzpodbujati strpnost med mladimi, zlasti da bi tako okrepili družbeno povezanost v Evropski uniji; krepiti medsebojno razumevanje med mladimi v različnih državah; prispevati k razvoju kakovosti sistemov podpore za aktivnosti mladih in zmogljivosti organizacij civilne družbe na mladinskem področju ter spodbujati evropsko sodelovanje na področju mladine. Ti splošni cilji so se izvajali na ravni projektov ob upoštevanju stalnih prednostnih nalog evropskega državljanstva, participacije mladih, kulturne raznolikosti ter vključevanja mladih z manj priložnostmi (Vodnik po programu Erasmus, 2013).

Program Mladi v akciji je zasledoval nov pristop: enostavnost, jasnost, odprtost, kohezivnost in prilagodljivost. Omogočal je bolj prijazno in učinkovito vključevanje in nadzor nad rezultati programa, ki ga je opravljala Evropska komisija v sodelovanju z državami članicami. Vseboval je pet akcij, in sicer je bila akcija Mladi za Evropo namenjena mladim za razvijanje mobilnosti, izmenjav in pobud posameznikov in skupin preko projektov participacije v demokratičnem življenju, akcija Evropske prostovoljske službe je zasledovala cilje razvijanja solidarnosti in strpnosti, aktivnega državljanstva in vzajemnega razumevanja med ljudmi z

vključevanjem mladih prostovoljcev v neprofitne neplačane aktivnosti v korist širše skupnosti, v kateri živijo; akcija Mladi v svetu je omogočala sodelovanje mladih s sosednjimi (partnerskimi) državami glede na Evropsko unijo in z ostalim svetom, akcija Sistemi podpore za mlade je omogočala mladinskim organizacijam na evropski ravni, Evropskemu mladinskemu forumu in ostalim organizacijam sodelovanje z namenom izboljšanja kvalitete in inovativnosti, vzpodbujanje informacijske dejavnosti, vključevanje regionalnih in lokalnih partnerjev ipd. Akcija Podpora evropskemu sodelovanju na področju mladine je podpirala evropsko sodelovanje na področju mladinske politike in na področju boljšega razumevanja mladih s spodbujanjem izmenjav dobrih praks na vseh ravneh, sodelovanjem oblikovalcev politik, uradnikov ter mladinskih organizacij z namenom poznavanja in razumevanja mladih je ciljalo na strukturirani dialog med oblikovalci politik in mladimi (Evropska komisija, 2017).

Erasmus+: Mladi v akciji (dalje E+: MvA) je bil mladinski del programa EU Erasmus+, ki je pokrival področja izobraževanja, usposabljanja, mladine in športa za obdobje 2014–2020. Namenjen je bil krepitvi kompetenc in zaposljivosti mladih ter posodobitvi in razvoju izobraževanja, usposabljanja in mladinskega dela. Na področju mladine je program Erasmus+ spodbujal mladinski sektor k organizaciji mednarodnih učnih mobilnosti za mlade v starosti od 13 do 30 let, ki so ponujale priložnosti neformalnega izobraževanja v kontekstu mladinskega dela. Spodbujal pa je tudi razvoj kompetenc mladinskih delavcev za organizacijo aktivnosti neformalnega učenja v mladinskem delu in vključevanje mladih v dialog z oblikovalci mladinskih politik na lokalni, nacionalni, evropski ali mednarodni ravni. Cilji programa E+: MvA so bili: izboljšati raven ključnih kompetenc in spretnosti mladih, tudi tistih z manj priložnostmi, ter spodbujati njihovo udeležbo v demokratičnem življenju v Evropi in na trgu dela, aktivno državljanstvo, medkulturni dialog, socialno vključenost in solidarnost, zlasti z zagotavljanjem več priložnosti za učno mobilnost mladih in tistih, ki so aktivni v mladinskem delu ali mladinskih organizacijah, ter mladinskih voditeljev, kakor tudi z okrepljenimi povezavami med področjem mladine in trgom dela; spodbujati večjo kakovost mladinskega dela, zlasti z okrepljenim sodelovanjem med organizacijami na področju mladine in/ali drugimi deležniki; dopolnjevati reforme politik na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter podpirati razvoj znanja in mladinske politike, ki temelji na dejstvih, ter priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja, zlasti z okrepljenim sodelovanjem na področju politik, boljšo uporabo orodij EU za preglednost in priznavanje ter z razširjanjem dobrih praks; ter okrepiti mednarodno razsežnost mladinskih aktivnosti in krepiti zmožnosti mladinskih delavcev in organizacij pri njihovem podpiranju mladih z dopolnjevanjem zunanega delovanja Evropske unije, zlasti s spodbujanjem mobilnosti in sodelovanja med deležniki iz držav programa in partnerskih držav ter mednarodnimi organizacijami (Evropska komisija, 2020). Program je bil razdeljen na tri ključne ukrepe, in sicer učno mobilnost posameznikov (mladinske izmenjave in mobilnost mladinskih delavcev), sodelovanje za inovacije in izmenjavo dobrih praks (strateška partnerstva na področju mladine) ter na podporo za reformo politik (dialog mladih). Pomembne značilnosti programa so bile med drugim spodbujanje mednarodnega sodelovanja in povezovanja in s tem povezanega učenja tujih jezikov, spodbujanje enakosti in socialnega vključevanja ter razvoj posameznih področij z izmenjavo dobrih praks, učnih gradiv in metod, nastalih v okviru projektov.

Do leta 2018 je bila v ta ukrep vključena tudi evropska prostovoljska služba (EVS) oziroma njena različica projektov prostovoljstva, ki so zdaj del programa Evropska solidarnostna enota (Evropska komisija, 2020). V celotnem obdobju 2014–2020 je bilo v oba programa skupaj prijavljenih 2.442 projektov in zaproseno za 67.393.275 evrov nepovratnih sredstev. Nacionalna agencija MOVIT je v navedenem obdobju 2014–2020 v oba programa skupaj 1.006 projektov ter jim skupaj 22.797.965 evrov nepovratnih evropskih sredstev. Od tega je bilo v program Erasmus+: Mladi v akciji v obdobju 2014–2020 prijavljenih 2124 projektov, ki so se skupaj potegovali za 61.792.480 evrov. V program je bilo sprejetih 912 projektov ter jim je bilo dodeljenih 19.167.134 evrov nepovratnih sredstev, kar predstavlja 43-odstotno uspešnost. 264 različnih organizacij je prejelo sredstva in vključilo 36.913 udeležencev, med njimi 29 % (10.830) mladih z manj priložnostmi ter 3 % (930) mladih s posebnimi potrebami. V program Evropska solidarnostna enota pa je bilo v obdobju 2018–2020 prijavljenih 318 projektov, ki so zaprosili za 5.600.795 evrov nepovratnih sredstev. Nacionalna agencija MOVIT je odobrila 180 projektov ter jim dodelila 3.630.831 evrov nepovratnih sredstev, kar predstavlja 57-odstotno uspešnost. 94 različnih organizacij je prejelo sredstva in vključilo 1.179 udeležencev, med njimi 38 % (449) mladih z manj priložnostmi ter 2 % (24) mladih s posebnimi potrebami (MOVIT, 2021).

Najnovejši program Erasmus+: Mladina pa v prvih letih, ki so bila do zdaj evalvirana (2021–2023), kaže sledeče rezultate: največ interesa je bilo v ukrepu KA152 (mladinske izmenjave), kjer je bilo vloženih 246 prijav in sprejetih 120 (49 %), kar je tudi največ sprejetih prijav od vseh ukrepov v tem obdobju. Najmanj prijav je bilo v tem obdobju v ukrepu KA155 (pobude DiscoverEU), kjer so bile tri vlozene in sprejete prijave (100 %), prav vse pa so bile vlozene v letu 2023, prejšnje leto ni bilo prijav na tem ukrepu, v letu 2021 pa ta ukrep ni bil razpisan. Skupno je bilo v obdobju 2020–2023 odobrenih 46 % vseh prijav (305 od 666). Najnižji odstotek uspešnosti prijav je bil v ukrepu KA210 (manjša partnerstva), kjer je bilo skupno v obdobju uspešnih 21 % prijav. Nasploh je uspešnost prijav v ukrepih KA2 nizka, okoli četrte. Skupna višina sredstev je bistveno povečala v letih 2021–2023, ko je v letu 2023 znašala največ, 5.293.205 evrov. V ukrepu KA2 so bili v zadnjem obdobju uvedeni pavšali, za male (30.000 ali 60.000 evrov na projekt) in velike projekte (120.000, 250.000 ali 400.000 evrov na projekt). Skupno je bilo v letih 2021–2023 odobrenih 305 projektov (255 KA1 in 50 KA2) v skupini vrednosti 14.516.118 evrov (Deželan, Babič in Vombergar, 2024).

Poleg tega je bil v zadnjih dveh obdobjih izvajan tudi program Evropske solidarnostne enote (*European Solidarity Corps* – ESE), ki je nadomestil stari EVS program. Med letoma 2018 in 2023 je bilo v Sloveniji implementiranih 361 projektov ESE. Medtem ko so odobrena sredstva v prvem letu programa (2018) znašala 0,47 milijona evrov, pa so v letu 2023 znašala 1,68 milijona evrov. Z leti se je v programu močno večala konkurenčnost, v zadnjem obdobju so tudi visoko ocenjeni projekti doživeli znatna zmanjšanja prijavljenih finančnih konstrukcij in torej tudi vsebinske okrnitve (Deželan, 2023).

Ob programih Erasmus in Evropska solidarnostna enota pa je področje mladine zaznamoval tudi Evropski socialni sklad kot naslednji mehanizem, ki je v sektor prinesel veliko priložnosti in izzivov. Če je bil v prvi perspektivi 2007–2013 bolj usmerjen v razvoj človeških virov in izgradnjo kapacitet, je v drugem obdobju med letoma 2014–2020 sektor usmeril v reševanje brezposelnosti, kar pa vsekakor ni

bila primarna naloga mladinskega sektorja. Izkazalo se je, da nekatere prakse ostajajo in so prinesle veliko dodano vrednost, spet druge pa birokratske izzive. Usmeritev pa se tudi še vedno ni korenito spremenila.

Tipične akcije, ki so se pojavljale v vseh programih

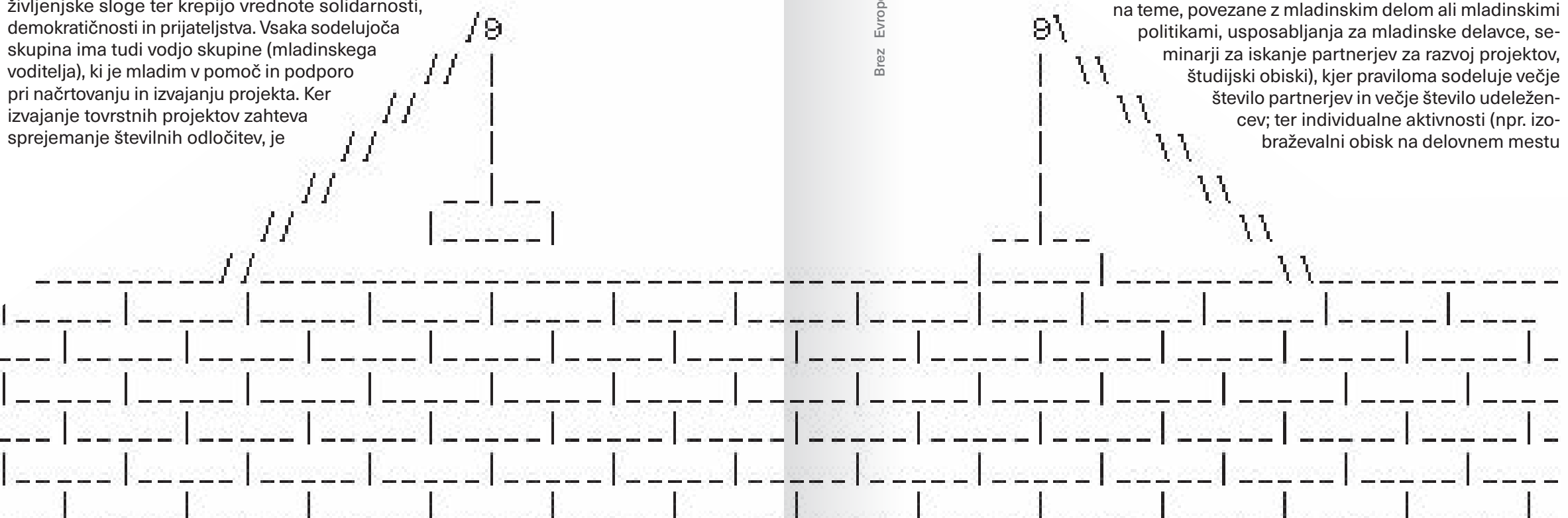
Akcije, ki so se pojavljale v vseh programih, so bile predvsem mladinske izmenjave in mobilnost mladinskih delavcev, pa tudi podpora politikam za reformo. Skozi vse akcije se je uresničevala Resolucija o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine 2010–2018 (Svet Evropske unije, 2009) ter tudi njeni predhodni akti, npr. bela knjiga Evropske komisije Nova spodbuda za evropsko mladino (Evropska komisija, 2001), Evropski mladinski pakt (2005), vse v smeri doseganja ciljev Lizbonske strategije za rast in delovna mesta (Zavod MOVIT, 2019; Cink, 2019, str. 18–22), katere orodje je bil tudi Erasmus+: Mladi v akciji. Strukturirani dialog je postal prepoznaven instrument za posvetovanje z mladimi in se je tudi prelil v Strategijo EU za mlade (2019–2027), ki še naprej skozi novi program Erasmus+ uresničuje cilje mladinske politike na ravni EU in v državah članicah. Edina akcija, ki je prišla v program z letom 2013, so strateška partnerstva, ki načrtno razvijajo in krepijo kompetence sektorja ter dvigajo njegovo kvaliteto (Zavod MOVIT, 2019).

Mladinske izmenjave (MI) predstavljajo orodje neformalnega in priložnostnega učenja v mladinskem delu. Skupinam mladih iz različnih držav omogočajo, da skupaj preživijo od 5 do 21 dni in ob tem raziskujejo teme, ki jih družijo; razvijajo svoje kompetence; postajajo pozorni na družbeno relevantne teme in področja; preko vrstniškega učenja raziskujejo nove kulture, navade in življenjske sloge ter krepijo vrednote solidarnosti, demokratičnosti in prijateljstva. Vsaka sodelujoča skupina ima tudi vodjo skupine (mladinskega voditelja), ki je mladim v pomoč in podporo pri načrtovanju in izvajanju projekta. Ker izvajanje tovrstnih projektov zahteva sprejemanje številnih odločitev, je

mladinska izmenjava priložnost za učenje demokratičnega sodelovanja in odločanja v družbi, zaradi razmeroma kratkega trajanja pa je ta aktivnost zelo primerna tudi za sodelovanje mladih z manj priložnostmi. Ob zaključevanju projekta in razširjanju rezultatov mladi o svojih izkušnjah spregovorijo tudi drugim in tako v svojem domačem okolju in širše na različne načine predstavijo svoja doživetja, izkušnje in zgodbe z mladinskih izmenjav. S tem prispevajo k prepoznavanju učnih rezultatov aktivnosti, uveljavljanju pomena neformalnega učenja v mladinskem delu v širši družbi in krepitvi prepoznavnosti programa Erasmus+ (Zavod MOVIT, b. d.).

Mobilnost mladinskih delavcev (MMD) je namenjena profesionalnemu razvoju in krepitvi kompetenc mladinskih delavcev ter krepitvi zmogljivosti sodelujočih organizacij za kakovostno mladinsko delo. Aktivnosti projektov mobilnosti mladinskih delavcev lahko potekajo v različnih oblikah, na primer kot študijski obiski, izobraževalni obiski na delovnem mestu, strokovni seminarji, usposabljanja ipd. Projekti morajo jasno pokazati vpliv na redno delo z mladimi, ki ga opravljajo sodelujoči mladinski delavci. Tovrstne aktivnosti akterjem v mladinskem sektorju omogočajo, da v sodelovanju z mednarodnimi partnerji oblikujejo projekt, v okviru katerega z raznolikimi aktivnostmi naslavljajo potrebe na področju razvoja osebja sodelujočih organizacij. Učne izide, vključno z gradivi ter inovativnimi načini in orodji, morajo sodelujoče organizacije nadalje razširjati med deležniki mladinskega dela, s čimer prispevajo k povečevanju njegove kakovosti oziroma podpiranju procesov za razvoj mladinske politike in sodelovanje na področju mladine. Posamezne aktivnosti lahko trajajo od najmanj dveh dni do največ dveh mesecev, celoten projekt pa najmanj tri in največ 24 mesecev. Po vrsti aktivnosti ločujemo skupinske aktivnosti (npr. strokovni seminarji na teme, povezane z mladinskim delom ali mladinskimi politikami, usposabljanja za mladinske delavce, seminarji za iskanje partnerjev za razvoj projektov, študijski obiski), kjer praviloma sodeluje večje število partnerjev in večje število udeležencev; ter individualne aktivnosti (npr. izobraževalni obisk na delovnem mestu

Brez Evropske mladine ni

pri partnerski organizaciji), kjer praviloma govorimo o dveh partnerjih in enem ali dveh udeležencih (Evropska komisija, 2020).

Sodelovanja za inovacijo in izmenjavo dobrih praks so glede na cilje in sestavo projekta lahko oblikovani kot strateška partnerstva za inovacije ali strateška partnerstva za izmenjavo dobrih praks (SP). Prva so namenjena razvoju inovacij, zato lahko prijavitelji zaprosijo za namenska sredstva za ustvarjanje intelektualnih rezultatov in multiplikativne dogodke, na katerih širši javnosti predstavijo projektne rezultate. Druga oblika strateških partnerstev pa je namenjena izmenjavi in prenosu že obstoječih praks. Rezultati sodelovanja partnerjev morajo predstavljati pomemben prispevek h krepitvi kompetenc akterjev v mladinskem sektorju, kakovosti mladinskega dela in krepitvi participacije mladih in njihovega aktivnega državljanstva oziroma spodbujanju (socialnega) podjetništva mladih. Pomembno mesto v okviru tega ukrepa imajo tudi transnacionalne mladinske pobude (TMP). Gre za projekte, namenjene sodelovanju skupin mladih z namenom spodbujanja in krepitve aktivnega državljanstva in podjetniške naravnosti, vključno s socialnim podjetništvom. Pomembna sestavina transnacionalnih mladinskih pobud je poudarjena učna dimenzija projektov za sodelujoče mlade, saj so mladi udeleženci bistveno gibalno projekta, ki skozi izvajanje praktičnih nalog za namen izvedbe aktivnosti v projektu sledijo zastavljeni učni poti in s tem dosejajo zastavljene učne cilje. Znotraj projektov, ki lahko trajajo od 6 do 36 mesecev, lahko organizacije načrtujejo različne nacionalne in mednarodne aktivnosti (Evropska komisija, 2014).

Podpora za reformo politik je ukrep, ki spodbuja aktivno udeležbo mladih v demokratičnem življenju in razpravo, usmerjeno v teme in prednostne naloge, ki so bile opredeljene v Strategiji EU za mlade in njenih mehanizmih dialoga. V preteklosti smo govorili o strukturiranem dialogu, od sprejete Strategije EU za mlade 2019–2027 pa o dialogu mladih. Ti dogodki spodbujajo aktivno udeležbo mladih v demokratičnem življenju v Evropi in njihovo sodelovanje z oblikovalci politik, tako da omogočajo pridobitev podpore za organizacijo nacionalnih ali mednarodnih srečanj, posvetovanj, konferenc in dialogov med mladimi ter strokovnjaki in odločevalci na lokalni, nacionalni ali mednarodni ravni. Konkretni rezultat teh dogodkov je, da se sliši glas mladih (z oblikovanjem mnenj, predlogov in priporočil) o tem, kako bi bilo treba oblikovati in izvajati mladinske politike na lokalni, nacionalni ali evropski ravni. Aktivnosti vodijo mladi – mladi udeleženci morajo aktivno sodelovati v vseh fazah projekta od priprave do nadaljnega spremljanja. Celotna izvedba projekta temelji na načelih in praksah neformalnega učenja. Projekti lahko trajajo od treh do 24 mesecev, vključujejo pa lahko več različnih nacionalnih in mednarodnih aktivnosti (Evropska komisija, 2020).

Projekti prostovoljstva so bili v preteklosti del programa Erasmus, v novem programu Evropske solidarnostne enote pa so dobili ločen program. Projekti nudijo mladim priložnosti za sodelovanje v solidarnostnih aktivnostih. Odgovarjati morajo na pomembne potrebe družbe, izzive na terenu, prispevati h krepitvi skupnosti in ob tem prostovoljcem omogočati pridobivanje veščin in kompetenc za osebni, izobraževalni, socialni, državljanski in profesionalni razvoj. Možni so čezmejni in nacionalni projekti. Slednji so namenjeni predvsem mladim z manj priložnostmi in morajo imeti jasno dodano evropsko dimenzijo. Prav tako lahko organizacije izvajajo skupinske projekte prostovoljstva. Projekti prostovoljstva zajemajo široko paleto področij, kot so varstvo okolja, blaženje podnebnih sprememb, večja socialna vključenost itd. (Evropska komisija, 2021).

Solidarnostni projekti so se v program nekako vrnili po številnih letih, ko so bile ukinjene tako imenovane mladinske pobude, ki smo jih poznali v programu Mladi v akciji. Solidarnostni projekt je sklop solidarnostnih aktivnosti, ki jih zasnujejo, razvijejo in uresničijo mladi sami, najpogosteje na lokalni/regionalni ravni prijavitelja, lahko pa segajo tudi na nacionalno ter nadnacionalno raven v primeru izvajanja aktivnosti čezmejnega sodelovanja. Trajanje projekta je lahko od dveh do dvanajst mesecev, odvisno od potreb in načrtovanih ciljev projekta. Osnovni namen projektov je, da skupini mladih nudijo priložnost, da izrazijo svojo solidarnost preko prevzemanja odgovornosti in zaveze za prinašanje pozitivnih sprememb v svoji lokalni skupnosti preko oblikovanja novih rešitev in pristopov za izzive, s katerimi se soočata družba in okolje, v katerem bivajo. Projekt mora vključevati aktivno udeleževanje celotne skupine mladih, naslavljati jasno določeno tematiko, ki se odraža v konkretnih aktivnostih projekta. Sodelovanje mladih v solidarnostnem projektu je pomembna izkušnja neformalnega učenja, preko katere lahko mladi krepijo svoj osebni, izobraževalni, socialni in državljanski razvoj ter večajo zaposljivost. Pomoč, predvsem pri učni podpori in mentorstvu, jim lahko nudi inštruktor, ki je znotraj projektov tudi upravičen strošek (Evropska komisija, 2021).

Poleg sredstev za razdeljevanje sprejetim projektom, za katera se lahko potegujejo prijavitelji z zgoraj predstavljenimi vrstami projektov, pa imajo vse nacionalne agencije na voljo tudi sredstva za organizacijo lastnih (pretežno mednarodnih) podpornih aktivnosti (usposabljanj, seminarjev, študijskih obiskov, konferenc ipd.), ki so namenjene prijaviteljem in upravičencem. Gre za aktivnosti mednarodnega sodelovanja (angl. *Transnational Co-operation Activities* – TCA), katerih namen je podpreti kakovost izvajanja programa ter doseganje prednostnih usmeritev in ciljev programa. Aktivnosti TCA na področju mladine nudijo podporo za kakovostno izvajanje programa E+: MvA in mobilizacijo čim večjega števila organizacij in posameznikov, ki jim je program namenjen, strateško podpirajo razvoj na področju mladinskega dela skladno s posebnimi cilji programa Erasmus+ na področju mladine ter spodbujajo mednarodno sodelovanje organizacij, ki delujejo na področju mladine. Nacionalne agencije kot (so)organizatorke te aktivnosti gostijo ali pa nanje samo pošiljajo zainteresirane udeležence (Evropska komisija, 2020).

Kako so mehanizmi evropskega financiranja spremenili organizacije?

Skozi učinke programa, finančna sredstva in okrepitev človeških virov je imel program mnogo vpliva na organizacije. To vidimo tako v razvoju sektorja, povečanju števila mladinskih centrov in drugih organizacij za mlade ter mladinskih organizacij, večji podpori mladinskemu sektorju na lokalnem nivoju, dvigu kakovosti kot tudi v večjemu spremljanju učinkov aktivnosti, kot so uvedba sistema Logbook, Mladim in drugih podobnih mehanizmov.

Nučič, programska delavka in nekdanja direktorica Mladinskega centra Trbovlje, ocenjuje, da so programi šli (Nučič, osebni intervju, 2021, 15, april):

V smeri profesionalizma in strateškega razmišljanja in razvojne miselnosti. Ti programi so takšni, kot so, in da lahko konkurenčno slediš tem zadevam, moraš zelo dobro pogledati, kje si v lokalnem okolju, kakšne so potrebe tvoje organizacije v lokalnem okolju, ciljne skupine in, kam želiš sploh iti v prihodnosti. In tukaj je zagotovo ta pozitivna stran, da ne delaš povsem ad hoc stvari.

Spominja se prvih začetkov (prav tam):

Leta 2005, ko je bila prva mednarodna izkušnja, je bilo vse drugače. Če pogledam nazaj, ko smo se letno lotevali ene izmenjave, smo imeli drugačen pristop kot kasneje, ko smo imeli pet izmenjav letno. Do te številke nismo prišli, ker bi organizacija želela imeti toliko izmenjav, ampak ker se je ta glas o teh priložnostih med mladimi toliko razširil, da so si želeli sodelovati, ne samo kot udeleženci na posameznih aktivnostih, ampak v celotnem procesu in je bilo to potem tudi možno izvesti. Ekipa treh ljudi ne bi mogla producirati toliko izmenjav poleg ostalih programov. Kar pomeni, da moraš delati by the book: mladi pridejo z idejo, ti jim pa nudiš podporo, da to idejo realizirajo; da spišejo prijavo, kar ponovno daje posebne učinke. S podporo uspejo te zadeve razumeti in jih argumentirati. Od začetka morda tudi nismo tako dobro dojemali aktivne participacije mladih, kot smo jo potem skozi leta. Verjetno je tudi pri ostalih organizacijah podobno, da se stvari spremenijo, ko si v tem okolju in sodeluješ z drugimi organizacijami ter začneš drugače dojemati te stvari. Sprememba je bila predvsem pri aktivni participaciji mladih.

Škulj, ustanovitelj Zavoda MOVIT, ocenjuje (Škulj, osebni intervju, 2021, 16. april):
... da so bili evropski programi tisti, ki so sektor najbolj spremenili – od začetka je bil pomemben vodnik po programu, prvič v slovenskem jeziku zapisani metode, pristopi, nekaj, kar se pričakuje, da vsaka mladinska izmenjava mora doseči. To je bilo zelo pomembno na začetku, da se je razvila terminologija. Jaz kot največji dosežek vidim, da so nekateri akterji mladinskega dela mednarodno sodelovanje vključili v svoje celotno delovanje, ne kot neko enkratno aktivnost. Kar je dejansko premenilo delovanje njihove organizacije.

Kronegger vidi največji napredek v nekaterih okoljih in regijah (Kronegger, osebni intervju, 2021, 15. april):

Najbolj se je razvilo Zasavje in Krško, Brežice – s tem, ko so se vzpostavljali mladinski centri, je neka skupina začela ostajati tam, tako so nastale tudi prve zaposlitve – ostajali so tudi vrstniki teh ljudi, ki so bili zaposleni, ki so sodelovali v programih.

Skrinar pa dodaja vidik profesionalizacije (Skrinar, osebni intervju, 2021, 7. maj):

To, da [se] je ne glede na vse [...] delno tudi profesionaliziral mladinski sektor. Kakorkoli se ta profesionalizacija sliši, je kar nekaj akterjev v sektorju, tako organizacij kot posameznikov, za katere vemo, da so akterji mladinskega sektorja. Ti akterji so pridobili znanje, ki so ga pridobili tudi z vlaganjem v na primer bazen trenerjev, ki je se razvil v teh zadnjih letih, in ti trenerji veljajo za res dobre trenerje tudi na evropski ravni, kjer jih z veseljem potem jemljejo.

Vpliv na organizacije je pokazala tudi evalvacija obdobja 2017–2023 (Deželan, Babič in Vombergar, 2024), in sicer predvsem učinke procesne narave (mreženje, krepitev kompetenc kadrov, povezovanje z drugimi organizacijami, izmenjava praks in orodij itd.).

Učinki programov na slovenski mladinski sektor in lokalno oziroma nacionalno realnost

Učinki evropskih programov na področju mladine so mnogoteri. Temu pritrjuje tudi Skrinar (osebni intervju, 2021, 7. maj), direktor nacionalne agencije MOVIT.

... te [učinke], ki smo jih zaznal v RAY-u in jih imamo s pomočjo Univerze v Ljubljani zdaj dokazane – na posameznika. Predvsem z vidika medkulturnosti, kompetenc timskega dela in zavedanja o pomembnosti neformalnega izobraževanja, do organizacijskega razvoja organizacij, ki so tudi zaradi tega, ker so morala vzpostavljati sistem in strukture zaradi potreb izvajanja projektov, postavljale neke sisteme, strukture znotraj svojih organizacij. Veliko jih je. Jaz mislim, da je vpliv na posameznika evidenten.

Zupan (osebni intervju, 2021, 21. april) meni, da so:

... najbolj razvidni učinki so učinki mednarodnega mladinskega dela. S programi je prišlo do novih priložnosti – najbolj vplivni akciji sta zagotovo mladinske izmenjave in prostovoljno delo. Tam je najbolj razviden učinek na posameznike in na organizacije. Učinek na organizacije je bil res velik. Drugi velik učinek vidim na razvoj neformalnega izobraževanja v Sloveniji. V lokalnih skupnostih se je neformalno izobraževanje skoraj enačilo z mladinskim delom, v drugih skupnosti malo manj. Močni akterji logično pomenijo večji razvoj.

Vendar pa hkrati zaključuje, da je bilo (prav tam):

na ravni urada za mladino [...] učinka še najmanj. Organizacije se niso toliko razvijale, kot bi si mi želeli. Verjetno tudi zaradi pomanjkanja financ, ki so namenjena direktno za podporo mladinskemu delu. Sredstva so bila namenjena, predvsem kohezijska, posredno tudi za razvoj mladinskega dela, ampak v prvi vrsti so bila namenjena spodbujanju kompetenčnosti mladih za večjo zaposljivost in posledično imaš potem tudi razvoj mladinskega dela, ker se je to naslavljal z metodami mladinskega dela. Tudi sicer sektor večkrat z metodami mladinskega dela naslavlja druga področja in številne druge teme. Sektor je večkrat prvi, ki naslavlja nekatere širše družbene probleme. Z metodami, ki se uporabljajo, lahko ti naslavljaš številne probleme in lažje dosežeš tudi druge starostne skupine.

Iz vmesne evalvacije programa Erasmus+ (Deželan, 2017) lahko na več nivojih razberemo kar nekaj zanimivih podatkov. Ko govorimo o temah, je bila obravnavana tema neformalnega izobraževanja/učenja, priložnostnega učenja, kar je odgovorilo dobrih 66,1 %. Druga najbolj obravnavana tema je bila kulturna raznolikost (56,7 %). Ostale najpogosteje obravnavane teme so še: mladina, mladinsko delo (53,3 %), osebni razvoj (izbrano 50,6 %) in izobraževanje, usposabljanje, učenje (izbrano 42,2 %). Najmanj obravnavane teme v projektih so bile: razvoj mladinske politike (6,7 odstotkov), politike ali strukture Evropske unije (11,1 %) in mladinske

politike (11,7 %). Najpogostejša tema v okviru mladinskih izmenjav (ključni ukrep 1) v letu 2016 je bila ustvarjalnost in kultura (68 %), kateri so sledile participacija mladih, mladinsko delo (49 %) vključenost in pravičnost (45 %) in državljanstvo EU (39 %). Tudi pri EVS (ključni ukrep 1) so bile v letu 2016 najpogostejše teme participacija, mladinsko delo ter ustvarjalnost in kultura. V okviru mobilnosti mladinskih delavcev (ključni ukrep 1) se je največ projektov ukvarjalo s participacijo mladih, mladinskim delom (16 %), mednarodnim sodelovanjem, mednarodnimi odnosi in razvojnim sodelovanjem (8 %; Deželan, 2017).

Skoraj tri četrtine (74,7 %) organizacij meni, da so Erasmus+ Mladi v akciji in njegovi predhodni programi (zelo) veliko prispevali k spodbujanju večje kakovosti mladinskega dela. Kar 31,5 % jih meni, da so prispevali zelo veliko, 43,2 % pa, da so prispevali veliko. Le dobrega pol odstotka je takšnih, ki menijo, da so Erasmus+ Mladi v akciji in njegovi predhodni programi zelo malo prispevali k spodbujanju večje kakovosti mladinskega dela (Deželan, 2017). Tudi evalvacija Erasmus+: Mladina 2017–2023 (Deželan, Babič in Vombergar, 2024) povzema parametre učinka programa na posameznike, organizacije in skupnost, in sicer ugotavlja, da so učinki na udeležence projektov močnejši, kadar so udeleženci aktivno vključeni v vse faze projekta in kadar so uporabljene mladim prilagojene neformalne metode dela. Kaže se tudi, da mladi med projekti pridobivajo predvsem kompetence vseživljenjskega učenja. Učinki na organizacije so pretežno procesne narave (mreženje, krepitev kadrov, povezovanje z drugimi organizacijami, izmenjava praks itd.). Konkretne dolgoročne učinke na organizacije je težje zagotavljati, saj bi trajnost projektnih rezultatov po izteku projektov potrebovala več stalnih virov. Glede učinkov na skupnost se pa kaže, da lokalna skupnost dobro sprejema projekte in njihovo mednarodno razsežnost ter da kaže zanimanje za izvedbo podobnih projektov v prihodnosti. Podobno prepoznava učinke programa solidarnosti in prostovoljstva evalvacija ESE 2018–2023 (Deželan, 2023), ugotavlja, da program kaže oprijemljive učinke na individualni, organizacijski in skupnostni ravni ter da se kaže kot manifestacija strategije *European Youth Goals*. Program je močno vplival na organizacijske spremembe ter na celoten ekosistem na področju mladine in prostovoljstva, blaginje in izobraževanja. Prav tako je mogoče slediti učinke v lokalnih skupnostih, še posebej v manjših in bolj odročnih.

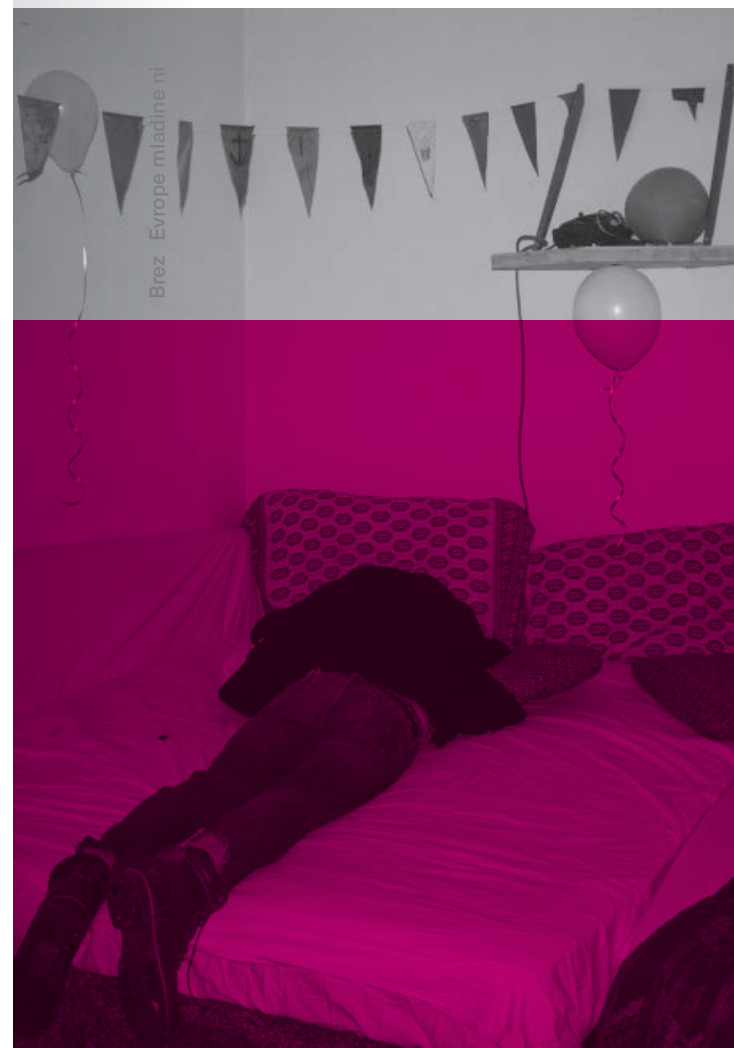
Vpliv projektov financiranih s strani Evropskega socialnega sklada

O vplivu Operativnega programa (OP) za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 na mladinski sektor govori tudi končno poročilo o vrednotenju uspešnosti ukrepov za trajnostno vključevanje mladih na trg dela (Deloitte Slovenija, 2019). Z namenom zmanjšanja brezposelnosti mladih je država del sredstev Evropskega socialnega sklada (ESS) v okviru OP za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 namenila operacijam v okviru prednostne osi 8 – Spodbujanje zaposlovanja in transnacionalna mobilnost delovne sile, prednostne naložbe 8.2 – Trajnostno vključevanje mladih na trg dela, predvsem tistih, ki niso zaposleni in se ne izobražujejo ali usposablajo, vključno z mladimi, ki so izpostavljeni socialni izključenosti, in mladimi iz marginaliziranih skupnosti, vključno prek izvajanja jamstva za mlade, ter v okviru specifičnega cilja 8.2.1 – Znižanje brezposelnosti mladih.

Namen operacij je bil brezposelnim mladim, starim od 15 do 29 let, preko sodelovanja in zaposlitve v vzgojno-izobraževalnih zavodih in organizacijah v mladinskem sektorju omogočiti pridobivanje praktičnih delovnih izkušenj ter usposabljanja na delovnem mestu, kadar so delovne izkušnje obvezne za pridobitev poklicne kvalifikacije. Operacije so spodbujale tudi razvoj aktivnega državljanstva mladih skozi izvajanje inovativnih projektov, ki jim omogočajo večjo zaposljivost ter razvijanje ustreznih kompetenc, kjer so bili ciljna skupina mladi iskalci prve zaposlitve in mlade brezposelne osebe od 15 do 29 let. Poleg večanja zaposlitvenih možnosti za mlade je bil namen tega ukrepa prispevati k večji raznolikosti pristopov k zaposlovanju mladih preko mladinskega dela in krepiti celoten mladinski sektor, tudi z vidika usposobljenosti organizacij za naslavljanje in reševanje problema brezposelnosti mladih; vključeni mladi so imeli tudi možnost pridobiti tudi izkušnje, ki so zahtevane za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije *mladinski delavec/mladinska delavka*, ter usvojiti državljanske in življenjske kompetence.

Med drugim je sodelovanje v ukrepu organizacijam omogočilo, da zaposlijo osebe, ki so bile prej vključene kot prostovoljci. Pozitivni učinki se kažejo tudi v razbremenitvi ostalih zaposlenih in v boljši organizaciji dela. Organizacije upravičence so v večini spodbujale inovativne oblike mladinskega dela predvsem preko

inovativnih pristopov do mladih, inovativnih vsebin in metod dela. Kot učinke inovativnih oblik mladinskega dela so organizacije prepoznale predvsem hitrejšo in lažjo zaposlitev mladih pri delodajalcih, udeleženci so pridobili večjo samozavest in komunikacijske kompetence ter se na bolj direkten in osebni način povezali z delodajalci. Organizacije so razvile mnoge inovativne produkte, kot so novi modeli usposabljanja v mladinskih centrih, priročnik za mlade iskalce zaposlitve in spodbujanje podjetništva. Sicer je glede na študijo 40 % organizacij menilo, da so s sodelovanjem v projektu pridobile potrebna znanja in izkušnje za naslavljanje in reševanje problematike brezposelnosti mladih, kot ključna znanja oziroma izkušnje, ki so jih pridobili, pa navajajo boljše razumevanje mladih in njihovega položaja na trgu dela in uporabo novih oblik prenosa znanja, ki vključujejo inovativne pristope ter medgeneracijsko sodelovanje (Deloitte Slovenija, 2019).

Je pa pri tem potrebno poudariti, da vendarle ni vse rožnato. Hostnik, direktorica Mreže MaMa, je o projektih v okviru ESS-ja, ki jih je Mreža MaMa tudi implementirala, povedala (Hostnik, osebni intervju, 2021, 19. maj):

Dejstvo je, da so ti evropski programi zelo birokratski in zelo omejujoči in kot taki vplivajo na sektor, da se vodja projekta in pomočnik projekta, ki delata na projektu ne moreta ukvarjat z vsebino, da bi jo vodila, ker imata za seboj toliko administracije. Ocenjujem, da ne gre v pravo smer in ni neke zaokrožene celote. Ja, lepo je slišati, da je bilo vključenih 350 mladih po enem projektu in pet tisoč v celotnem mladinskem sektorju. Ampak problem evropskih projektov, kot tudi organizacij, ki v njih sodelujejo, je da se jih sili v neke nove teme in da dejansko ne zaobjamejo mladih, ki so v mladinskem sektorju in imajo to afiniteto, ampak se zaobjame mlade, ki ne poznajo sektorja. Problem nastane, ker so programi evropskega socialnega sklada zelo spremenili smer, ni več šlo za razvoj mladinskega sektorja. ampak zgolj v iskanje mladih in pa zasledovanje določenih števil.

Razvojne možnosti programov in njihov učinek v prihodnosti

Program Erasmus + je z novo finančno perspektivo bolj ali manj ohranil prejšnjo strukturo z izjemo predstavitev ključnega ukrepa 3 pod ključni ukrep 1 in spremembo imena akcije, ki se je iz Podpore za reformo politik preimenovala v Aktivnosti udejstvovanja mladih.³ Nekaj novosti je tudi v prednostnih nalogah programa Erasmus+, še vedno najpomembnejša ostaja vključenost in raznolikost, sledi digitalna transformacija, ki je še posebej posledica covida-19, pomembno ostaja sodelovanje v demokratičnem življenju in aktivna participacija. Dodaja pa se kot pomembna horizontalna prioriteta tudi okolje in boj proti podnebnim spremembam (Zavod MOVIT, 2021). MOVIT v nacionalnem kontekstu dodaja prednostni usmeritvi socialnega vključevanja in aktivnega evropskega državljanstva s posebnim poudarkom na aktivni participaciji mladih. Poudarjene so tudi tiste prednostne naloge politik, ki povezujejo izvajanje programov EU s Strategijo EU na področju mladine (EUYS) in Evropsko agendo za mladinsko delo (EYWA). Kakovost mladinskega dela ostaja prednostna naloga in smer, ki jo nacionalna agencija zasleduje v projektih.

Mladinski programi so v zadnjih tridesetih letih močno spremenili prostor, v katerem mladi pridobivajo kompetence in izkušnje. Dejstvo je, da višina sredstev za področje mladine v nacionalnem integralnem proračunu ni zadostna za podporo programov, ki jih mladi za svoj razvoj potrebujejo, še posebej ko govorimo o mladinskih organizacijah in organizacijah za mlade. Z vstopom Slovenije v skupni evropski prostor so se možnosti sektorja precej spremenile. Odprl se je prostor ne samo za veliko večjo možnost financiranja, ampak predvsem za izgradnjo kapacitet, nove metodologije in razširitev možnosti ter s tem krepitev kvalitete mladinskega dela. Mladim pa je s tem omogočeno pridobivanje izkušenj v tujini in pridobivanje kompetenc, ki jih zgolj v lokalnem in nacionalnem kontekstu težje

³ Ukrep KA3 na ravni EU sicer še vedno obstaja, a izvedba programa na nacionalni ravni je del vsebin ukrepa prenesla pod Ukrep KA1 (Ukrep KA154 Udejstvovanje mladih), ostale vsebine Ukrepa KA3 pa se v novem programu 2021–2027 v Sloveniji ne izvajajo.

pridobijo. Najbolj lahko izpostavimo predvsem jezikovne, medkulturne kompetence ter kompetence skupinskega dela in kritičnega razmišljanja.

Ob ugotovitvi, da se je mladinski sektor v Sloveniji pretežno razvijal ob pomoči evropskih virov, moramo izpostaviti tudi, da nesorazmerno močno financiranje mladinskega sektorja s strani EU v primerjavi z nacionalnim deležem posledično pomeni večji poudarek na prioritetah EU v primerjavi z nacionalnimi prioritetami razvoja mladinskega polja. Zgoraj smo videli, kako so se poudarki in prioritete skozi programe za mlade Erasmus in skozi Evropski socialni sklad skozi leta spreminjale in temu je bil primoran slediti slovenski mladinski sektor, četudi je imel v določenih obdobjih drugačne nacionalne in/ali lokalne potrebe. Kot primer lahko navedemo evropsko finančno obdobje 2014–2020, ki je bilo načrtovano po krizi 2008 in je mladinski sektor spodbujalo v smeri krepitve zaposlovanja mladih, kar je številne mladinske organizacije odvrnilo od njihovih primarnih poslanstev in jih spreminjalo v nekakšne kadrovske podporne službe za mlade.

V najzgodnejšem obdobju je bilo treba slediti prioritetam programa Mladi za Evropo, ki je težil predvsem k povezanosti Evrope in oblikovanju emocionalne in identitetne skupnosti EU. Naslednji program, Erasmus+: Mladi v akciji, je bil že bolj operativno usmerjen k učinkovitosti projektov ter k bolj specifičnim ciljem na področjih izobraževanja, poklicnega usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter spodbujanju mladih kot aktivnih državljanov na splošno in še posebej kot evropskih državljanov. Obdobje 2014–2020, ki je bilo načrtovano po veliki gospodarski krizi, je bilo bolj usmerjeno v krepitev kompetenc in zaposljivosti mladih ter posodobitvi in razvoju izobraževanja, usposabljanja in mladinskega dela. Prav tako pa so cilje krepitve kompetenc za večanje zaposljivosti mladih in razvoj njihove podjetnosti spodbujale prioritete Evropskega socialnega sklada tako v obdobju 2014–2020 kot tudi 2021–2027. Pomembna novost, ki je prišla v programe Erasmus po letu 2013, so strateška partnerstva, ki načrtno razvijajo in krepijo kompetence sektorja ter dvigajo njegovo kvaliteto. Trenutni evropski okvir pa je prežet s prioritetami zelenega in digitalnega prehoda.

Mladinski sektor v Sloveniji je torej imel možnost dostopati do znatnih virov za razvoj, vendar v okviru spreminjajočih se prioritet, ki so se premikale od poudarka na evropski koheziji in krepitve državljskih in življenjskih kompetenc mladih preko krepitve zaposljivosti in podjetniških kompetenc mladih do trenutnih poudarkov na digitalizaciji in trajnostnem razvoju. Po eni strani so te skupne evropske prioritete razumljiva skupna strateška izhodišča, po drugi strani pa, predvsem zaradi odsotnosti jasnih nacionalnih in lokalnih prioritet, tudi ovirajoči dejavnik, zaradi katerega mladinski sektor v Sloveniji niha sem in tja ob vedno novih evropskih prioritetah in razpisnih pogojih.

Evalvacija programa Erasmus+ 2017–2023 (Deželan, Babič, Vombergar, 2024) izpostavlja, da je uspešnost naslavljanja horizontalnih prioritet višja pri spodbujanju vključenosti in raznolikosti ter udeležbe v demokratičnem življenju, manj pa pri prioritetah zelenega in digitalnega prehoda. Nadalje ugotavlja, da program dosega visok delež vključevanja mladih z manj priložnostmi, pri čemer pa je definicija te skupine v programu pogojena s kontekstom. Kaže, da se distribucija sredstev po posameznih ukrepih skozi leta zelo spreminja, te spremembe v preračunovanju virov med ukrepi pa nimajo strateške usmeritve, še posebej ne z vidika nacionalnih prioritet; ter da so skupna sredstva po letu 2020 občutno narasla, a je težko oceniti, ali ima to povišanje finančnih sredstev dejansko temu sorazmerne učin-

ke. Ob tem je premalo zagotovljenih virov in premalo poudarka na mentoriranju mladih, ki imajo vedno več potreb po spremljanju in mentorstvu, vse pogostejše so težave v duševnem zdravju ter psihološke in osebne stiske mladih. Prenizka so sredstva tako za koordinatorje in mentorje v organizacijah kot za zunanje strokovne izvajalce. Zelo pomembno je izpostaviti, da je razmerje med sredstvi, ki jih upravlja urad RS z mladino, in sredstvi Erasmus+, ki jih upravlja nacionalna agencija, nesorazmerno, zato program Erasmus+ izrazito določa javne politike na področju mladine, namesto da bi jih dopolnjeval, ter da nacionalne prioritete niso primerno umeščene v razpisne pogoje, čeprav jih Erasmus+ program omogoča. S tem se izgublja določen nabor novih organizacij, ki bi se lahko prijavljale (*newcomers*); izgubljajo se vsebine, ki so relevantne v lokalnem in nacionalnem kontekstu. Posledično je tudi vpliv nacionalne agencije na javne politike na področju mladine (pre)visok glede na njena pooblastila (gre za zasebno izvajalsko organizacijo in ne za državni organ s pooblastili za razvoj javnih politik). V tej zvezi je potrebno izpostaviti tudi ugotovitev evalvacije, da organizacije skozi projekte Erasmus+ pogosto oblikujejo jedrno dejavnost, redkeje pa so dovolj samostojne na podlagi drugih virov, da bi skozi program Erasmus+ oblikovale nadgradnjo svoje redne dejavnosti. Podobno ugotavlja evalvacija programa ESE (Deželan, 2023) – program Evropske solidarnostne enote je prinesel dobre spremembe na nivoju organizacij, posameznikov in lokalnih skupnosti, a hkrati je program prešibko povezan z nacionalnimi prioritetami na področju prostovoljstva in mladine, sredstva za organizacije in udeležence pa so prenizka v tolikšni meri, da je ogrožena izvedba projektov.

Iztočnice za prihodnost

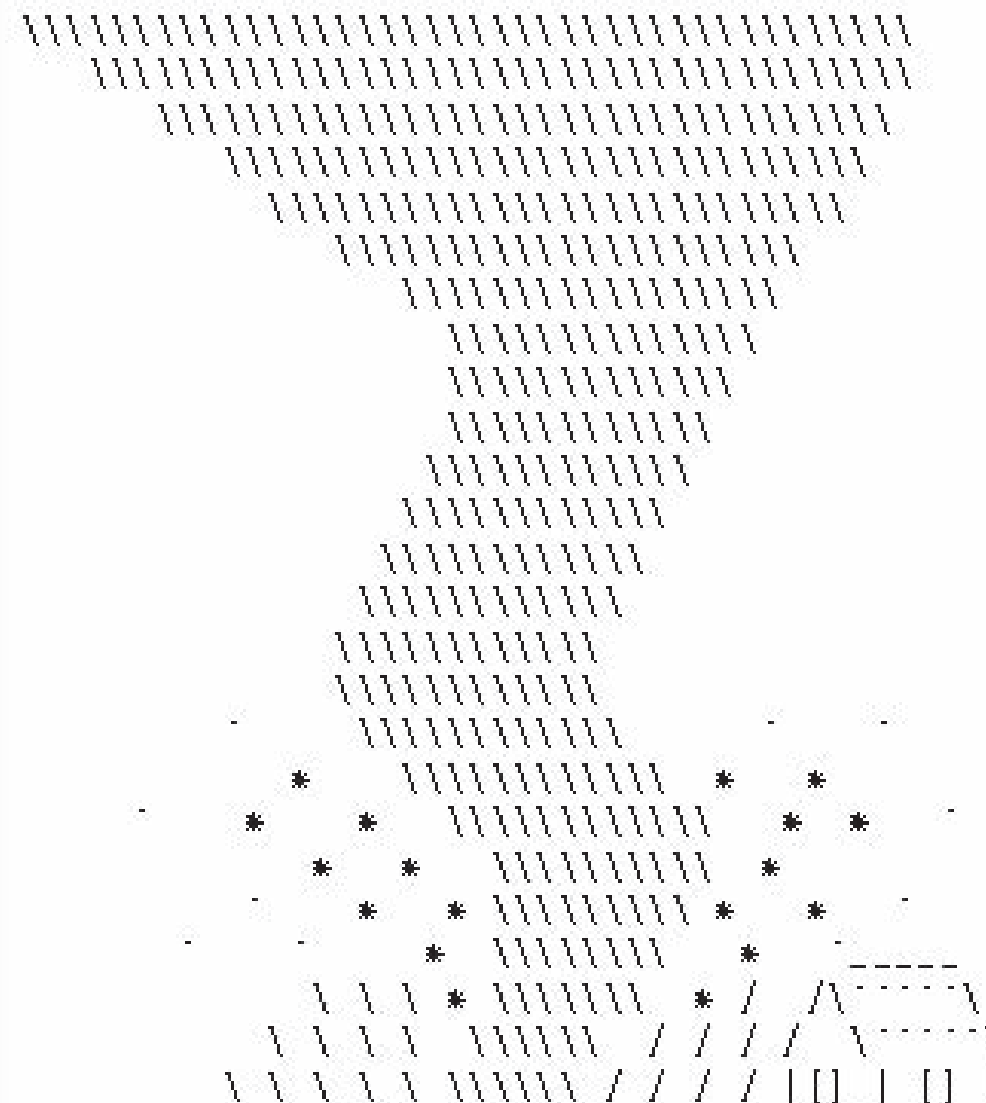
Ob upoštevanju ključnih ugotovitev iz evalvacij programov Erasmus, ESE ter ESS lahko navedemo nekaj priporočil in smernic za izboljšanje rabe evropskih virov za razvoj mladinskega sektorja v Sloveniji.

- Črpanje evropskih virov je treba bolj smiselno in celovito povezati z nacionalnimi prioritetami iz nacionalne strategije na področju mladine. Nove strategije in programi na področju mladine naj določijo nacionalne prioritete, kot jih narekujejo potrebe končnih uporabnikov, ki jih bodo evropski programi primerno dopolnjevali, sicer imajo evropske horizontalne prioritete lahko zaviralne učinke.
- Pojem *inovativnost*, ki se pogosto pojavlja kot pogoj v razpisih, je treba bolj jasno opredeliti, da ne bo zajemal le vedno novih vsebin, temveč tudi kakovostno nadgradnjo in/ali trajno izvajanje starih uspešnih programov, da prijavitelji ne bodo opuščali svojih strateških smeri zaradi zahtev razpisov.
- Posebno pozornost in vire je treba nameniti sistematičnemu in kakovostnemu mentorstvu in strokovnemu svetovanju vključenim mladim, še posebej tistim, ki imajo težave v duševnem zdravju ter osebne in psihološke stiske.
- Kar se tiče vplivanja evropskih virov na same organizacije, je potrebno izboljšati razumevanje povezav med področji delovanja organizacij, ki izhajajo iz potreb neposrednih uporabnikov, ter širšimi horizontalnimi prioritetami programa in temu primerno programe tudi usmerjati.
- Ključno je, da se obseg in stalnost financiranja rednega delovanja mladinskih organizacij poveča in stabilizira, da bodo lahko organizacije svojo jedrno dejavnost razvijale neodvisno od projektnih virov, nato pa jo ob pomoči evropskih

virov nadgrajevale in dopolnjevale v skladu z evropskimi prioritetami in cilji. To seveda ni (samo) naloga evropskih programov, je pa pomembno, da te nacionalne vrzeli evropski programi razumejo in jih ustrezno naslovijo.

- Potrebno bi bilo spremljati, z zdrave in neodvisne distance, tako vse pozitivne kot tudi negativne učinke evropskih programov na področju mladine, da bi se – brez nepotrebne navijaštva ali kritizerstva – resnično prepoznalo in nadgrajevalo vse pozitivne pridobitve programov, slabosti – ki prav tako obstajajo – pa učinkovito in transparentno odpravljalo.

Brez Evrope mladine ni

Viri

- Cink, B. (ur.) (2019). *Mladje št. 40*, MOVIT. <http://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Mladje/Mladje%2040%20web.pdf>
- Deloitte Slovenija. (2019). *Vrednotenje uspešnosti ukrepov za trajnostno vključevanje mladih na trg dela* (končno poročilo). https://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/studije-in-vrednotenja/20190719_svrk_koncno_porocilo_final-clean.pdf
- Deželan, T. (2017). *Nacionalno poročilo o implementaciji in učinkih Programa Erasmus+ Mladi v akciji v Sloveniji, priloga k nacionalnemu poročilu*. Urad RS za mladino. http://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Raziskave/E_nacionalo_porocilo_mladina_-_priloga.pdf
- Deželan, T. (2023). *Evalvacija Nacionalnega programa za mladino*. Urad RS za mladino.
- Deželan, T., Babič, K., in Vombergar, N. (2024). *Nacionalno poročilo o implementaciji in učinkih programa Erasmus+ na področju mladine v Sloveniji*. Urad RS za mladino.
- Drobne, M. (2017). *Mednarodne podporne aktivnosti Nacionalne agencije programa Erasmus+: Mladi v akciji v letu 2017*. Zavod MOVIT. http://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Podporne_aktivnosti/tca_brosure_2017.pdf
- Evropska komisija. (2001). *Bela knjiga Evropske komisije Nova spodbuda za evropsko mladino*. https://arhiv.mlad.si/files/knjiznica/bela_knjiga_evropske_komisije_nova_spodbuda_za_evropsko_mladino,_eu_2001.pdf; https://arhiv.mlad.si/files/knjiznica/bela_knjiga_evropske_komisije_nova_spodbuda_za_evropsko_mladino,_eu_2001.pdf; https://arhiv.mlad.si/files/knjiznica/bela_knjiga_evropske_komisije_nova_spodbuda_za_evropsko_mladino,_eu_2001.pdf
- Evropska komisija. (2013). *Erasmus+. Vodnik za prijavitelje*. https://arhiv.erasmusplus.si/wp-content/uploads/2014/04/Erasmus-plus-programme-guide_sl.pdf
- Evropska komisija. (2014). *Erasmus+. Vodnik za prijavitelje*. https://arhiv.erasmusplus.si/wp-content/uploads/2014/04/Erasmus-plus-programme-guide_sl.pdf
- Evropska komisija. (2017). *Erasmus+. Vodnik za prijavitelje*. https://arhiv.erasmusplus.si/wp-content/uploads/2016/10/erasmus-plus-programme-guide_sl_2017.pdf
- Evropska komisija. (2019). *Strategija za mlade 2019–2027*. https://youth.europa.eu/strategy_sl
- Evropska komisija. (2020). *Erasmus+. Vodnik za prijavitelje*. https://arhiv.erasmusplus.si/wp-content/uploads/2019/09/Erasmus_Programme_Guide_2020_SL_Final_Clean.pdf
- Evropska komisija. (2021). *Vodnik po evropski solidarnostni enoti*. (2021). https://youth.europa.eu/solidarity/organisations/reference-documents-resources_sl/
- Evropska komisija. (b. d.). *Programi financiranja EU*. https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_sl
- Evropski mladinski portal (EYP). (b. d.). https://youth.europa.eu/home_sl
- Kambič, M., in Rajgelj, S. (2014). *Sedem let programa Mladi v akciji*. MOVIT. http://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Odtisi/Odtisi_mladih_2013_zbornik.pdf
- Pečjak, P. (ur.). (2006). *Mladje*. Zavod MOVIT. https://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Mladje/Mladje_14_2006.pdf
- Svet Evropske Unije. (2009): *Resolucija Sveta z dne 27. novembra 2009 o prenovljenem okviru za evropsko sodelovanje na področju mladine (2010–2018)* (2009/C 311/01). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=DA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=DA)
- Škulj, J. (2014). *Sedem let programa Mladi v akciji*. V: *Sedem let programa Mladi v akciji 2007–2013*. Zavod MOVIT.
- Škulj, J. (2016). *Prispevki k zgodovini mladinskega dela*. Zavod MOVIT.
- Zavod MOVIT. (2019). *Kako poteka spremljanje in beleženje učnega procesa v projektih programa Erasmus+: Mladi v akciji?* http://www.movit.si/fileadmin/movit/1MVA/Youthpass/Spremljanje_ucnega_procesa_v_E_.pdf

- Zavod MOVIT. (2021). *Statistika programov*. <https://www.movit.si/erasmus-mladi-v-akciji/arhiv-2021-2027/statistika-programa-2021-2027/>
- Zavod MOVIT. (b. d.). *Splošne informacije o programu Erasmus+ 2021–2027*. <http://www.movit.si/erasmus-mladi-v-akciji/splosno-o-programu/>
- Nučič, Katarina (2021). Osebni arhiv avtorjev.
- Skrinar, Uroš (2021). Osebni arhiv avtorjev.
- Škulj, Janez (2021). Osebni arhiv avtorjev.
- Hostnik, Maja (2021). Osebni arhiv avtorjev.
- Zupan, Barbara (2021). Osebni arhiv avtorjev.
- Kronegger, Sašo (2021). Osebni arhiv avtorjev.

Poglavje 5

Brez

Mladini
mladin

ni

Raziskovanje
mladine
v Sloveniji

**Tomaž Deželan
Katja Nacevski
Marko Majce**

Ključne prelomnice:

1986: Mladina ,85 (Ule in Vrcan, 1986; Ule, 1988)¹

1995: Mladina ,93 (Ule in Miheljak, 1995)

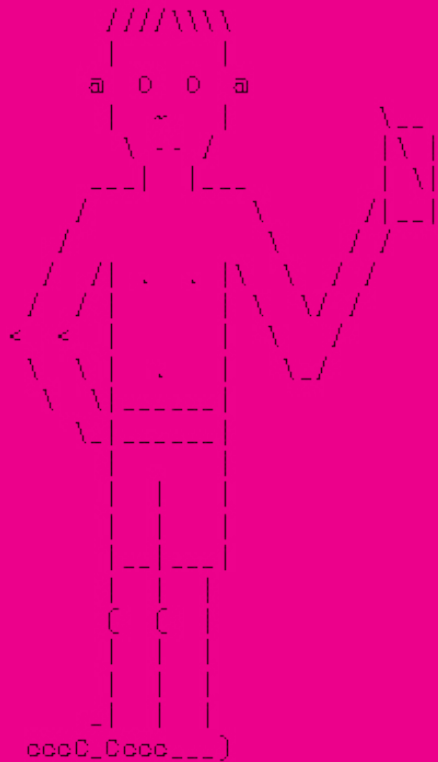
2000: Mladina ,98 (Ule, 2000)

2002: Mladina 2000 (Miheljak, 2002)

2011: Mladina 2010 (Lavrič, 2011)

2014: Slovenska mladina 2013 (Flere idr., 2014)

2021: Mladina 2020 (Lavrič in Deželan, 2021)

Brez Mladin mladih ni

Mladina kot družbena skupina je definirana na različne načine. Izhodišče markskatere definicije je, kaj mladi niso, oziroma primerjava z drugimi skupinami, kot so otroci in odrasli, in razlike med njimi. Tako je mladina »generacijska skupina, ki se nahaja med otroštvom in odraslostjo, zanje je značilno ustvarjanje svojega sveta, ki ga odrasli ne morejo po svoje usmerjati in nadzorovati« (Ule in Miheljak, 1995). Mladi glede na starostni okvir Sveta Evrope predstavljajo osebe med 15. in 29. letom, kar pomeni, da se je v treh desetletjih od osamosvojitve že dvakrat zamenjala celotna populacija opazovanja. Urad RS za mladino in druge institucije, ki so se razvile v obdobju samostojne Slovenije, spremljajo to starostno skupino in morebitne populacijske spremembe znotraj nje, to pa je navadno izvedeno ali podprto z raziskavami ter raziskovalno infrastrukturo, ki jo nudijo raziskovalne organizacije v Sloveniji in širše.

Slovensko mladino so opisovale številne raziskave, od katerih jih nekaj sega tudi v čas nekdanje skupne države (tj. Jugoslavije). Raziskave so našle prostor v številnih monografijah, med katerimi je predvsem smiselno omeniti naslednje: Mladina in ideologija (Ule, 1988), Prihodnost mladine (Ule in Miheljak, 1995), Predah za študentsko mladino (Ule idr., 1996), Mladina v devetdesetih: Analiza stanja v Sloveniji (Ule, 1996), Prosti čas mladih v Ljubljani (Ule in Rener, 1998), Socialna ranljivost mladih (Ule idr., 2000). Tem sledijo sistematični pregledi stanja slovenske mladine, predvsem raziskave Mladina 2000 (Miheljak, 2002), Mladina 2010 (Lavrič idr., 2011) in Slovenska mladina 2013 (Flere idr., 2014) raziskava Mladina 2020 (Lavrič in Deželan, 2021) idr.

Raziskave slovenske mladine v prejšnjem stoletju

V osemdesetih letih 20. stoletja je potekala obsežna raziskava *Položaj, svest i ponašanje mlade generacije Jugoslavije*², ki sta jo izvedla CIDID Beograd in IDIS Zagreb³. Med okrog 6500 mladimi, zajetimi v standardizirani vzorec, je bilo dobrih 500 iz Slovenije (Ule in Vrcan, 1986). Ta vsejugoslovanska raziskava je slovenske raziskovalce spodbudila k posebni, samo na slovenske mlade osredotočeni raziskavi, ki je imela tudi svoje financiranje. Slednja je potekala v letih 1985 in 1986 v okviru Kriminološkega inštituta pri Pravni fakulteti ljubljanske univerze (Ule, 1988). Raziskava se je odvijala na dveh ravneh: kot kvantitativna študija vrednotnih usmeritev in življenjskih stilov mladih v Sloveniji ter kot kvalitativna študija, v okviru katere je bila opravljena analiza diskurza o mladini v revijah Mladina in Tribuna v obdobju 1944–1985. Prav tako so bili opravljeni globinski intervjuji s predstavniki družbenih gibanj.

V literaturi se za ti dve raziskavi uporablja izraz Mladina ,85. V monografiji *Mladina in ideologija* (Ule, 1988) se avtorica opira na izsledke teh raziskav in svoje razmišljanje usmeri na teme, kot so zgodovinski pojem mladine, mladina kot ideološki konstrukt, mladina in red, podobe sodobne slovenske mladine, vrednote in usmeritve, odnos do politike, modernizacija mladine. Dotakne se tem kot mladinske subkulture, individualizem mladih, odnos do štafete mladosti, pri čemer pokaže razlike med slovensko in jugoslovansko mladino. Tako pri vključenosti v t. i. družbenopolitične organizacije (DPO) slovenski anketiranci kažejo manjšo

² Aleksić, J., Vrcan, S. idr. (1986). *Položaj, svest i ponašanje mlade generacije Jugoslavije. Preliminarna analiza rezultata istraživanja*. CIDID, IDIS.

³ Centar za istraživačku, dokumentacionu in izdavačku djelatnost predsedništva konferencije SSOJ; Institut za istraživanja Sveučilišta v Zagrebu.

¹ Mladina '85 je bila v slovenščini tematizirana predvsem v monografiji M. Ule *Mladina in ideologija*, ki je izšla 1988.

željo po participaciji oziroma tudi manjšo participacijo kot jugoslovanski vrstniki. Večja kritičnost do sistema pri slovenski mladini se je kazala v t. i. alternativnosti, ki je postala skupni pojem za razne družbene prakse, ki niso bile del DPO. To se kaže tudi pri drugačnem zaznavanju družbenih problemov in problemov mladih, kjer slovenska mladina ekonomskih problemov ali nezaposlenosti ni čutila tako izrazito, temveč se je usmerjala v druge, bolj sistemsko pogojene probleme.

Mladi so ob osamosvojitvi leta 1991 predstavljali 22,47 % prebivalstva Slovenije. V primerjavi z desetletjem prej (leta 1981), ko so predstavljali 24,20 %, se je delež mladih začel zniževati, leta 1994 je obsegal le še 22,24 % prebivalstva. Prva obsežna raziskava mladine po osamosvojitvi je bila opravljena leta 1993, in sicer pod imenom Mladina '93 (Ule, 1993), ki se je konceptualno navezovala na Mladino '85 in Shellove študije nemške mladine (Shell Youth Study⁴). Raziskavo je izvedel Center za socialno psihologijo – študije mladine pri Inštitutu za družbene vede FDV. Metodološko so se raziskovalci osredotočili na srednješolsko mladino v vseh dvanajstih šolskih regijah. V reprezentativni vzorec so po regijah vključili tri razrede štiriletnih programov in tri razrede triletnih programov, v vsaki regiji pa prav tako dva razreda dvoletnega programa. Pri izboru so upoštevali samo kraje, ki imajo vse v vzorcu predvidene usmeritve in programe. Vzorec je bil zaradi posebnih raziskovalnih interesov razširjen tudi na šole v madžarskem in italijanskem jeziku ter v ljubljanski regiji. Povprečna starost anketirancev je bila 17,7 let; 70 % anketirancev se je opredelilo za pripadnike slovenske narodnosti. Anketiranje je potekalo v neugodnem času: Sovpadalo je namreč z zaključnimi dnevi šolskega leta in šolskim štrajkom v zadnjem tednu maja in prvem tednu junija 1993. Dvoletni programi so bili tako zaradi slabše realizacije priključeni triletnim, kljub temu pa je bila realizacija vzorca ocenjena kot solidna.

Avtorja (Ule in Miheljak, 1995) izražata upanje, da bo to začetek načrtnega ukvarjanja z raziskovanjem mladine, kot je to v razvitih evropskih deželah ali drugih delih nekdanje Jugoslavije. V prvem delu Ule pretrese pojme, ki se navezujejo na mladino, in jih teoretično umesti, v drugem delu pa preveri in interpretira izsledke raziskave, ki jih združi v posamezne sklope. Zanima jo odnos do odraščanja in odraslosti; avtoritarnost, tradicionalizem in nacionalizem ter odnos mladih; vrednote in interesi mladih; družbene spremembe in problemi mladih, še posebej zaposlovanje. V povojni jugoslovanski družbi je bila vloga mladine integracijska in je stremela k produktivnosti. Tudi v Sloveniji je bila v letih po drugi svetovni vojni podoba mladine pozitivna. Od konca 70. let naprej so raziskave kazale na večji pomen individualnih poti v odraslost, ki niso bistveno povezane s pripadnostjo mladinskim ali drugim skupinam (Ule in Miheljak, 1995: 76). V tem obdobju se je spremenila tudi vloga mladine. V 90. letih so mladi v Sloveniji med najpomembnejše vrednote šteli moralne vrline in osebnostne značilnosti. Precej manj pomembne so bile socialne značilnosti, kot so izobrazba, nacionalna pripadnost, še manj pa religioznost in politično prepričanje (Ule in Miheljak, 1995). V tretjem delu Miheljak raziskuje predvsem odnos mladih do politike in (novih) političnih praks, in sicer predvsem na mnenjskem in vrednostnem nivoju.

⁴ Shellove študije mladine se v Nemčiji izvajajo že od leta 1953 in jih finančno podpira Shell, energetski in petrokemični koncern. Raziskave opravljajo neodvisne raziskovalne ustanove, njihov cilj pa je dokumentirati percepcije, razpoloženja in pričakovanja mladih. (Hertie School, 2019)

Raziskavi Mladina '85 in Mladina '93 sta pokazali, da sta si dve tretjini mladih želeli še nekaj časa ali čim dlje ostati mladi. Leta 1993 razmeroma velik delež mladih ni bil zmožen določiti svojega odnosa do mladosti in odraslosti. Še vedno jih je okoli desetina čutila mladost le kot prehod v odraslost in si jo je želelo čim prej preseči (Ule in Miheljak, 1995).

Leta 1996 je izšla monografija *Mladina v devetdesetih: Analiza stanja v Sloveniji* (Ule, 1996), kjer gre za nacionalno poročilo o mladih v Sloveniji, pripravljeno za Urad RS za mladino. Poročilo v obliki zbornika strokovnih razprav, ki je nastalo kot odziv na delovanje v okviru Sveta Evrope, se prvič ukvarja z mladimi kot enotno skupino posameznikov med 15 in 29 leti. Enajst prispevkov obravnava teme kot izobraženost in zaposlenost mladih, njihove vrednote, politično kulturo, zdravstveno stanje, življenjske stile, standarde in status v družini ter kazniva dejanja med mladimi. Generacija, ki so jo obravnavali kot mlado v 90. letih, je otroštvo in deloma mladost doživljala v času razpada socializma. Čeprav so od starejše generacije podedovali privajenost na stalno ekonomsko rast in zviševanje življenjskega standarda, so se kasneje srečevali z nezaposlenostjo, zaostrenimi ekološkimi problemi in informacijsko revolucijo, česar njihovi starši niso poznali. V prvem desetletju samostojne Slovenije so mladi izkušali predvsem obdobje prehodov, medtem ko so se desetletje pred tem borili za spremembe ter se nanje poskušali pripraviti. Raziskavo so izvedli raziskovalci Centra za socialno psihologijo – študije mladine pri Fakulteti za družbene vede. Opirali so se na uradne statistične podatke, dopolnjene z različnimi javnomnenjskimi raziskavami in študijami, že izvedenimi v okviru Inštituta za družbene vede pri FDV. Nazorni grafični prikazi in podatkovne tabele z analizami predstavljajo prvega v seriji projektov, za katere so avtorji hoteli, da naj vzpostavijo konsistentno in rastočo informacijsko strukturo o mladih.

Raziskava *Vrednote in življenjski stili študentske mladine* je bila izvedena na vzorcu študentske populacije obeh takratnih slovenskih univerz, ljubljanske in mariborske, leta 1995. Raziskavo je izpeljal že omenjeni Center za socialno psihologijo – študije mladine in predstavlja nadaljevanje podobne dijaške raziskave iz leta 1993 z delovnim imenom Mladina '93. Tako so raziskovalci pod vodstvom M. Ule hoteli longitudinalno spremljati mlade iz leta 1993, čeprav so tu zajeli študente drugega in tretjega letnika različnih študijskih smeri naključno izbranih predmetov, skupaj anketiranih kar 1829. Zato so del vprašanj prevzeli iz leta 1993, del pa je specifičnih za študentsko populacijo. V monografiji *Predah za študentsko mladino* (Ule idr., 1996) to raziskavo imenujejo Mladina '95 in je nekako komplementarna Mladini '93, saj zajema 3–4 leta starejše mlade, v njej pa se sicer omejuje na tiste, ki študirajo, kakor so se leta 1993 omejili na srednješolce. Monografija v prvem delu oriše življenjski svet študentske mladine – teme kot podaljšanje mladosti, identiteto v postadolescenci, status študentov kot mladinske elite, kulturno modernizacijo, socialne okoliščine, probleme mladih, npr. zaposlovanje, odnos do odraslosti, premike v vrednotah, trojček avtoritarnosti, tradicionalizma in nacionalne vezanosti ter interes za religijo in interese nasploh. V drugem delu se dotakne družine in razmerja mladih do nje, še posebej teme kot zlom socializacijskih teorij v šestdesetih, državljanstvo po Marshallu, LAT faza, (med)generacijski mir in podporna družina. V tretjem delu se ukvarja s političnim potencialom študentov, temami kot imanentno radikalnostjo, egalitarnostjo, zaupanjem, dediščino, vrednotami, samoumestitvijo levo–desno, pozitivno oziroma negativno preferenco,

vrednotenjem preteklosti in javnimi vprašanji. V zadnjem, četrtem delu pa se na kratko ukvarja z diskriminacijo zaradi spolne usmerjenosti. Monografija podatke iz raziskave Mladina '95 kontrastira s podatki iz Mladine '93, s tistimi iz raziskav Slovensko javno mnenje in iz nekaterih mednarodnih.

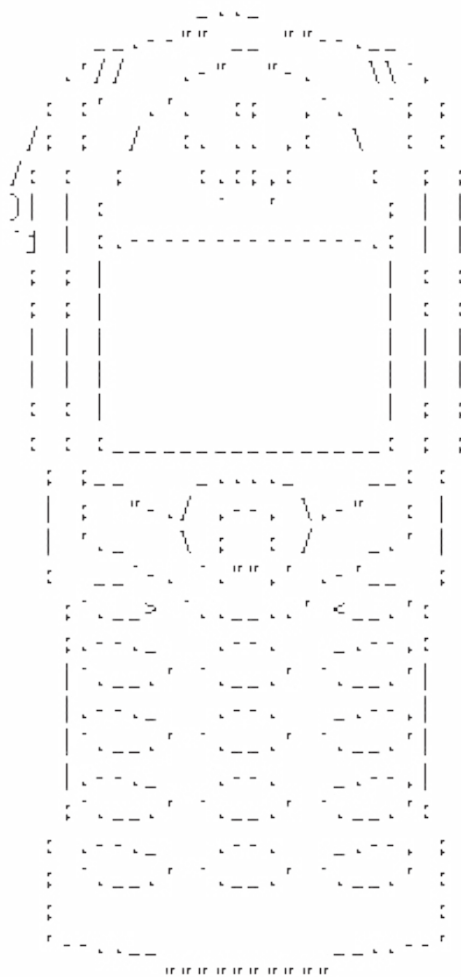
Mladi na začetku novega tisočletja

Mladina 2000

Raziskave iz 90. let so na začetku novega tisočletja našle nadaljevanje v raziskavi Mladina 2000 (Miheljak, 2002), katere namen je bil prikazati splošno podobo mlajše generacije v Sloveniji. Ciljna populacija so bili prebivalci s stalnim prebivališčem na ozemlju Republike Sloveniji, ki so na dan 20. oktobra 2000 dopolnili starost med 16 in 29 let. Iz vzorca so bili izpuščeni t. i. institucionalizirani prebivalci (osebe na služenju vojaškega roka, v bolnišnici ali zaporu). Pri načinu izvedbe je šlo za osebno anketiranje na terenu. Vsakega anketiranca s seznama je anketar obiskal na domu in tam z njim opravil intervju. Anketo je na terenu izvedel Center za socialno psihologijo (FDV, UL), izpraševalci so bili večinoma študentje FDV brez posebnih izkušenj pri anketiranju. Izvedenih je bilo 1262 anket.

Raziskava se je osredotočila na politična stališča in odnos do politike ter demokracije po desetih letih tranzicije. Prav tako so bile v središču zanimanja nakupovalne navade, socialni stiki, področja navad, aktivnosti in preživljanja časa, vrednot, odnosa do šole in staršev ter ocenjevanja problemov mladih. Ključne izsledke raziskave Mladina 2000 so raziskovalci razdelili na naslednje kategorije: družina, izobraževanje, delo, politika in vsakdanje življenje. Na področju družine je raziskava pokazala slabljenje avtoritete staršev in hkrati krepitev položaja mladih znotraj družine. Povišala se je povprečna starost pri poroki, hkrati pa je naraslo število mladih, ki so živel sami oziroma so se odločili za partnerstvo brez poroke. Izobraževanje je pridobilo na pomembnosti, predvsem kot vstopnica za trg dela in v odraslost. Večje število mladih se je namreč odločilo za daljše izobraževanje in višjo stopnjo končne izobrazbe, potrebo po katerem je narekovala želja po izboljšanju zaposlitvenih možnosti in hkrati po preložitvi vstopa na negotovi trg dela (Miheljak in Ule, 2001: 51). Na področju dela in zaposlitve je začelo prihajati do novih povezav med izobrazbo, (ne)zaposlenostjo in vseživljenjskim izobraževanjem. V tem času je večji pomen dobila individualna samouresničitev v poklicu.

Mladi so menili, da je primerna starost za prvo redno zaposlitev 22,3 let kot povprečje njihovih odgovorov, za odselitev od staršev 23,79 let, prvič postati oče oziroma mati 27,01 let ter za poroko v povprečju

27,18 let. Pokazalo se je, da so si posamezni prehodi prenehali slediti v tradicionalnem zaporedju (npr. poroka nastopi kasneje kot starševstvo). Raziskovalci so ugotovili, da so t. i. velike zgodbe (*grand narratives*, ideološki in verovanjski sistemi, npr. religija) mrtve in da mladi ne gradijo več svojih vrednot okoli njih (Miheljak in Ule, 2001: 53). Zanje so najbolj pomembni zdravje, resnično prijateljstvo, družinsko življenje in tudi globalne vrednote, kot so mir na svetu, svoboda delovanja in mišljenja ter varovanje narave. Hkrati pa je bila med mladimi zabeležena nižja participacija pri oblikovanju politične volje. Tako izstopa podatek, da so mladi najmanj zaupali političnim strankam in vodilnim politikom. Največ zaupanja pa so podelili staršem, sorojencem in nato prijateljem. V vsakdanjem življenju, modi, spolnosti in komuniciranju so prevladovali vedenjski vzorci, ki so jih prikazovali mediji in so jih nato vpeljale vrstniške skupine. Medijska revolucija oziroma nove tehnologije so prinesle spremembe na globalni ravni in zavzele pomembno vlogo v življenju mladih. Tako njihov osrednji problem ni bil več »kdo sem jaz«, temveč »kako naj se predstavim drugim«. Rezultati raziskave so potrdili osnovno hipotezo, da mladi spreminjajo identiteto in prevzemajo druge socialne vloge.

Mladina 2010

Naslednja pomembna in sistematična raziskava slovenske mladine je nastopila deset let kasneje in je nekoliko razširila starostni okvir; vključeni so bili mladi med 15. in 29. letom. Študija predstavlja konceptualno in metodološko nadaljevanje tradicije raziskovanja mladih v Sloveniji. Izvedena je bila v sodelovanju Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in podjetja Interstat. Glavni obravnavani problemski sklopi so naslednji: demografske spremembe in medgeneracijsko sodelovanje, izobraževanje in usposabljanje, ustvarjalnost, kultura, prosti čas, virtualizacija vsakodnevnega življenja, zaposlovanje in podjetništvo, trajnostni način družbenega delovanja, bivanjske in stanovanjske razmere, zdravje in dobro počutje, participacija in socialna vključenost, prostovoljne dejavnosti, mobilnost mladih in globalizacija. Vzorčenje je potekalo na podlagi podatkov centralnega registra prebivalcev Slovenije, ciljna populacija je bila predhodno stratificirana glede na 12 statističnih regij in šest tipov naselja. Anketiranih je bilo 1.257 oseb. Vzorec je bil prvotno sestavljen iz 2000 oseb, ker je bilo pričakovati 60-odstotno stopnjo odzivnosti. Zbiranje podatkov je potekalo v obliki osebnega anketiranja na terenu. Začelo se je 27. junija in končalo 24. septembra 2010. Raziskovalci so se osredotočili tudi na longitudinalne in mednarodne primerjave, predvsem z državami članicami EU (EU-27).

Raziskava Mladina 2010 je razkrila močan trend individualizacije mladih, kjer je veljalo prepričanje, da je vsak odgovoren zase in za svoje odraščanje. Raziskava je ugotovila, da število mladih v Sloveniji upada in se je v zadnjem desetletju zmanjšalo za 11 odstotkov. Na področju dela in izobraževanja se je izkazalo, da je slovenska mladina v primerjavi z drugimi članicami EU-27 v večjem deležu vključena v izobraževanja. Mladi anketiranci so izrazili nezadovoljstvo zaradi slabe povezanosti izobraževalnega sistema in potreb trga dela. Zmanjšal se je delež mladih z redno zaposlitvijo za nedoločen čas. V 29. letu starosti je leta 2000 tako zaposlitev imelo približno 60 odstotkov, leta 2010 pa le še 48 odstotkov mladih (primerjaj Slika 1 na strani 17; Lavrič in drugi, 2011).

Položaj mladih je v času raziskave določala kombinacija precejšnje družinske podpore in dolge vključenosti v izobraževalni sistem ter negotove razmere na trgu. Drugi viri podatkov, ki so bili uporabljeni, pa so pokazali, da so slovenski

mladi med tistimi, ki se najkasneje odseljujejo od svojih staršev v EU-27. Pomen osamosvajanja vpliva tudi na rodnost, saj je imel večji delež mladih, ki so živeli v lastnem gospodinjstvu, pri 29. letu že vsaj enega otroka, v primerjavi s tistimi, ki so živeli doma. Občutno se je poslabšalo mnenje mladih o političnih elitah. Mladi so namreč izrazili nizko stopnjo občutka lastnega političnega vpliva in so se v primerjavi s povprečjem EU-27 bistveno manj zanimali za politiko in politično udejstvovanje. Hkrati pa je za to obdobje mogoče govoriti o krepitvi protestnega potenciala in o večjem udejstvovanju v individualiziranih oblikah politične participacije. Podobno kot v raziskavi Mladina 2000 so mladi razkrili nizko stopnjo zaupanja v politične strukture. Slovenska mladina pa je postala bolj aktivna v prostovoljstvu, predvsem v akcijah, ki bi izboljšale položaj mladih (za primerjavo z raziskavo Mladina 2020 glej Slika 5 na strani 20).

Raziskava Mladina 2010 je med drugim prepoznala povečano rabo računalnika med mladimi, saj je 82 odstotkov mladih v Sloveniji poročalo, da so (skoraj) vsak dan uporabljali splet, kar je bilo takrat nad povprečjem tako držav EU-15 kot tudi EU-27. V primerjavi z letom 2000 pa so mladi več časa namenjali športu in kulturno-umetniškemu ustvarjanju. Med ključnimi ugotovitvami je zanimivo, da so leta 2010 mladi ostajali enako optimistični glede svoje prihodnosti, kot so bili pred petnajstimi leti, in hkrati niso postali bolj pesimistični oziroma manj optimistični glede prihodnosti družbe. Zaradi časovnega okvira raziskave ni presenetljivo, da so bili okrepljeni občutki nelagodja v zvezi s pomanjkanjem denarja, stanovanjskim vprašanjem in negotovostjo glede zaposlovanja.

Mladi v zadnjih desetih letih

V zadnjem desetletju je slovenska raziskovalna srenja nadaljevala z vpogledi v stanje slovenske mladine. Med večjimi raziskavami je vredno omeniti raziskavi Slovenska mladina 2013: Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti (Flere in drugi, 2014) in Youth Study South East Europe 2018/2019 (Jusić, Lavrič in Tomanović, 2019). Najnovejša raziskava Mladina 2020 (Lavrič in Deželan, 2021) pa že stopa v četrto desetletje obstoja Republike Slovenije.

Slovenska mladina 2013

Raziskava Slovenska mladina 2013 se je osredotočila na mlade med 16. in 27. letom starosti in je metodološko temeljila na študiji Mladina 2010. Osnovni namen raziskovalnega dela je bil pridobiti celostno sliko o življenju slovenske mladine. Hkrati pa je raziskava ponudila vpogled v življenje mladih s Hrvaške (IDIZ-FES Croatian 2012 Youth Study) in Kosova (IDRA-FES Kosovo 2012 Youth Study). Za potrebe primerjave so bili uporabljeni tudi nemški podatki (16. Shellova študija mladine iz leta 2011). Zbiranje podatkov je s strani Centra za raziskovanje postjugoslovanskih družb (Univerza v Mariboru) in Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) potekalo med 29. majem in 20. julijem 2013. Glavne točke raziskave je določila raziskovalna komisija FES, ki je raziskavo naročila, in sicer življenjske razmere in socialno-ekonomski položaj mladih, zaposlovanje in mobilnost, izobraževanje, prosti čas in življenjski slog, uporabo medijev, zdravje, tvegano vedenje, povezano z zdravjem, in življenjski slog, družino, tesnobe in hotenja, zaupanje in pripadnost, politiko in demokracijo ter vladanje in razvoj.

Ciljna populacija raziskave so bili mladi, ki so v letu 2012 dopolnili starost med 16 in 27 leti. Glede na statistični urad je bilo v tej skupini 282.194 slovenskih

državljanov. V raziskavo je bilo vključenih 900 mladih anketirancev. Intervjuji so bili izvedeni v času med 29. majem in 20. julijem 2013 ter so bili izvedeni v živo, *face-to-face*. Vprašalnik je bil sestavljen iz ustnega in pisnega dela.

V tem času je bila v Sloveniji prisotna globoka ekonomska kriza, ki je vplivala na končne ugotovitve. Finančna kriza in recesija sta mlade prizadeli predvsem iz vidika omejevanja zaposlitve. To je mogoče razumeti kot temeljno značilnost družbenih in ekonomskih razmer v času izvajanja te študije, saj je slovenske mlade zaposlovala prekarizacija splošnih življenjskih razmer. Delež mladih z zaposlitvijo za nedoločen čas oziroma s stalno zaposlitvijo se je zmanjševal vse od leta 1991. Ta trend se je v času raziskave stopnjeval, prizadel je zlasti ženske in vključeval diplomante terciarne stopnje, ki pred tem skorajda niso imeli problema brezposelnosti. Zaslužki mladih so vedno manj izvirali iz stalne zaposlitve, brezposelnost je naraščala, medtem ko so dohodki stagnirali. Poleg tega je pozitiven učinek izobraževanja na zaposlovanje slabel, trg dela v Sloveniji pa je bil še vedno močno segmentiran. Socialni položaj slovenskih mladih ni bil tak, da bi ga v celoti lahko označili za revnega ali poslabšanega. Medtem ko so se nekateri vidiki njihovega družbenega položaja poslabšali, so se drugi izboljšali.

Slovenska mladina je bila postopoma vedno bolj vključena v izobraževanje, zlasti v terciarno, kjer je Slovenija celo dosegla nekaj vrhov v primerjavi z EU. Tudi zasebno življenje slovenske mladine je bilo brez posebnih bremen in ovir, saj je v izvorni družini prevladovalo razumevanje in razširjanje stanovanja ter druga podpora. Čeprav je bila Slovenija v recesiji, je ta družinska podpora temeljila na desetletju progresivne družinske gradnje stanovanj. Odnosi s starši niso bili obremenjeni s staromodnimi omejitvami, kar navadno ustvarja pogoje za odnose z vrstniki in partnerji (razmeroma) brez ovir.

Mladi so v času raziskave kazali veliko političnega nezadovoljstva in pesimizma glede družbene prihodnosti. Ta negativna ocena politike in demokracije je bila del splošne slovenske slike, ki ga je zaznamovalo »vstajniško« gibanje v letih 2012 in 2013, ki je močan izraz delegitimacije političnega sistema. Pri obrambi svojega družbenega položaja slovenski mladi niso bili brez politične moči, npr. slovenska študentska organizacija je zelo aktivno branila njihove interese. Mladi so bili še vedno pretežno zadovoljni s svojimi življenjskimi razmerami, zanje je bilo v glavnem poskrbljeno v okviru sistema socialnega varstva, izobraževalnega sistema in njihove izvorne družine. Raziskovalna skupina je med drugim zaključila, da so mladi na poti, da sprejmejo priložnostno in razdrobljeno delo.

Načini komuniciranja in rabe sodobnih medijev so pokazali, da so slovenski mladi obilno uporabljali te nove možnosti, ki vplivajo tudi na njihovo življenje. To je lahko povezano z močno individualizacijo, kot so jo ugotavljali že v prejšnjih raziskavah in kjer sta najvišji vrednoti »kariera« in »samostojnost«. (prim. Mladina '85 ali Mladina 2010). Mladi Slovenci so se (v primerjavi z mladimi Hrvati) pogosteje odločali za manj zavezujoče oblike komplementarnosti, čeprav je klasična oblika poroke imela prednost. Na splošno se je neenakost v Sloveniji povečevala, čeprav je bila še vedno razmeroma nizka. Najpomembnejše je bilo, da se je socialna neenakost med slovensko mladino skrivala z razširitvijo in spodbujanjem visokega šolstva ter z ukrepi socialne podpore. V nasprotju z relativno dobrim položajem slovenske mladine se je poslabšal njihov premik v fazo odraslosti, saj je bila otežena pridobitev (stabilne) zaposlitve. Prekarnost kot ena glavnih oblik zaposlitve mladih je v času raziskave zadevala že konkreten del odrasle populacije. Če so

mladi takrat to stanje sprejeli, potem to pomeni spremembe tudi za čas odraslosti. V primerjavi z letom 2000 se je delež mladih odraslih (starih od 24–27 let) skoraj prepolovil (2000: 71,4 %; 2013: 40,6 %, prim. Slika 1 na strani 17). Hkrati pa je več mladih ostalo na področju izobraževanja in svoj dohodek dopolnjevalo z delom za določen čas in študentskim delom.

Mladina v jugovzhodni Evropi 2018/2019

V raziskavi je sodelovalo več kot 10.000 mladih, starih med 14 in 29 let, iz desetih držav jugovzhodne Evrope⁵. Raziskavo je naročila Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). To je bila že druga obsežna raziskava mladih na področju jugovzhodne Evrope (FES Youth Studies SEE 2011–15). Nova raziskava je omogočila primerjavo s spremembami na območju. Mladi so odgovarjali na anketna vprašanja o naslednjih temah: izobraževanje, zaposlovanje, politična participacija, družina, prosti čas in uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), vrednote, drža in prepričanja.

Mladi na območju jugovzhodne Evrope so se še vedno spopadali z visoko stopnjo nezaposlenosti in prekarnimi delovnimi pogoji. Visok delež mladih ni bil vključen v izobraževanje, zaposlitev ali usposabljanje (ang. *NEET, not in employment, education or training*). Ti deleži so bili izrazito visoki v državah zahodnega Balkana (t. i. *Western Balkan six* ali WB6). Mladi so se prav tako soočali s strahom glede brezposelnosti. Mladi v državah WB6 so poročali, da dajejo zelo visoko prednost zaposlovanju v javnem sektorju, kjer je za zaposlitev pomembno tudi članstvo v politični stranki. Višje stopnje izobraževanja, sodelovanje v družbenih ali političnih aktivnostih, vključevanje v aktivnostih razvoja samega sebe, uporaba IKT za izobraževalne in informacijske potrebe ter primerna zaposlitev so bili manj dostopni mladim iz manj privilegiranih socialnih okolij. V vseh državah jugovzhodne Evrope je bila prisotna korupcija v izobraževalnem sistemu. Ta je v petih letih pred raziskavo narasla v vseh vključenih državah. Strpnost do neformalnih praks, kot je uporaba povezav, podkupnine ali goljufanje pri davkih, je bila med mladimi v regiji relativno visoka in se je od leta 2008 znatno povečala. Velika večina mladih je podpirala socialno državo, predvsem tisti z nižjim socialno-ekonomskim položajem. Med mladimi v jugovzhodni Evropi je obstajala dokaj velika podpora 'političnemu vodji, ki državo vodi z močno roko za javno dobro'. Popularnost te trditve se je povečevala od leta 2008.

Vredno je omeniti, da so se mladi iz držav članic EU manj izseljevali v primerjavi s tistimi, katerih države še niso postale članice. Mladina na območju je bila večinoma proevropska. Večina mladih v regiji se je počutila slabo zastopane v nacionalni politiki. Hkrati pa so imeli mladi, poleg udeležbe na volitvah, malo izkušenj s politično in družbeno participacijo. Večina mladih v jugovzhodni Evropi je bila mnenja, da je njihovo politično znanje slabo, in za politiko niso bili zainteresirani. Daljše obdobje življenja v tujini je pokazalo, da se zanimanje mladega človeka za državljansko in politično vključenost poveča ter da se hkrati znižajo nacionalistična nagnjenja. Ob tem pa je potrebno poudariti, da večina mladih v jugovzhodni Evropi v času raziskave ni imela izkušenj z mednarodno mobilnostjo za potrebe izobraževanja.

⁵ Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Hrvaška, Kosovo, Romunija, Severna Makedonija, Srbija in Slovenija.

Brez mladini mladih ni

Zaradi visoke nezaposlenosti in nezadostne podpore države se je večina mladih v jugovzhodni Evropi zanašala na finančno, stanovanjsko in izobraževalno podporo. To pomeni, da so bili življenjski prehodi mladih podaljšanji. Raziskava je pokazala, da je v Sloveniji 36 % anketirancev obiskovalo šolo, 36 % mladih je študiralo, 5 % jih je bilo v neki drugi obliki izobraževanja, 23 % pa jih ni bilo v nobeni obliki izobraževanja. Slednje je predstavljalo najmanjši delež med državami. Med državami jugovzhodne Evrope je Slovenija že dosegla cilj strategije Evropa 2020, ki je bil 40 % prebivalcev, starih med 30 in 34 let, z doseženo terciarno izobrazbo. V Sloveniji ni nihče od anketirancev opustil izobraževanja na osnovni ravni. Le 2,7 % mladih je opustilo šolo v času srednje šole in 16,4 % v času terciarnega izobraževanja. Med državami, obravnavanimi v raziskavi, je imela Slovenija najnižjo stopnjo brezposelnosti med letoma 2010 in 2016. Hkrati pa ni bila med državami, kjer je bil večji delež mladih pogodbeno zaposlen (za polni ali delni delovni čas).

Mladina 2020

Zadnja raziskava na področju mladine, Mladina 2020, predstavlja nadaljevanje celovitega raziskovanja mladine. V raziskavi je sodelovalo okrog 1200 mladih, starih med 15 in 29 let. Raziskava je plod sodelovanja Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, dveh institucij, ki sta v preteklosti skoraj ekskluzivno izvajali tovrstne raziskave. Pri terenski izvedbi oziroma anketiranju pa je pomagalo tržnoraziskovalno podjetje Aragon. Ker Slovenija na nacionalni ravni nima vzpostavljenega sistemsko urejenega spremljanja družbenega položaja mladih, sta pri raziskavi kot referenčni okvir služili raziskavi Mladina 2000 in Mladina 2010, hkrati pa je raziskovalna skupina uvedla nekaj konceptualnih in metodoloških novosti, ki se v samem delu kažejo kot odpiranje novih tem (npr. državljski prostori za mlade) in raziskovanje novih pristopov k obstoječim temam (npr. pri participaciji).

Naročnik raziskave, Urad RS za mladino, za oblikovanje politik seveda potrebuje podatke, zato se je raziskovalna skupina osredotočila na informativno vrednost raziskave, podobno kot pri raziskavi Mladina 2010. Z dokazi podprto oblikovanje in izvajanje politik namreč pomaga političnim odločevalcem sprejeti informirane odločitve o politikah, programih in projektih. Prav tako so bile k sodelovanju pri oblikovanju raziskovalnega načrta, zaznavanju specifičnih potreb tako sektorja kot mladih vabljene organizacije mladinskega sektorja (Baumkirher, osebni intervju,⁶ 2021, 15. april):

Na področju raziskovanja veliko upov polagamo v raziskave Mladina, ki jih financira urad za mladino. Do te zadnje nismo videli veliko sodelovanja raziskovalcev z mladinskimi organizacijami. Tokrat, pri Mladini 2020, so nas pa povabili k sodelovanju, nam vnaprej poslali vprašanja in nas vprašali za mnenje – in to je napredek.

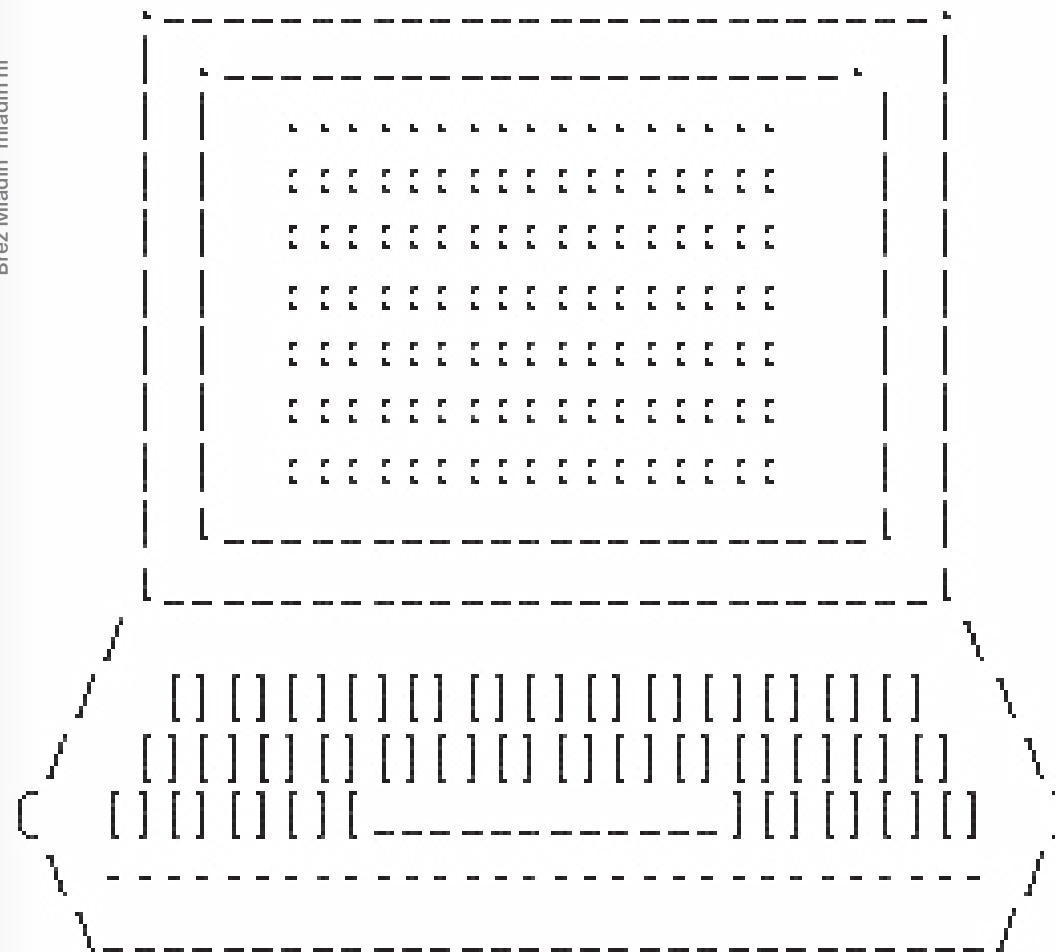
Sledeč načrtu raziskave Mladina 2010 se je tudi Mladina 2020 osredotočila na podobne tematske sklope, ki so demografija, izobraževanje, zaposlovanje, bivanjske in stanovanjske razmere, zdravje in dobro počutje, politična participacija, ustvarjalnost in kultura, mobilnost, uporaba IKT, potrošnja, trajnostno vedenje in vrednote ter zanimanja mladih.

⁶ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

Ciljna populacija je raziskave so bili prebivalci Slovenije, ki so bili 5. avgusta 2019 stari med 15 in 29 let. Terensko anketiranje je potekalo od avgusta do oktobra 2020 na terenu, od srede oktobra pa zaradi epidemije covid-19 preko videokonferenčnega orodja Zoom. Zaradi manjšega števila javno dostopnih telefonskih števil in slabega odziva na dopis s prošnjo za posredovanje kontakta je bila dobra tretjina anket izvedena s pomočjo spletnega panela. Do novembra 2020 je bilo izvedenih vseh 1200 načrtovanih anket. Pomemben del podatkov je prišel iz intervjujev s karakterističnimi predstavniki mladih.

Epidemija covid-19 je neizogibno vplivala na rezultate raziskave. Pri anketiranju so bili respondenti naprošeni, naj pri odgovoru pomislijo na stanje pred epidemijo. Seveda pa je epidemija covid-19 vplivala tudi na vrednote, stališča, občutke ali politično vedenje. Ker je bil del anket izveden še pred jesenskim zaprtjem šol, so raziskovalci statistično ocenili vpliv pri starostni skupini 25–29 let in ugotovili, da korelacije obstajajo, a da so šibke, zato so menili, da je vpliv epidemije prisoten, a majhen. To so ponazorili s primerom osamljenosti kot problema mladih, kjer je epidemija poudarila trend, prisoten že pred njo.

Brez Mladin mladih ni

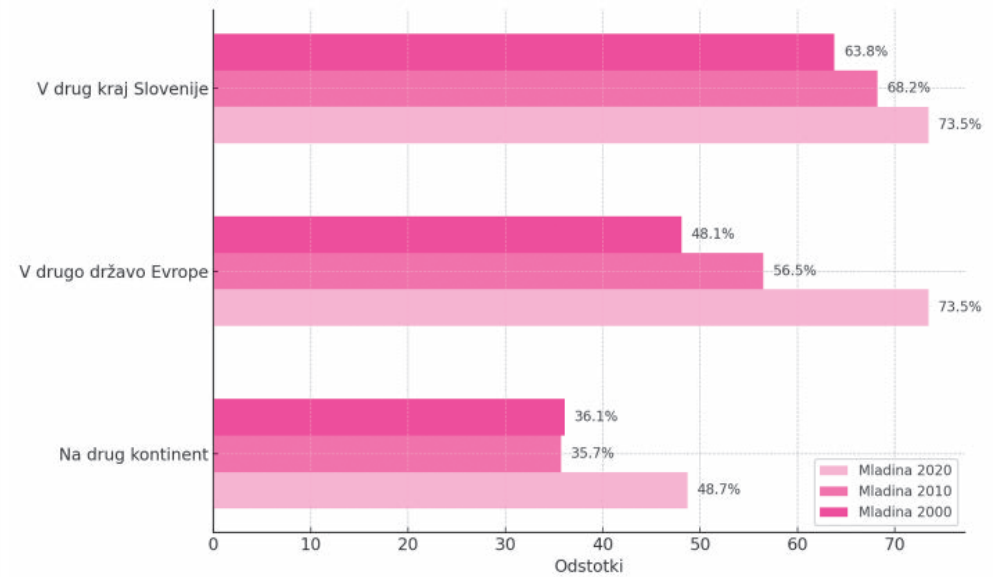

Raziskava pri demografskih kazalnikih ugotavlja v konec obdobja hitrega upadajoča števila mladih, kar hkrati vpliva na delež mladih med brezposelnimi v državi in pomembnost mladih kot volilne baze ter posledično njihove politične moči. Temu je komplementaren trend naraščanja starejših prebivalcev. V raziskavi Mladina 2020 je skoraj tri četrtine mladih potrdilo, da to vidijo kot velik ali zelo velik problem. Hkrati pa se je v primerjavi z raziskavo Mladina 2010 povečal delež mladih, ki se zelo dobro razumejo s starši. Prav tako so se občutno zmanjšala pričakovanja glede pomoči staršev ob ključnih življenjskih področjih.

Odnosi med generacijami so s stališča mladih dobri, mladi ne govorijo o medgeneracijskem konfliktu, temveč imajo močno zavest o zapostavljenosti starejših pri družbeni blaginji, več kot 60 % se delno ali popolnoma strinja s trditvijo, da so mladi v enaki meri zapostavljeni kot starejši. V tem smislu kažejo odgovornost do bodočih generacij, kjer se podoben delež strinja s trditvijo, da je potrebno uravnotežiti zahteve sedanjih generacij zaradi potreb prihodnjih rodov.

V primerjavi z mladimi leta 2010 se po zadnji raziskavi mladi hitreje odseljujejo od svojih staršev in približujejo povprečju mladih v Evropski Uniji. Starost mladih v Sloveniji je ob selitvi od doma v času od leta 2010 do 2019 padla s povprečja 29,7 let na 27,7 let, kar je še vedno več kot v EU-27, v sosednji Avstriji ali na Madžarskem, vendar pa take spremembe ni doživela nobena od sosednjih držav. Prehod mladih v odraslost se spreminja in ni več tako linearen proces. Aktivnost, odgovornost in avtonomija mladih zavzemajo različna polja njihovega delovanja in se v marsičem povezujejo s poudarki, ki se tičejo duševnega zdravja, stanovanjske problematike ali zaposlovanja mladih in ki ne delujejo spodbudno.

Na področju izobraževanja je bilo mogoče opaziti, da mladi nekoliko hitreje zapuščajo sistem formalnega izobraževanja. Po drugi strani je narasel delež mladih, ki imajo izkušnjo izobraževalne mobilnosti. Ta delež sicer znaša le 23 %, vendar je za devet odstotnih točk višji kot v letu 2010. Tako več kot polovica mladih (54,1 %) načrtuje izobraževanje v tujini v prihodnosti, kar je za 7,3 % več kot leta 2010. Mobilnost nasploh je področje s pomembnim pozitivnim razvojem, saj se je zvišala pripravljenost na selitev v drug kraj v Sloveniji, v drugo evropsko državo ali celo na drugo celino (glej sliko 1). Najbolj se je zvišala pripravljenost na selitev v drugo evropsko državo, kar je do neke mere povezano z daljšim obdobjem članstva Slovenije v EU, tu je povečanje kar za 17 odstotnih točk. Pripravljenost mladih za selitev v drugo evropsko državo je narasla za 46,4 %, za selitev znotraj države pa za 50,3 %. Prav tako se je povečala želja po selitvi iz Slovenije za več kot šest mesecev, ki je leta 2020 dosegla 75 %, z največjim porastom med letoma 2018 in 2020. Sicer pa dve tretjini odhodov v tujino traja manj kot en mesec, glavni razlogi pa so dopusti in potovanja (53,5 %).

Slika 1: Če bi ti to nudilo boljše ustvarjalne in sploh življenjske možnosti, ali bi se bil/a pripravil/a za dalj časa ali trajno preseliti? Viri podatkov: Mladina 2000, Mladina 2010 in Mladina 2020

Brez Mladin mladih ni

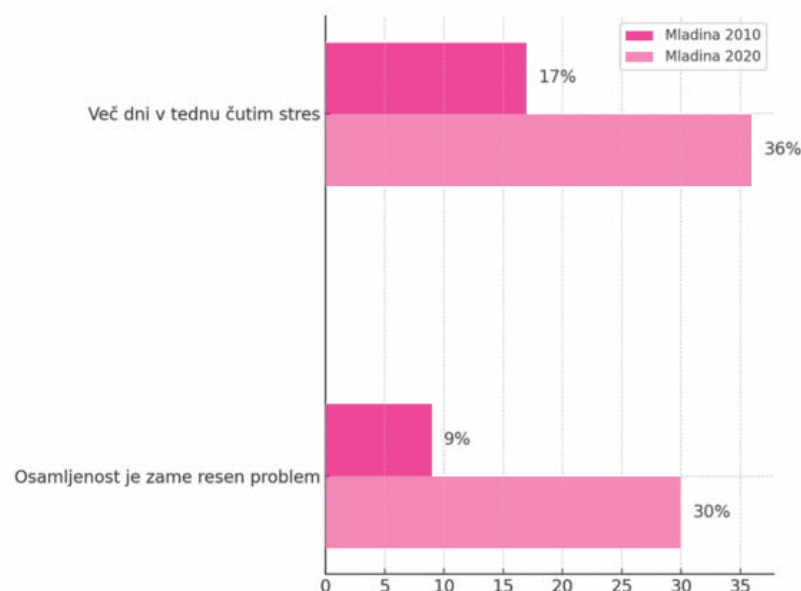
Mladi so v večji meri poročali, da se poslužujejo orodij neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja. Zunaj rednega šolskega izobraževanja so se udeležili različnih tečajev, delavnic in usposabljanj, ki obsegajo tuje jezike, kulturo in umetnost, pripravo na vozniški izpit ter razna poklicna znanja, v veliko večji meri kot pred desetimi leti, v povprečju gre za zvišanje za osem odstotnih točk, pri voznškem izpitu pa je porast kar za trinajst odstotnih točk.

Pri priložnostnem učenju so jim v pomoč predvsem spletna orodja in nove možnosti izobraževanja, ki jih generacije pred njimi niso bile zmožne uporabljati v tako velikem obsegu kot danes. Uporaba spleta je prav tako povečala trend spletnega nakupovanja. V primerjavi z mladimi iz drugih držav EU pa je slovenska mladina v spodnji polovici po deležu mladih z znanjem računalniškega programiranja. Njihova uporaba IKT orodij je večinoma omejena na osnovna opravila, kar kaže na smiselnost krepitev tega področja kot ene od prioritet izobraževalne politike.

Kljub temu, da se je pojavil trend zmanjševanja brezposelnosti mladih (povezano z demografskimi spremembami), pa Slovenija odstopa navzgor od evropskega povprečja v številu mladih, ki so prekarno zaposleni. Raziskava je položaj mladih na trgu označila kot relativno neugoden. Tako sta bili dve tretjini mladih za preprečitev brezposelnosti pripravljeni stopiti na samostojno podjetniško pot. Med mladimi se je okrepil podjetniški duh, hkrati pa so raziskovalci opazili upadanje želje po zaposlitvi v javnem sektorju (prim. poglavje Mladina v jugovzhodni Evropi 2018/2019, stran 11). Za mlade je v tem obdobju najbolj pomembno, da je delo zanimivo, omogoča visoko stopnjo avtonomije in da ima jasen cilj. Varnost zaposlitve ostaja pomembna, ampak manj od prej omenjenih značilnosti. Pri pripravljenosti za sprejemanje delovnega mesta z nižjim položajem in nižjim plačilom, z začasno zaposlitvijo ali z obvezo po pridobivanju novih znanj ali veščin se je delež mladih, ki temu pritrjujejo, ravno tako zvišal; sploh pri novih veščinah ali znanjih

ob sprejemu delovnega mesta lahko govorimo o učinku stropa, saj je takih kar 92 %. S tem povezan je seveda tudi strah pred brezposelnostjo, ki je močno prisoten pri več kot 40 % anketiranih mladih v raziskavi Mladina 2020. Ta strah je bil višji pred dvema letoma (YSEE 2018), ko je segel prek 43 %, a je glede na številke izpred desetletja ali dveh še vedno zelo visok (27,0 % oziroma 21,8 %; glej Mladina 2020, str. 365). S tem je povezana tudi manjša priljubljenost samozaposlitve, kjer je delež pristašev padel s 43 % iz Mladine 2010 na 32,1 % v zadnji raziskavi. Zgoraj omenjena pripravljenost na selitev zaradi boljših življenjskih pogojev je v veliki meri povezana z zaposlitvijo.

Na področju zdravja in dobrega počutja je zaskrbljujoča ugotovitev, da se je povečal delež mladih, ki osamljenost vidijo kot problem. Pomembno se je povečalo občutenje stresa ali dožemanje osamljenosti kot problema, tukaj je raziskava Mladina 2020 ugotovila zelo močno povečanje glede na Mladino 2010, pri stresu od 17 odstotkov na kar 36, pri osamljenosti pa je delež poskočil s devetih odstotkov na kar trideset, pri čemer je potrebno upoštevati metodološko opombo glede anketiranja pred epidemijo covid-19 in po njej (glej Sliko 2). Pri visokih stopnjah zaskrbljenosti in stresa med mladimi raziskava poudarja veliko odgovornost generacije današnjih nosilcev družbene moči pri tem, da mladim pomaga pri uresničevanju njihovih vizij in soočanju z izzivi prihodnosti.

Slika 2: Občutenje stresa in problem osamljenosti med mladimi leta 2010 in leta 2020. Vir: Mladina 2010 in Mladina 2020.

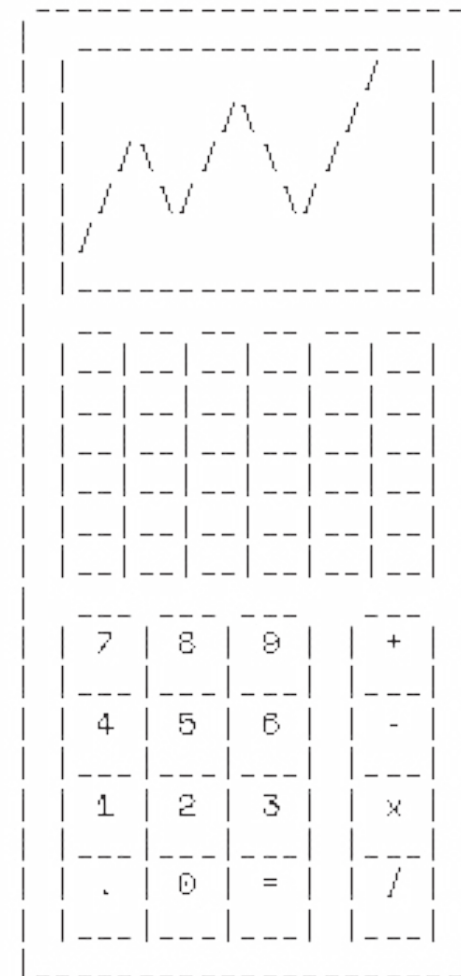
Prav tako je bilo opaziti porast mladih, ki so pesimistični glede prihodnosti, oziroma znaten upad splošnega zadovoljstva mladih z življenjem. Na splošno so mladi vedno manj zadovoljni s svojim zdravjem, a mu hkrati posvečajo precejšnjo skrb, kar vse je mogoče povezano z negativnim vplivom širših družbenih razmer. Raziskava je opozorila na duševno zdravje kot enega ključnih izzivov mladinske politike, tako trenutno kot v prihodnosti. Pri zdravem življenjskem slogu

je opaziti veliko več abstinenca glede alkohola, opazno večji je delež nekadilcev, pa tudi ukvarjanje s športom je opazno poraslo (Mladina 2020, str. 201). Vendar pa ti pozitivni trendi, pa tudi objektivni dejavniki bivanja kot npr. nižja brezposelnost in višji dohodki, ne pomenijo splošnega izboljšanja psihofizičnega zdravja mladih, saj indikatorja občutenja stresa in poslabšanje stanja pri telesni teži pomenita prejšnje obratno – splošno poslabšanje zdravja. Težave z duševnim zdravjem nakazujejo tudi strategije, ki jih mladi uporabljajo ob soočanju s težavami, saj jih kar 14 odstotkov lajša s alkoholom in drogami.

Raziskava je namenila pozornost tudi izpostavljenosti sovražnemu govoru kot posledici večje uporabe IKT orodij. Več kot 80 % mladih je bilo večkrat mesečno priča sovražnemu govoru na spletu, 70 % pa jih je menilo, da je v slovenski družbi preveč sovražnega govora. Pri vplivu na javni prostor in politični dejavnosti raziskava Mladina 2020 glede na zadnje desetletje ugotavlja povečano dejavnost mladih pri njihovem uresničevanju državljskih pravic. Tako so izmerili še vedno nizko zanimanje za politiko, kar je povezano z nizkim zaupanjem v nosilce politične

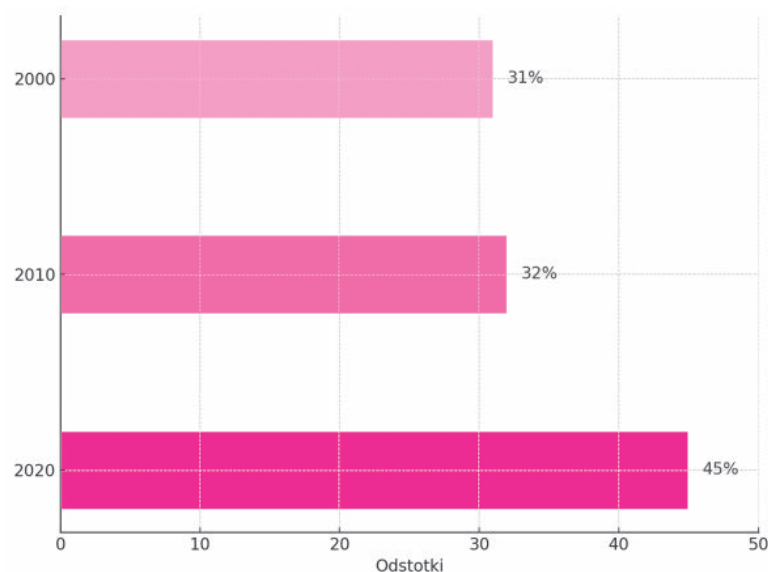
oblasti ter ima negativen vpliv na udeležbo na volitvah, ki ostaja nizka. Manjša je osredotočenost na institucionalno politiko, a je njihova stopnja družbene angažiranosti visoka, pri čemer so pomembni osebni vidiki političnosti. Poleg konvencionalnih uporabljajo tudi nekonvencionalne oblike politične participacije, kot sta politično potrošništvo – zavračanja posameznih izdelkov (bojkotiranje) ali nakupovanje iz političnih, etičnih in okoljskih razlogov – oziroma podpisovanje peticij. Zdi se, da okoljsko odgovorno potrošništvo in potrošniški aktivizem postajata vse bolj konvencionalni praksi političnega izraza mladih. Poleg tega so mladi poročali, da so bolj naklonjeni neposrednemu komuniciranju s politiki. Vendar se pojavlja tudi skrb glede radikalizacije, saj je pri četrtini mladih prisotno prepričanje o legitimnosti rabe nasilja, ko gre za višje cilje.

Stanovanjska problematika neposredno zadeva vedno večji delež mladih, kar je deloma povezano tudi z zgodnejšim odhodom od doma – mladi lahko predvsem takrat začutijo nenaklonjenost stanovanjske politike, ki ni usmerjena v reševanje stanovanjskih stisk mladih (glej Sliko 3). Ugotovitve raziskave kažejo, da kljub prisotnosti faze LAT (*living apart together* – pari, ki ne živijo na istem naslovu) v Sloveniji prihaja do sprememb vrednotnih usmeritev mladih, kar nakazuje post-

Brez Mladin mladih ni

pno prehajanje v drugačne oblike osamosvajanja, povezane z globalnimi trendi in večjo internacionalizacijo. Če primerjamo raziskavi iz let 2010 in 2020, se kaže močna rast deleža mladih, ki stanovanjsko problematiko doživljajo kot osebno pomembno, s poudarkom na finančni plati pri nakupu ali najemu stanovanja. Zadovoljstvo mladih z bivanjskimi razmerami je omejeno, saj je relativno glede na omejen dostop do lastnega stanovanja. Lastništvo stanovanja ostaja močna vrednota, kar je povezano z dolgoletnim poselitvenim vzorcem v Sloveniji, ki temelji na nizkem deležu najemniških stanovanj. Vendar se povečuje zanimanje za najem zaradi oteženega dostopa do finančnih sredstev za nakup nepremičnin. Mladi iz večjih mest, kot sta Ljubljana in Maribor, se hitreje osamosvajajo, manj živijo pri starših in v manjši meri pričakujejo pomoč pri reševanju stanovanjskih težav. Navezanost mladih na domače okolje ter nizka pripravljenost na mobilnost, zlasti med starejšimi mladimi, se ohranja, čeprav se bivanjske želje postopoma spreminjajo. Stanovanjske stiske so povezane z začasnimi zaposlitvami in povezanimi vidiki prekarnosti, saj to vpliva na kreditno sposobnost mladih, ki ostajajo prezrti tudi pri finančnem sektorju in so tako zopet odvisni od starševske pomoči. Prekarnost se je sicer po nekaterih kazalnikih zmanjšala, a je še vedno zelo visoka (od leta 2015 je padla za skoraj 13 odstotnih točk, a je še vedno zadeva več kot 60 % mladih, ki delajo).

Slika 3: V kolikšni meri za tebe osebno veljajo naslednji problemi mladih: STANOVANJSKI PROBLEM (Velja ali zelo velja)? Vir: Mladina 2010 in Mladina 2020.

Raziskava Mladina 2020 je v marsičem drugačna od predhodnih raziskav v 90. letih, saj so se v Sloveniji zgodile velike družbene spremembe, nastal je nov evropski kontekst in spremenili so se tudi raziskovalni timi. Raziskava je navedla veliko prednosti v življenju mladih v Sloveniji, a mogoče ravno toliko slabosti. Skrbijo nas lahko maloštevilnost mlade generacije, njena manjša politična teža, manjša (a še vedno visoka) vključenost v izobraževanje, prekarnost pri zaposlitvi in širše, občutenje stresa in osamljenosti, upad splošnega zadovoljstva, izogi-

banje družbenim temam, nevarnost radikalizacije. Med pozitivnimi izidi lahko omenimo konec demografskega upada, dobre medgeneracijske odnose, hitrejšo odseljivanje od doma, internet kot priložnost, fleksibilnost v odnosu do trga delovne sile, skrb za zdravje, prevzemanje liberalnih vrednot, umetniško ustvarjanje in nekonvencionalne poti političnega delovanja. Vse to kaže na odprto družbo z veliko avtonomijo posameznika, a tudi z njegovo veliko odgovornostjo.

Potrebe in prihodnost raziskovanja

Če izhajamo iz zgoraj zapisanega, lahko vidimo da ima raziskovanje mladine v Sloveniji bogato zgodovino, ki je med drugim v znatnem delu povezano tudi s Fakulteto za družbene vede Univerze v Ljubljani in Oddelkom za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Hkrati so v Sloveniji prisotne še druge raziskovalne organizacije in inštituti, ki oblikovalcem javne in mladinske politike omogočajo jasen pregled nad potrebami slovenske mladine. Da je raziskovanje mladih in njihovih potreb nujno, je koncizno opisal trenutni župan občine Ajdovščina in nekdanji podpredsednik MSS Tadej Beočanin (osebni intervju, 2021, 15. april), ki je dejal:

Raziskovalne organizacije, fakultete, univerze in raznorazni inštituti, ki jih imamo po državi tudi za področje mladinske politike, lahko prispevate k temu, da bo mladinska politika res temeljila na raziskavah in da bo na ta način odgovarjala na tiste potrebe, ki so najbolj prisotne.

Hkrati pa se pojavljajo tudi potrebe, da bi se raziskovanje mladine v slovenskem prostoru okrepilo. Kot je poudarila raziskovalna skupina, zadolžena za raziskavo Mladina 2020, je »partnerstvo med univerzama [...] med drugim mogoče razumeti kot temelj za razvoj raziskovalno-analitske infrastrukture, ki bo zagotovila to potrebo, zapisano tudi v Nacionalnem programu za mladino 2013–2022« (Lavrič in Deželan, 2021). Tudi aktualna direktorica urada RS za mladino Dolores Kores je poudarila, da je za njih raziskovanje ključnega pomena pri oblikovanju mladinskih politik. Vendar obstajajo bojazni, da za to ne bo denarja, saj nekateri v mladinskem sektorju menijo, da se bo v naslednjih letih varčevalo prav pri raziskovanju (Skrinar, osebni intervju, 2021, 6. maj).

Z dokazi podprto oblikovanje politik je že dalj časa vpeto v evropske dokumente in organizacije. Evropska komisija je že leta 2009 v Strategiji EU za mlade poudarila pomen oblikovanja politik, ki sloni na dokazih, kjer je zapisano: »Za oblikovanje učinkovite politike je potrebno imeti boljše znanje. Poleg sedanjih orodij (npr. podatki Eurostata, nacionalna poročila, Evropski center znanja za mladinsko politiko) obstaja potreba po delitvi rezultatov raziskav in mreženju raziskovalcev po vsej Evropi«. Tudi nekateri evropski observatoriji (npr. Evropski opazovalni urad za kršitev pravic intelektualne lastnine) v svojem delovanju predvidevajo zagotavljanje prispevkov in podatkov, ki temeljijo na dokazih, da bi oblikovalcem politike omogočili oblikovanje učinkovitih politik za uveljavljanje pravic intelektualne lastnine ter podporo inovacijam in ustvarjalnosti (Cink, 2016).

Svet Evrope je maja 2017 vladam držav članic priporočal, naj spodbujajo nacionalno in evropsko raziskovanje različnih oblik mladinskega dela in njihove vrednosti, učinkov in doprinosa. Predlagal jim je, naj spodbujajo uporabo raziskav, evalvacij in stalnih nadaljevalnih aktivnosti pri razvoju kakovostnega in na znanja temelječega mladinskega dela, pri tem pa zagotovijo, da so vzpostavljeni meha-

nizmi za merjenje rezultatov in učinkov. To je poudarila tudi Dolores Kores, ki je kot primer navedla deklaracijo socialnega vrha v Portu leta 2021 (*Porto Social Summit*) in omenila, da je pomembno tudi, da »se v končni fazi lahko primerjamo z drugimi državami, ker obstaja nek enoten sistem« (Kores, osebni intervju, 2021, 18 maj).

Evropska Komisija je v Strategiji Evropske unije za mlade 2019–2027 v oddelku Na dokazih temelječe oblikovanje mladinske politike in pridobivanje znanja zapisala tudi, da bi mladinska politika EU morala temeljiti na preverjenih podatkih ter odražati dejanske potrebe in položaj mladih. To zahteva nenehne raziskave, razvoj znanja in vključevanje mladih ter mladinskih organizacij. Še posebej pomembno je zbiranje podrobnih podatkov o mladih, da bi lahko bolje razumeli potrebe različnih skupin, zlasti tistih z manj priložnostmi. Pri oblikovanju mladinske politike bi bilo smiselno upoštevati mladinski wiki (Youth Wiki), mreže mladinskih raziskav ter sodelovati z mednarodnimi organizacijami kot npr. Svet Evrope in OECD, vključno z mladinskimi organizacijami (Svet Evropske unije, 2018).

V Resoluciji o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 je omenjeno »oblikovanje javnih politik, temelječe na dokazih«. V točki 1.4 (Spremljanje nacionalnega programa za mladino) se predvideva »uporaba kombinacije treh vrst kazalnikov, ki bodo temeljili na prej omenjenem »oblikovanju javnih politik, temelječem na dokazih, ter bodo jedro sistema spremljanja in evalviranja nacionalnega programa za mladino«. Poleg tega ReNPM 2013–22 predvideva tudi vzpostavitev enote za raziskovanje mladine (v okviru obstoječih raziskovalnih organizacij), saj ugotavlja, da kljub močni intenzivnosti raziskav, ki jih financira Urad RS za mladino, nimamo vzpostavljenega celovitega sistema spremljanja družbenega položaja mladih, ki je nenazadnje potreben že zaradi poročanja Evropski komisiji.

Potrebo po sodelovanju med akterji prisotnimi v mladinskem sektorju je dobro opisala ena od sogovornic, Tanja Baumkirher, saj je po njenem mnenju pri mladinski politiki »najpomembnejše [...] dobro sodelovanje med politiko (snovalci in izvajalci politik), mladinskimi organizacijami in raziskovalci. Sodelovati morajo vsi med sabo kot tudi ‚ena na ena‘« (Baumkirher, osebni intervju, 2021, 15. april). Poudarila je tudi, da so »raziskovalci potrebni predvsem z vidika zajemanja širše populacije mladih in [da] preverjajo dejansko stanje med mladimi. Z raziskavami zagotavljamo ustrezno podlago za oblikovanje politik« (prav tam).

Nenazadnje je življenje mladih je v zadnjih letih močno zaznamovala epidemija covid-19, s čimer se je pojavila tudi potreba po dolgoročni analizi njenih posledic, tudi na mlade ter mladino kot sektor. Trajne posledice epidemije prepoznavamo šele nekaj let kasneje, predvsem s pomočjo celovitih raziskav mladine, njenega življenja in družbenega položaja in še nekaj časa bo tako. Zato je smiselno zaključiti z mislijo dr. Petra Debeljaka, nekdanjega direktorja Urada RS za mladino, glede njegovega videnja raziskovanja mladine v prihodnosti (Debeljak, osebni intervju, 7. 5. 2021): »Evidence-based! Zakaj? Ne zato, ker to pije vodo v Sloveniji. To je sidrišče, na katerem bi lahko štartali.»

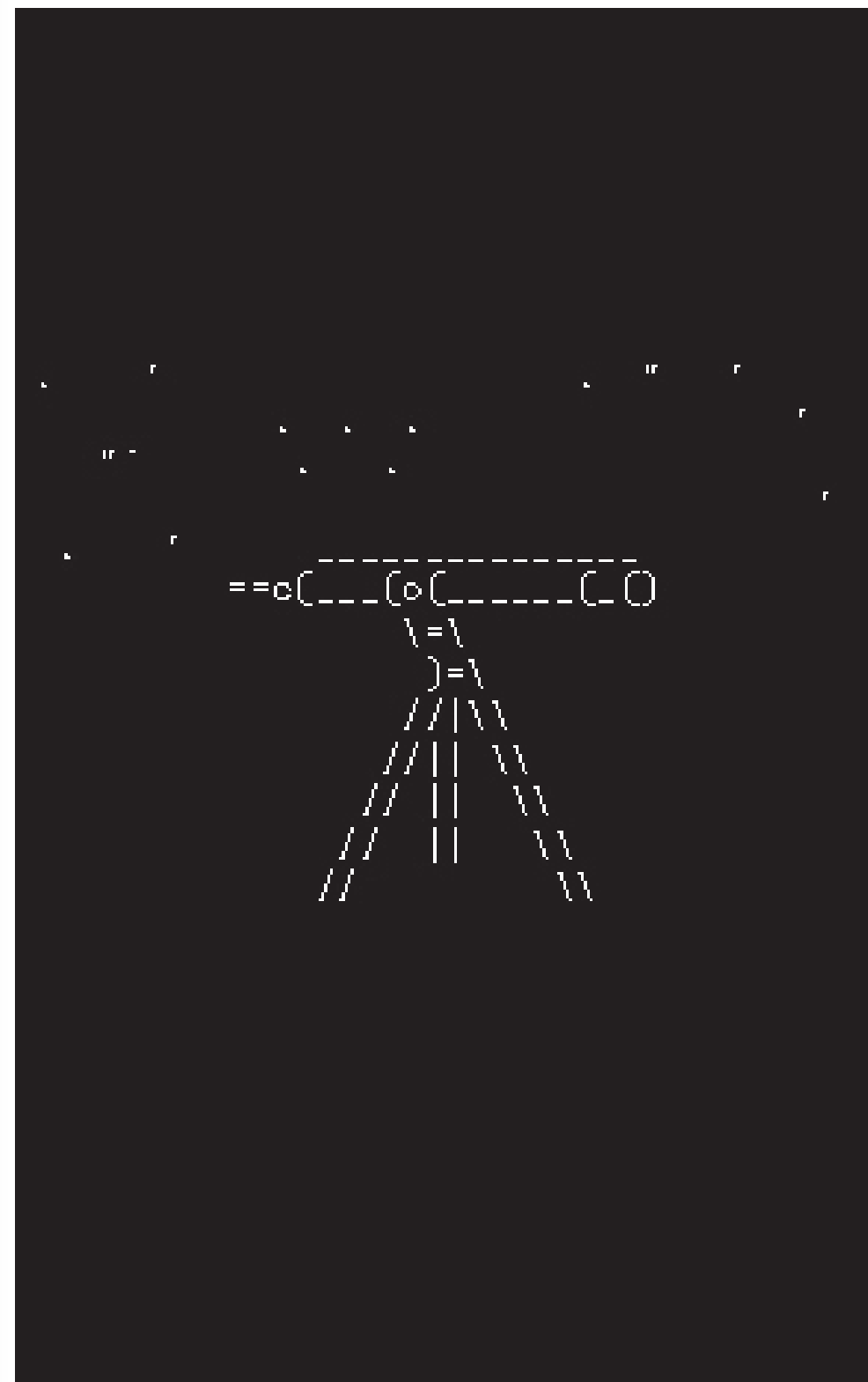
Iztočnice za prihodnost:

- Za dober vpogled in spremljanje trendov na področju mladih, njihovih vrednot in stališč je potrebno zagotoviti izvedbo rednih in celovitih raziskav mladine.
- Za ustrezen vpogled v življenje mladih in spremljanje uresničevanja oziroma doseganja ciljev, zastavljenih v nacionalnem programu za mladino, bi bilo smiselno vzpostaviti mehanizem za sprotno spremljanje kazalnikov, ki bodo pripravljeni tako za mlade kot mladinski sektor (npr. mladinska opazovalnica, indeks mladih).
- Za zagotavljanje sinergij na področju raziskovanja je potrebno z različnimi spodbudami okrepiti sodelovanje in povezovanje raziskovalcev in raziskovalnih institucij na področju raziskovanja mladine in mladinskega dela ter njihovega sodelovanja z organizacijami mladinskega sektorja in oblikovalci politik.
- Za lažjo primerjavo podatkov in ugotovitev posameznih raziskav med državami je smiselno spodbujanje mednarodnega povezovanja raziskovalcev in raziskovalnih organizacij, predvsem v evropskem merilu (EU, Svet Evrope).
- Za ohranjanje in krepitev kakovostnega raziskovanja mladih in mladine se je potrebno držati vzpostavljenih standardov kakovosti raziskovalne dejavnosti, ki so v veljavi v Sloveniji in predpisani z Zakonom o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (2021) ter regulacijo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.
- Potrebno bi bilo podpreti vzpostavitev skupnega repozitorija podatkov za področje mladih in mladine, ki bi zajemal podatke vseh relevantnih raziskav, analiz in statističnih spremljanj ter zagotavljal dostop zainteresirani javnosti ter raziskovalcem doma in v tujini.

Viri

- Cink, B. (2016). *Mladinska politika v Sloveniji* [diplomsko delo]. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/cink-borut.pdf>
- Evropska komisija. (2009). *Strategija EU za mlade – vlaganje v mlade in krepitev njihove vloge in položaja. Prenovljena odprta metoda koordinacije za obravnavo izzivov in priložnosti za mlade*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009D-C0200&from=EN>
- Flere, S., Klanjšek, R., Lavrič, M., Kirbiš, A., Tavčar Kranjc, M., Divjak, M., Boroja, T., Zagorc, B., Naterer, A. (2014). *Slovenska Mladina 2013: Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti [Podatkovna datoteka]. Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. ADP - IDNo: MLA13*. https://doi.org/10.17898/ADP_MLA13_V1
- Flere, S., Klanjšek, R., Lavrič, M., Kirbiš, A., Tavčar Kranjc, M., Divjak, M., Boroja, T., Zagorc, B., Naterer, A. (2014). *Slovenian youth 2013: Living in times of disillusionment, risk and precarity: First CEPYUS – Friedrich-Ebert-Stiftung Youth Survey*. <http://projects.ff.uni-mb.si/~cepso/web/wp-content/uploads/2013/07/Study-final-web.pdf>
- Hertie School. (2019, 15. september). *18th Shell Youth Study: Rising Political engagement among young Germans*. [Novica]. <https://www.hertie-school.org/en/news/detail/content/18th-shell-youth-study-rising-political-engagement-among-young-germans>
- Jusić, M., Lavrič, M. in Tomanović, S. (ur.). (2019). *Youth Study South East Europe 2018/2019*. Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15274-20190408.pdf>

- Lavrič, M. (ur.). (2011). *Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in Založba Aristej. [http://arhiv.mlad.si/files/knjiznica/mladina2010-2\(1\).pdf](http://arhiv.mlad.si/files/knjiznica/mladina2010-2(1).pdf)
- Lavrič, M. in Deželan, T. (ur.). (2021). *Mladina 2020*. Založba UM in Založba UL. https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/
- Miheljak, V. (ur.). (2002). *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Aristej.
- Miheljak, V. in Ule, M. (2001). *Mladina 2000 [Podatkovna datoteka]*. Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. ADP – IDNo: MLA00. https://doi.org/10.17898/ADP_MLA00_V1
- Miller, L. (2020, 23. november). Children of Quarantine: What does a year of isolation and anxiety do to a developing brain? *New York Magazine*. <https://www.thecut.com/2020/11/covid-19-pandemic-kids-mental-health.html>
- Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (ReNPM13–22). (2013). Sprejeta v Državnem zboru RS, v veljavi od 30. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93#>
- Svet Evropske unije. (2018). *Resolucija Sveta: Strategija Evropske unije za mlade 2019–2027*. 2018/C 456/01. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL&from=EN>
- Ule, M. (1988). *Mladina in ideologija*. Delavska enotnost.
- Ule, M. (ur.). (1996). *Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji*. Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, M. in Miheljak, V. (1995). *Prihodnost mladine*. DZS; Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
- Ule, M. in Rener, T. (1998). *Prosti čas mladih v Ljubljani*. Center za socialno psihologijo – študije mladine.
- Ule, M. in Vrcan, S. (1986). *Mladina 1985: Položaj, svest i ponašanje mlade generacije Jugoslavije* [Podatkovna datoteka]. Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Institut za društvena istraživanja [izdelava], Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov [distribucija]. ADP - IDNo: MLA85. https://doi.org/10.17898/ADP_MLA85_V1
- Ule, M., Rener, T., Mencin Čeplak, M., Tivadar, B. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Aristej.
- Ule, M., Rener, T., Miheljak, V., Kurdića, S., Mencin Čeplak, M. (1996). *Predah za študentsko mladino*. Zavod RS za šolstvo; Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
- Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti – ZZrID. (2021). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 15. decembra.

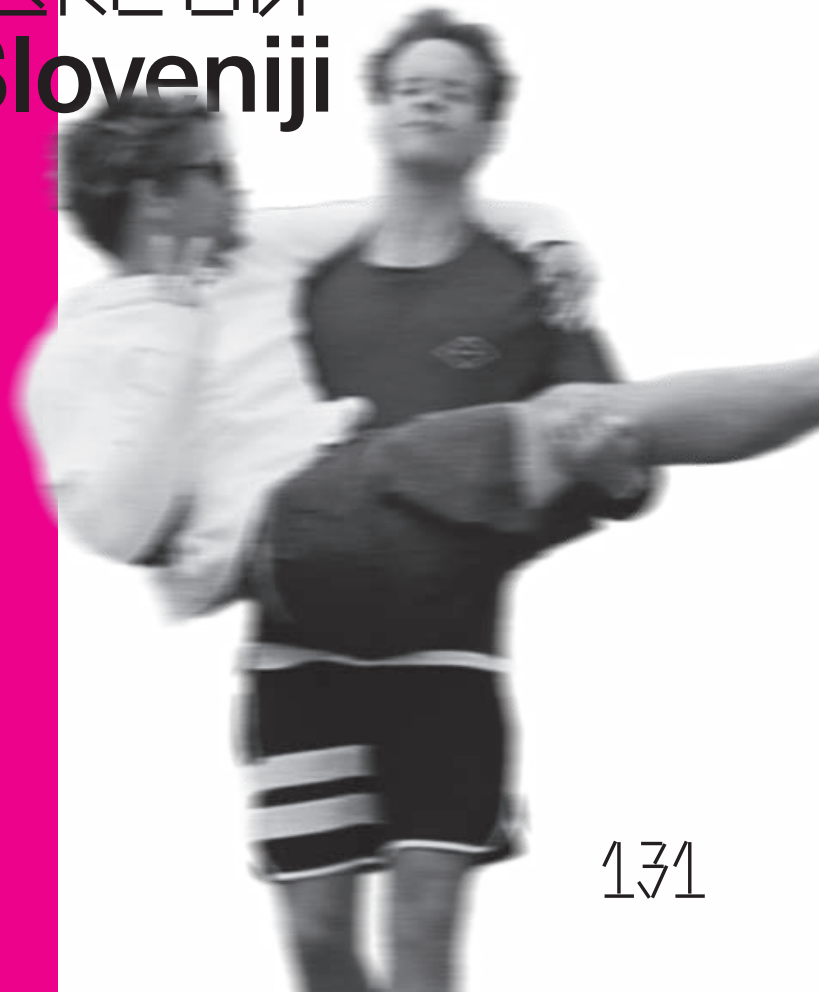

Na prehodu v odraslost

Poglavje 6

Tri desetletja
mladinskega
dela v Sloveniji

Nina Vombergar
Tomaž Deželan

Ključne prelomnice v razvoju mladinskega dela v Sloveniji

1990: ustanovitev Mladinskega sveta Slovenije

2004: vstop Slovenije v EU in dopolnitev nacionalnih programov na področju mladine z evropskimi programi

2005: Strategija urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010

2010: Resolucija Sveta EU in predstavnikov vlad držav članic o mladinskem delu

2010: Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju

2013: Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022

2017: Katalog standardov strokovnih znanj in spretnosti za Nacionalno poklicno kvalifikacijo mladinski delavec/mladinska delavka

2019: Strategija EU za mlade 2019–2027

2020: Resolucija Sveta EU in predstavnikov vlad držav članic o okviru za vzpostavitev evropske agende za mladinsko delo

Most med mladimi in širšo družbo: pomen, cilji in učinki mladinskega dela

Mladinsko delo je v Sloveniji pod tem imenom vedno bolj prepoznavno, a to poimenovanje se ni splošno pojavljalo že takoj po osamosvojitvi. To seveda ne pomeni, da mladinsko delo v devetdesetih letih ni obstajalo, le imenovalo se je drugače (Zupan, osebni intervju, 2021, 21, april):¹

V devetdesetih letih nismo imeli nobene definicije mladinskega dela, imeli smo primere dobre prakse, ampak ti primeri so bili bodisi prostovoljno delo bodisi mladinske brigade bodisi mladinsko politično delo bodisi socialno delo z mladimi. Vse drugo, samo mladinsko delo ne. Šele kasneje se je začelo razmišljati o tem, kaj je mladinsko delo.

Danes se definicije med drugim strinjajo v tem, da mladinsko delo povezuje mlade, lokalno skupnost in širšo družbo. Naslavlja potrebe mladih, omogoča mladim, da so slišani ter jih opremlja z izkušnjami, znanji in veščinami. Ob tem se mora mladinsko delo nenehno razvijati in odzivati na družbene razmere in spremembe, pri čemer je bistveni poudarek na prilagajanju potrebam mladih v danem prostoru in času. In predvsem, mladinsko delo mlade spodbuja, da se vključujejo v družbo kot aktivni državljani.

Cilji mladinskega dela so povezani tako z osebnim razvojem posameznika kot tudi z vzpostavljanjem družbene kohezije in družbenim razvojem. Cilji na ravni posameznika se med drugim nanašajo na spodbujanje emancipacije, opolnomočenja, razvijanja odgovornosti, sodelovalnega duha in prevzemanja pobud (Coburn, 2011; Devlin in Gunning, 2009; Lee, 1999; YouthLink Scotland, 2017). Na družbeni ravni se cilji nanašajo na spodbujanje aktivne participacije, vključenosti, globljega razumevanja družbenih odnosov, izzivov in problemov ter na preventivo (prav tam). Mladinsko delo mladim nudi priložnosti za neformalno učenje, preizkušanje znanja v praksi in možnosti vplivanja na skupnost in na družbo, v kateri živijo in delujejo. Na kratko, mladinsko delo mlade spodbuja k oblikovanju in izražanju lastnega mnenja ter jih spodbuja k aktivni participaciji v družbi. »Je torej proces učenja, ne le za mlade, temveč za družbo kot celoto« (Evropska listina o lokalnem mladinskem delu, 2019).

Ciljna skupina mladinskega dela so seveda mladi. Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju kot mlade opredeljuje posameznike med 15. in dopolnjenim 29. letom starosti. Na to starostno definicijo mladih se naslanjajo tudi ukrepi ter (so)financiranje programov in projektov za mlade na državni in evropski ravni. Mladi kot posamezniki znotraj te starostne skupine pa so heterogena skupina, zaradi česar imajo tudi različna zanimanja in potrebe. Od posamezne aktivnosti in organizacije znotraj mladinskega dela pa je odvisno, ali so ciljna skupina vsi mladi ali pa specifična skupina znotraj mladih. Vizije in poslanstva mladinskih organizacij so sicer pogosto povezana z naslavljanjem izzivov specifične skupine mladih oziroma z naslavljanjem specifičnih izzivov, ki so izpostavljeni s strani financerjev mladinskega dela. Resolucija Nacionalnega programa za mladino 2013–2022 daje poseben poudarek tudi mladim z manj priložnostmi, med drugim v povezavi z mladinskim delom.

Na prehodu v odraslost

¹ Vir na voljo pri avtorju; velja za vse osebne intervjuje.

Za izvajanje mladinskega dela so potrebni primerni prostori, in sicer v vseh naseljih oziroma okoljih, kjer bivajo mladi. Mladinsko delo namreč naslavlja potrebe, želje in izzive mladih na načine, ki jih formalni izobraževalni sistem in druge organizacije ne morejo in marsikdaj tudi ne znajo. Povedano drugače, prostori za izvajanje mladinskega dela bi morali biti na voljo vsem mladim, ne glede na lokacijo njihovega bivanja. Toda – glede na obstoječo infrastrukturo – imajo nekateri mladi v Sloveniji veliko več priložnosti za preživljanje časa v mladinskih centrih in drugih mladinskih organizacijah kot drugi, ki zaradi lokacije njihovega bivališča te priložnosti *sploh nimajo*. Podatki raziskave Mladina 2020 so pokazali, da 44,2 odstotka mladih nikoli ne obiskuje zbirališč mladih kot so mladinski centri, študentski klubi, zbirališča mladih ipd., nadaljnjih 30 odstotkov mladih pa te prostore obiskuje manj kot enkrat na mesec. Za primerjavo naj omenimo – glede na to, da se Slovenija po nekaterih podatkih umešča v sam vrh kvadrature nakupovalnih centrov na prebivalca –, da dobri dve tretjini oziroma 67,2 odstotka mladih vsaj enkrat mesečno zahaja v nakupovalne centre za namene preživljanja prostega časa. Na vprašanje, koliko je v njihovem kraju možnosti za kulturno udejstvovanje mladih v mladinskih centrih ali drugih zbirališčih mladih, pa dobra tretjina oziroma 36,2 odstotka mladih odgovarja, da »premalo« (Mladina 2020). Iz teh ugotovitev lahko tako razberemo, da je dostopna lokalna infrastruktura pomemben dejavnik tega, kje bodo mladi preživljali svoj prosti čas.

Mladinsko delo se odziva tako na potrebe posameznic in posameznikov kot tudi na širšo družbeno realnost, kar se izkazuje tudi skozi njegovo prakso. Temelji na načelih prostovoljne udeležbe mladih ter je organizirano in izvedeno skupaj z mladimi, včasih pa celo izključno s strani mladih, prispeva k osebnemu in socialnemu razvoju mladih, spodbuja mlade h kritičnemu razmišljanju in aktivnemu delovanju ter temelji na dostopnosti, enakosti in opolnomočenju mladih (Lee, 1999; Devlin in Gunning, 2009; Gormally in Coburn, 2014; YouthLink Scotland, 2014; Edinburgh Youth Work Consortium, 2015; Brady, Canavan in Redmond, 2016; de St Croix, 2019; Evropska listina o lokalnem mladinskem delu, 2019). Mladinsko delo je vnaprej načrtovana dejavnost z opredeljenimi pedagoškimi cilji, ki pa se dosejajo skozi metode neformalnega in priložnostnega učenja (prav tam) ter je sestavljeno iz metodološko in vsebinsko raznolikih strukturiranih in nestrukturiranih dejavnosti (Brady in drugi, 2016; Brady in Redmond, 2017). Tako na lokalnem kot na nacionalnem nivoju je mladinsko delo pomemben prostor, kjer mladi pridobivajo informacije in nasvete (Devlin in Gunning, 2009) ter podporo pri reševanju osebnih težav (Dunne, Ulicna, Murphy in Golubeva, 2014).

Mladinsko delo pa je tudi področje, ki povezuje mlade z lokalno skupnostjo, pozitivni učinki mladinskega dela pa se kažejo tako pri mladih kot v skupnosti (Williamson, 2017). Mladinsko delo, ki deluje kot povezovalni člen med mladimi, izobraževalnimi institucijami in lokalno skupnostjo, namreč spodbuja razvoj tako (mladih) posameznikov kot lokalne skupnosti na splošno (Baizerman, 1996; Devlin in Gunning, 2009; YouthLink Scotland, 2017). Ponuja prostor za srečevanje različnih družbenih skupin, saj spodbuja raznolike aktivnosti in dejavnosti, ki vključujejo različne mlade in druge posameznike in skupine iz lokalne skupnosti. Take aktivnosti in dejavnosti so lahko povezane s kulturo, športom, osebnim in/ali socialnim razvojem, okoljevarstvom, podjetništvom, družbeno angažiranostjo itd. Tak prostor predstavlja vključujoča, varna in stimulatívna okolja, kjer se mladi prek strukturiranih aktivnosti razvijajo v odgovorne in aktivne državljane, ter

posledično prinaša možnosti razreševanja socio-ekonomskih problemov, ki se pojavljajo v lokalni skupnosti (Idecon, 2012). Podpora mladinskemu delu tako pomeni spodbujanje mladih, da se aktivno vključujejo v oblikovanje lokalnega in širšega okolja, »prav tako pa bi morali tudi organizacije, ki izvajajo mladinsko delo, obravnavati kot partnerje v civilnem dialogu, ki zadeva mlade in skupnost« (Deželan in Vomberger, 2019).

Mladinsko delo je področje, ki vpliva tako na mlade, vključene v mladinsko delo, kot tudi na skupnost in družbo, katere del so. Učinki mladinskega dela so raznoliki, saj se mladinsko delo ukvarja z raznolikimi področji, prav tako pa dosega različne ciljne skupine, od mladih na splošno do specifičnih skupin mladih. Učinke mladinskega dela lahko prepoznamo na ravni posameznika, kot vpliv na osebne lastnosti in profesionalni razvoj posameznika, in na ravni družbe, kar se zrcali v razvoju skupnosti in širše družbe ter tudi na gospodarskem razvoju (Lee, 1999; Devlin in Gunning, 2009; Dunne in drugi, 2014; Gormally in Coburn, 2014; Williamson, 2017; YouthLink Scotland, 2017; Zubulake, 2017; Lardier in drugi, 2018). Ko gre za učinke na osebne lastnosti posameznikov, se ti kažejo v obliki pridobivanja samozavesti, izboljšane samopodobe in optimizma glede prihodnosti; uspešnejših in bolj zadovoljujočih osebnih (formalnih in neformalnih) ter družbenih odnosov; pridobljenih izkušenj, ki spodbujajo k razumnejšemu presojanju in delovanju ter prevzemanju nadzora nad lastnim življenjem; ter bolj zdravega načina življenja zaradi informiranosti glede zdravih življenjskih navad in posledic rabe škodljivih substanc (prav tam). Ko pa gre za učinke na profesionalne značilnosti posameznikov, se ti kažejo predvsem v obliki znanja in veščin, pridobljenih onkraj formalnih učnih procesov; sposobnosti učinkovitega delovanja v skupinah; izboljšanih dosežkov v formalnih izobraževalnih okoljih; ter izboljšanih možnosti za zaposlitev (prav tam).

Mladinsko delo neposredno učinkuje tudi na skupnost v obliki aktivnejše participacije mladih v skupnosti in družbi; bolj odgovornega delovanja mladih v družbi; zavzemanje mladih za solidarnost (tudi medgeneracijsko), vključujočo družbo in enakost različnih družbenih skupin; spodbujanja občutkov varnosti in krepitve medosebni odnosov na osebni ravni in na ravni skupnosti; ter manjše stopnje zlorab škodljivih substanc med mladimi (Lee, 1999; Strycharczyk in drugi, 2011; Schwartz in drugi, 2016; YouthLink Scotland, 2017). Ko pa gre za učinke na gospodarsko okolje, Idecon (2012) in Minton (2017) ugotavljata, da mladinsko delo tudi ustvarja nova delovna mesta; izboljšuje storitve na lokalni ravni; zaradi preventive znižuje pravosodne, zdravstvene in socialnovarstvene stroške; ter z različnimi programi povezuje mladinske organizacije, šole, lokalne skupnosti in organizacije zasebnega sektorja.

Institucionalni okvir in financiranje mladinskega dela v Sloveniji

Mladinsko delo se je začelo konceptualno razvijati v devetdesetih letih. Takoj po osamosvojitvi je bil leta 1990 ustanovljen Mladinski svet Slovenije (MSS), naslednje leto pa še Urad RS za mladino (URSM) pri Ministrstvu za šolstvo in šport. Na nacionalni in evropski ravni so se kmalu pojavile spodbude za oblikovanje programa za mladino, na lokalnih ravneh pa se je mladinsko delo razvijalo skozi mladinske organizacije in mladinske centre. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 so se programi mladinskega dela, ki jih je oblikoval Urad za mladino,

okrepili z evropskimi programi na tem področju. Prelomna točka za mladinsko delo v Sloveniji se je zgodila leta 2005, ko je URSM objavil petletno strategijo na področju mladinske politike, katere cilj je bil tudi izboljšanje pogojev za opravljanje mladinskega dela in izboljšanje njegove prepoznavnosti (Pazlar, 2009, 21–22). Praksa mladinskega dela se je v času do objave strategije razvijala skozi preplet praks mladinskih projektov iz časa pred osamosvojitvijo, hkrati pa se je prilagajala novim razmeram in aktualnim potrebam mladih. Ta je (po besedah iz Strategije Urada RS za mladino iz leta 2005) prehitela teorijo, kar je bilo takrat še vedno stanje na področju mladinskega dela. Urad v tem dokumentu tudi opazuje, da »slovenska mladinska scena deluje nekako pod vplivom aktivističnega zanosa, pionirskega dela in tudi vpliva karizmatičnih figur na prizorišču« (Urad RS za mladino, 2005).

Svet Evropske unije je v Resoluciji Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta leta 2010, mladinsko delo prepoznal kot organizirano delo, ki (Svet Evropske unije, 2010):

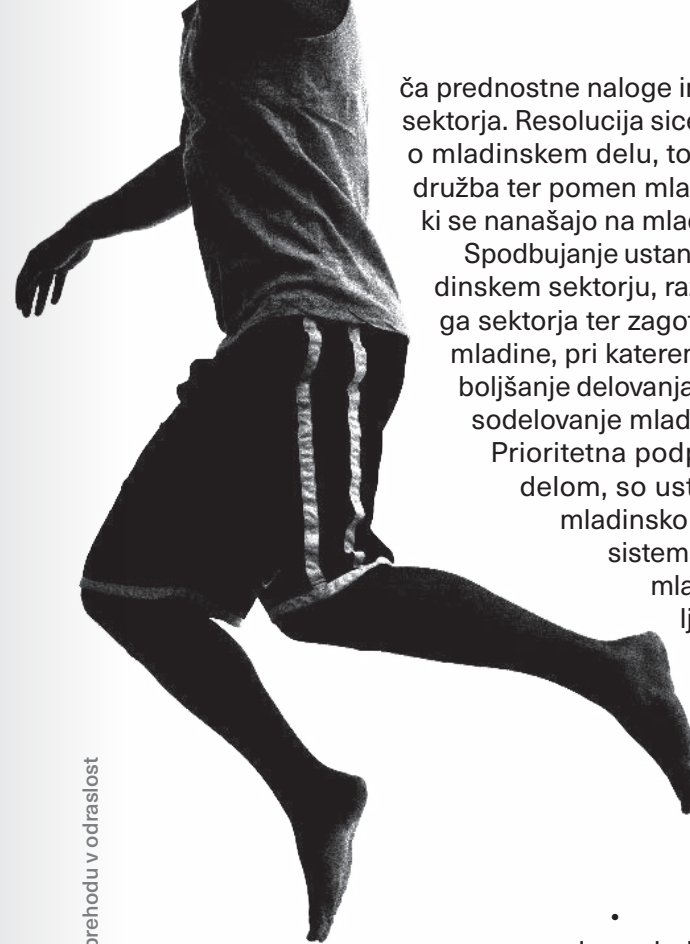
zajema obsežno področje socialnih, kulturnih, izobraževalnih ali političnih dejavnosti mladih, dejavnosti z mladimi in dejavnosti za mlade. /.../ [Je] del izvenšolskih dejavnosti in del posebnih dejavnosti v prostem času ter temelji na priložnosti in neformalnih učnih procesih ter prostovoljnem sodelovanju. Te dejavnosti in procesi /.../ se odvijajo pod vzgojnim in pedagoškim vodstvom strokovno usposobljenih ali prostovoljnih mladinskih delavcev in mladinskih vodij.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS) iz leta 2010, ki je predstavljal pravno podlago za pripravo Resolucije o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022, je omogočal nadaljnji razvoj mladinskega dela, prav tako pa tudi širitev mladinskega sektorja v Sloveniji. Z rastjo finančnih sredstev, namenjenih mladinskemu centrom, se je prispevalo h krepitvi mladinskega dela tako na nacionalni kot na lokalni ravni. Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (2010) je prvič v Sloveniji pravno opredelil mladinsko delo kot:

... organiziran[ost] in ciljno usmerjen[ost] oblik[ost] delovanja mladih in za mlade, v okviru katere mladi na podlagi lastnih prizadevanj prispevajo k lastnemu vključevanju v družbo, krepijo svoje kompetence ter prispevajo k razvoju skupnosti. Izvajanje različnih oblik mladinskega dela temelji na prostovoljnem sodelovanju mladih ne glede na njihove interesne, kulturne, nazorske ali politične usmeritve.

Ta opredelitev mladinskega dela je sicer v praksi sprožila različne definicije mladinskega dela, ki jih je dandanes v slovenskem prostoru skoraj toliko, kot je organizacij, katerih dejavnosti segajo v polje mladinskega dela. Kljub temu pa imajo različne definicije mladinskega dela nekatere skupne točke, kot so *učna izkušnja* (v okviru neformalnega in priložnostnega učenja), *načrtovan proces* (s predvidenimi učinki), *aktivna participacija* (mlade spodbuja k aktivnemu udeleževanju v družbi) ter *osebni in socialni razvoj* (mladi, vključeni v proces mladinskega dela se preko njega tudi oblikujejo; Beočanin, 2011, 51–52).

Posebne nacionalne strategije za področje mladinskega dela Slovenija nima, pravni okvir mu določa Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju. Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 je v skladu z Zakonom o javnem interesu v mladinskem sektorju temeljni programski dokument, ki dolo-

Na prehodu v odraslost

ča prednostne naloge in ukrepe na področju mladinskega sektorja. Resolucija sicer ne vsebuje posebnega področja o mladinskem delu, to je omenjeno v področju Mladi in družba ter pomen mladinskega sektorja. Cilji Resolucije, ki se nanašajo na mladinsko delo so:

Spodbujanje ustanavljanja in razvoja organizacij v mladinskem sektorju, razvoja ključnih področij mladinskega sektorja ter zagotavljanje delovanja neorganizirane mladine, pri katerem je pričakovani razvojni učinek izboljšanje delovanja mladinskega sektorja in povečano sodelovanje mladih pri upravljanju družbenih zadev.

Prioritetna podpodročja, povezana z mladinskim delom, so ustvarjanje kapacitet za kakovostno mladinsko delo in vzpostavitev nacionalnega sistema usposabljanja in izobraževanja za mladinske delavce in mladinske voditelje. Relevantna kazalnika sta število oseb, ki pridobijo kvalifikacijo za mladinskega delavca po izobraževalnih programih ali delih programov visokošolskih institucij, po spolu; in vzpostavljen nacionalni sistem usposabljanja za mladinske delavce in mladinske voditelje.

- Spodbujanje vključevanja v mednarodno mladinsko delo in učnih mobilnosti v mladinskem delu ter njihova krepitev, katerega pričakovani razvojni učinek je okrepljena mobilnost mladih znotraj mladinskega sektorja. Kazalniki, povezani z mladinskim delom, so: število mladih, ki so bili vključeni v programe mobilnosti neformalnega izobraževanja; število nacionalnih shem za spodbujanje mednarodnega sodelovanja v mladinskem sektorju in spodbujanje učne mobilnosti v mladinskem delu s posameznimi državami ali posameznimi ciljnimi skupinami mladih; število programov spodbujanja lokalnih enot k vključevanju v mednarodno mladinsko delo in izvajanje učnih mobilnosti, ki jih izvajajo nacionalne mladinske organizacije; število mednarodnih aktivnosti usposabljanja na področju mladinskega dela, ki potekajo v Sloveniji; in število mladinskih voditeljev in delavcev, ki so v posameznem letu sodelovali na takšnih usposabljanjih (bodisi v Sloveniji ali tujini).
- Okrepitev segmenta raziskav in analiz na področju mladine, katerega pričakovani razvojni učinek je zagotovitev dolgoročnega in stabilnega raziskovanja mladine. V okviru prioritarnega podpodročja, ki predpostavlja vzpostavitev nacionalne organizacije za raziskovanje mladine, se pojavlja tudi kazalnik, ki se nanaša na število analiz in raziskav, ki analizirajo in vsebinsko vrednotijo učinek mednarodnega mladinskega dela in učnih mobilnosti v mladinskem delu.
- Izboljšanje kompetenčne opremljenosti mladih, katerega pričakovani razvojni učinek je zagotovitev lažjega vstopanja mladih na trg delovne sile. Eno izmed

prioritetnih podpodročij se nanaša na vzpostavitev celostnega priznavanja neformalnih oblik znanj in izkušenj ter povezovanje formalnega in neformalnega izobraževanja. Kazalniki pri tem prioriteten področju pa so: uvrstitev problema nepriznavanja neformalno pridobljenih znanj in spretnosti na dnevni red političnega odločanja; uvedba statusa mladinskega delavca ali mladinskega voditelja na srednjih šolah in fakultetah (po zgledu statusa športnika, kulturnika); upoštevanje aktivnega sodelovanja v organizacijah v mladinskem sektorju kot del opravljenih obveznih izbirnih vsebin v šolah.

Predlog nove Resolucije o Nacionalnem programu za mladino 2023–32 omenja mladinsko delo v okviru področja Mladi in družba. Cilji, ki se nanašajo na mladinsko delo, med drugim odražajo prizadevanja sektorja za razvoj kakovostnega mladinskega dela v sklopu bonskega procesa, ki si prizadeva za implementacijo Evropske agende za mladinsko delo.

- Spodbujanje in razvoj kakovosti v mladinskem delu, katerega pričakovani razvojni učinek je, da na podlagi udeležbe v kakovostnem mladinskem delu mladi pridobijo dodatne kompetence. V okviru tega cilja se predvideva tudi izvedba raziskave na temo učinkov mladinskega dela, določitev standardov kakovosti v mladinskem delu, vzpostavitev beleženja aktivnosti in spremljanja učinkov mladinskega dela.
- Prepoznavanje in priznavanje mladinskega dela, katerega pričakovani razvojni učinek je uveljavljanje koristi mladinskega dela. Predvidene aktivnosti in ukrepi so med drugim preko medijev seznanjanje javnosti o projektih in aktivnostih v mladinskem delu, spodbujanje lokalnih skupnosti za vlaganje v programe mladinskega dela, spodbujanje sodelovanja organizacij mladinskega sektorja in šol ter promocija NPK.
- Krepitev financiranja programov mladinskega dela, katerega pričakovani razvojni učinek je povečano vlaganje v programe mladinskega dela, ki bo omogočilo več mladim sodelovanje pri pripravi, izvajanju in vrednotenju mladinskega dela.

V okviru implementacije Evropske agende za mladinsko delo je bila ustanovljena tudi Državna strokovna delovna skupina za dvig kakovosti in prepoznavnosti mladinskega dela, ki je pripravila in z organizacijami mladinskega sektorja uskladila strateški načrt za obdobje 2022–2027/32. Krovni cilji strateškega načrta so:

- Spodbujanje in razvoj kakovosti v mladinskem delu, ki si prizadeva za poglobljeno razumevanje kakovosti v mladinskem delu, ki izhaja iz skupnosti praks mladinskega dela in sledi okviru Deklaracije 3. konvencije o mladinskem delu. Kakovost v mladinskem delu naj bi bila opredeljena kot cilj tudi v NPM. Nadalje želi jasno začrtati, kaj so učinki mladinskega dela, in na podlagi tega vzpostaviti kriterije/standarde za izvajanje in spremljanje mladinskega dela ter vzpostaviti brezplačni enotni sistem beleženja aktivnosti in spremljanje učinkov mladinskega dela. Cilj predvideva tudi izvedbe izobraževanj in usposabljanj na to temo. Prizadeva si vzpostaviti podporno okolje za izvajanje kakovostnega mladinskega dela na nacionalni in lokalni ravni ter spremljati kakovost in krepitev prepoznavnosti mladinskega dela.
- Prepoznavanje in priznavanje mladinskega dela, ki si prizadeva za prepoznavnost mladinskih organizacij in programov mladinskega dela med mladimi in za povečano udejstvovanje mladih v mladinskem delu. Prav tako si prizadeva, da bi formalno izobraževanje prepoznalo dodano vrednost povezovanja z mladins-

skim delom. V tem delu je predvideno tudi komuniciranje učinkov mladinskega dela različnim deležnikom. Cilj se nanaša tudi na prizadevanje za prepoznavanje vrednosti in podporo mladinskemu delu s strani zasebnega sektorja. Nadalje naj bi bilo mladinsko delo ločeno od ostalih podobnih področij prepoznano s strani odločevalcev. Prav tako si prizadeva za opolnomočenost mladinskih delavcev in mladinskih organizacij za predstavljanje učinkov mladinskega dela in za cenjenost poklica mladinskega delavca.

Urad RS za mladino že od svojih začetkov sofinancira mladinsko delo. Dodeljevanje sredstev mladinskemu delu in programom mladinskega dela s strani Urada za mladino poteka preko javnih pozivov za sofinanciranje mladinskega dela. Za primerjavo, v letu 2007 je bilo v okviru javnega poziva Urada za mladino mladinskemu delu namenjenih 1,36 milijona evrov, v letu 2010 pa je bilo mladinskemu delu prek poziva namenjenih 1,42 milijona evrov. Leta 2014 je bilo mladinskemu delu namenjenih le 1,01 milijona evrov, kar je najnižje financiranje v zadnjih petnajstih letih. Od leta 2015 naprej pa je javni poziv objavljen vsaki dve leti (torej za 2016/17, 2018/19, 2020/21, 2022/23 in 2024/25), sredstva zanj pa se tudi postopno zvišujejo. Poziv za leti 2016/17 je mladinskemu delu letno dodelil 1,2 milijona evrov, poziva za leti 2018/2019 in leti 2020/21 pa 2,9 milijona evrov, torej 1,45 milijona evrov letno, kar je primerljivo s sredstvi, ki so se na letni ravni dodeljevala mladinskemu delu pred desetletjem. S pozivom za leti 2022/23 so se sredstva ponovno zvišala in sicer na 1,925 milijona evrov letno (3,83 milijona evrov za obe leti). Aktualni razpis (za leti 2024/25) namenja mladinskemu delu skupno 3,68 milijona evrov, torej 1,84 milijona evrov letno.

Število prijav na javne pozive s strani nacionalnih mladinskih organizacij je v večini primerov od leta 2007 naprej skladno s številom financiranih programov nacionalnih mladinskih organizacij. V tem obdobju se je na poziv prijavljalo od enajst do štirinajst nacionalnih mladinskih organizacij, le dvakrat pa kakšna izmed njih na razpisu ni bila uspešna. Najvišja povprečna višina prejetih sredstev v tem obdobju je bila leta 2015 (24.167 evrov), najnižja pa v letu 2008 (13.846 evrov). Število prijav na razpis s strani mladinskih centrov se je od leta 2007 naprej gibalo med 52 in 70. Prijavitelji so bili v celoti uspešni leta 2010, največja selekcija pa se je zgodila 2012, ko je bilo uspešnih 54 od 62 prijaviteljev. Najvišja povprečna višina prejetih sredstev v tem obdobju je bila v letu 2007, in sicer 11.895 evrov, najnižja pa v letu 2014, in sicer 9.737 evrov. V zadnjih petih pozivih je bilo za vse programe mladinskega dela skupno razdeljenih: 2,40 milijona evrov (v letih 2016/17), 2,90 milijona evrov (v letih 2018/19), 2,88 milijona evrov (v letih 2020/21), 3,79 milijona evrov (v letih 2022/23) in 3,66 milijona evrov (v letih 2024/25). Konec leta 2023 je URSM objavil tudi javni razpis *Z mladinskim delom proti prekarosti mladih*, katerega cilj je izvedba usposabljanj za mladinske delavce s področja prekarosti ter informiranje mladih, organizacij v mladinskem sektorju in javnosti o tem problemu med mladimi, ozaveščanje mladih o pomenu delavskih in socialnih pravic ter nudenje svetovanja in podpore mladim. Načrtuje se vključenost 400 mladinskih delavcev in najmanj 6630 mladih. Javni razpis se izvaja v okviru Programa evropske kohezijske politike v obdobju 2021–2027 v Sloveniji.

Druge večje možnosti za financiranje mladinskega dela so na voljo na evropskem nivoju, na primer prek razpisov Erasmus+: Mladina in Evropska solidarnostna enota, tudi prek Evropskega socialnega sklada in Evropskega sklada za regionalni

razvoj. Sistematičnih podatkov o tem, kolikšen del javnih sredstev se mladinskemu delu dodeljuje na lokalnih oziroma občinskih ravneh tako kot na državni ravni, niso na voljo. Sistem razdeljevanja državnih sredstev prek Urada za mladino neposredno izbranim organizacijam ter razdeljevanje evropskih sredstev prek nacionalnih agencij pa v praksi prinaša nevarnost. Ta se izkazuje v obliki tega, da se sredstva dodeljujejo organizacijam, ki so skozi leta postale večje pisanja prijav na tovrstne razpise, ne dosega pa nujno organizacij, ki bi lahko izvajale kakovostno mladinsko delo ne glede na večšine pisanja razpisov s strani njihovih kadrov in bi ga izvajale na območjih, kjer mladi nimajo toliko priložnosti. Rečeno drugače, mladi v vseh lokalnih kontekstih bi morali biti upravičeni do vključevanja v (lokalno) mladinsko delo, za kar bi bilo treba zagotoviti primerljiv delež sredstev za mlade v vsaki občini. Šarman tako meni, da bi občine nato razdelile sredstva za mladinsko delo med lokalne organizacije, ki ponujajo programe mladinskega dela: »Prenos evropskih in državnih sredstev na lokalni nivo je bistven. Vidim veliko priložnost, da država skupaj z občinami spremeni zakon o lokalni skupnosti in v obvezne naloge občine doda tudi mladinsko delo. Mladinsko delo se dogaja v lokalnem okolju. In tja mora priti denar« (Šarman, osebni intervju, 2021, 14. april).

Poleg tega se preizprašuje tudi to, kdo je upravičen do financiranja prek javnih pozivov Urada za mladino, na katerem lahko kandidirajo tako mladinski sveti kot tudi mladinski centri, mladinske organizacije in druge organizacije. Glede na širok nabor upravičencev in omejena finančna sredstva, teh sredstev za izvajanje mladinskega dela primanjkuje, obstajajo pa še drugi pomisleki v zvezi s tem. Šarman tako meni, da je financiranje zastavljeno preširoko in odpira dilemo, ki je povezana z mladinskimi sveti (prav tam):

V mladinskih svetih vodijo politiko v glavnem članice, ki so podmladki političnih strank. Tukaj gre za vprašanje dvojnega financiranja, saj bi morali politične podmladke po mojem mnenju financirati v okviru Zakona o političnih strankah in ne v okviru tega razpisa, ampak obstaja Zakon o mladinskih svetih, ki to [financiranje] omogoča. Tu smo [v Sloveniji] naredili osnovno napako, da nismo ločili mladinskih svetov, lokalnih skupnosti oziroma mladinskega sveta od ostalih mladinskih organizacij.

Poklic mladinskega delavca in kakovost mladinskega dela

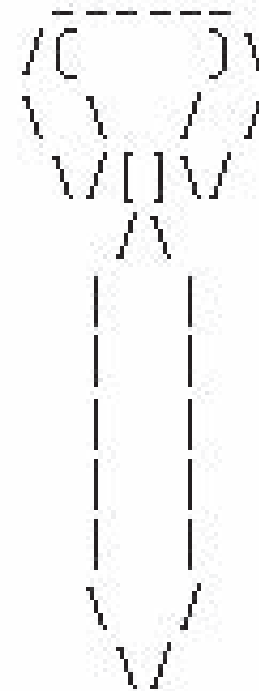
Mladinski delavci so tisti, ki povezujejo mlade, lokalno skupnost in izobraževalne institucije (Baldrige, 2018). To pomeni, da mladinski delavec spodbuja in krepi slišnost mladih v lokalni skupnosti, mladim skuša odpirati možnosti za soodločanje v njej, hkrati pa mlade spodbuja k proaktivnemu delovanju v skupnosti in družbi. Gre za raznolike profile posameznikov, ki tudi ustrezajo raznolikim oblikam mladinskega dela.

V Sloveniji še ni akreditiranih javnih izobraževalnih programov oziroma usposabljanj za poklic mladinskega delavca, vendar lahko posamezniki od leta 2017 pridobijo Nacionalno poklicno kvalifikacijo (NPK) Mladinski delavec/Mladinska delavka. Poklicni standard zanj je bil s strani Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje sprejet leta 2016, s tem pa je bil mladinski delavec prepoznan kot poklic. Certifikat, ki ga lahko posamezniki pridobijo preko Nacionalne poklicne kvalifikacije, je priznan tudi na evropski ravni, za razvoj znanj in

spretnosti mladinskih delavcev pa je organiziranih precej usposabljanj in izobraževanj, ki jih organizirajo predvsem nacionalne (mladinske) organizacije. Mladinski delavci lahko s pomočjo različnih orodij beležijo z mladinskim delom pridobljene veščine in kompetence, a nacionalni mehanizem za njihovo prepoznavanje (še) ne obstaja. Slovenija namreč, kot zapisano zgoraj, še čaka na akreditirani izobraževalni program za pridobitev izobrazbe mladinskega delavca. Potreba po tovrstnem programu je prepoznana tudi v praksi. Kot poudarja naš sogovornik (Šarman, osebni intervju, 2021, 14. april) smo »dosegli nacionalno kvalifikacijo mladinski delavec. Po eni strani je to v redu, ampak ne vidim pa dodane vrednosti za mladinski sektor na tem področju. Bolje bi bilo, če bi imeli močen in konkreten program na fakultetah.«

Mladinski delavci v Sloveniji lahko svoje delo opravljajo bodisi v obliki različnih zaposlitev bodisi prostovoljno. Prostovoljci, ki opravljajo mladinsko delo, se sicer pogosto opredeljujejo kot mladinski voditelji. Ti se od profesionalnih mladinskih delavcev načeloma razlikujejo po tem, da so svoje znanje pridobivali (izključno) skozi neformalno izobraževanje. Nadalje mladinski voditelji načeloma delujejo v mladinskih organizacijah, torej organizacijah, ki so nastale na pobudo mladih, medtem ko profesionalni mladinski delavci delujejo (tudi) v organizacijah za mlade, torej organizacijah, ki so nastale na podlagi potreb mladih v družbi, ki jih prepoznava odrasli. Poleg tega so mladinski voditelji načeloma usmerjeni v vodenje mladinskih projektov in mladih, medtem ko so profesionalni mladinski delavci usmerjeni tudi v koordinacijo programov za mlade (Beočanin, 2011, 66).

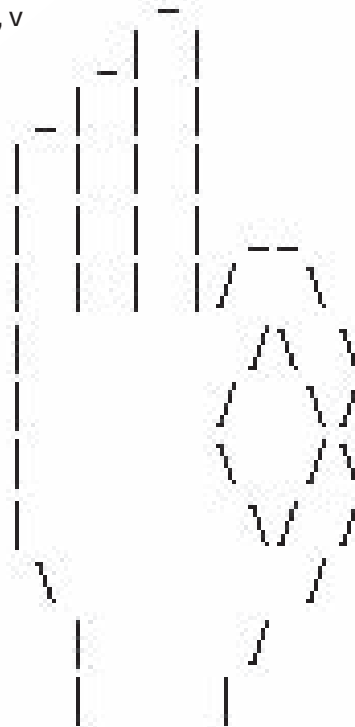
Kakovostno mladinsko delo mora imeti jasen in celovit sistem za merjenje učinkov in beleženje rezultatov. Da je mladinsko delo kakovostno, se mora nenehno prilagajati potrebam mladih v lokalnem okolju. Vzpostavljen mora imeti jasen in celovit sistem za merjenje učinkov in beleženje rezultatov. Podvrženo mora biti nenehni refleksiji glede opravljenega dela ter se odzivati na izsledke novih raziskav, trendov in metod na področju mladinskega dela. Nenazadnje pa je za zagotavljanje kakovosti mladinskega dela potrebno nenehno izpopolnjevanje znanja, veščin in kompetenc mladinskih delavcev (Evropska listina o lokalnem mladinskem delu, 2019). Samo kakovostno mladinsko delo vpliva na uspešen razvoj mladih in lokalnih skupnosti, kjer se izvaja (Brady in Redmond, 2017; Brennan in drugi, 2007, Devlin in Gunning, 2009). Vzpostavljanje, ohranjanje in nadgradnja kakovosti mladinskega dela je možno le ob vključevanju vseh relevantnih deležnikov – nacionalnih vlad, ponudnikov mladinskega dela, raziskovalcev, izobraževalcev itd. (Evropska komisija, 2015, 15). Načela (kakovostnega) mladinskega dela zajemajo: inkluzivnost in odzivanje na potrebe, zanimanja in izkušnje različnih mladih; prostovoljno in aktivno participacijo ter odgovornost mladih; dojemanje mladih kot celostnih in sposobnih posameznikov; krepitev pravic mladih in opolnomočenja mladih; načrtovanje, priprava,

izvedba in evalvacija aktivnosti skupaj z mladimi; osnovanost na neformalnem in priložnostnem učenju; jasnost učnih ciljev, ki so relevantni za vključene mlade (Evropska komisija, 2015; Agdur, 2017).

Slovenija še ni oblikovala standardov kakovosti mladinskega dela, je pa to eden izmed ciljev Strateškega načrta Evropske agende za mladinsko delo v Sloveniji za obdobje do leta 2027/2032. Javni pozivi za sofinanciranje mladinskega dela sicer že sedaj skušajo zagotavljati financiranje kakovostnih programov s pogojem, da lahko mladinska organizacija kandidira za finančna sredstva, če ima status organizacije v javnem interesu v mladinskem sektorju. Ta status od organizacije pričakuje, da razmišlja o svoji viziji za dve leti v naprej, kar jo spodbuja k oblikovanju zastavljenega poslanstva in sledenju slednjemu. Raziskava o kakovostnem mladinskem delu in podpornem okolju za izvajanje kakovostnega mladinskega dela (Deželan in Vombergar, 2023) je pokazala, da predstavniki organizacij, ki v Sloveniji izvajajo mladinsko delo, v največji meri razumejo kakovostno mladinsko delo kot takšno, ki vzpostavlja podporno okolje za pomoč pri opolnomočenju/razvoju mladih. Obenem mora po njihovem mnenju direktno naslavljati mlade in se odzivati na njihove potrebe, želje in težave, uporabljati orodja za beleženje učinkov, se odzivati na družbeno realnost in slediti vodilu 'delati z mladimi za mlade'. Poudarjajo tudi, da je za zagotavljanje kakovostnega mladinskega dela potrebno zagotoviti neprekarne oziroma manj prekarne oblike zaposlitev mladinskih delavcev, nenehno usposabljanje mladinske delavce in imeti primerne prostorske in infrastrukturne možnosti za izvajanje mladinskega dela. Na problem kakovosti v mladinskem delu med drugim vpliva tudi proces komodifikacije, ki tudi na tem področju. Naš sogovornik tako ugotavlja, da je marsikdo prepričan, da »nekateri mladinsko delo vedno bolj ponujajo kot storitev, ki ima vedno manj procesnega pristopa« (Kampl, intervju, 2021, 19. maj). Toda namen mladinske organizacije naj ne bi bil ponujanje hipnih storitev oziroma dobrin, temveč uresničevanje dolgoročnega poslanstva. Slednje je lažje uresničevati organizacijam, ki imajo specifično poslanstvo in se financirajo predvsem iz rednih sredstev (kot so npr. članarine pri tabornikih), medtem ko so organizacije, ki nimajo stalnega toka financiranja, v sedanji ureditvi odvisne predvsem od projektnega financiranja, zaradi česar se morajo prilagajati vsakokratnim razpisnim poudarkom. K prilaganju poslanstva jih poleg tega sili tudi naravnost nekaterih uporabnikov, ki v okviru mladinskega dela želijo pridobiti specifično znanje ali veščine skozi določeno izobraževanje ali usposabljanje brez resne želje po dolgoročnem sodelovanju v okviru organizacije.

Kakovost mladinskega dela je tako precej odvisna od angažmaja posameznih organizacij ter od povezovanja in izmenjevanja znanj in izkušenj med posameznimi organizacijami. Pomembno vlogo pri tem imajo organizacije, katerih cilj je povezovanje različnih organizacij z namenom zagotavljanja razvoja mladinskega dela. Slednje uresničujejo z naslavljanjem

skupnih izzivov organizacij članic prek organizacije dogodkov, usposabljanj in izobraževanj za mladinske delavce. Izstopajoči organizaciji na tem področju sta Mladinski svet Slovenije (MSS) in Mladinska mreža MaMa. MSS je kot krovno združenje mladinskih organizacij na nacionalnem nivoju v devetdesetih letih je sodeloval pri ključnih idejah oblikovanja mladinskega sektorja in je na podlagi dobrih praks iz tujine v slovenski prostor tudi vnesel termin mladinskega dela. Skozi izdajo priročnikov za mladinske delavce in trenerje in skozi oblikovanje bazena trenerjev je prispeval teoretsko in praktično osnovo za izmenjavo znanj na tem področju. Vzpostavil je prve programe usposabljanj, ki so bili usmerjeni v kakovostno mladinsko delo, hkrati si je vzpostavljane kakovostnega mladinskega dela zadal kot eno izmed svojih temeljnih poslanstev ter je tudi deloval kot temeljni povezovalni element med organizacijami na tem področju. (Mladinski svet Slovenije, b. d.) Kasneje so se začele vzpostavljati nove organizacije s takim poslanstvom, verjetno najbolj vidna med njimi je *Mladinska mreža MaMa*, ki je bila ustanovljena na pobudo lokalnih mladinskih centrov. Je mrežna (nevladna) nacionalna organizacija, ki povezuje 50 mladinskih centrov iz različnih delov države z namenom medsebojne podpore, deljenja znanja in izkušenj pri odgovarjanju na potrebe mladih. Na eni strani želi v ospredje postavljati mlade, saj si prizadeva pri njih spodbujati aktivno participacijo v družbi, po drugi strani pa je njen namen krepitev kakovostnega mladinskega dela. (Mladinska mreža MaMa, b. d.) Kot najpomembnejši element kakovosti v mladinskem delu tako Hostnik prepoznava človeški kapital, v katerega pa se po njenem mnenju s strani države še ne vlaga dovolj (Hostnik, osebni intervju, 2021, 19. maj):

Z nacionalne ravni se ne dela načrtno za kakovost in razvoj mladinskega dela. Največje kapacitete v sektorju so človeški kapital in na tem se ni naredilo v zadnjih petnajstih ali celo več letih nič. V kader je namreč treba vlagati, ga usposobiti. Imamo veliko usposabljanj na Erasmus+, ampak to je usposabljanje za mednarodno mladinsko delo. Kaj pa nacionalno, mikrookolje?

Pregled obravnavanih tem znotraj mladinskega dela

Mladinsko delo v praksi dejansko pomeni »delo mladih za mlade ali delo v korist mladih« (Beočanin, 2011, 51). Praksa mladinskega dela mora biti vzpostavljena v dialogu z mladimi in ostalimi deležniki, pretvoriti mora cilje v strategije in načrte, oblikovati pogoje za izvajanje kakovostnega dela, izmenjevati načrte, informacije o aktivnostih in izkušnje na lokalnem, sektorskem, nacionalnem in transnacionalnem nivoju ter primarno informirati, spodbujati in podpirati mlade ter evalvirati in zagotavljati vidnost rezultatov (Evropska listina o lokalnem mladinskem delu, 2019). je najpomembnejši organ na nacionalni ravni, ki načrtuje, organizira in izvaja ukrepe s področja mladinskega dela v Sloveniji in ki prek javnih pozivov za sofinanciranje programov mladinskega dela te tudi omogoča s finančno podporo. Na podlagi analize prednostnih področij in poudarkov posameznih javnih pozivov za sofinanciranje programov mladinskega dela, ki jih je urad objavil – najprej vsakoletno, nato na dve leti – lahko prepoznamo razvoj najbolj podprtih tem znotraj programov mladinskega dela v Sloveniji. Prepoznane prednostne teme v posameznih letih so povezane tako z nacionalnim kot tudi z nadnacionalnim (evropskim) družbenim kontekstom ter javnopolitičnimi kampanjami specifičnega časa.

Poudarek poziva v letu 2007 se nanaša na evropsko mladinsko kampanjo Sveta Evrope za spodbujanje raznolikosti, človekovih pravic in participacije Vsi drugačni, vsi enakopravni. V letu 2008 se je ostal poudarek na omenjeni evropski mladinski kampanji Sveta Evrope, hkrati pa je bila pozornost usmerjena tudi na evropsko leto medkulturnega dialoga, kar vključuje teme medkulturnega dialoga med mladimi, vključno z vzpodbujanjem participacije mladih z manj priložnostmi. V letu 2009 je poziv za prednostna področja izpostavil aktivno participacijo mladih, mladinsko informiranje in svetovanje, prostovoljno delo mladih, priznavanje in vrednotenje neformalnega in priložnostnega učenja, mobilnost mladih in raziskovalno delo mladih. Z letom 2010 se kot nova prednostna področja obravnava tudi enake možnosti in socialno vključenost mladine, mednarodno mladinsko delo, boljše poznavanje mladine ter zdravje in dobro počutje mladine, v letu 2011 pa nadaljuje s prostovoljnimi mladinskimi aktivnostmi ter obravnavo Evropske prostovoljske službe, projekti čezmejnega sodelovanja in vključevanja v evropsko leto prostovoljstva. Kot novo prednostno področje poziv dodaja tudi evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, ki se je odvijalo v letu 2012. Tega leta je poziv dodatno obravnaval, poleg medgeneracijske solidarnosti v okviru evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, tudi strukturirani dialog z mladimi.

V letu 2013 je prednostno področje kot odziv na gospodarsko in finančno krizo postala tudi zaposljivost mladih, hkrati pa se je poziv osredotočal na strukturirani dialog z mladimi ter aktivno državljanstvo v okviru evropskega leta državljanov 2013. V letu 2014 se je ob zaposljivosti mladih in strukturiranem dialogu z mladimi dalo poudarek programom, ki so sledili vsebinam Evropskega mladinskega gibanja proti sovražnemu govoru. Poleg tega so se kot prednostna področja izpostavila tudi tista, ki so prispevala k uresničevanju ciljev poglavja Mladi in družba Resolucije o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (NMP). Leta 2015 je poziv kot prednostno področje v okviru prostovoljnega dela mladih obravnaval mednarodne prostovoljske projekte, sofinancirane s strani programa Erasmus+ (Evropska prostovoljska služba, mednarodne mladinske izmenjave itd.), hkrati pa ohranil poudarek tudi na uresničevanju ciljev poglavja Mladi in družba v NPM. V prvem javnem pozivu, ki je naslovil dveletno obdobje 2016 in 2017, se je prednostno obravnavalo odziv na begunsko problematiko, hkrati pa se je ohranilo poudarek na uresničevanju ciljev poglavja Mladi in družba iz NPM. Poziv za leti 2018 in 2019 je bil ponovno zaznamovan z begunsko problematiko in uresničevanjem, ciljev poglavja Mladi in družba iz NPM, medtem ko je poziv za leti 2020 in 2021 predvsem zajemal odziv na tematike sovražnega govora, radikalizacije in integracije mladih, ki niso vključeni v izobraževanje ali na trg dela ter podnebne in okoljske izzive v skladu z izhodišči, ki jih je pripravila Evropska komisija. Poudarek na uresničevanju ciljev poglavja Mladi in družba iz NPM se je ohranil. Poziv iz leta 2022, za sofinanciranje programov mladinskega dela v letih 2022 in 2023, je ohranil temeljni poudarek na poglavju Mladi in družba iztekajočega NPM, hkrati pa se usmeril na zagotavljanje enakih možnosti za participacijo v družbi, predvsem ko gre za mlade z manj priložnostmi, ter aktivnosti, ki so koristne za družbo in pomenijo odziv na najbolj pereče tematike (npr. sovražni govor, radikalizacijo mladih, integracijo t. i. NEET itd.). Zadnji poziv (za leti 2024/25) k izpostavljenim tematikam prejšnjega razpisa dodaja še podnebne izzive.

Iz pregleda javnih pozivov lahko takoj ugotovimo, da se od leta 2014 naprej pozivi za sofinanciranje programov mladinskega dela opirajo na poglavje Mladi in družba iz NPM, kar kaže na zelo jasno zavedanje pomena javnih pozivov za implementacijo NPM, predvsem ko gre za vertikalno mladinsko politiko. Tako so spodbujanje participacije in zastopanosti mladih žensk in moških, spodbujanje ustanavljanja in razvoja organizacij v mladinskem sektorju in razvoja ključnih področij mladinskega sektorja ter zagotavljanje delovanja neorganizirane mladine, spodbujanje vključevanja v mednarodno mladinsko delo in učnih mobilnosti v mladinskem sektorju ter njihova krepitev in spodbujanje prostovoljstva med mladimi postale teme, ki so dobile jasen finančen instrument, kljub temu, da so se kot relevantne teme pojavljale že v zgodnejših pozivih. Prednostna področja in poudarki, ki so se pojavljali v posameznih pozivih za sofinanciranje mladinskega dela, so pomembno oblikovali (in omejevali) delovanje organizacij, ki se ukvarjajo z mladinskim delom, saj je njihovo delovanje močno odvisno od javnega financiranja. To sovпада z ugotovitvijo, da če je bilo mladinsko delo nekoč »usmerjeno predvsem v prostočasne aktivnosti mladih, pa je v zadnjem času podrejeno predvsem temu, da mora aktivno odgovarjati ali na probleme posameznic in posameznikov ali pa na probleme družbe« (Jarc, osebni intervju, 2021, 20. april) in za kakovostno pristopanje k temu potrebuje zadostna sredstva. Tematska usmerjenost javnih pozivov kaže na željo urada za mladino po družbeni intervenciji mladinskega dela, saj se je npr. v obdobju velike gospodarske krize pred približno desetletjem mladinsko delo usmerjalo predvsem v zaposlovanje in zaposljivost mladih. Po mnenju sogovornika Debeljaka je bilo v tistem času to ključno in osrednje vprašanje mladih, ki je moralo imeti prednost pred ostalimi nerazrešenimi problemi mladih, ki naj bi se naslovili lažje, če bi mladi imeli zaposlitev. Tako Debeljak pravi, da »če je dobra zaposlovalna politika, potem ne potrebujemo še posebne stanovanjske politike.« (Debeljak, osebni intervju, 2021, 10. maj). V mladinskem delu tako prepozna sistemski mehanizem, ki naslavlja največje izzive mladih, kar pa predstavlja tudi prenos odgovornosti za sistemske probleme mladih na mladinsko delo. V tem mnogi vidijo problem, saj po njihovem mnenju reševanje sistemskih težav ni temeljno poslanstvo mladinskega dela in tudi ne primarna naloga mladinskega sektorja. Tako druga sogovornica (Jarc, osebni intervju, 2021, 20. april) ugotavlja, da je v času krize:

[...] veliko institucij, ne samo v Sloveniji, ampak predvsem na evropski ravni, nalagalo odgovornost za reševanje brezposelnosti mladih na mladinske organizacije in seveda s tem tudi pogojevalo sredstva. To pomeni, da se je fokus veliko organizacij, ki se s to tematiko prej sploh niso ukvarjale, spremenil, in sicer samo zato, da so seveda sploh lahko prišle do sredstev. Seveda mora v določeni meri mladinsko delo odgovarjati na izzive družbe in na potrebe mladih. A če spreminja svoje poslanstvo, ker ni primernih nacionalnih politik in se ta odgovornost prenese na mlade prostovoljke in prostovoljce, ki morajo reševati svoje vrstnike, je to absurdno. Mladinsko delo se lahko ukvarja tudi z razvojem politik. A to ne sme biti v celoti breme mladinskega dela.

Podobno na omenjen razvoj mladinskega dela gleda Hostnik (Hostnik, osebni intervju, 2021, 19. maj), ki pravi:

V zadnjih letih so šli vsi projekti v smer, da moramo usposablјati mlade za zaposlitev – da najdejo čim prej zaposlitev. To nas je zelo odvrnilo od fokusa in glavnega poslanstva mladinskega dela. Naredili smo zelo veliko usposablјanj, ni pa bilo zadaj konkretne prakse, ki bi jim jo lahko ponudili. Razpisodajalci, ki dajejo te projekte, razmišljajo v napačni smeri. V prihodnje bo treba razmišljati v smeri pridobivanja kompetenc in veščin mladih, ne samo skozi teoretično usposablјanje, ampak skozi prakso.

Trenutne razprave v zvezi z digitalnim in zelenim prehodom prav tako napovedujejo trende v mladinskem delu, in sicer v smeri digitalizacije in okoljevarstva. Poleg močnega poudarka na digitalnem mladinskem delu se zaradi stanja, ki ga je povzročila ali poglobila epidemija covid-19, obeta tudi precejšen premik v smeri duševnega zdravja mladih. Zupan pa ob razpravljanju o dolgoročnih trendih na področju mladinskega dela tudi poudarja, da bosta v mladinskem delu postajali še pomembnejši temi participacija in mladinski dialog: »Čas je, da se državljani pričnejo zavedati svojih pravic in odgovornosti, vključno s tem, da je zaželena njihova aktivna participacija pri stvareh, ki morajo pripeljati do nekih družbenih sprememb.« (Zupan, osebni intervju, 2021, 21. april)

Izzivi mladinskega dela v Sloveniji

»Izzivov v mladinskem delu ne bo nikoli zmanjkalo.«
(Zupan, osebni intervju, 2021, 21. april)

Leta 2020 sprejeta *Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o okviru za vzpostavitev evropske agende za mladinsko delo* med drugim izpostavlja izzive mladinskega dela v Evropi. Eden izmed izzivov je še vedno potreba po skupni opredelitvi tega, kaj je mladinsko delo, kar v resnici lahko prevedemo v potrebo po skupnem konceptualnem okviru mladinskega dela. Ob tem pa poudarja tudi, da je treba zagotoviti tudi prostore za izvajanje mladinskega dela, ki morajo biti varni, dostopni, odprti in avtonomni, kar velja za enega izmed temeljnih izzivov tudi v Sloveniji. Predstavniki organizacij, kjer izvajajo mladinsko delo, poudarjajo, da so prostori, kjer delujejo, mnogokrat premajhni, neprimerni (vključno s prevelikimi mesečnimi stroški, ki jih zahteva njihovo vzdrževanje) in da ne omogočajo izvajanja raznolikih ali vzporednih aktivnosti. Ob tem opozarjajo na pereč problem pridobivanja nujne opreme, saj po njihovih izkušnjah noben primeren razpis ne omogoča nakupa nujne oziroma osnovne opreme, ki je potrebna za izvajanje mladinskega dela (npr. pohoštvo, računalniki). Poročajo, da je večina tovrstne opreme, ki jo uporabljajo, donirane oziroma njihova zasebna lastnina (Deželan in Vombergar, 2023). Razloge za prostorsko in infrastrukturno podhranjenost mladinskega dela v Sloveniji gre iskati v nizki prepoznavnosti mladinskega dela in predvsem njegovih pozitivnih učinkov na družbeno življenje, kar opaža tudi naš sogovornik, ki meni, da v Sloveniji »manjka mentaliteta zaznavanja mladinskega dela kot pomembnega za življenje lokalne skupnosti« (Šarman, osebni intervju, 2021, 14. april).

Resolucija Sveta nadalje poudarja, da je potrebno zagotavljati dovolj sredstev za usposablјanje in izobraževanje mladinskih delavcev, kar je predpogoj za kako-

vostno izvajanje mladinskega dela. Področje mladinskega dela namreč zahteva nenehni razvoj kadrov, kakor tudi ostala profesionalna področja, še posebej če se ukvarjajo z aktualnimi družbenimi problemi. Sicer profesionalno znanje sčasoma zastari, stagnira in ni sposobno na takojšnje odzivanje na zaznane probleme mladih. Za kakovostno mladinsko delo je potrebno tudi vlagati v raziskovalno in razvojno dela in tako »izvajati raziskave, vendar brez ustvarjanja nepotrebne birokratskega bremena« (Svet Evropske unije, 2020), saj je le na podatkih utemeljena politika krepitve mladinskega dela, bodisi v kontekstu raziskovanja izzivov mladih bodisi v kontekstu profesionalnega razvoja mladinskih delavcev, učinkovita pot do prepoznavne in krepitve mladinskega dela. Velik izziv pri izvajanju mladinskega dela, tako v Evropi na splošno kot tudi v Sloveniji, pa je tudi sodelovanje med »ponudniki mladinskega dela in oblikovalci mladinske politike /.../ in trajnostne strukture« (Svet Evropske unije, 2020), kar se kasneje prevede tudi v probleme s primernim financiranjem mladinskega dela. Velik problem financiranja mladinskega dela v Sloveniji je povezan s tem, da so organizacije velikokrat povsem odvisne od projektnega financiranja, saj je »projektno financiranje pogosto edina možnost mladinskih organizacij za preživetje« (Skrinar, osebni intervju, 2021, 6. maj). Ob tej preživetveni taktiki pa so mladinske organizacije pogosto prisiljene zanemariti izpolnjevanje svojega poslanstva, kar jih dolgoročno tudi vse bolj odmika od nekaterih načel mladinskega dela, saj postajajo vse bolj storilnostno naravnane (npr. prevzemanje kadrovskih funkcij). Predstavniki nevladnih organizacij (mladinskih centrov in drugih NVO), ki izvajajo mladinsko delo, poročajo, da svoje delovanje financirajo iz zelo različnih virov, in sicer iz sredstev EU – prek razpisov Erasmus+: Mladina in Evropska solidarnostna enota (do 90 %) –, iz sredstev lokalne skupnosti (10–50 %), Urada RS za mladino (5–10 %), razpisov drugih ministrstev in lastnih sredstev. Večina organizacij črpa sredstva s strani vseh navedenih financerjev, financiranje pa je večinoma projektno, torej kratkoročno (Deželan in Vombergar, 2023).

Težava financiranja mladinskega dela ni le v tem, da gre pretežno samo za projektno financiranje, ampak tudi, da je način razdeljevanja obstoječih sredstev neoptimalen. Šarman namreč poudarja, da »če bo financiranje ostalo takšno, kot je, razvoja lokalnega mladinskega dela ne bo« (Šarman, osebni intervju, 2021, 14. april). Glede na to, da je mladinsko delo vedno predvsem lokalno, sogovornik meni, da bi bilo smiselno v razdeljevanje sredstev v večji meri vključiti občine, te pa bi državna sredstva za mlade pridobivale na podlagi različnih kazalnikov, tudi števila mladih v občini. Po njegovem mnenju je trenutni način razdeljevanja sredstev močno naklonjen tistim organizacijam, ki imajo znanje in kompetence za dostopanje do sredstev, kar ni nujno povezano z dobrim mladinskim delom v praksi. Seveda je pri tem potrebno opomniti, da profesionalizacija enega področja dela pogosto pomeni tudi profesionalizacijo na drugih področjih, hkrati pa tudi to, da so takšni kazalniki lahko pristranski. Posamezne občine imajo na primer lahko močno razvite storitve za mlade zunaj mladinskega dela in posledično tudi ob večjem številu mladih ni takšnega pritiska na samo mladinsko delo. Je pa dejstvo, da bi bližanje procesov razdeljevanja sredstev lokalni ravni pomenilo tudi približanje lokalnim specifikam mladinskega dela v teh okoljih, kar bi ga implicitno lahko naredilo tudi bolj učinkovitega. Takšni premisleki sicer niso novi, saj je URSM že leta 2005, ko se je pripravila Strategija URSM na področju mladinske politike do leta 2010 prepoznal, da so (Urad RS za mladino, 2005):

[...] dejavnosti na lokalnem nivoju [...] vse preveč odvisne od strategij financiranja po načelu »od zgoraj«, kar onemogoča načrtovanje na dolgi rok, to pa posledično vpliva na padec motiviranosti, zavira resnejše dolgoročno načrtovanje in kontinuirano delovanje mladinskega dela. Z vidika zagotavljanja kakovosti mladinskega dela v Sloveniji na dolgi rok to vsekakor ni perspektivno stanje.

Kot kaže je ta izziv že dolgo prepoznan tako na ravni političnih odločevalcev kot tudi pri tistih, ki so izvajalci mladinskega dela. Zdi se, da je potrebna zgolj skupna volja ključnih deležnikov za ureditev tega področja na način, ki bo v večji meri prisluhnil lokalnim potrebam mladih po mladinskem delu ter hkrati tudi strateško naslavljal sistemske izzive mladinskega dela, ki se kažejo v njegovi prepoznavnosti in profesionalizaciji.

Velik izziv mladinskega dela v Sloveniji je tudi prekarnost zaposlitev, kar je povezano z negotovim financiranjem mladinskega dela. Zaradi prekarnosti se kader hitro menjuje, kar vpliva tudi na kakovost mladinskega dela.

Izziv na področju mladinskega dela je, poleg vzpostavljanja standardov kakovosti in zagotavljanja kakovostnega mladinskega dela, tudi prepoznavnost mladinskega dela izven sektorja. Ker je le-ta po ocenah predstavnikov sektorja še vedno nizka, je povezovanje in sodelovanje s formalnim izobraževanjem majhno. Zaželeno bi bilo, da mladi tudi v šoli spoznajo možnosti udejstvovanja v aktivnostih za mlade izven šole, saj lahko v te prostore zahajajo in kakovostno preživljajo prosti čas tudi, ko zaključijo šolanje. Mladinsko delo je pred velikim izzivom, kako doseči različne deležnike in dvigniti svojo prepoznavnost skozi uspešno komuniciranje svojih učinkov in pomena za mlade, lokalno skupnost in širšo družbo. Večja prepoznavnost mladinskega dela bi, po mnenju predstavnikov organizacij, ki delajo z mladimi v mladinskih centrih in drugih nevladnih organizacijah, vodila tudi v večjo podporo mladinskemu delu na nacionalni in lokalni ravni (Deželan in Vombergar, 2023).

Leto 2020 je bila zaradi epidemije covid-19 večina aktivnosti preseljena na splet, vključno z precejšnjimi deli korpusa mladinskega dela. V luči tega so se razprave o pomenu digitalnega mladinskega dela kot odziva na duh časa, ki so sicer bile prisotne že v predkoronski dobi, še okrepile. S tem pa se je odprla tudi past, da se prične na digitalno mladinsko delo gledati kot na substitut mladinskemu delu, ki ga poznamo od prej. Tako meni tudi Šarman, ki pravi, da digitalno mladinsko delo ne sme postati nadomestek mladinskega dela, ki se odvija z živo interakcijo med udeleženci. »Mislim, da je digitalno mladinsko delo lahko zelo koristna, a ne prevladujoča metoda v mladinskem delu.« (Šarman, osebni intervju, 2021, 14. april). To dejansko pomeni, da je situacijski razvoj enega področja mladinskega dela privedel do nuje po temeljitem premisleku o smeri razvoja mladinskega dela. Dejstvo namreč je, da poti nazaj ni, golo pristajanje na tehnološki determinizem pa seveda neizogibno vodi v pogubo. Tako je prepričana tudi Zupan, ki meni, da se bodo v sektorju slej kot prej zaradi omenjenih sprememb začele pojavljati tudi nove organizacije, ki bodo v večji meri koristile nove metode in naslavljele nove izzive mladih. Ključno za akterje znotraj mladinskega dela pa bo, da se zavzame miselnost, da »mladinsko delo ne more biti statično, ampak se razvija in raste skupaj z ljudmi ter z vsebinami, ki nas obdajajo« (Zupan, osebni intervju, 2021, 21. april).

Stanje mladega posameznika v današnji družbi je potrebno razumeti skozi družbeni kontekst, v katerem mlada oseba prebiva. Mladi danes živijo v dobi ne-nehnih družbenih kriz, ki se odsevajo na njihovih življenjih, prav tako pa tudi na prihodnost več ne gledajo z gotovostjo, kot na obljubo oziroma nekaj, do česar so upravičeni, ampak kot grožnjo (Galimberti, 2009, 21–22). Zato je še posebej pomembno, da imajo mladi v času velikih negotovosti in nelagodja, ki je družbenega in kulturnega izvora, oporne stebre, prek katerih lahko najdejo smisel in snujejo svoje življenjske cilje. Mladinski delavci in mladinsko delo so lahko zato v teh časih eden izmed izjemno pomembnih akterjev v življenju mladega človeka. Toda brez primerne in potrebne podpore države oziroma javnih oblasti mladinski delavci ne bodo zmogli nuditi mladim potrebne podpore in spodbude. Podpora organizacijam mladinskega dela pa dejansko pomeni tudi njihovo večjo vključenost v oblikovanje politik oziroma, kot ugotavlja naša sogovornica (Jarc, osebni intervju, 2021, 20. april):

To ne pomeni samo, da se mlade obvešča o zadevah, da se jih morda informira o že sprejetih dokumentih, ampak da se jih vključi v vse procese oblikovanja teh dokumentov in spremljanja, izvajanja ukrepov, torej tudi pri njihovi implementaciji in evalvaciji. Torej, da imajo mladi pri vsem tem ne samo vlogo opazovalca ali svetovalca, ampak več možnosti za soodločanje.

Podatki raziskave Mladina 2020 (Lavrič in Deželan, 2021) bi morali biti za oblikovalce politik širše, ne samo na področju mladine, pretresljivi. Pokazali so namreč, da se je več kot štiri petine mladih pripravljenih trajno izseliti v drugo državo Evrope, če bi jim to nudilo boljše življenjske možnosti. Za boljše življenje pa se niso pripravljene preseliti le na »varno« razdaljo, v katero izmed drugih članic EU. Več kot polovica se jih je namreč v iskanju boljših življenjskih pogojev pripravljena trajno izseliti na drugo celino. To zgolj kaže na to, da mladinsko delo potrebujemo bolj, kot si mislimo. In ne za to, da bi to ustvarjalo priložnosti za mlade, da ti ne bi odhajali v tujino, na druge celine, s trebnom za kruhom. Predvsem gre za to, da ta podatek kaže na izjemno stopnjo obupanosti mladih, ki so pripravljene v marsičem prilagoditi svoje življenjske načrte v želji, da bi dostojno živeli. To pa ustvarja tudi niz potreb in duševnih stanj, ki jih med drugim lahko naslovi tudi ali celo zgolj mladinsko delo. Zato, glede na številke, verjetno danes potrebujemo mladinsko delo bolj kot kadarkoli.

Iztočnice za prihodnost:

- Potrebno bi bilo nadaljevati z resnimi naporji za profesionalizacijo mladinskega dela po meri standardov profesionalizacije poklicev in ne parcialnih interesov nekaterih posameznikov in organizacij, kar vključuje vse javno veljavne korake pridobivanja in priznavanja stopenj izobrazbe, področnih kvalifikacij ter sistemov zagotavljanja kakovosti. Ta bo lahko prispevala k poklicnemu razvoju mladinskih delavcev, zagotavljanju večje kakovosti mladinskega dela ter posledično k priznavanju rezultatov mladinskega dela. V zvezi s tem je potrebno opraviti premislek o vzpostavitvi formalnega izobraževanja na področju mladine in mladinskega dela v obliki: (a) javno veljavnih akreditiranih izobraževalnih programov z oblikovanjem in akreditacijo javnega izobraževalnega programa; (b) sistematične ureditve neformalnega izobraževanja za mladinske delavce, ki

bo komplementarno formalnemu izobraževanju; (c) nadgradnje obstoječe nacionalne poklicne kvalifikacije mladinski delavec in okrepitve njene promocije.

- Za celovit razvoj mladinskega dela je potrebno oblikovati in sprejeti standarde in smernice kakovosti v mladinskem delu, kjer se bo izpostavilo tudi načela kakovostnega mladinskega dela.
- Za merjenje doseganja ciljev kakovostnega mladinskega dela je potrebno vzpostaviti mehanizme za spremljanje izvajanja mladinskega dela v kvalitativnem in ne le kvantitativnem smislu ter merjenje učinkov mladinskega dela. Potrebno je okrepiti tudi raziskovanje učinkov na skupnost, kar pomeni vključevanje relevantnih deležnikov v skupnosti v pridobivanje teh podatkov. Ob tem je pomembno, da se mladinske delavce razbremeni poskusov merjenja učinkov njihovega dela ter se za slednje zagotovi sredstva strokovnjakom in raziskovalnim skupinam.
- Za kontinuiran razvoj področja je potrebno zagotoviti ustrezno in stabilno financiranje mladinskega dela, ki bo omogočalo strateški razvoj in profesionalizacijo organizacij mladinskega dela. To bi moralo biti vzpostavljeno na način, da organizacije, ki delajo z mladimi, lahko sledijo svojim strateškim usmeritvam in jih ne opuščajo z namenom doseganja razpisnih kriterijev in prioritarnih področij.
- Za zagotavljanje zelenih učinkov mladinskega dela in za izvajanje kakovostnega mladinskega dela je potrebno zagotoviti podporno okolje, ki omogoča ustrezne oblike zaposlitev mladinskih delavcev, ki se morajo odmakniti od trenutno prevladujočih prekarnih zaposlitev (vezanih na kratkoročne projekte).
- Za zagotovitev primernih pogojev za mladinsko delo je potrebno tudi zagotoviti ustrezne fizične in virtualne prostore za izvajanje mladinskega dela, ki bodo mladim dostopni, prav tako pa omogočiti sredstva za nakup osnovne opreme za vodenje organizacije in izvajanje mladinskega dela.
- Za zagotavljanje ustreznega financiranja se mora poskrbeti za dvig prepoznavnosti mladinskega dela. Slednje bo pripomoglo tudi k dobri podobi mladinskega dela in premagovanju predsodkov v zvezi z njim.
- Mladi morajo biti kot tisti, katerim je mladinsko delo namenjeno, vključeni v vse faze razvoja projektov mladinskega dela, vključno z zasnovo projektov in izbiro tem, s katerimi se bodo ukvarjali.
- Potrebno je okrepiti informiranje mladih o možnostih in priložnostih, ki jih nudi mladinsko delo, kar pomeni tudi vzpostavitev bolj neposrednega dostopa do širše populacije mladih, ki se jo mora nagovarjati skozi kanale, ki so mladim blizu.
- Organizacijam, ki izvajajo mladinsko delo, je potrebno omogočiti možnost krepitve usposobljenosti oziroma kadrov s pomočjo javno veljavnih in kakovostnih izobraževalnih programov in usposabljanj, da bi se lahko soočale z naraščajočimi potrebami mladih.

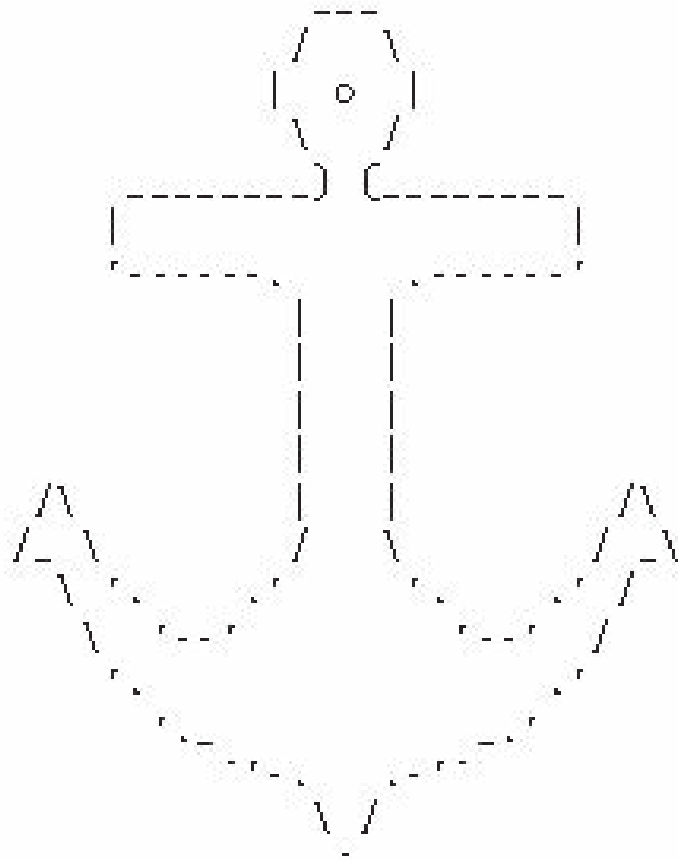
Na prehodu v odraslost

Viri

- Agdur, J. (2017). Assuring the quality of youth work. V Schild, H., Connolly, N., Labadie, F., Vanhee, J. in H. Williamson (ur.). *Thinking seriously about youth work. And how to prepare people to do it*. Council of Europe Publishing. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/thinking-seriously-about-youth-work>
- Baizerman, M. (1996). Youth work on the street: Community's moral compact with its young people. *Childhood – A Global Journal of Child Research*, 3(2), 157–165. <https://doi.org/10.1177%2F0907568296003002003>
- Baldrige, B. J. (2018). On educational advocacy and cultural work: Situating community-based youth work[ers] in broader educational discourse. *Teachers College Record*, 120(2). <https://www.tcrecord.org/books/exec.asp?ContentID=21990>
- Beočanin, T. (2011). Mladinsko delo. V P. Pucelj Lukan (ur.), *Mladinsko delo v teoriji in praksi* (str. 49–68). Mladinski svet Slovenije.
- Brady, B., Canavan, J., in Redmond, S. (2016). Bridging the gap: Using Veerman and Van Yperen's (2007) framework to conceptualise and develop evidence informed practice in an Irish youth work organisation. *Evaluation and Program Planning*, 55, 128–133. <http://dx.doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2016.01.003>
- Brady, B., in Redmond, S. (2017). Connecting research and practice: Perspectives on the role of manualized programs in youth work. *Child & Youth Services*, 38(3), 252–268. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2017.1326306>
- Brennan, M. A., Barnett R. V. in Baugh, E. (2007). Youth involvement in community development: implications and possibilities for extension. *Journal of Extension*, 45(4). <https://archives.joe.org/joe/2007august/a3.php>
- Coburn, A. (2011). Building social and cultural capital through learning about equality in youth work. *Journal of Youth Studies*, 14(4), 475–491. <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.538041>
- de St Croix, T. (2018). Youth work, performativity and the new youth impact agenda: getting paid for numbers? *Journal of Education Policy*, 33(3), 313–438. <https://doi.org/10.1080/02680939.2017.1372637>
- Devlin, G., in Gunning, A. (2009). *The purpose and outcomes of youth work: Report to the Youth Services Interagency Group*. Irish Youth Work Press. <http://www.cdysb.ie/Files/The-Purposes-and-Outcomes-of-Youth-Work.aspx>
- Deželan, T., Babič, K. in Vombergar, N. (2024). *Nacionalno poročilo o implementaciji in učinkih programa Erasmus + na področju mladine v Sloveniji: delovna verzija*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Deželan, T., in Vombergar, N. (2019). *Miti in resnice o mladinskem delu: učinki (lokalnega) mladinskega dela: Pregled literature*. MOVIT. http://www.movit.si/fileadmin/movit/0ZAVOD/Publikacije/Tematske/2019_Miti_o_mladinskem_delu.pdf
- Deželan, T., in Vombergar, N. (2023). *Kakovostno mladinsko delo in podporno okolje za izvajanje kakovostnega mladinskega dela: Poročilo o raziskavi* (interno gradivo Državne strokovne delovne skupine za dvig kakovosti in prepoznavnosti mladinskega dela).
- Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I., in Golubeva, M. (2014). *Working with young people: the value of youth work in the European Union*. Brussels: European Commission. https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf
- Edinburgh Youth Work Consortium. (2015). *Universal youth work. A critical review of the literature*. University of Edinburgh. <https://www.youthlinkscotland.org/media/1112/youth-work-literature-review-final-may-2015.pdf>
- European Commission. (2015). *Quality Youth Work: A common framework for the further development of youth work: Report from the Expert Group on Youth Work Quality*

- Systems in the EU Member States*. https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf
- Galimberti, U. (2009). *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*. Modrijan.
- Gormally, S., in Coburn, A. (2014). Finding Nexus: connecting youth work and research practices. *British Educational Research Journal*, 40(5), 869–885. <https://doi.org/10.1002/berj.3118>
- Lardier, D. T. Jr., Herr, K. G., Garcia-Reid, P., in Reid, R. J. (2018). Adult youth workers' conceptions of their work is an under-resourced community in the United States. *Journal of Youth Studies*, 21(8), 1029–1044. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1442563>
- Lavrič, M., in Deželan, T. (ur.) (2021). *Mladina 2020 : položaj mladih v Sloveniji*. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2021.
- Lee, F. F. L. (1999). Empowerment Model in Youth Work. Asia Pacific. *Journal of Social Work and Development*, 9(2), 96–103. <https://doi.org/10.1080/21650993.1999.9756118>
- Mladinska mreža MaMa. (b. d.) <https://www.mreza-mama.si>
- Mladinski svet Slovenije. (b. d.) <http://mss.si/>
- Pazlar, N. (2009). *Profil mladinskega delavca v Sloveniji danes in v prihodnosti* (diplomsko delo). <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/pazlar-nina.pdf>
- Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013–2022 – ReNPM13–22. (2013). Sprejeta v Državnem zboru Republike Slovenije, 24. oktobra. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93>
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (2023). *Resolucija o Nacionalnem programu za mladino za obdobje 2023–2032, Predlog predpisa*. <https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=16045>
- Svet Evropske unije. (2010). Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o mladinskem delu. *Uradni list Evropske unije (2010C 327/1)*. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:327:0001:0005:SL:PDF>
- Svet Evropske unije. (2020). Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o okviru za vzpostavitev evropske agende za mladinsko delo. *Uradni list Evropske unije (2020/C 415/01)*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:42020Y1201\(01\)&from=SL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:42020Y1201(01)&from=SL)
- Urad Republike Slovenije za mladino. (2005). *Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010*. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
- Williamson, H. (2017). Collecting and using youth development outcomes data to improve youth work practice. *Queensland Review*, 24(1), 123–128. <https://doi.org/10.1017/qre.2017.15>
- YouthLink Scotland. (2017). *National youth work strategy 2014/19: Interim report – July 2017*. Edinburgh: YouthLink Scotland. <https://www.youthlinkscotland.org/media/1824/national-youth-work-strategy-interim-report-july-2017.pdf>
- Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju – ZJIMS. (2010). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 12. junija. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5834>
- Zakon o mladinskih svetih – ZMS. (2000). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 16. avgusta. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2614>
- Zakon o političnih strankah – ZpoIS. (1994). Sprejet v Državnem zboru Republike Slovenije, v veljavi od 8. avgusta. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO359>
- Zubulake, D. M. (2017). Building blocks of professionalism. *Journal of Youth Development*, 12(1), 8–17. <https://doi.org/10.5195/jyd.2017.483>

O avtorjih

Karolina BABIČ je raziskovalka na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Tomaž DEŽELAN je redni profesor za področje politologije na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Maja DROBNE je raziskovalka na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Tin KAMPL je raziskovalec na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Marko MAJCE je raziskovalec na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

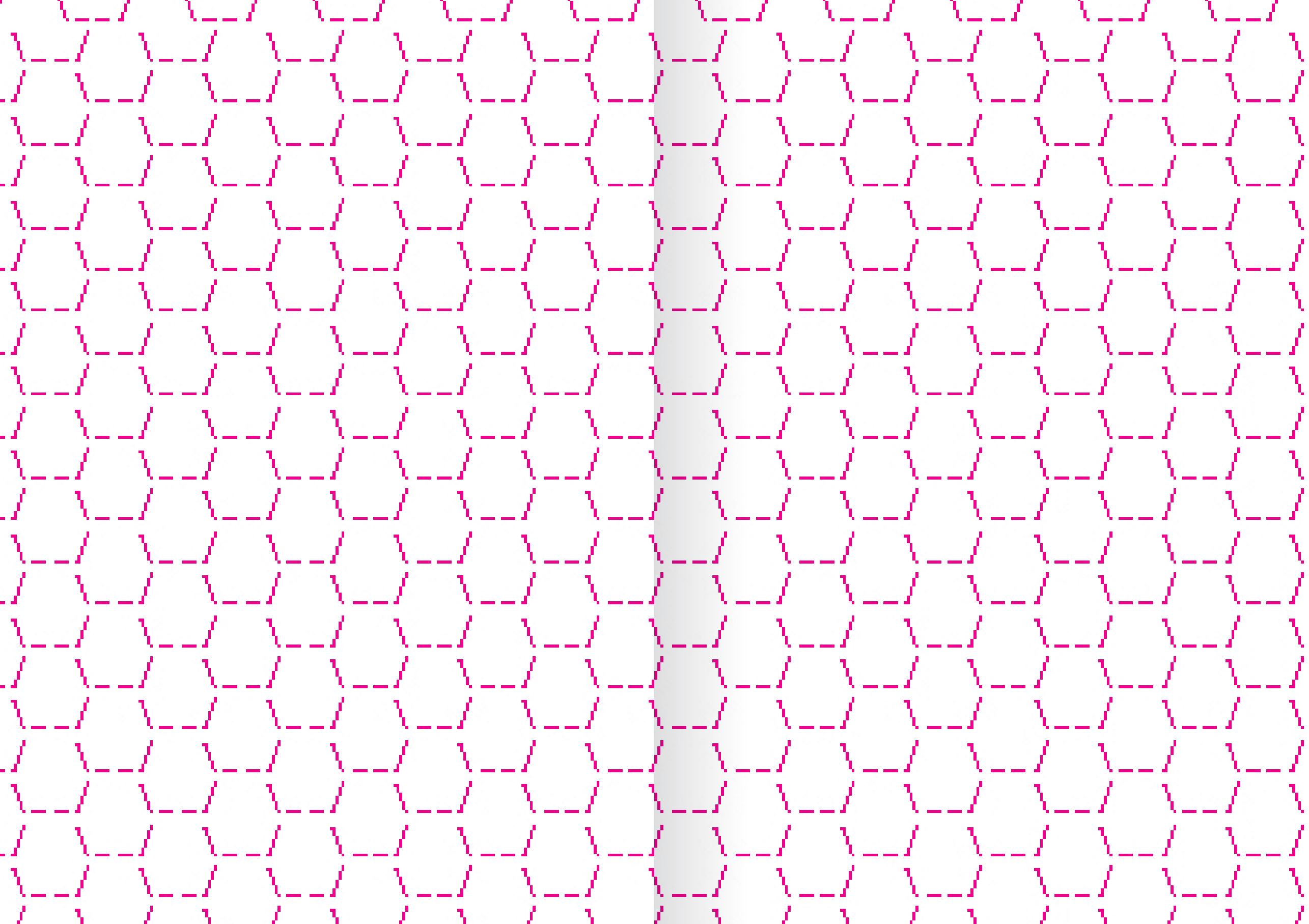
Katja NACEVSKI je raziskovalka na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Nina VOMBERGAR je raziskovalka na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Andraž ZGONC je sekretar na Uradu RS za mladino.

Indeks

- čezsektorski pristop: 20, 86
- dialog mladih: 23
- duševno zdravje mladih: 103
- Erasmus+: 87–105
- Erasmus+ Mladi v akciji: 105–106
- Erasmus+ Mladina: 105–106
- Evropska prostovoljska služba: 87, 105
- Evropska solidarnostna enota: 87, 105
- Evropska unija: 14, 87
- Evropski mladinski pakt: 93
- Evropski socialni sklad: 92–93
- izobraževanje: 12, 116–117
- Javni interes v mladinskem sektorju: 58, 60, 86
- medgeneracijski odnosi: 116–117
- medresorsko sodelovanje: 16, 58
- Mladina 2000: 86, 93
- Mladina 2010: 87, 116
- Mladina 2020: 16, 116
- Mladinska mreža MaMa: 56
- mladinska opazovalnica: 87
- mladinska politika: 14, 56, 86
- mladinske organizacije: 56, 87
- mladinski centri: 87
- mladinski sektor: 56, 87
- Mladinski svet Slovenije (MSS): 87, 93
- Mladinski sveti lokalnih skupnosti: 87
- mladinsko delo: 16, 87
- mobilnost mladinskih delavcev: 87
- načela mladinske politike: 14
- nacionalna poklicna kvalifikacija: 48
- nacionalne mladinske organizacije: 87
- nacionalni program za mladino: 93
- neformalno izobraževanje: 48, 87
- nevladne organizacije na področju mladine: 87
- Organizacija Združenih narodov (OZN): 16
- osamosvajanje mladih: 87
- participacija mladih: 14, 87
- politična participacija mladih: 87
- prekarno delo: 116
- prosti čas mladih: 87
- RAY mreža: 87
- revizija Računskega sodišča RS: 87
- SALTO South East Europe Resource Centre: 87
- socialna izključenost: 87
- soupravljanje mladinske politike: 16, 87
- stanovanjska problematika: 16
- Strategija EU na področju mladine: 87
- strategija mladinske politike: 14, 87
- Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010: 93
- strateška partnerstva: 87
- strukturirani dialog: 87
- Svet Evrope: 16
- Svet Vlade RS za mladino: 87
- trg dela: 87
- Urad RS za mladino (URSM): 56
- vrednote mladih: 87
- Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS): 58, 60
- Zakon o mladinskih svetih: 58
- zaposlovanje mladih: 87
- Zavod MOVIT: 87
- Zavod Nefiks: 48
- Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS): 10

mładina

mładine

mładini

mładino

o mładini

z mładino